

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
MEVLÂNA ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
MEVLÂNA VE MEVLEVİLİK ARAŞTIRMALARI
ANA BİLİM DALI
MEVLÂNA MEVLEVİLİK ARAŞTIRMALARI BİLİM DALI

MEVLÂNA MÜZESİ NR. 1177'DEKİ MESNEVÎ'NİN
METNİ VE İZBUDAK TERCÜMESİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI (2. CİLT 3350-3796, 3. CİLT 1-
376 BEYİTLER)

Kübra BULAK DENER
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Ali TEMİZEL

Konya-2020

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	KÜBRA BULAK DENER
	Numarası	177201001013
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Mevlâna ve Mevlevîlik Araştırmaları / Mevlâna ve Mevlevîlik Araştırmaları
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒
	Tez Danışmanı	PROF. DR. ALİ TEMİZEL
	Tezin Adı	MEVLÂNA MÜZESİ NR. 1177'DEKİ MESNEVÎ'NİN METNİ VE İZBUDAK TERCÜMESİNİN KARŞILAŞTIRILMASI (2. CİLT 3350-3796, 3. CİLT 1-376 BEYİTLER)

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Adı Soyadı	KÜBRA BULAK DENER
Numarası	177201001013
Ana Bilim / Bilim Dalı	Mevlâna ve Mevlevîlik Araştırmaları / Mevlâna ve Mevlevîlik Araştırmaları
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒
Tez Danışmanı	PROF. DR. ALİ TEMİZEL
Tezin Adı	MEVLÂNA MÜZESİ NR. 1177'DEKİ MESNEVÎ'NİN METNİ VE İZBUDAK TERCÜMESİNİN KARŞILAŞTIRILMASI (2. CİLT 3350-3796, 3. CİLT 1-376 BEYİTLER)

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan MEVLÂNA MÜZESİ NR. 1177'DEKİ MESNEVÎ'NİN METNİ VE İZBUDAK TERCÜMESİNİN KARŞILAŞTIRILMASI (2. CİLT 3350 - 3796, 3. CİLT 1 – 376. BEYİTLER) başlıklı bu çalışma 24 / 08 / 2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği / oy çokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvanı	Adı Soyadı	Jüri	İmza
Prof. Dr.	Ali TEMİZEL	Danışman	
Prof. Dr.	Semra TUNÇ	Asil	
Dr. Öğr. Üyesi	Fahrettin COŞGÜNER (Üniversite Dışı)	Asil	
Prof. Dr.	Ahmet Kazım ÜRÜN	Yedek	
Doç. Dr.	Mücahit KÜÇÜKSARI (Üniversite Dışı)	Yedek	

Not:

Bu form ıslak imzalı olarak Enstitüye teslim edilecektir.

Yükseköğretim Kurulunun aldığı karar gereği tez ve CD içerisinde imzalı hali yer almayacaktır.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	ii
ÖZET	v
SUMMARY	vi
KISALTMALAR	vii
GİRİŞ	1
MESNEVÎNİN TÜRKÇE TERCÜME ŞERHLERİ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
1.1. MEVLÂNÂ.....	4
1.2. VELED ÇELEBİ İZBUDAK.....	7
1.3. REYNOLD ALLEYNE NICHOLSON	9
1.4. ABDULBÂKİ GÖLPINARLI	11
1.5. ADNAN KARAİSMAİLOĞLU	14
İKİNCİ BÖLÜM.....	16
MESNEVÎNİN NEŞRE HAZIRLANAN FARŞÇA VE OSMANLI TÜRKÇESİ NÜSHALARI	16
2.1. MESNEVÎ (FARŞÇA).....	16
2.2. MESNEVÎ TERCÜMESİ (OSMANLI TÜRKÇESİ)	21
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	25
MESNEVÎ'NİN FARŞÇA METNİ VE DEĞERLENDİRMESİ.....	25
3.1. METİN NEŞRE HAZIRLANIRKEN İZLENEN YÖNTEM	25
3.2. MESNEVÎ'NİN FARŞÇA METNİ	27
3.3. DEĞERLENDİRME.....	75
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	78
FARŞÇA VE TÜRKÇE BEYİTLERİN KARŞILAŞTIRILMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ	78
4.1. KARŞILAŞTIRMALI METİN.....	78
4.2. DEĞERLENDİRME.....	177
SONUÇ	188
KAYNAKÇA	189
EKLER	191
EK-1. MEVLÂNÂ MÜZESİ NR. 1177'DEKİ MESNEVÎNİN TASHİHİ (2. CİLT 3350-3796, 3. CİLT 1-376 BEYİTLER)	191

ÖN SÖZ

Saygın bir eser olan Mesnevî, tüm dünyada yaklaşık sekiz asırdır din, ahlak tasavvuf ve kültür gibi birçok konuya ışık tutmuştur. Mevlâna'nın Mesnevî'sinin bilim ve kültür dünyasında evrensel bir boyut kazanması üzerine şerh, özet ve tercüme gibi birçok çalışma yapılmıştır. Mevlâna'nın döneminden günümüze kadar açmış olduğu bu aydınlık yolu anlamak, öğrenmek ve anlatmak isteyenler vasıtasıyla Mesnevi'nin pek çok çalışmaları yapılmıştır. Bu nadide ve önemli eserin, çoğaltılarak günümüze kadar gelen nüshaları arasında bazı farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir. Bu çalışma, bu farklılıkların bir kısmını göstermek amacıyla ortaya konulmuştur.

Dört bölümden oluşan çalışmaya, klasik edebiyat ve dünya edebiyatı tarihinde önemli bir yere sahip olan şerhlerin başında gelen Mesnevînin Türkçe tercüme ve şerhleri hakkında kısaca bilgi sunularak başlanmıştır. Birinci bölümde, çalışmada adı zikredilen Mevlâna (1207-1273), Veled Çelebi İzbudak (1869-1953), Reynold Alleyne Nicholson (1868-1945), Abdalbâki Gölpınarlı (1900-1982) ve Adnan Karaismailoğlu (1957-) 'nun hayatları ve eserleri hakkında özet bilgi verilmiştir.

Veled Çelebi İzbudak'ın tercümeyle esas aldığı nüsha Konya Mevlana Müzesi Ktp., M. 1177 yer alan Mesnevi nüshasıdır. Öncelikle Veled Çelebi İzbudak tarafından Osmanlı Türkçesiyle hazırlanan, Şücaeddin Onuk (5 Kânun-i sâni 1938- 1 Teşrin-i sâni 1942) tarafından yazıya geçirilen ve Konya Mevlâna Müzesi Ktp., İhtisas, nr. 5223'de yer alan eserin 2. cilt 5. defter ve 3. cilt 1. defter hakkında bilgi verilmiştir. Veled Çelebi İzbudak'ın bu Osmanlı Türkçesiyle yapılan tercümenin bugünkü latin harfli Türkçesi hazırlanmıştır ve tablo halinde Farsça metne uygun şekilde karşılaştırmalı olarak sunulmuştur.

Ek olarak bu tabloya Abdalbaki Gölpınarlı'nın gözden geçirip MEB tarafından yayınlanan Türkçe beyitler de karşılaştırmalı olarak eklenmiştir. (Mevlâna-Mesnevî I-VI, Çeviren: Velede Çelebi İzbudak, Gözden Geçiren: Abdalbaki Gölpınarlı, İstanbul 1988, MEB Şark İslam Klasikleri)

Bu orijinal el yazması nüshaların nüsha tavsiflerine ikinci bölümde yer verilmiştir. Ayrıca Konya Mevlâna Müzesi Ktp., İhtisas, nr. 5223'de çalışılan bölümlerin orijinal metinden çekilen fotoğraflarından birkaçı, tanıtım amacıyla sunulmuştur.

Üçüncü bölümde, Veled Çelebi İzbudak'ın tercümesine esas olan orijinal Mesnevi ve Reynold Alleyne Nicholson ve Adnan Karaismailoğlu tarafından hazırlanan eserlerle Mesnevi metni karşılaştırılmıştır. Ortaya çıkan farklılıklar dipnotlarda yararlandığımız orijinal nüsha “M” harfiyle, orijinal nüshanın kenar ve haşiyesiyle yer alan bilgiler, ilaveler ve farklılıklar (M), Nicholson “N” harfi ve Adnan Karaismailoğlu “K” harfiyle gösterilmiş; bölüm sonunda değerlendirme olarak verilmiştir. Sonuçlar göz önüne alındığında orijinal nüshanın az bir farkla Adnan Karaismailoğlu'nun eserine daha yakın olduğu saptanmıştır.

Son bölümde ise, 5 Kanun-i Sani 1938- 1 Teşrin-i Sani 1942 tarihleri arasında Veled Çelebi İzbudak tarafından tercüme edilen ve Şücaeddin Onuk tarafından yazıya geçirilen Mevlâna'nın Mesnevîsi çalışılmıştır. Bu eser Konya Mevlâna Müzesi Kütüphanesi ihtisas 5223 nr.de bulunmaktadır ve toplam 30 defterden oluşur. Eserin 1. cilt 1. defterinin başındaki Şücaeddin Onuk'un ifadesinden tercümenin MEB tarafından Abdülbaki Gölpınarlı adına basıldığı, ancak tercümenin aynen muhafaza edilmeyip değişikliklere maruz bırakılmasından dolayı eserin orijinalinin hazırlanıp Mevlâna Müzesi'ne verdiği anlaşılmaktadır.¹ Bu nedenle mevcut eserin 2. cilt 5. defter ve 3. cilt 1. defter Latin alfabesine aktarılmıştır. Bununla beraber Veled Çelebi İzbudak'ın neşre hazırlarken kullandığı Konya Mevlana Müzesi Ktp., M. 1177'de yer alan tercümenin ilgili kısmı ve ayrıca MEB tarafından Abdülbaki Gölpınarlı adına basılmış olan eserin orijinal metninin karşılaştırılması yapılmıştır. Bu üçlü karşılaştırmanın sonucunda beyitlerdeki eksikler, fazlalıklar ve yanlışlar gibi saptanan bulguların bir kısmı, ayrıntıları ile değerlendirme bölümünde verilmiştir.

Yapılan çalışmanın, bundan sonraki yapılacak olan mesnevî çalışmalarında yardımcı olması umulmaktadır.

¹ Ali Temizel, Mevlâna Çevresindekiler, Mevlevilik ve Eserleriyle İlgili Eski Harfli Türkçe Eserler, Konya, 2009, s. 129.

Çalışmamın her aşamasında bana yardımını ve teşvikini esirgemeyen değerli Hocam Prof. Dr. Ali TEMİZEL'e, manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan eşime ve aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Kübra BULAK DENER

Konya 2020

Adı Soyadı	KÜBRA BULAK DENER
Numarası	177201001013
Ana Bilim / Bilim Dalı	Mevlâna ve Mevlevîlik Araştırmaları / Mevlâna ve Mevlevîlik Araştırmaları
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒
Tez Danışmanı	PROF. DR. ALİ TEMİZEL
Tezin Adı	MEVLÂNA MÜZESİ NR. 1177'DEKİ MESNEVÎ'NİN METNİ VE İZBUDAK TERCÜMESİNİN KARŞILAŞTIRILMASI (2. CİLT 3350-3796, 3. CİLT 1-376 BEYİTLER)

ÖZET

Çalışmanın esası olan nüsha, Konya Mevlana Müzesi Ktp., M. 1177 yer alan Mesnevi nüshasıdır. Söz konusu nüshanın 2. Cilt 3350-3796, 3. Cilt 1-376 Beyitlerin edisyon kritiği yapılmıştır. Bu edisyon kritik yapılırken Adnan Karaismailoğlu (Mevlana Celaleddin Muhammed, Mesnevi-i Ma'nevi (Farsça) I-III, hazırlayanlar: Adnan Karaismailoğlu Derya Örs, Ankara 2007, Akçağ Yayınları) çalışması ve Reynold Alleyne Nicholson'un (The Mathnawi of Jalalu'ddin Rumi, Edited and Translated by Reynold A. Nicholson, 1381 Tahrar) eseriyle karşılaştırma yapılmıştır ve beyitlerdeki farklı olan kelimeler, yazım değişiklikleri, eksik olan yerler dipnotta gösterilmiştir.

Veled Çelebi İzbudak tarafından Osmanlı Türkçesiyle hazırlanan, Şucaeddin Onuk tarafından düzenlenerek 5 Kanun-i Sani 1938- 1 Teşrin-i Sani 1942 tarihleri arasında kaleme alınan Mevlâna'nın Mesnevîsi Konya Mevlana Müzesi Kütüphanesi ihtisas 5223 nr.de bulunmaktadır ve bu eser toplam 30 defterden oluşmaktadır.

Bu tercüme esas olan Farsça orijinal nüshasının edisyon kritikli metni sunulmuştur. Bu çalışmada Veled Çelebi İzbudak tarafından Osmanlı Türkçesiyle hazırlanan, Şucaeddin Onuk tarafından kaleme alınan Mesnevî tercümesinin ikinci cildinin birinci defteri hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca Şucaeddin Onuk tarafından yazılan Osmanlı Türkçesi metin ile Abdalbaki Gölpınarlı tarafından yayınlanan Mevlâna-Mesnevî (Mevlana-Mesnevî I-VI, Çevirien: Velede Çelebi İzbudak, Gözden Geçiren: Abdalbaki Gölpınarlı, İstanbul 1988, MEB Şark İslam Klasikleri) isimli eserinin ilgili yerlerinin karşılaştırılması yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mesnevî, İzbudak, Gölpınarlı, Karşılaştırmalı Tercüme

Öğrencinin	Adı Soyadı	KÜBRA BULAK DENER
	Numarası	177201001013
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Mevlâna ve Mevlevîlik Araştırmaları / Mevlâna ve Mevlevîlik Araştırmaları
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒
	Tez Danışmanı	PROF. DR. ALİ TEMİZEL
	Tezin İngilizce Adı	A COMPARISON OF MATHNAW'S TEXT IN MEVLÂNÂ MUSEUM NO:01177 AND IZBUDAK TRANSLATION (VOLUME 2 3350-3796, VOLUME 3 1-376 COUPLETS)

SUMMARY

The copy, which is the basis of the study, is the Mesnevi copy located in Konya Mevlana Museum Library, M. 1177. The editorial criticism of volume 2 3350-3796, Volume 3 1-376 couplets of the subject copy has been made. While this edition was made critical, Adnan Karaismailoglu (Mevlana Celaleddin Muhammed, Mesnevi-i Ma'nevi (Persian) I-III, prepared by: Adnan Karaismailoglu Derya Ors, Ankara 2007, Akcag Publications) and Reynold Alleyne Nicholson (The Mathnawi of Jalalu'ddin Rumi, Edited and Translated by Reynold A. Nicholson, 1381 Tahran) and the different words in the couplets, spelling changes, missing places are shown in the footnote.

Mevlana's Mathnawi, which is translated by Veled Celebi Izbudak in Ottoman Turkish and arranged by Sucaeddin Onuk between 5 Kanun-i Sani 1938 and 1 Tesrin-i Sani 1942, is in Konya Library of Mevlana Museum in number 5223 and consists 30 notebooks.

In this study, information is given about the first notebook of the second volume of the Mathnawi translation, which was prepared by Veled Celebi Izbudak in Ottoman Turkish and written by Sucaeddin Onuk. It is going to served a part of the edition critic work of the base of this translation of Persian originally issue. In addition, a comparison was made between the Ottoman Turkish text written by Sucaeddin Onuk and Mevlana-Mathnawi (Mevlana-Mathnawi I-VI, Translated by: Velede Celebi Izbudak, Reviewed by Abdalbaki Golpınarlı, Istanbul 1988, MEB Oriental Islam Classics) published by Abdalbaki Golpınarlı.

Key Words: Mathnawi, Izbudak, Golpınarlı, Comparative Translate

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m	Adı geçen makale
b.	Bin (oğul)
C.	Cilt
ev.	Çeviren
DİA	Diyanet İslam Ansiklopedisi
H	Hicri
haz.	Hazırlayan
Hız.	Hazreti
K	Adnan Karaismailoğlu
Ktp.	Kütüphane
M	Mesnevi
MEB	Milli Eđitim Bakanlığı
N	Reynold Alleyne Nicholson
nr.	Numara
s.	Sayfa
S.	Sayı

GİRİŞ

MESNEVÎNİN TÜRKÇE TERCÜME ŞERHLERİ

Klasik edebiyat tarihinde önemli bir yere sahip olan şerhler, tüm zamanlara hitap etmemektedir. Her şerh farklı bakış açısıyla yorumlanmıştır. Bunun sonucu da, bir eserin birden fazla tercüme ve şerh edilmesine yol açmaktadır. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin altı cilt (defter) ve yaklaşık 25.700² beyitten oluşan Mesnevî'si, tasavvufi eserler arasında en çok tercüme ve şerhi yapılmış olan ve hala da yapılmakta olan eseridir.

Asırlardır kendinden bahsettirmeyi başaran Mevlânâ'nın Mesnevî'sinin tercüme ve şerh edilmesindeki asıl amaç halk tarafından daha anlaşılır bir hale getirmektedir. Mesnevî'nin halk diliyle aynı dilde yazılmamasına rağmen fazla rağbet görmesi, yapılan tercüme ve şerhler sayesinde Mesnevî'nin elimizde oldukça fazla tercümesi bulunmaktadır. Bazılarının birkaç, bazılarının da sadece birinci cildi bulunmaktadır. Mesnevî dine, tasavvufa, sosyal yaşama ışık tutan bir eser olma özelliğini korumasına rağmen hala keşfedilmeyi bekleyen yönleri olduğu düşünülmektedir.

Osmanlı döneminde olduğu gibi Yirminci yüzyılda da Mevlana'nın Mesnevî'sinin tercüme ve şerhleri yapılmıştır. Yirminci yüzyıla gelmeden önce Mevlana'nın Mesnevî'si ile ilgili Osmanlı döneminde yapılan çalışmalara birkaç örnek verecek olursak;³

1. Ebu's-Su'ûd b. Sa'dullâh b. Lutfullâh b. İbrahim el-Hüseynî el-Kayserî: *Mesnevî Şerhi*.
2. Şem'î Şem'ullâh: *Şerh-i Mesnevî*.
3. Pîr Mehmed Efendi: *Hazînetü'l-ebrâr*.
4. Sarı Abdullah: *Cevâhir-i Bevâhir-i Mesnevî*.
5. Murad Mehmed Efendi: *Hulâsatü's-şuruh*.
6. Hüseyin Avni Bey: *Mesnevî Tercümesi*.
7. Abidîn Paşa: *Tercüme ve Şerh-i Mesnevî*.

² Semih Ceyhan, “Mesnevî”, Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA), C. 29, Ankara, 2004, s.325.

³ Ali Temizel, Asia Minor Studies, Vol. V, Tehran 2018, s. 6-8.

8. Veled Çelebi İzbudak: *Mesnevî Tercümesi*.
9. Tâhir-ül Mevlevî: *Şerh-i Mesnevî*.
10. Ahmed Avni Konuk: *Mesnev-i Şerif Şerhi*.

Mevlana'nın Mesnevî'sinin Yirminci yüzyılda yapılan Türkçe tercüme ve şerhlerinin bazıları da şu şekildedir;⁴

1. Tâhir-ül Mevlevî ve Şefik Can: *Mevlânâ- Mesnev-i Şerhi*.
2. Veled İzbudak: *Mesnevî I- VI*.
3. Abdülbâki Gölpınarlı: *Mesnevî Tercümesi ve Şerhi*.
4. A. Avni Konuk: *Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî - Mesnev-i Şerif Şerhi*.
5. A. Avni Konuk: *Mesnev-i Şerif Şerhi (İndeksler ve Lügatçe ilavesiyle)*.
6. Adnan Karaismailoğlu: *Mevlânâ- Mesnevî I- VI (İki cilt halinde)*.
7. Prof. Dr. Derya Örs ve Prof. Dr. Hicabi Kırlangıç: *Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî – Mesnevî I- VI*.
8. Ken'an Rifâî: *Şerh-i Mesnev-i Şerif*.
9. H. Hüseyin Top: *Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî - Mesnev-i Manevî Şerhi*.
10. M. Muhlis Koner: *Mesnevî'nin Özü*.

Mesnevî Tercümesi isimli eser, Veled Çelebi İzbudak (1869-1953) tarafından Osmanlı Türkçesiyle 23 Ekim 1937-2 Şubat 1940 tarihleri arasında tercüme edilmiştir⁵.

Eserin birinci cildinin birinci defterinin başında metnin tercümesinin dışında Şucaeddin Onuk'un eser hakkında yazdığı şu açıklama mevcuttur:

“Merhum Veled Çelebi Efendi Mesnevî Şerif’i tercümeye başladıkları zaman tarafımdan da istinsahını emir buyurmuşlar idi, fakir de emirlerine imtisalen kendi el yazıları ile olan defterlerden birinci cildin başından altıncı cildin sonuna kadar Hatime-i Veleliye ile birlikte istinsah etmiş idim. Son defterin boş kalan sahifelerinde Divan-ı Kebir den muhtaratının bir kısmını kayıt ettim. Bu tercüme bilahare maarif vekâleti tarafından tab’ ettirilmiş ise de tercüme aynen muhafaza edilmeyerek birçok

⁴ a.g.e., s.8-39.

⁵ Ali Temizel, Mevlana Çevresindekiler, Mevlevilik ve Eserleriyle İlgili Eski Harfli Türkçe Eserler, Konya, 2009, s. 129.

değişiklikler yapılmış olduğundan Çelebi Efendi'nin yapmış olduğu tercüme-yi görmek isteyenlerin istifadelerini tayin ve bu fakir-i por taksir için de vesile-i rahmet olur ümidiyle Mevlana Müzesi Kütüphanesine bırakıyorum karin-i kabul olur ise ne mutlu.”⁶

Yukarıdaki bu açıklamadan tab'ı yapılan eserin Abdalbaki Gölpınarlı tarafından yayınlanan Mevlâna-Mesnevî (Mevlana-Mesnevî I-VI, Çeviren: Veled Çelebi İzbudak, Gözden Geçiren: Abdalbaki Gölpınarlı, İstanbul 1988, MEB Şark İslam Klasikleri) isimli eser olduğu anlaşılmaktadır. Bundan dolayı eserin Osmanlı Türkçesinin Latin harfleriyle tarafımızdan hazırlanan kısmı ile Abdalbaki Gölpınarlı tarafından yayımlanan mezkur eserin ilgili yerlerinin karşılaştırılması yapılarak konuya ilgi duyanlara bir ışık sunulacaktır.

⁶ a.g.e., s. 129.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. MEVLÂNA

Mevlâna, 30 Eylül 1207 (6 Rebiülevvel 604) tarihinde Horasan bölgesinin Belh şehrinde dünyaya gelir.⁷ Mevlâna'nın babası Muhammed Bahaüddin Veled'dir. Esas adı Muhammed b. el-Hüseyin Ahmed el-Kübrâ olan Bahaüddin Veled'in⁸ lakabı, Sultanü'l-Ulema'dır.⁹ Mevlâna'nın annesi Mü'mine Hatun, Belh emiri Rühneddin'in kızıdır. Soyu 14. Göbekten Hz. Hüseyin'e dayandığı bilinmektedir.¹⁰

Muhammed Celâleddin Mevlâna'nın birçok lakabı vardır.

“Mevlâna” unvanını özel isim olarak babası vermiştir.¹¹ “Efendimiz, büyüğümüz” anlamına gelmektedir.

“Mullâ (mollâ-monla)” unvanı azda olsa kullanılmıştır. “İlimle çok dolu olan” anlamı vardır.¹²

“Hüdâvendigar” unvanını babası vermiştir.¹³ “Asil, soylu, efendi” anlamları vardır.

“Rumî-Konevî” unvanı Anadolu'ya gelip uzun yıllar Konya'da yaşamasından dolayı verilmiştir.

“Belhî” unvanını Mevlânâ, Mesnevînin girişinde adını Muhammed b. Muhammed b. Hüseyin el-Belhî diye kaydetmiştir.¹⁴

Bahaüddin Veled ailesini ve müridlerini yanına alarak Belh'ten Hicaz'a gitmek için ayrılır. Hicaz'a giderken, önemli ilim ve kültür merkezleri olan Nişabur ve Bağdat'a uğrar. Mevlâna'nın yolu Nişabur'da Ferîdüddîn Attar ile kesişir. Mevlâna'ya

⁷ Adnan Karaismailoğlu, “Mevlâna'nın Hayatı ve Çevresi”, Konya'dan Dünyaya Mevlâna ve Mevlevilik, İstanbul 2002, s. 22.

⁸ Molla Cami, Mevlâna Nureddin Abdurrahmân b. Ahmed, Nefahatü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds, çev.: K. Candoğan – S. Malak, İstanbul, 1971, s.250.

⁹ Eflâki, I, 169; Fûruzanfer, s. 8; Ritter, Helmut, “Celâleddin Rûmi,” İ.A., İstanbul, 1988, II, 53.

¹⁰ Ayten Lermioğlu, “Mevlâna Celâleddin Rumî,” V. U. M. K., Konya, 1982, s.174.

¹¹ Hilmi Yücebaş, Edebiyatımızda Mevlâna, İstanbul, 1959, s.3.

¹² Adnan, Karaismailoğlu, “Mevlâna ve Kültürümüz”, Konya, 2005, s.35.

¹³ Fûruzanfer, s. 1-2.

¹⁴ İsmet Kayaoğlu, “Mevlâna ve Mevlevîlik”, Konya, 2002, s.1.

Esarnâme adlı eserini hediye eder.¹⁵ Babasına da “Çok zaman geçmeyecek ki, bu senin oğlun alemin yüreği yanıklarının yüreklerine ateş salacaktır,” der.¹⁶

İzledikleri yol haritası Nişabur, Bağdat, Hicaz, Kudüs, Şam, Halep, Malatya, Erzincan, Sivas, Kayseri, Niğde ve Larendere’dir.¹⁷

Bahaeddîn Veled Karaman’da 1225 yılında henüz 17 yaşında olan Mevlâna’yı kafilenin üyelerinden olan Semerkantlı Lala Şerefeddîn’in kızı Gevher Hatun’la evlendirir ve bu evliliğin akabinde 1226’da Sultan Veled, sonrasında da Alaeddin Çelebi dünyaya gelir. Bahaeddîn Veled Selçuklu devlet hükümdarının davetiyle Konya’ya yerleşir. Ardından Konya’da Altınapa (Altun-aba/Altunpâ) Medresesi’nde iki yıl müderrislik yaptıktan sonra 18 Rebûlâhir 6 (23 Şubat 1231) tarihinde vefat eder.¹⁸ Ardından Bahaeddîn Veled’in müritleri Mevlânâ’nın etrafında toplanır. İlim adamı olmuş olan Mevlânâ, dersler ve vaazlar vermeye başlar.

Mevlânâ’nın Şems ile karşılaşması Kasım 1244’te gerçekleşir. Bu vuslatın ardından Mevlânâ neredeyse tüm zamanını Şemsle sohbet ederek geçirir. Bu durum Mevlânâ’nın müritlerini üzer ve Şems’e buğuz etmelerine sebep olur. Ancak bu muhabbet çok fazla sürmez. Şems 1247-1248 yılı içerisinde ortadan kaybolur.¹⁹ Bu kayboluşun ardından Mevlâna Şems’i arar ama bulamaz ve uzun yıllar inzivaya çekilmesine sebep olur.

Hayatını “Hamdım, piştim, yandım” diyerek kendi kelamıyla özetleyen Mevlâna, 5 Cemaziyelahir 672/17 Aralık 1273’te fani dünyaya gözlerini kapar. Mevlâna’nın vasiyeti üzerine cenaze namazını kıldırarak olan Sadreddîn Konevî’nin fenalaşması sebebiyle Kadı Sirâceddîn namazı kıldırması ve büyük bir kalabalıkla defnedilmiştir.²⁰

¹⁵ Ahmet Güzel, ‘‘Aşkın Simurgu’’, Konya, 2010, s.43.

¹⁶ Şefik Can, Devletşah, s.249; Füzûzanfer, s.25; ‘‘Mevlâna-Hayatı-Şahsiyeti Fikirleri’’, İstanbul, 1997, s.34.

¹⁷ Gürer, age., s.25.

¹⁸ a.g.e., s. 442.

¹⁹ Adnan Karaismailoğlu, a.g.m., s. 25-26.

²⁰ Abdülbaki Gölpınarlı, Mevlâna Celâleddîn Hayatı, Felsefesi, Eserleri, Eserlerinden Seçmeler, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1999, s. 129.

ESERLERİ:

- Dîvân-ı Kebîr
- Mesnevî
- Fîhî Mâ Fîh
- Mecâlis-i Seb'â
- Mektûbât

1.2. VELED ÇELEBİ İZBUDAK

Veled Çelebi İzbudak Konya’da doğmuştur. Mevlâna’nın soyundan geldiği bilinir. İlk öğrenimini tamamladıktan sonra Mekteb-i Rüşdiyye’ye kaydolduysa da iki yıl sonra ayrılarak Sultan Veled Medresesi’ne girmiştir. Rüşdiyede başlayan şiir ve edebiyata karşı ilgisi artmıştır. Burada Farsça, Arapça, Mesnevi dersleri almıştır. Altı yıllık medrese eğitiminden sonra 1885 yılında Vilâyet Mektûbî Kalemi’nde görev almıştır. Bir süre sonra görevinden istifa etmiştir. 1888 yılında İstanbul’a gidip Bahâriye Mevlevîhânesi’ne yerleşmiştir. 1890 yılında Matbûât-ı Dâhiliyye Kalemi’nde kendisine bir memuriyet görevi verilmiştir. Ayrıca Kaptanpaşa Mekteb-i Rüşdiyyesi Farsça hocalığı yapmıştır. Ardından Arabî ve Fârisî muharrerât memuru unvanıyla Anter gazetesini teftişle görevlendirilmiştir.²¹

Yaklaşık 1894 yılında Veled Çelebi’nin bir oğlu dünyaya gelir. Ardından eşini kaybeder ve üzüntüsüne rağmen çalışmaya devam eder. 11 Mayıs 1901’de ikinci izdivacını yapar ve Zehra Hanım ile evlenir. İkinci eşinin ölümünden sonra da üçüncü izdivacını yapar ve ömrünün sonuna kadar Enise hanımla yaşar.²²

Veled Çelebi II. Meşrutiyet’ten önce İttihat ve Terakkî Cemiyeti’ne girmiştir. Meşrutiyet ilân edilince istifa etmiştir. Galata Mevlevîhânesi’nde Abdullah Efendi’nin yerine şeyhlik yapmıştır. II. Meşrutiyet’ten sonra sadece kültür faaliyetlerinde bulunacak olan Türk Derneği isimli cemiyetin kuruluşuna öncülük etmiştir. Veled Çelebi, Dârülfünun ve Galatasaray Sultânîsi’nde Farsça hocalığı yapan Sultan Reşad tarafından 1910 yılında çelebilik makamına görevlendirilmiştir. 1915 yılında I. Dünya Savaşı sırasında hükümetin emriyle gönüllü Mevlevî dervişlerinden oluşturduğu Mücâhidîn-i Mevleviyye alaylarının kumandanı olarak Kanal Harekâtı’nda Şam’a gönderilmiştir.

Sultan Reşad’ın ölümünden sonra 1919 yılında Şeyhülislâm Mustafa Sabri Efendi’nin teklifi ve Vahdeddin’in isteği üzerine çelebilik makamından ayrıldı. Ardından Şûrâ-yı Devlet âzalığine görevlendirilmiştir. Millî Mücadele başladığı yıl

²¹ DİA, İslam Ansiklopedisi, C. 23, s.503, Ankara, 2007.

²² Süleyman Efendioğlu, “Veled Çelebi Türk Diline Medhal”, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Erzurum 2000, s.21.

gizlice Antalya'ya, oradan Ankara'ya gider. Ankara Lisesi'nde Farsça hocalığı yapar. Ziya Gökalp ile birlikte Maarif Vekâleti tarafından kurulan Telif ve Tercüme Heyeti'ne üye seçilmiştir. Veled Çelebi 1923-1939 yılları arasında Kastamonu ve 1939-1943 yıllarında Yozgat milletvekilliği yapmıştır. Hayatının sonuna kadar Türk Dil Kurumu'nda çalışmalarını sürdürmüştür. 4 Mayıs 1953'te Ankara'da vefat etmiştir ve Asrî Mezarlığa defnedilmiştir.²³

ESERLERİ:

- Türk Dili Lügati
- Oğuz Ata Orhun Abideleri
- Türk Diline Medhal, (İstanbul 1339).
- Letaif-İ Nasreddin Hoca, (İstanbul 1325-1327).
- El- İdrak Haşiyesi, (İstanbul 1936, Ankara 1989 [2. bs.]).
- Lisan-ı Farisi
- Atalar Sözü, (İstanbul 1936).
- Mesnevî Tercümesi (I-VI, İstanbul 1942-1946).
- Bedayi'ül Efkâr, (1894).
- Rubayat-I Hazret-İ Mevlânâ, (İstanbul 1896).
- Leyla ile Mecnun, (İstanbul 1895).
- Muvazene, (İstanbul 1895).
- Birbirimizi Kırmayalım, (İstanbul 1895).
- Arapça Gramer, (İstanbul 1908).
- Darülfünun Dersleri, (İstanbul 1912).
- Vasiyetname-İ Şerife Şerhi, Hayr'ül Kelam, (İstanbul 1914).
- Ferhengname-i Sadi Tercümesi, (İstanbul 1924).
- Divan-ı Türk-i Sultan Veled, (İstanbul 1925).
- Canlı Tarihler, Hatıralarım (İstanbul 1946).

²³ DİA, İslam Ansiklopedisi, C. 23, s.503, Ankara, 2007.

1.3. REYNOLD ALLEYNE NICHOLSON

Reynold Alleyne Nicholson 19 Ağustos 1868 yılında Yorkshire-Keighley’de doğmuştur. İlk öğrenimini Edinburg’da, yüksek öğrenimini Aberdeen Üniversitesi’nde başlayıp Cambridge Üniversitesi Trinity College’da bitirmiştir. Klasik Batı dilleri alanında üstün başarısı vardır. 1890 yılında Cambridge Üniversitesi’nde klasik etütler sınavlarında birinci olmuştur. Ardından Arapça ve Farsça zengin kitap koleksiyonuna sahip olan dedesinin sayesinde Doğu dillerine ilgi duymaya başlamıştır.²⁴ Doğu dillerine olan ilgisi, İran edebiyatı uzmanı Edward G. Browne ile tanışınca daha da artmıştır. Aynı dönemde Michael Jan de Goeje ve Theodor Nöldeke ile Leiden ve Strasburg’a gittiğinde tanışmıştır.

Nicholson 1893’te Trinity Koleji’nde öğretim üyesi olarak göreve başlamıştır. 1901 yılında Londra Üniversitesi Farsça Kürsüsü’ne görevlendirilmiştir. Bir yıl sonra E. G. Browne, Cambridge Üniversitesi Farsça Kürsüsü’nden Arapça Kürsüsü’ne tayin edilince Cambridge’e geri dönmüştür. 1926 yılına kadar Cambridge Üniversitesi Arapça Kürsüsü’nde görev yapmıştır. Browne’un ölümünden sonra Arapça Kürsüsü’ne profesör olarak görevlendirilmiştir. 1923 yılında British Academy’ye üye seçilmiştir. 1937 yılında Royal Asiatic Society’de altın madalya kazanmıştır. 1933 yılında emekliye ayrılmıştır. 1939 yılında sağlık durumundan ve II. Dünya Savaşı’nın başlamasından dolayı üstüne Cambridge de bombalanınca oradan ayrılıp Towyn kasabasına yerleşmiştir. Towsy kasabasında yanında getirdiği az sayıdaki kitapla çalışmalarını sürdürmüştür. Tahran Üniversitesi 1944 yılında Nicholson’a doktora ünvanını layık görmüştür. 27 Ağustos 1945 yılında Chester’de vefat etmiştir.

Nicholson tasavvufu uzmanlık alanı seçen ilk İngiliz şarkiyatçısıdır. Nicholson’un gençlik yıllarından itibaren tasavvufa ve tarihine derin bir ilgisi vardır. Bu alanda birçok eser vermiş, çeşitli çalışmalar ve tercümeler yapmıştır. Onun en önemli eseri Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî’nin Mesnevî’sinin neşri ve anadili olan İngilizce’ye tercümesidir. El-Lüma adlı eseri tasavvuf alanında ilk Arapça klasiği olarak kabul edilmektedir. Yine tasavvufa dair ilk Farsça eseri olan Keşfü’l-mahcûb’u

²⁴ Abdülkadir Karahan, “İslâm Sufileri İçin İlk Söz”, Reynold A. Nicholson, İslâm Sufileri, trc. Mehmet Dağ, I, VII-XVI, İstanbul 1978.

yayımlamıştır. Muhyiddin İbnü'l-Arabî ve İbnü'l-Fârız üzerine birçok çalışmalar yapmıştır ve dikkatleri tasavvufî Arap şiiri üzerine çekmiştir.²⁵

ESERLERİ:

- Selected Poems from the Diwani Shamsi Tabriz, (Cambridge 1898).
- Tezkiretü'l-evliyâ neşri, (Londra 1905-1906).
- Literary History of the Arabs, (Londra 1907).
- Asceticism (Muslim), (Ansiklopedi Maddesi), Ency. of Religin and Ethics, 1909.
- İbnü'l-Arabî'nin Tercümânü'l-eşvâk adlı eserinin neşri ve İngilizce'ye çevirisi, (Londra 1911).
- A Translation of the Kashfu'l-mahjub of Ali b. Uthman al-Jullabi al-Hujwiri, the oldest Persian manual of sufism, Hucvîrî'nin Keşfu'l-mahcûb isimli eserinin İngilizce çevirisi, (Londra 1911).
- The Mystics of Islam, (Londra 1914).
- The Kitab al-luma fi't-Tasawwuf of Abu Nasr, (Serrac'ın Kitabu'l-Luma' adlı eserinin neşri, (Londra 1914).
- Studies in Islamic Poetry, (1921).
- Studes in Islamic Mysticism, (1921).
- Translations of Eastern Prose and Poetry, (1922).
- Mevlana'nın Mesnevî'sinin Mathnawi-i Ma'nawi adıyla neşri, İngilizce'ye çevirisi ve şerhi (Hayatının son yirmi yılını ayırdığı bu çalışma, 8 cild halinde basılmıştır, 1925-1940).
- The Idea of Personality in Sufism, (Cambridge 1923).
- A Persian Lyrics, (London 1931).
- The Tales of Mystic Meaning, (London 1931).
- The Farsnâme of İbnü'l-Balkhî, (London 1921).²⁶

²⁵ Türkiye Diyanet Vakfı, “İslam Ansiklopedisi”, C 33, Ankara, 2007.

²⁶ Reynold Alleyne Nicholson, Mystics of Islam, s.90.

1.4. ABDULBÂKİ GÖLPINARLI

Abdûlbâki Gölpinarlı'nın baba tarafı Azerbaycan'da Gence'ye dayanır. Gence'den Bursa'ya göç etmişlerdir. Gölpinarlı soyadını, büyük babası Mustafa İzzet Efendi'nin dedesi Abbas Ağa'nın Gence'deki Gökçay bucağının Gölpinar (Gökbulak) köyünden olmasından dolayı almışlardır. Aile bundan dolayı Gölpinarlızâdeler diye tanınmıştır.²⁷

Abdûlbaki Gölpinarlı, 10 Ramazan 1317'de (12 Ocak 1900) İstanbul'un Kadırga semtinde dünyaya gelmiştir. Ailesi doğduğunda dedesinin adı olan Mustafa İzzet adını vermiştir. Daha sonra ailenin çocukları çok yaşamadığı için uzun ömürlü olsun diye adını Abdûlbaki'ye çevirmişlerdir.²⁸ Büyük babası "Kıyâmî" mahlası ile şiirler yazmıştır. Aynı şekilde Abdûlbâki Gölpinarlı'nın da şairlik tarafı iyidir. Dedesinin sayesinde Çağatayca ve Farsça öğrenmiştir. İstanbul'a geldiklerinde Nakşî olmuştur. Kültürlü bir ailede yetişmiştir. Sekiz yaşındayken Bahariye Mevlevîhânesi'ne başlayıp tasavvuf ve tarikat kültürü ile tanışmıştır. Abdûlbaki, Gelenbevî İdâdîsi okulunun son sınıfında iken 1916'da babasının ölümü üzerine eğitimini yarıda bırakmıştır. Ardından çalışmaya başlamıştır. Coğrafya ve Farsça hocalığı, Vezneciler'de kâğıtçılık ve kitapçılık yapmıştır. Fakirlikten dolayı dostlarından birinin daveti üzerine 1920'de Çorum'un Alaca ilçesine gidip Kenzülirfan İlkmeği'nde başmuavin, daha sonra da başmuallim olmuştur. 1924 yılında İstanbul'a geri dönmüştür. Erkek Muallim Mektebi'nde sınava girerek son sınıf öğrencisi olarak kabul edilmiştir. Okulunu 1925'te bitirip 15 Ağustos 1926 yılında, babasının ölümü sebebiyle yarım kalan devam süresini doldurmak için son sınıfına girdiği İstiklâl Lisesi'nden mezun olmuştur. 1930 yılında hem öğretmenlik yapmış hemde okuduğu Edebiyat Fakültesi'nde eğitimini tamamlamıştır. Konya, Kayseri, Balıkesir liselerinde edebiyat öğretmenliği yapmıştır. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde çalışmıştır. Tekrar Balıkesir'de edebiyat öğretmenliği ve Gazi Osman Paşa Ortaokulu'nda Türkçe öğretmenliği yapmıştır. Ayrıca Vefa Lisesi ve Kastamonu Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği yapmıştır. 1939 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde okutman olarak başlamış ardından

²⁷ Ömer Faruk Akgün, "Abdûlbaki Gölpinarlı", DİA, C.14, s. 146.

²⁸ Ali Alparslan, "Abdûlbaki Gölpinarlı", 1. Baskı, Ankara 1996, s.4.

doçent olmuştur. Yunus Emre Hayatı adlı eserini doktora tezi olarak yapmıştır. Üniversitede Farsça ve metinler şerhi hocalığı yapmıştır. 1942 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne geçmiştir ve burada İslâm-Türk tasavvuf tarihi ve edebiyatı derslerini okutmuştur. 1949 yılında emekli olmuştur. Tüm emeklilik hayatı boyunca kendini Mevlânâ, Mevlevîlik ve tarikatlarla ilgili araştırmalarına vermiştir. 25 Ağustos 1982'de vefat etmiştir. Kabri Üsküdar'da Seyitahmet deresindeki Şîf Mezarlığı'ndadır.²⁹

ESERLERİ:

Abdûlbaki Gölpınarlı'nın sayısı 114'e varan kitabı ve 400'ün üstünde ilmî makalesi vardır. Eserlerinden bazıları şunlardır:

- Melâmîlik ve Melâmîler, (İstanbul 1931).
- Bâki, (İstanbul 1932).
- Fuzulî, (İstanbul 1932).
- Kaygusuz Vizeli Alâeddin Hayatı ve Şiirleri, (İstanbul 1933).
- "*Yunus Emre'de Öz Türkçe Kelimeler*" (TM, IV [1934]).
- "*Âşık Paşa'nın Şiirleri*" (TM, V [1936]).
- Yunus Emre, (İstanbul 1936).
- Yunus ile Âşık Paşa ve Yunus'un Bâtınîliği, (İstanbul 1941).
- "Nâmık Kemal'in Şiirleri", Nâmık Kemal Hakkında, (İstanbul 1942)
- Pir Sultan Abdal, (Ankara 1943).
- "*İslâm ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilâtı ve Kaynakları*" (İFM, XI/1-4 [1949-1950])
- "*Burgâzî ve 'Fütüvvet-nâme'si*" (İFM, XV/1-4 [1953-1954], s. 76-154)
- Divan Edebiyatı Beyânındadır, (İstanbul 1945).
- Mevlânâ Celâleddin: Hayatı, Felsefesi, Eserleri, Eserlerinden Seçmeler, (İstanbul 1951).
- Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik, (İstanbul 1953).

²⁹ Türkiye Diyanet Vakfı, "İslam Ansiklopedisi", C. 14, Ankara, 2007.

- Kaygusuz Abdal, Hatayî, Kul Himmet, (İstanbul 1953).
- Naili-i Kadim, (İstanbul 1953).
- Nesimi-Usuli-Ruhi, (İstanbul 1953).
- Pir Sultan Abdal, (İstanbul 1953).
- Şeyh Galip, (İstanbul 1953).
- Divan Şiiri: XV-XVI. Yüzyıllar, (İstanbul 1954).
- Divan Şiiri: XVII. Yüzyıl, (İstanbul 1954).
- Divan Şiiri: XVIII. Yüzyıl, (İstanbul 1955).
- Divan Şiiri: XIX. Yüzyıl, (İstanbul 1955).
- Divan Şiiri: XX. Yüzyıl, (İstanbul 1955).
- "*Şeyh Seyyid Gaybî oğlu Şeyh Seyyid Hüseyin'in 'Fütüvvet-Nâme'si'*" (İFM, XVII/1-4 [1955-1956]).
- Nasreddin Hoca, (İstanbul 1961).
- Yunus Emre ve Tasavvuf, (İstanbul 1961).
- Alevî-Bektaşî Nefesleri, (İstanbul 1963).
- Mevlevî Âdâb ve Erkânı, (İstanbul 1963).
- "*Bektaşîlik-Hurûfîlik ve Fađl Allah'ın Öldürülmesine Düşürülen Üç Tarih*" (ŞM, V [1964]).
- "*Hurûfîlik ve Mîr-i 'Alemler Celâli' Bir Mektubu*" (TM, XIV [1965]).
- Sınavna Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin, (İstanbul 1966).
- Mevlânâ Müzesi Yazmalar Kataloğu, (I-IV, Ankara 1967-1994).
- 100 Soruda Tasavvuf, (İstanbul 1969).
- 100 Soruda Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar, (İstanbul 1969).
- Türk Tasavvuf Şiiri Antolojisi, (İstanbul 1972).
- "*Niyâzî-i Mısri*" (ŞM, VII [1972]).
- Hurûfîlik Metinleri Kataloğu, (Ankara 1973).
- Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri, (İstanbul 1977).

1.5. ADNAN KARAIŞMAİLOĞLU

1957 yılında Trabzon'un Of ilçesinde doğan Adnan Karaismailoğlu, ilk ve orta öğrenimini Trabzon'da tamamlamıştır. 1979 yılında Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap-Fars Dili ve Edebiyatı Bölümünü başarıyla bitirmiştir.

Karaismailoğlu bir yıl sonra Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda göreve başlamıştır. Doktora tezini 1985'te Prof. Dr. M. Nazif Şahinoğlu'nun danışmanlığında tamamlamıştır. 19 Mart 1990'da yardımcı doçent kadrosuna atanmıştır. Öte yandan, araştırmacı kimliğe sahip olan Adnan Karaismailoğlu, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Prof. Dr. Haluk İpekten'in danışmanlığında 1991 yılında yüksek lisans programını bitirir. 1990'da yardımcı doçent, 1991'de doçent ve 24 Mart 1997'de Kırıkkale Üniversitesinde profesörlük unvanlarını almıştır.³⁰

Farsçanın yaşayan duayenlerinden olan Adnan Karaismailoğlu, halen Kırıkkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümünde görevini icra etmektedir.

ESERLERİ:

- Sirâcî; Hayatı, Dîvânının Tenkitli Metni ve Tahlili (Yayımlanmamış doktora tezi), Erzurum, 1984.
- Sayfî-i Buhârâî ve Dîvânının Tenkitli Metni, Erzurum, 1990.
- Klâsik Dönem Türk Şiiri İncelemeleri, Ankara, 2001.
- Mevlânâ ve Mesnevî, Ankara, 2001.
- Baharistan, Câmî, Ankara, 2002 (Çeviri).
- Gülistan, Sa'dî, Ankara, 2002 (Çeviri).
- Mevlânâ ve Kültürümüz, Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, 2005.
- Mesnevî'den Seçmeler, Ankara, 2005.
- Mesnevî-i Ma'nevî, I-VI, Konya, 2005 (Farsça tenkitli metin, Doç. Dr. Derya Örs'le birlikte); 2. baskı, I-III, Akçağ Yay., Ankara, 2007.

³⁰ <http://adnankaraismailoglu.com/2016/02/28/biyografi/>, Erişim Tarihi: 03.03.2020.

- Mevlâna Bibliyografyası, Konya İl Kùltür ve Turizm Mùdùrlùğü Yayınları, Konya, 2006 (Sait Okumuş ve Fahrettin Coşguner ile birlikte). Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş Yeni baskı, Konya İl Kùltür ve Turizm Mùdùrlùğü Yayınları, Konya 2013.
- Mevlânâ'nın Gözüyle... –İnsan ve Toplum–, Ankara: Hizmet-İş Sendikası Yay., 2007, K. Boy, 194 s.
- Mesnevî'den 800 Beyit, Konya Valiliğı Kùltür ve Turizm Mùdùrlùğü, Konya, 2007 (Yrd. Doç. Dr. Armağan Erdoğan ile birlikte).
- Mesnevî, Mevlânâ, I-II, Ankara, 2004; 2. baskı, I-III, Ankara, 2007, 3. baskı, Ankara, 2007 (tek cilt; Çeviri)
- Kutbü'n-nâyî Osman Dede'nin Âyîn-i Şerîfleri, Konya İl Kùltür ve Turizm Mùdùrlùğü Yayınları, 2008 (Timuçin Çevikoğlu ile birlikte).
- Mesnevî Gül Bahçesi, Konya 2015.

İKİNCİ BÖLÜM

MESNEVÎNİN NEŞRE HAZIRLANAN FARŞÇA VE OSMANLI TÜRKÇESİ NÜSHALARI

2.1. MESNEVÎ (FARŞÇA)

Nüsha Tavsifi:

Konya Mevlana Müzesi Ktp., M. 1177

1-6 Cilt 310 x 230 mm. 320 yk. bb. st. 4 stn. Nesih, Osman b. Abdullah, Rebiülevvel 723 H. (1323 M.). Tezhipli, kenarı cetvelli, dört yanı köşebentli, üstte ve altta madalyonlu şemseli, mıklapsız, siyah bir Osmanlı cildine sahiptir. Kenardaki cetvel, köşebentler, madalyonlar ve şemse, içi kabartma yaprak ve çiçek motiflerini hâvî ve basma. Bu cilt rahmetli Hattat ve Mücellit, tîr-en dâz Necmettin Okyay (vefat tarihi: 1396 H. 1976 M.) tarafından yapılmıştır.³¹

Kâğıdı fligransız, kalın, aharlı, koyu samânî Selçuk kâğıdıdır. Her sahifede 25 satır, her satırda 2 beyit vardır. Sahife kenarları ikişer surh cetvelle ayrılmıştır. Mısra aralarında da 3mm. fasılalı, ikişer surh cetvel mevcuttur. Bahis başları surhla ve iri nesihle yazılmıştır. Metin yazsısı Selçuk karakterini iyice gösteren nesihdir. Birinci yaprağın yüzünde Mevlana Dergâhı Kütüphanesine vakfedilen bir kitap olduğu yazmaktadır.³²

Baş:

وقف و حبس و هذا المثنوى المعنوى على تربة المنورة المطهرة الشريفة اللطيفة
المنسوبة المولانا و اولانا سر الله الاعظم والمكرم المعظم صاحب المقامات و الكرامات و منبع
الكمالات و الولايات معذر التصديق و التحقيق و التدقيق الصديق بن الصديق بن الصديق
سلطان العارفين والعاشقين مولانا جلال الحق والدين محمد البلخ قدسنا الله...

Son: 318b

³¹ Abdülbâki Gölpınarlı, Mevlânâ Müzesi Müzelik Yazma Kitaplar Kataloğu, Atatürk Türk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, XII. Dizi, S.10, Ankara 2003.

³² a.g.e.

اللهم اغفر لمن طالع منه و دعا لكاتبه

تم التثنويات المعنويات

بعون الله و حسن توفيقه على يد اقل

عباد الله واحقرهم عثمان بن عبدالله

عتيق سلطان ولدنورنا الله

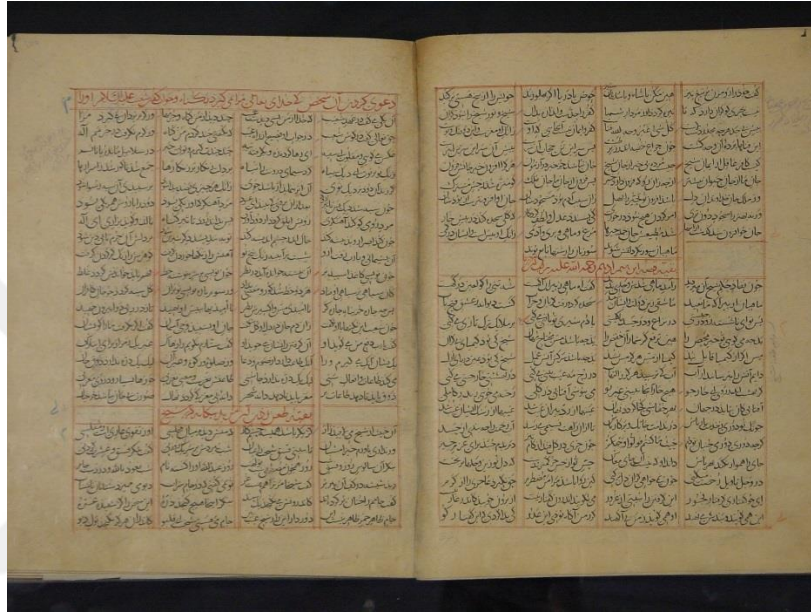
بنوره المؤبد آمين رب

العالمين

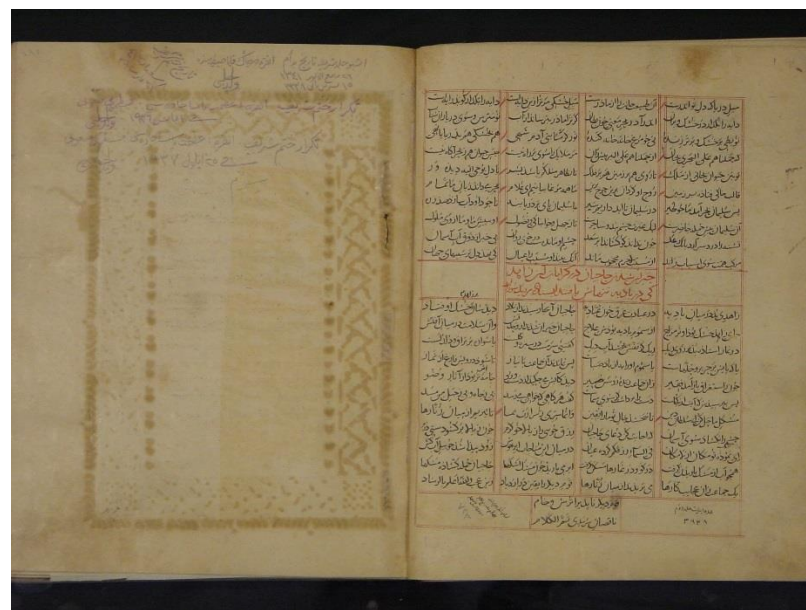
Çalışılan ikinci cilt hakkında bilgi:

İkinci cilt 91a da başlayıp 96b de biter. Metnin başında kûfî yazı ile hikayemizin başlığı yazılmıştır. Bu çalışmaya konu olan bölüm, ikinci cildin dördüncü defteridir ve aşağıda orijinal nüshanın birkaç sayfası verilmiştir.

Baş: 91a

Son: 96b

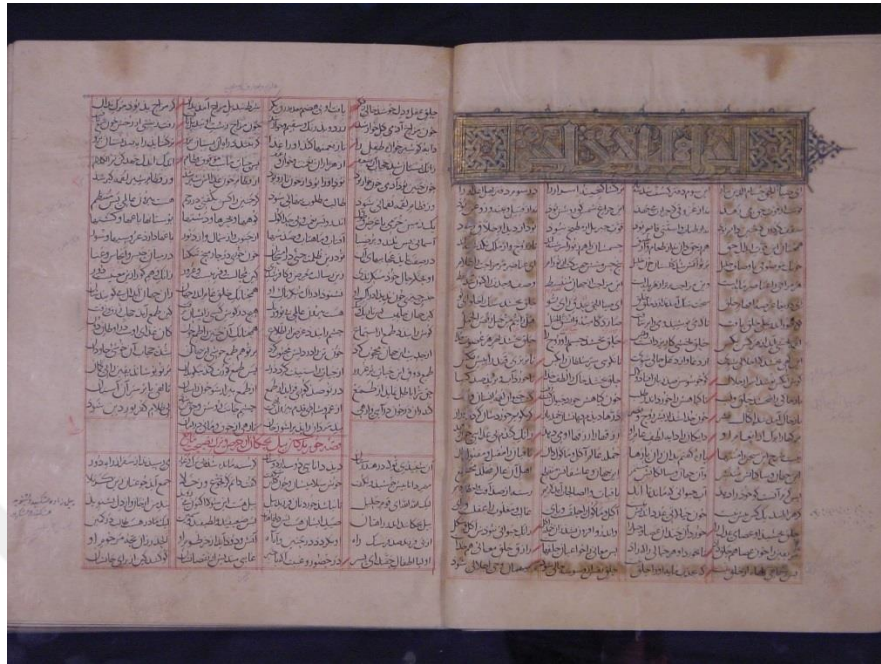
Çalışılan üçüncü cilt hakkında bilgi:

Üçüncü cilt 97b de başlamaktadır. Kenarları tezhipli olmak üzere kırmızı ve siyah mürekkeple yazılan "Mukaddime" vardır. Metnin başında kûfi yazı ile yazılmış "Besmele" ile 97b de başlar ve 102b de biter. Bu çalışmaya konu olan bölüm, üçüncü cildin birinci defteridir ve aşağıda orijinal nüshanın birkaç sayfası verilmiştir.

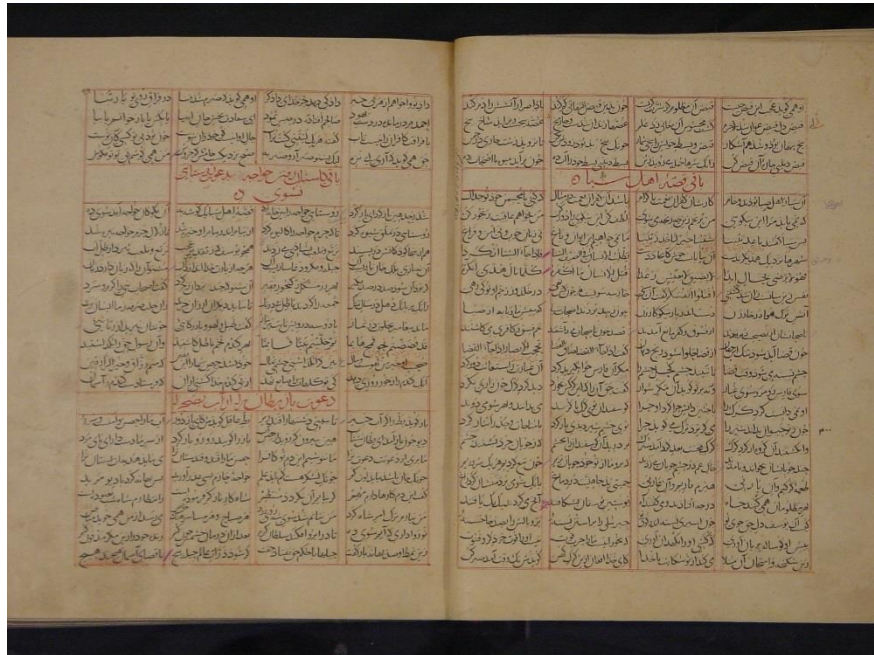
Baş: Mukaddime:

Baş: 97b

Son: 102b

2.2. MESNEVÎ TERCÜMESİ (OSMANLI TÜRKÇESİ)

Veled Çelebi İzbudak

Nüsha Tavsifi:

Konya Mevlana Müzesi Ktp., İhtisas, nr. 5223

30 defter halinde 1693 varak olan eser, beyaz-kahverengi karton kapaklı ve sırtı bez ciltlidir. Ciltlerin kapakları son yıllarda yapılmış ve iç varaklardan oldukça büyüktür. Ciltler, 370x260mm ebadında ve iç ebatlar ise farklıdır. Eser, sarı kâğıdın "a" yüzüne rik'a hatla ve kopye kalemıyla istinsah edilmiş olup, bütün yaprakların "b" yüzleri boştur. Bazı sayfaların altında dipnotlar vardır. Bütün defterlerin cilt, kâğıt ve yazı özellikleri aynıdır.

Eserde, beyit numaralarına yer verilmemiştir. Zaman zaman kırmızı kuru kalemle metin içerisine bazı işaretler konulmuştur. Dipnot çizgisi de yine kırmızı kuru kalemle çizilmiştir.

Baş: 1a

2. cilt, 5. defter ve III. cilt, 1. defter bir aradadır (24+25) 49 varaktır.

2. cilt, 5. defter 24 varaktır.

Baş: 1a

یوزی بر رنکده در. اما بر رومی دمیرجیلیک ایدرسه دومانک تاثیریله یوزی آلاق بولاق الور.

Son: 24a

اکینچی جلدک ترخمهسی بیتدی 13 صفر 1357 / 30 مارت 1304. 14 نیسان 1938. آنقره ده یکی هر دمش عصمت پاشا جادهسنده کی اویمیزده بیتدی. ولد چلبی استنساخنک ختامی 17 عدم 1987.

3. cilt, 1. defter 25 varaktır.

Baş: 1a

ترجمه یه باشلانیلدی 1 ماس 1928. 1 الاولریع 1257. استنساخ باشلانقیجی 17 اعدس 1928.

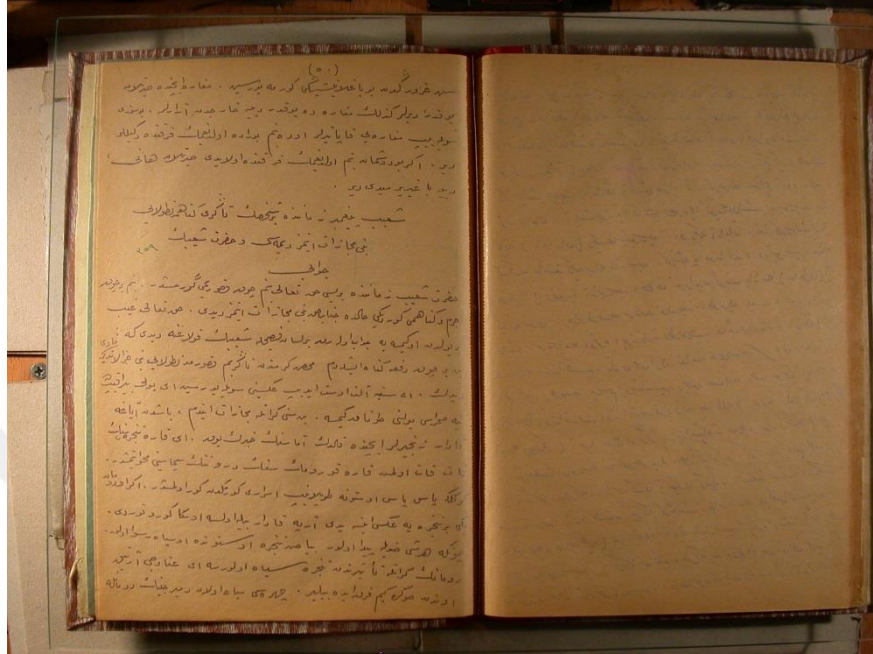
Son: 25a

نشه کورورسک او نشه یی صولا میوه ورینجه اخوانه طاغیت.

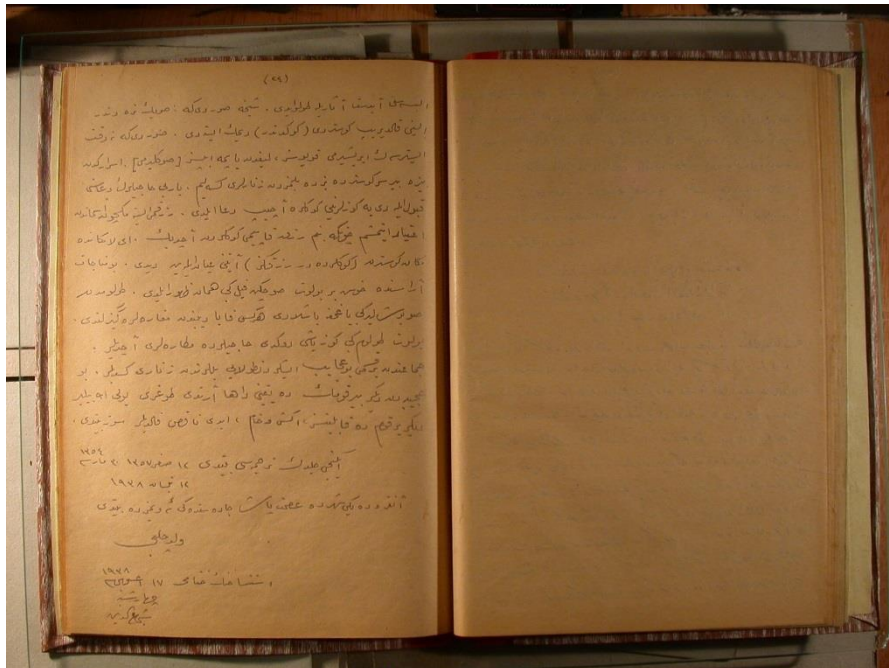

İkinci cildin çalışılan bölümü:

Baş: 1a

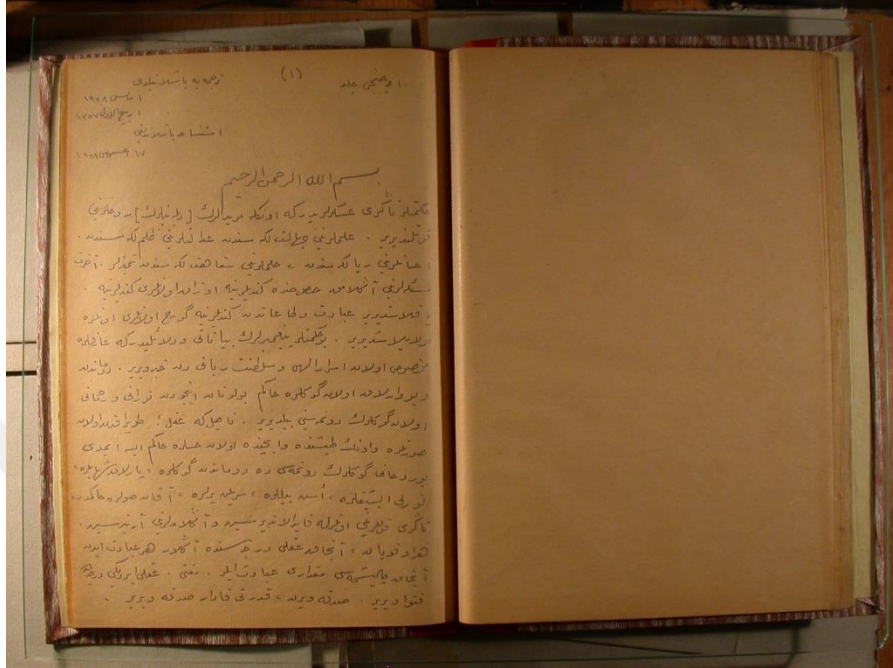

Son: 25a

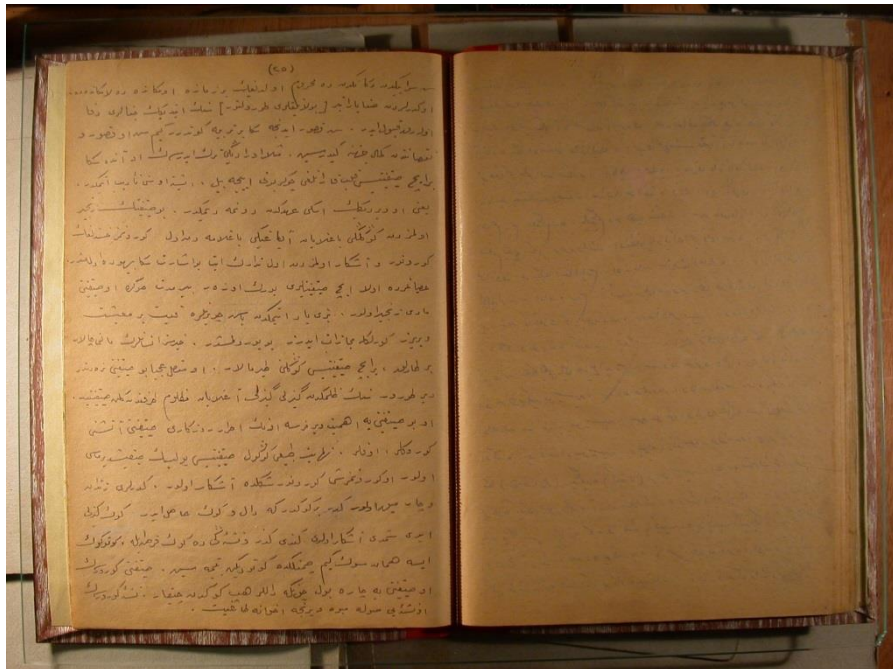

Üçüncü cildin çalışılan bölümü:

Baş: 1a

Son: 25a

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MESNEVÎ'NİN FARŞÇA METNİ VE DEĞERLENDİRMESİ

3.1. METİN NEŞRE HAZIRLANIRKEN İZLENEN YÖNTEM

Bu bölümde yapılan çalışmada, Veled Çelebi İzbudak Konya Mevlâna Müzesi Ktp., İhtisas, nr. 5223'de Osmanlı Türkçesi olarak yer alan eserini neşre hazırlarken kullandığı Farsça el yazması olan nüshanın neşri gerçekleştirilmiştir. Modern Farsça yazım ve imla kuralları dikkate alınarak hazırlanmıştır. Ayrıca çalışma esnasında Adnan Karaismailoğlu ve Nicholson'un eseriyle karşılaştırma yapılmıştır. Karşılaştırmanın sonuçları ise dipnot ve değerlendirme kısmında verilmiştir.

Metin neşre hazırlanırken:

Metinde gerekli yerlerde "ذ" harfi "د" harfine dönüştürülmüştür.

1. Beyit شد ← شد

"ک" harfi ile yazılan "گ" harfi, "گ" olarak düzeltilmiştir.

6. Beyit کشتش ← گشتش

Bazı bağlaçlardaki yazım farklılıklarında aşağıdaki verilen örnek gibi düzeltmeler yapılmıştır.

ز انک ← ز آنک	جونک ← چونکه	جنانک ← چنان که	کرا ← که را	آنچ ← آنچه
برو ← بر او	ازو ← از او	کان ← که آن	درین ← در این	ازین ← از این

Metin üzerindeki harekelere sadık kalınmıştır.

Metin üzerindeki dipnotlarda aynı beyitte 2 mısra arasını açmak için “*” işareti konulmuştur.

Metinde birleşik yazılan ön edat "به" ayrı yazılmıştır.

29. beyit بجاروب ← به جاروب

Bazen tek nokta ile bazen üç nokta ile yazılan "پ" ve "چ" harfleri ise üç noktalı olarak hazırlanmıştır.

بيجيدہ ← پيچيدہ 864. beyit

3.2. MESNEVÎ'NİN FARŞÇA METNİ

Konya Mevlana Müzesi Müzelik Eserler, nr. 1177 (EK-1.'de esere ait fotoğraflar verilmiştir.)

[91^a]

دعوي کردن آن شخص³³ که خدای تعالی مرا نمی گیرد به گناه و جواب گفتن شُعِيب عليه السلام او را³⁴

3350	آن یکی می گفت در عهدِ شُعِيب	که خدا از من بسی دیدست عيب
3351	چند دید از من گناه و جرمها	و ز کرم یزدان نمی گیرد مرا
3352	حق تعالی گفت در گوشِ شُعِيب	در جواب او فصیح از راهِ عيب
3353	که بگفتی چند کردم من گناه	وز کرم نگرفت در جُرمم آله
3354	عکس می گویی و مقلوب ای سفیه	ای رها کرده ره و بگرفته تیه
3355	چند چندت گیرم و تو بی خبر	در سلاسل ماندهای پا تا به سر
3356	زنگِ تو بر توت ای دیگِ سیاه	کرد سیمای درونت را تباه
3357	بر دلت زنگار بر زنگارها	جمع شد تا کور شد ز اسرارها
3358	گر زند آن دود بر دیگِ نَوی	آن اثر بنماید ار باشد جَوی
3359	زانکه هر چیزی به ضد پیدا شود	بر سپیدی آن سیه رسوا شود
3360	چون سیه شد دیگ پس تأثیر دود	بعد از این بر وی که بیند ای عنود ³⁵
3361	مرد آهنگر که او زنگی بود	دود را با روش هم رنگی بود
3362	مرد رومی گو کند آهنگری	رویش ابلق گردد از دودآوری
3363	پس بداند زود تأثیرِ گناه	نالد و گوید بزاری ای آله ³⁶
3364	چون کند اصرار و بد پیشه کند	خاک اندر چشم اندیشه کند

³³آن شخص: آنشخص N

³⁴شُعِيب عليه السلام او را: شعيب او را N

³⁵بیند ای عنود: بیند زود زود NK

³⁶نالد و گوید بزاری ای آله: تا بنالد زود گوید ای آله N, K

3365	توبه تَنَدِشِد دگر شیرین شود	بر دلش آن جُرم تا بی دین شود
3366	آن پشیمانی و یا رب رفت ازو ³⁷	شِسست بر آینه زنگ پنج تو
3367	آهنش را زنگها خوردن گرفت	گوهرش را زنگ کم کردن گرفت
3368	چون نویسی کاغذ اسپید بر	آن نبشته خوانده آید در نظر
3369	چون نویسی بر سر بنوشته خط	فهم ناید خواندش گردد غلط
3370	کآن سیاهی بر سیاهی اوفتاد	هر دو خط شد کور و معنی نداد
3371	ور سوم ³⁸ باره نویسی بر آن ³⁹	کل سیه کردی چو جانِ کافران ⁴⁰
3372	پس چه چاره جز پناه چاره گر	نالامیدی مسّ و اکسیرش نظر
3373	نالامیدیها به پیش او نهید	تا ز درد بی دوا بیرون جهید
3374	چون شعیب این نکته ها با او ⁴¹ گفت	ز آن دم جان در دل او گُل شکفت
3375	جان او بشنید وحی آسمان	گفت اگر بگرفت ما را کو نشان؟
3376	گفت یا رب دفع من می گوید او	آن گرفتن را نشان می جوید او
3377	گفت ستارم نگویم رازهایش	غیر یک ⁴² رمز از برای ابتلاش
3378	یک نشان آنکه می گیرم ورا	آنکه طاعت دارد از ⁴³ صوم و ⁴⁴ دعا
3379	وز صلات ⁴⁵ و از زکات و غیر آن	لیک یک ذره ندارد ذوقِ جان
3380	می کند طاعات و افعال سنی	لیک یک ذره ندارد چاشنی
3381	طاعتش نغز است و معنی نغز نی	جوزها بسیار و در وی مغز نی
3382	ذوق باید تا دهد طاعات بر	مغز باید تا دهد دانه شجر

³⁷ازو: از او: K

³⁸سوم: سیّم K

³⁹بر آن: بر سرش K

⁴⁰کل سیه کردی چو جانِ کافران: پس سیه کردی چو جانِ پُر شرّش K

⁴¹او: وی K, N

⁴²غیر یک: جز یکی K, N

⁴³از: و K

⁴⁴و: - N

⁴⁵صلات: نماز K, N

3383 دانه بی مغز کی گردد نهال؟ صورت بی جان نباشد جز خیال

بقیه طعن زدن آن مرید بیگانه در شیخ⁴⁶

3384 آن خبیث از شیخ می لایید ژاژ کژنگر باشد همیشه چشم کاژ⁴⁷

3385 که مَنَش دیدم میانِ مجلسی او ز تقوی عاری است و مفلسی

3386 ور نداری باورم خیز امشبان⁴⁸ تا ببینی فسقِ شیخت را عیان

3387 شب ببردش بر سرِ یک روزنی گفت بُنگر فسق و عشرت کردنی

3388 بُنگر آن سالوسِ روز و فسقِ شب روز همچون مصطفی شب بولهب

3389 روز عبدالله او را گشته نام شب نَعُوذُ بالله و در دست جام

3390 دید شیشه در کفِ آن پیر پُر گفت شیخا مر ترا هم هست غُر

3391 تو نمی گفتی که در جامِ شراب دیو می میزد شتابان ناشتاب

3392 گفت جامم را چنان پر کرده اند کاندرونش می نگنجد یک سپند⁴⁹

3393 بُنگر اینجا هیچ گنجد ذره ای این سخن را کژ شنیده غره ای

3394 جامِ ظاهر خمرِ ظاهر نیست این دور دار این را ز شیخ غیب بین

3395 جام می هستی شیخست ای فلیو کاندراَن هر اندر نگنجد بولِ دیو⁵⁰

[91^b]

3396 پُر و مالا مال از نورِ حق است جامِ تن بشسک و نور مطلق است⁵¹

3397 نور خورشید ار بیفتد بر حَدَث او همان نور است نپذیرد حَبَث

3398 شیخ گفت این خود نه جام است و نه می هین به زیر آر، مُنکرا، بُنگر به وی

3399 آمد و دید انگبینِ خاص بود کور شد آن دشمنِ کور و کبود

⁴⁶بقیه طعنه زدن آن مرید بیگانه در شیخ: بقیه قصه طعنه زدن آن مرد بیگانه در شیخ N, K

⁴⁷چشم کاژ: عقل کاژ N, K

⁴⁸ور نداری باور خیز امشبان: ور که باور نیستت خیز امشبان N, K

⁴⁹کاندرونش می نگنجد یک سپند: کاندراَن او اندر نگنجد یک سپند N, K

⁵⁰کاندراَن هر اندر نگنجد بولِ دیو: کاندراَن او اندر نگنجد بولِ دیو N, K

⁵¹جامِ تن بشسک و نور مطلق است: جامِ تن بشکست نور مطلق است N, K

3400	گفت پیر آن دم مریدِ خویش را	رو برای من بجو می ای کیا
3401	که مرا رنجی است مُضطر گشته ام	من ز رنج از مَحْمَصه بگذشته ام
3402	در ضرورت هست هر مردار پاک	بر سرِ مُنکر ز لعنت باد خاک
3403	گردِ خُمخانه بر آمد آن مرید	بهرِ شیخ از هر خُمی او ⁵² می چشید
3404	در همه خُمخانه ها او می ندید	گشته بُد پُر از عسل خُمب ⁵³ نبید
3405	گفت ای رندان! چه حال است این چه کار	هیچ خُمی در نمی بینم عُقار
3406	جمله رندان نزد آن شیخ آمدند	چشم گریان دست بر سر می زدند
3407	در خرابات آمدی شیخ اجل	جمله می ها از قُدومت شد عسل
3408	کرده ای مُبَدَل تو می را از حَدَث	جان ما را هم بدل کن از خَبَث
3409	گر شود دریا ⁵⁴ پُر از خون مال مال	کی خورد بنده خدا الا حلال
گفتنِ عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا مصطفی را علیه السّلام که تو بی مُصَلّی به هر جا نماز می کنی ⁵⁵		
3410	عایشه روزی به پیغمبر بگفت	یا رسولَ الله پیدا و نهفت ⁵⁶
3411	هر کجا یابی نمازی می کنی	می دود در خانه ناپاک و دنی
3412	گرچه می دانی که هر طفلِ پلید ⁵⁷	کرد مستعمل به هر جا که رسید
3413	گفت پیغمبر که از بهرِ مهان	حق نَجس را پاک گرداند بدان
3414	سجده گاهم را از آن رو لطفِ حق	پاک گردانید تا هفتم طبق
3415	هان و هان ترکِ حسد کن با شهان	ور نه ابلیسی شوی اندر جهان
3416	کو اگر زهری خوردِ شهدی شود	تو اگر شهدی خوری زهری بود
3417	کو بَدَل گشت و بَدَل شد کارِ او	لطف گشت و نور شد هر نارِ او

⁵²او: می N

⁵³خُمب: خم N, K

⁵⁴دریا: عالم N, K

⁵⁵می کنی: می کنی چون است K

⁵⁶پیدا و نهفت: تو پیدا و نهفت N, K

⁵⁷گرچه می دانی که هر طفلِ پلید: مستحاضه و طفل و آلوده پلید N

3418	قَوّتِ حق بود مر بابیل را	ورنه مرغی چون کُشد مر پیل را
3419	لشکری را مرغی چندی شکست	تا بدانی کآن صلابت از حق است
3420	گر تو را وسواس آید زین قبیل	رَو بخوان در ⁵⁸ سوره اصحابِ فیل
3421	ور کنی با او مری و همسری	کافرم دان گر تو از وی ⁵⁹ سر بری

کشیدنِ موشِ مهارِ شتر را و مُعجِب شدن در خود⁶⁰

3422	موشکی در کف مهارِ اشتری	در ربود و شد روان او از مری
3423	اشتر از چُستی که با او شد روان	موش غِرّه شد که هستم پهلوان
3424	بر شتر زد پرتوِ اندیشه اش	گفت بنمایم ترا تو باش خوش
3425	تا بیامد بر لبِ جوی ⁶¹ بزرگ	کندر ⁶² او گشتی زبون پیلِ سترگ
3426	موش آنجا ایستاد و خشک گشت	گفت اشتر کای ⁶³ رفیقِ کوه و دشت
3427	این توقفِ چیسست حیرانی چرا	پا بنه مردانه اندر جو در آ
3428	تو قلاووزی و پیش آهنگِ من	در میانِ ره مباحش و تن مزن
3429	گفت این آبِ شگرف است و عمیق	من همی ترسم ز غرقابِ ای رفیق
3430	گفت اشتر تا ببینم حدّ آب	پا درو ⁶⁴ بنهاد آن اشتر شتاب
3431	گفت تا زانوست آبِ ای کور موش	از چه حیرانِ تو ای ننگ و جوش ⁶⁵
3432	گفت مورِ تُست و ما را اژدهاست	که ز زانو تا به زانو فرقه‌است
3433	گر ترا تا زانُوست ⁶⁶ ای پُره‌نر	مر مرا صد گز گذشت از فرقِ سر
3434	گفت گستاخی مکن بارِ دگر	تا نسوزد جسم و جان از ⁶⁷ شرر

⁵⁸در: تو N, K

⁵⁹تو ازوی: زیشان K, تو ز ایشان N

⁶⁰مُعجِب شدن در خود: مُعجِب شدنِ موش در خود N, K

⁶¹جویی: جوی N, K

⁶²کندر: کندر N, K

⁶³کای: ای N, K

⁶⁴درو: در او N, K

⁶⁵از چه حیرانِ تو ای ننگ و هوش: از چه حیران گشتی و رفتی ز هوش N, K

⁶⁶زانُوست: زانو است N

⁶⁷از: زین N, K

3435	تو مری با مثلِ خود موشان بکن	با شتر مر موش را نبود سخن
3436	گفت توبه کردم از بهرِ خدا	بگذران زین آبِ مُهلک مر مرا
3437	رحم آمد مر شتر را گفت هین	برجه و بر کودبانِ من نشین
3438	این گذشتن شد مسلم مر مرا	بگذرانم صد هزاران چون ترا
3439	چون پیمبر نیستی پس رَو به راه	تا رسی از چاه روزی سویِ جاه

[92^a]

3440	رَو ⁶⁸ رعیت باش چون سلطان نه ای	تگ مران چون مردِ کشتیبان نه ای
3441	چون نه ای کامل دکان تنها مگیر	شو بحکم دست ⁶⁹ تا گردی خمیر
3442	انصتُوا را گوش کن خاموش باش	چون زبانِ حق نگشتی گوش باش
3443	ور بگویی شکلِ استفسار گو	با شهنشاهان تو مسکین وار گو
3444	ابتدایِ کبر و کین از شهوت است	راسخی شهوت از عادت است
3445	چون ز عادت گشت محکم خوی بد	خشم آید بر کسی کت واکشد
3446	چونکه تو گلِ خوار گشتی هر که او	واکشد از گلِ ترا باشد عدو
3447	بت پرستان چونکه گرد بت تنند ⁷⁰	مانعانِ راهِ خود ⁷¹ را دشمنند
3448	چونکه کرد ابلیس خو با سروری	دید آدم را بتحقیق ⁷² از خری ⁷³
3449	که به از من سروری دیگر بُود	تا که او مسجود چون من کس شود؟
3450	سروری زهرست جز آن روح را	کو بُود تریاق لانی ز ابتدا
3451	کوه اگر پُر مار شد باکی مدار	کو بُود اندر درون ⁷⁴ تریاق زار
3452	سروری چون شد دماغت را ندیم	هر که بشکستت شود خصمِ قدیم

⁶⁸رَو: تو N, K

⁶⁹شو بحکم دست: دست خوش می باش N, K

⁷⁰بت پرستان چونکه گرد بت تنند: بت پرستان چنکه خو بابت کنند N

⁷¹خود: بت N

⁷²بتحقیق: حقیر او K

⁷³دید آدم را بتحقیق از خری: دید آدم را به چشم منکری N

⁷⁴اندر درون: در اندرون N

3453	چون خلافِ خویِ تو گوید کسی	کینه ها ⁷⁵ خیزد ترا با او بسی
3454	که مرا از خویِ من بر می کند	خویش بر من میر و ⁷⁶ سرور می کند ⁷⁷
3455	چون نباشد خویِ بد سرکش ⁷⁸ درو	کی فروزد از خلافِ آتش درو؟ ⁷⁹
3456	با مخالف او مدارایی کند	در دل او خویش را جایی کند
3457	ز آنکه خویِ بد ⁸⁰ گشتست ⁸¹ استوار	مورِ شهوت شد ز عادت همچو مار
3458	مارِ شهوت را بگش در ابتلا	ورنه اینک گشت مارت اژدها
3459	لیک هر کس مور بیند مارِ خویش	تو ز صاحب دل کن استفسارِ خویش
3460	تا نشد زر مس نداند من مسم	تا نشد شه دل نداند مُفلسم
3461	خدمتِ اکسیر کن مس وار تو	جور می کش ای دل از دلداری تو
3462	کیست دلداری اهلِ دل نیکو بدان	که چو روز و شب جهانند ⁸² از جهان
3463	عیب کم گو بنده الله را	مَتَّهم کم کن به دزدی شاه را

کراماتِ آن درویش که در کشتیِ بدزدیش مَتَّهم کردند⁸³

3464	بود درویشی درونِ کشتی	ساخته از رختِ مردی پشیتی
3465	یاوه شد همیانِ زر او خفته بود	جمله را جُستند و او را یک ⁸⁴ نمود
3466	کین فقیرِ خفته را جویم هم	کرد بیدارش ز غم صاحبِ درم
3467	کان درین ⁸⁵ کشتی حُرمدان گم شدست	جمله را جُستیم نتوانی تو رست
3468	دلق بیرون کن برهنه شو ز دلق	تا ز تو فارغ شود اوهامِ خلق

⁷⁵کینه ها: کینها N

⁷⁶میر و: چو K

⁷⁷خویش بر من میر و سرور می کند: مر مرا شاگرد و تابع می کند N

⁷⁸سرکش: محکم N

⁷⁹آتش درو: آتش کده N

⁸⁰زشت: بد N, K

⁸¹گشتست: نگشتست K, بگشتست N

⁸²جهانست: جهانند N, K

⁸³کراماتِ آن درویش که در کشتیِ بدزدی مَتَّهم کردند: کراماتِ آن درویش که در کشتیِ مَتَّهمش کردند N, K

⁸⁴یک: هم N, K

⁸⁵کان درین: که در این N, K

3469	گفت یا رب مر غلامت را ⁸⁶ خسان	متهم کردند فرمان در رسان
3470	چون به درد آمد دلِ درویش از آن	سر برون کردند هر سو در زمان
3471	ماهیانِ بی حد از دریای ژرف ⁸⁷	در دهانِ هر یکی دُرّی شگرف
3472	صد هزاران پیش ⁸⁸ از دریای پُر	در دهانِ هر یکی دُرّ و چه دُر!
3473	هر یکی دُرّی خراجِ مُلکتی	کز اله است این ندارد شرکتی
3474	دُرّ چند انداخت در کشتی و جَست	مر هوا را کرد ⁸⁹ کرسی و نشست
3475	خوش مرّبع چون شهان بر تختِ خویش	او فرازِ اوج و کشتی اش به پیش
3476	گفت رَو! کشتی شما را حق مرا	تا نباشد با شما دزدِ گدا
3477	تا که را باشد خسارت زین فراق	من خوشم جفتِ حق و با خلق طاق
3478	نی ⁹⁰ مرا او تهمتِ دزدی نهد	نی ⁹¹ مهارم را به غمّازی دهد
3479	بانگ کردند اهلِ کشتی کای ⁹² هُمّام	از چه دادندت چنین عالی مقام
3480	گفت از تهمت نهادن بر فقیر	وز حق آزاری پی چیزی حقیر
3481	حَاشَ لِلّٰه! بل ز تعظیمِ شهان	که نبودم بر ⁹³ فقیران بد گمان
3482	آن فقیران لطیفِ خوش نفس	کز پی تعظیمشان آمد عبس
3483	آن فقری بهرِ پچاپیچ نیست	بل پی آن که به جز حق هیچ نیست
3484	متهم چون دارم آنها را که حق	کرد امینِ مخزنِ هفتم طبق
3485	متهم نفس است نی ⁹⁴ عقلِ شریف	متهم حسّ است نی ⁹⁵ نورِ لطیف
3486	نفس سوسفطایی آمد می زنش	کش زدن سازد نه حجتِ گفتنش

⁸⁶را: این N

⁸⁷ماهیان بی حد از دریای ژرف: صد هزاران ماهی از دریای ژرف N, K

⁸⁸پیش: ماهی N, K

⁸⁹کرد: ساخت N, K

⁹⁰نی: نه N

⁹¹نی: نه N

⁹²کای: ای N

⁹³بر: در K

⁹⁴نی: نه N

⁹⁵نی: نه N

3487 معجزه بیند فروزد آن زمان بعد از آن گوید خیالی بود آن

[92^b]

3488 ور حقیقت بود⁹⁶ آن دید عجب چون⁹⁷ مقیم چشم نامد روز و شب

3489 آن مقیم چشمِ پاکان می بود نی قرین چشمِ حیوان می شود

3490 کآن عجب زین حسّ دارد عار و ننگ کی بود طائوس اندر چاه تنگ

3491 پس مخوان بسیار گویم ای عمو⁹⁸ من ز صد یک گویم و آن همچو مو

تشنیع صوفیان پیشِ شیخ بر آن صوفی که بسیار می گوید⁹⁹

3492 صوفیان بر صوفیی شَنعه زدند پیشِ شیخ خانقاهی آمدند

3493 شیخ را گفتند دادِ جانِ ما تو از این صوفی بجو ای پیشوا

3494 گفت آخر چه گله ست ای صوفیان؟ گفت این صوفی سه خو دارد گران

3495 در سخن بسیار گو همچون جَرَس در خورش افزون خورد از بیست کس

3496 ور بخسبد هست چون اصحابِ کُهِف صوفیان کردند پیشِ شیخ زَخَف¹⁰⁰

3497 شیخ رو آورد سویِ آن فقیر که ز هر حالی که هست اوساط گیر

3498 در خبر خَیْرُ الْأُمْرِ أَوْسَاطُهَا نافع آمد ز اعتدالِ أَخْلَاطُهَا

3499 گر یکی خلطی فزاید¹⁰¹ از عَرَض در تن مردم پدید آید مرض

3500 بر قرین خویش مَفْزَا در صفت کان فراق آرد یقین در آخرت¹⁰²

3501 نطق موسی بود با اندازه لیک¹⁰³ هم فزون آمد ز گفتِ یارِ نیک

3502 آن فزونی با خَضِر آمد شِیْقَاق گفت رَو تو مُکْثِرِی هذا فِراق

⁹⁶بود: بودی N

⁹⁷چون: پس N

⁹⁸پس مخوان بسیار گویم ای عمو: تا نگوئی مر مرا بسیار گو N, K

⁹⁹تشنیع صوفیان پیشِ شیخ بر آن صوفی که بسیار می گوید: تشنیع صوفیان بر آن صوفی که پیشِ شیخ بسیار می گوید N, K

¹⁰⁰زَخَف: ز هف N

¹⁰¹فزاید: فزون شد N, K

¹⁰²آخرت: عاقبت N, K

¹⁰³بود با اندازه لیک: بُد بر اندازه ولیک N, K

3503	موسیا! بسیار گویی خیز رَو ¹⁰⁴	وَر نه با من گنگ باش و کور شو
3504	وَر نرفتی وز سَنیزه شِسته ای	تو به معنی رفته ای بگسسته ای
3505	چون حدث کردی تو ناگه در نماز	گویدت سَوی طهاریت رَو بتاز
3506	وَر نرفتی خشک خَنبان می شوی	خود نمازت رفت بنشین ¹⁰⁵ ای عَوی
3507	رَو بر آنها که هم جفت تُوند	عاشقان و تشنه گفت تُوند
3508	پاسبان بر خوابناکان بر فزود	ماهیان را پاسبان حاجت نبود
3509	جامه پوشان را نظر بر جامه شوست ¹⁰⁶	جانِ عریان را تجلی جامه جوست ¹⁰⁷
3510	یا ز عریانان به یکسو باز رَو	یا چو ایشان فارغ از تن جامه شو
3511	وَر نه قادر ¹⁰⁸ که کل عریان شوی	جامه کم کن تا ره اوسط روی

عذر گفتنِ فقیر به شیخ

3512	پس فقیر آن شیخ را احوال گفت	عذر را با آن غرامت کرد جفت
3513	مر سَوالِ شیخ را داد او جواب	چون جواباتِ خضر خوب و صواب
3514	آن جواباتِ سَوالاتِ کلیم	کِش خضر بنمود از ربِّ کریم ¹⁰⁹
3515	گشت مشکلهاش حل و ¹¹⁰ افزون زیاد	از پی هر مشکلهش مفتاح داد
3516	از خضر درویش هم میراث داشت	در جوابِ شیخ همت بر گماشت
3517	گفت راهِ اوسط ار چه حکمت است	لیک اوسط نیز هم با نسبت است
3518	آبِ جو نسبت به اشتر هست کم	لیک باشد موش را آن همچو یم
3519	هر که را باشد وظیفه چار نان ¹¹¹	دو خورد یا سه خورد هست اوسط آن

¹⁰⁴خیز رَو: دور شو N, K

¹⁰⁵بنشین: پیشین K

¹⁰⁶بر جامه شوست: بر گازر است N, K

¹⁰⁷جامه جوست: زیور است N, K

¹⁰⁸قادر: تانی N, K

¹⁰⁹کریم: علیم (M) N, K

¹¹⁰و: N

¹¹¹هر که را باشد وظیفه چار نان: هر کرا بود اشتهای چارنان N

3520	ور خورد هر چار دور از اوسط است	او اسیرِ حرص مانندِ بط است
3521	هر که او ¹¹² را اشتها ده نان بود	شش خورد می دان که اوسط آن بود
3522	چون مرا پنجاه نان هست اشتها	مر ترا شش گرده هم دستیم نی
3523	تو به ده رکعت نماز آیی ملول	من به پانصد در نیایم در نُحُول
3524	آن یکی تا کعبه حافی می‌رود	وین ¹¹³ یکی تا مسجد از خود می‌شود
3525	آن یکی در پاکبازی جان بداد	وین ¹¹⁴ یکی جان کُند تا یک نان بداد
3526	این و سَط در با نهایت می‌رود	که مرا ¹¹⁵ آن را اوّل و آخر بود
3527	اوّل و آخر بباید تا در آن	این ¹¹⁶ تصوّر گنجد اوّل ¹¹⁷ یا میان
3528	بی نهایت چون ندارد دو طرف	کی بود او را میانه مُنْصَرَف
3529	اول و آخر نشانش کس نداد	گفت لَوْ كَأَنَّ لَهُ الْبِخْرُ مَدَاد
3530	هفت دریا گر شود کَلّی مدید	نیست مر پایان شدن را هیچ امید
3531	باغ و بیشه گر بود ¹¹⁸ یک سر قلم	زین سخن هرگز نگردد هیچ کم
3532	آن همه حُبِر و قلم فانی شود	وین حدیثِ بی عدد باقی بود
3533	حالتِ من خواب را مآند گهی	خواب پندارد مر آن را گمرهی

[93^a]

3534	چشمِ من خفته دلم بیدار دان	شکلِ بی کارِ مرا بر کار دان
3535	گفت پیغمبر که عَيْنَايَ تَنَام	لَا يَنَامُ قَلْبِي عَنْ رَبِّ الْأَنَام
3536	چشمِ تو بیدار و دل خفته به خواب	چشمِ من خفته دلم در فتحِ باب
3537	مر دلم را پنج حسّ دیگر است	حسّ دل را هر دو عالم منظر است

¹¹²او: - K

¹¹³وین: وآن N

¹¹⁴وین: وآن N

¹¹⁵مرا: مر N

¹¹⁶این: در K, N

¹¹⁷اوّل: اوسط N, K

¹¹⁸بود: شود N

3538	تو ز ضَعْفِ خود مکن در من نگاه	بر تو شب بر من همان شب چاشتگاه
3539	بر تو زندان بر من آن زندان چو باغ	عین مشغولی مرا گشته فراغ
3540	پای تو در گِل مرا گِل گشته گل	مر ترا ماتم مرا سور و دُهل
3541	در زمینم با تو ساکن در محل	می دوم بر چرخِ هفتم چون رُحل
3542	همنشینت من نِیم سایه من است	برتر از اندیشه ها پایه من است
3543	زانکه من ز اندیشه ها بگذشته ام	خارجِ اندیشه پویان گشته ام
3544	حاکمِ اندیشه ام محکوم نی	زانکه بنا حاکم آمد بر بنا ¹¹⁹
3545	جمله خَلْقان سُخره اندیشه اند	ز آن سبب خسته دل و غم پیشه اند
3546	قاصدا ¹²⁰ خود را به اندیشه دهم	چون بخواهم از میانشان بر جهم
3547	من چو مرغِ آوجم اندیشه مگس	کی بود بر من مگس را دسترس
3548	قاصدا زیر ¹²¹ آیم از آوج بلند	تا شکسته پایگان بر من تنند
3549	چون ملالم گیرد از سُفلی صفات	بر پرَم همچون طُیور الصَّافَّات
3550	پَرّ من رُستست ¹²² هم از ذاتِ خویش	بر نچسانم دو پر من با سِریش
3551	جعفرِ طیار را پَر جاریه است	جعفرِ طَرّار را پَر عاریه ست
3552	نزدِ آنکه لَمْ یَذُقْ دعوی است این	نزدِ سُگانِ أَفَقْ معنی است این
3553	لاف و دعوی باشد این پیشِ غراب	دیگِ تی و پُر یکی پیشِ دُباب
3554	چونکه در تو می شود لقمه گهر	تن مزین چندانکه بتوانی بخور
3555	شیخِ روزی بهرِ دفعِ سوء ظن	در لگنِ قی کرد پُر در شد لگن
3556	گوهرِ معقول را محسوس کرد	پیرِ بینا ¹²³ بهرِ کم عقلی مرد
3557	چونکه در معده شود پاکت پلید	قفلِ نه بر حلق و پنهان کن کلید

¹¹⁹بنا: بنی N

¹²⁰قاصدا: قاصد N

¹²¹زیر: زیر N

¹²²رُستست: رسته ست N

¹²³بینا: برنا N

3558	هر که در وی لقمه شد نورِ جلال	هر چه خواهد تا بخورد او را حلال
بیان دعوی عین آن دعوی گواه صدق خویش است ¹²⁴		
3559	گر تو هستی آشنای جانِ من	نیست دعوی گفتِ معنی لایِ من
3560	گر بگویم نیم شب پیشِ تُوَم	هین مترس از شب که من خویشِ تُوَم
3561	این دو دعوی پیشِ تو معنی بُود	چون شناسی بانگِ خویشاوندِ خود
3562	پیشی و خویشی دو دعوی بود لیک	هر دو معنی بود پیشِ فهمِ نیک
3563	فُربِ آوازش گواهی می دهد	کین دم از نزدیکِ یاری می جهد
3564	لَدَتِ آوازِ خویشاوندِ نیز	شد گوا بر صدقِ آن خویشِ عزیز
3565	باز بی الهامِ احمق کاو ز جهل	می نداند بانگِ بیگانه ز اهل
3566	پیشِ او دعوی بُود گفتارِ او	جهلِ او شد مایه انکارِ او
3567	پیشِ زیرک کاندرونش نورهاست	عینِ این آواز معنی بود راست
3568	یا به تازی گفت یک تازی زبان	که همی دانم زبانِ تازیان
3569	عینِ تازی گفتنش معنی بُود	گر چه تازی گفتنش دعوی بُود
3570	یا نویسد کاتبی بر کاغذی: ¹²⁵	کاتب و خط خوانم و من امجدی
3571	این نوشته گر چه خود دعوی بُود	هم نوشته شاهدِ معنی بُود
3572	یا بگوید صوفیی دیدی تو دوش	در میانِ خواب سجاده به دوش
3573	من بُدم آن و آنچه گفتم خواب در	با تو اندر خواب در شرحِ نظر
3574	گوش کن چون حلقه اندر گوش کن	آن سخن را پیشوایِ هوش کن
3575	چون ترا یاد آید آن خواب این سخن	معجزِ نو باشد و زرَّ کُهَن
3576	گر چه دعوی می نماید این ولی	جانِ صاحبِ واقعه گوید بلی
3577	پس چو حکمت ضالّه مؤمن بُود	آن ز هر که بشنود مُوقِن شود ¹²⁶

¹²⁴ بیان آن دعوی عین آن دعوی که گواه صدق خویش است: بیان آن دعوی عین آن دعوی گواه صدق خویش است N, K

¹²⁵ کاغذی: کاغذی K

¹²⁶ شود: بُود N, K

3578	چونکه خود را پیش او یابد فقط	کی ¹²⁷ بود شک چون کند خود را غلط
3579	تشنه ای را گر ¹²⁸ بگویی تو شتاب	در قدح آب است بستان زود آب
3580	هیچ گوید تشنه کین دعوی است رو	از برَم ای مدّعی مهجور شو

[93^b]

3581	یا گواه و حجتی بنما که این ¹²⁹	جنس آب است و از آن ماء معین
3582	یا به طفل شیر مادر بانگ زد	که بیا من مادرم هان ای ولد
3583	طفل گوید مادرا حجت بیار	تا که با شیرت بگیرم من قرار
3584	در دل هر امتی کز حق مزه ست	روی و آواز پیمبر معجزه ست ¹³⁰
3585	چون پیمبر از برون بانگی زند	جان امت در درون سجده کند
3586	زانکه جنس بانگ او اندر جهان	از کسی نشنیده باشد گوش جان
3587	آن غریب از ذوق آواز غریب	در نشاط آیدی حق گردد قریب ¹³¹

سجده کردن یحیی علیه السلام در شکم مادر مسیح را علیه السلام¹³²

3588	مادر یحیی به مریم در نهفت	پیشتر از وضع حمل خویش گفت
3589	که یقین دیدم درون تو شهی است	کو أولو العزم و رسول آگهی است
3590	چون برابر اوفتادم با تو من	کرد سجده حمل من ای ذوالفطن ¹³³
3591	این جنین مر آن جنین را سجده کرد	کز سجودش در تنم افتاد درد
3592	گفت مریم من درون خویش هم	سجده ای دیدم از این طفل شکم

¹²⁷که: چون N, K

¹²⁸گر: چون N, K

¹²⁹این: دین N

¹³⁰معجزه ست: معجزست N

¹³¹در نشاط آیدی حق گردد قریب: از زبان حق شنود ائی قریب N, K

¹³²سجده کردن یحیی علیه السلام در شکم مادر مسیح را علیه السلام: سجده کردن یحیی علیه السلام در شکم مادر مسیح علیه

السلام را N

¹³³ای ذوالفطن: اندر زمن N

اشکال آوردن بر این قصه

3593	ابلهان گویند کین افسانه را	خط بکش زیرا دروغ است و خطا
3594	ز آنکه مریم وقت وضع حمل خویش	بود از بیگانه دور و هم ز خویش ¹³⁴
3595	از برون شهر آن شیرین فسون	تا نشد فارغ نیامد خود درون
3596	چون بزایید ¹³⁵ آنگهانش بر کنار	بر گرفت و بُرد تا پیش تبار
3597	مادر یحیی کجا دیدش که تا	گوید او را این سخن در ماجرا

جواب اشکال

3598	این بداند کآن که اهل خاطر است	غایب آفاق او را حاضر است
3599	پیش مریم حاضر آید در نظر	مادر یحیی که دور است از بصر
3600	دیده ها بسته ببیند دوست را	چون مُشَبَّک کرده باشد پوست را
3601	ور ندیدش نز برون و نز اندرون	از حکایت گیر معنی ای زیون
3602	نی ¹³⁶ چنان کافسانه ها بشنیده بود	همچو شین بر نقش آن چفسیده بود
3603	تا همی گفت آن کلّیله بی زبان	چون سخن گوشت ¹³⁷ ز دمنه بی بیان
3604	ور بدانستند لحنِ همدگر	فهم آن ¹³⁸ چون کرد بی نطقی بشر
3605	در میان شیر و گاو آن دمنه چون	شد رسول و خواند بر هر دو فسون
3606	چون وزیر شیر شد گاو نبیل	چون ز عکس ماه ترسان گشت پیل
3607	این کلّیله و دمنه جمله افتر است	ور نه کی با زاغ لکک را مریست
3608	ای برادر قصّه چون پیمانہ ایست	اندر وی معنی مثال دانه ایست ¹³⁹
3609	دانه معنی بگیرد مرد عقل	ننگرد پیمانہ را گر گشت نقل

¹³⁴ ز آنکه مریم وقت وضع حمل خویش بود از بیگانه دور و هم ز خویش: مریم اندر حمل جفت کس نشد N

¹³⁵ بزایید: بزادش N, K

¹³⁶ نی: نه N

¹³⁷ گوشت: نوشت N, K

¹³⁸ آن: کن N

¹³⁹ اندر وی معنی مثال دانه ایست: معنی اندر وی مثال دانه ایست N, K

3610 ماجرای بلبل و گل گوش دار گرچه گفتی نیست آنجا آشکار

سخن گفتن به زبان حال و فهم کردن آن

3611 ماجرای شمع با پروانه تو بشنو و معنی گزین ز افسانه تو

3612 گر چه گفتی نیست سرّ گفت هست هین به بالا پر مپر چون جغد پست

3613 گفت در شطرنج کین خانه رُخ است گفت خانه اش از کجا آمد به دست¹⁴⁰

3614 خانه را بخريد يا ميراث يافت فرخ آنکس کو سوي معنی شتافت

3615 گفت نحوی زید عمراً¹⁴¹ قد ضَرَب گفت چونش کرد بی جُرمی ادب

3616 عمرو¹⁴² را جُرمش چه بُد کآن زید خام بی گنه او را بزد همچون غلام

3617 گفت این پیمانۀ معنی بود گر معنی را که پیمانه است رد¹⁴³

3618 زید و عمرو¹⁴⁴ از بهر اعرابست و ساز گر دروغ است آن تو با اعراب ساز

[94^a]

3619 گفت نی¹⁴⁵ من آن ندانم عمرو¹⁴⁶ را زید چون زد بی گناه و بی خطا

3620 گفت از ناچار و لاغی بر گشود عمرو¹⁴⁷ یک واو¹⁴⁸ فزون دزدیده بود

3621 زید واقف گشت دزدش را بزد چونکه از حد¹⁴⁹ بُرد او را حد سزد

پذیرا آمدن سخن باطل در دل باطلان

3622 گفت اینک راست پُدرفتم به جان کژ نماید راست در پیش کژان

3623 گر بگوئی احولی را مه یکی است گویدت این دوست در وحدت شکی است

¹⁴⁰گفت خانه اش از کجا آمد به دست: گفت خانه از کجاش آمد به دست N, K

¹⁴¹عمراً: عمرو K

¹⁴²عمرو: عمرو M

¹⁴³گر معنی را که پیمانه است رد: گندمی بستان که پیمانه است رد N, K

¹⁴⁴عمرو: عمرو M

¹⁴⁵نی: نه

¹⁴⁶عمرو: عمرو M

¹⁴⁷عمرو: عمرو M

¹⁴⁸واو: واوی N

¹⁴⁹حد: حدش N

¹⁵⁰گویدت این دوست در وحدت شکی است: گویدت این دوست و در وحدت شکی است N, K

3624	ور بر او ¹⁵¹ خندد کسی گوید دُو است	راست دارد این سزایِ بَد خُو است
3625	بر دروغان جمع می آید دروغ	لِلْخَبِيثَاتِ الْخَبِيثِينَ زِدْ فِرْوَغ
3626	دل فراخان را بُوَد دستِ فراخ	چشم کوران را عِثَارِ سَنَگَلَاخ

جستنِ آن درخت که هر که میوه آن را خورد نمیرد¹⁵²

3627	گفت دانایی برایِ داستان	که درختی هست در هندوستان
3628	هر کسی کز میوه آن ¹⁵³ خورد و بُرد	در جهان نی پیرشود او نی بُمُرد ¹⁵⁴
3629	پادشاهی این شنید از صادقی	بر درخت و میوه اش شد عاشقی
3630	قاصدی ¹⁵⁵ دانا ز دیوانِ ادب	سوی هندستان روان کرد از طلب
3631	سالها می گشت آن قاصد از او	گِردِ هندستان برایِ جست و جو
3632	شهر شهر از بهرِ این مطلوب گشت	نه جزیره ماند و نه کوه و نه دشت ¹⁵⁶
3633	هر که را ¹⁵⁷ پرسید کردش ریشخند	کین که جوید جز مگر ¹⁵⁸ مجنونِ بند
3634	بس کسان صَفْعَش زدند اندر مزاح	بس کسان گفتند ای صاحبِ فلاح
3635	جست و جوی ¹⁵⁹ چون تو زیرک سینه صاف	کی تهی باشد کجا باشد گزاف
3636	وین مراعاتش یکی صَفْعِی دگر	وین ز صفعِ آشکارا سخت تر
3637	می ستودندش به تسخر کای بزرگ	در فلان اقلیم بس هول و سترگ ¹⁶⁰
3638	در فلان بیشه درختی هست سبز	بس بلند و هول و هر شاخیش گیز ¹⁶¹
3639	قاصدِ شه بسته در جُستن کمر	می شنید از هر کسی نوعی خبر

¹⁵¹بر او: برو N

¹⁵²جستنِ آن درخت که هر که میوه آن را خورد نمیرد: جستنِ آن درخت که هر که میوه آن درخت خورد نمیرد N, K

¹⁵³آن: او N, K

¹⁵⁴در جهان نی پیرشود او نی بُمُرد: نی شود او پیر نی هرگز بُمُرد N, K

¹⁵⁵قاصدی: قصدان N

¹⁵⁶نه جزیره ماند و نه کوه و نه دشت: نی جزیره ماند و نی کوه و نی دشت K

¹⁵⁷هر که را: هر کرا N

¹⁵⁸مگر: مگو N

¹⁵⁹جوی: جوی K

¹⁶⁰در فلان اقلیم بس هول و سترگ: در فلان جایی درختی بس سترگ N

¹⁶¹بس بلند و هول و هر شاخیش گیز: بس بلند و پهن و هر شاخیش گیز N, K

3640	بس سیاحت کرد آنجا سالها	می فرستادش شهنشاه مالها
3641	چون بسی دید اندر آن غربت تعب	عاجز آمد آخر الامر از طلب
3642	هیچ از مقصود اثر پیدا نشد	ز آن غرض غیر خبر پیدا نشد
3643	رشته اومید او بگسسته شد	جسته او عاقبت ناچسته شد
3644	کرد عزم بازگشتن سوی شاه	اشک می بارید و می بُرید راه

شرح کردن شیخ سر آن درخت با آن طالب مقتد

3645	بود شیخی عالمی قطبی کریم	اندر آن منزل که آیس شد ندیم
3646	گفت: من نومید پیش او روم	ز آستان او به راه اندر شوم
3647	تا دعای او بود همراه من	چونکه نومیدم من از دلخواه من
3648	رفت پیش شیخ با چشم پر آب	اشک می بارید مانند سحاب
3649	گفت شیخا وقت رحم و رقت است ¹⁶²	نالامیدم وقت لطف این ساعت است
3650	گفت وا گو کز چه نومیدیست	چیست مطلوب تو؟ رو با چیست؟
3651	گفت شاهنشاه کردم اختیار	از برای جستن یک شاخسار
3652	که درختی هست نادر در جهات	میوه او مایه آب حیات
3653	سالها جستم ندیم زان ¹⁶³ نشان	جز که طنز و تسخر این سرخوشان
3654	شیخ خندید و بگفتش ای سلیم	این درخت علم باشد در علیم
3655	بس بلند و بس شگرف و بس بسیط	آب حیوانی ز دریای محیط
3656	تو به صورت رفته ای ای بی خبر ¹⁶⁴	زان ز شاخ معنی بی بار و بر ¹⁶⁵
3657	که درختش نام شد گاه ¹⁶⁶ آفتاب	گاه بحرش نام گشت و گاه سحاب ¹⁶⁷

¹⁶² رقت است: رأفتست N

¹⁶³ زان: یک N, K

¹⁶⁴ ای بی خبر: گم گشته N

¹⁶⁵ زان ز شاخ معنی بی بار و بر: زان نمی بایی که معنی هشته N

¹⁶⁶ گاه: گاه K

¹⁶⁷ گاه بحرش نام گشت و گاه سحاب: گاه بحرش نام شد گاهی سحاب N

3658	این ¹⁶⁸ یکی کش صد هزار آثار خاست	کمترین آثار او عمر بقاست
3659	گر چه فرد است او اثر دارد هزار	آن یکی را نام شاید بی شمار
3660	آن یکی شخص ترا باشد پدر	در حق شخصی دگر باشد پسر
3661	در حق دیگر بود قهر و عدو	در حق دیگر بود لطف و نکو
3662	صد هزاران نام و او یک آدمی	صاحب هر وصفش از وصفی عمی

[94^b]

3663	هر که جوید نام گر صاحب ثقه است	همچو تو نومید و اندر تفرقه ست
3664	تو چه بر چفسی بر این نام درخت	تا بمانی تلخ کام و شور بخت
3665	در گذر از نام و بنگر در صفات	تا صفات ره نماید سوي ذات
3666	اختلاف خلق از نام اوفتاد	چون به معنی رفت آرام اوفتاد

منازعت چهار کس جهت انگور که هر یکی به نام دیگر فهم کرده بود آن را

3667	چار کس را داد مردی یک درم	آن یکی گفت این به انگوری دهم
3668	آن یکی دیگر عرب بُد گفت: لا	من عَنب خواهم نه انگور ای دغا
3669	آن یکی تُرکی بُد و گفت این بَنم	من نمی خواهم عنب خواهم اُزم
3670	آن یکی رومی بگفت این قیل را	ترک کن خواهیم اِسْتافیل را
3671	در تنازع آن نفر جنگی شدند	که ز سر نامها غافل بُدند
3672	مشت بر هم می زدند از ابلهی	پُر بُدند از جهل و از ¹⁶⁹ دانش تهی
3673	صاحب سِرّی عزیزی صد زبان	گر بُدی آنجا بدادی صلحشان
3674	پس بگفتی او که من زین یک درم	آرزوی جمله تان را ¹⁷⁰ می خرم ¹⁷¹
3675	چونکه بسپارید دل را بی دَغَل	این درمّتان می کند چندین عمل

¹⁶⁸این: آن N, K

¹⁶⁹و از: وز N

¹⁷⁰آرزوی جمله تان را: آرزوی جمله شان را N

¹⁷¹می خرم: می دهم N, K

3676	یک درمّتان می شود چار اَلْمُرَاد	چار دشمن می شود یک ز اِتّحاد
3677	گفت هر یگتان دهد جنگ و نفاق ¹⁷²	گفت من آرد شما را اِتّفاق
3678	پس شما خاموش باشید اَنْصِتُوا	تا زبانتان من شوم در گفت و گو
3679	گر سخنتان می نماید صد ¹⁷³ نمط ¹⁷⁴	در اثر مایه نزع است و سخط
3680	گرمی عاریّتی ندهد اثر	گرمی خاصّیتی دارد هنر ¹⁷⁶
3681	سرکه را گر گرم کردی ز آتش آن	چون خوری سردی فزاید بی گمان
3682	زانکه آن گرمی او دهلیزی است	طبع اصلش سردی است و تیزی است
3683	ور بود یخ بسته دوشاب ای پسر	چون خوری گرمی فزاید در جگر
3684	پس ریای شیخ به ز اخلاص ¹⁷⁷ ما	کز بصیرت باشد آن وین از عمی ¹⁷⁸
3685	از حدیث شیخ جمعیت رسد	تفرقه آرد دم اهل جسد
3686	چون سلیمان کز سوی حضرت بتاخت	او زبان جمله مرغان را شناخت
3687	در زمان عدلش آهو با پلنگ	اُنس بگرفت و بُرون آمد ز جنگ
3688	شد کبوتر ایمن از چنگال باز	گوسفند از گرگ ناورد احتراز
3689	او میانجی شد میان دشمنان	اِتّحادی شد میان پَرزنان
3690	تو چو موری بهر دانه می دوی	هین سلیمان جو چه می باشی غوی
3691	دانه جو را دانه اش دامی شود	و آن سلیمان جوی را هر دو بود
3692	مرغ جانها را در این آخر زمان	نیستشان از همدگر یک دم امان
3693	هم سلیمان هست اندر دورِ ما	کو ¹⁷⁹ دهد صلح و نماند جورِ ما

¹⁷²نفاق: فراق N, K

¹⁷³صد: یک K

¹⁷⁴گر سخنتان می نماید صد نمط: گر سخنتان در توافق موثقه است N

¹⁷⁵نزع است و سخط: نزع و تفرقه است N

¹⁷⁶هنر: اثر K

¹⁷⁷ما: ماست K

¹⁷⁸عمی: عماست K

¹⁷⁹کو: کاه N

3694	قَوْلِ إِنْ مِنْ أُمَّةٍ رَا يَادْ گِیر	تا به الا و خلا فیها نذیر
3695	گفت خود خالی نبودست اُمّتی	از خلیفه حق و صاحب همّتی
3696	مرغ جانها را چنان یکدل کند	کز صفاشان بی غش و بی غل کند
3697	مشفقان گردند همچون والده	مسلمون را گفت نفس واحد
3698	نفس واحد از رسول حق شدند	و نه هر یک دشمن مطلق بُدند

برخاستن مخالفت و عداوت از میان انصار به برکت رسول صلی الله علیه و السلام¹⁸⁰

3699	دو قبیله کاوس و خزرج نام داشت	یک ز دیگر جان خون آشام داشت
3700	کینه های کهنه شان از مصطفی	محو شد در نور اسلام و صفا
3701	اولا اخوان شدند آن دشمنان	همچو اعداد عنب در بوستان
3702	و ز دم المؤمنون إخوة به پند	در شکستند و تن واحد شدند
3703	صورت انگورها اخوان بود	چون فشردی شیرۀ واحد شود
3704	غوره و انگور ضدانند لیک	چونکه غوره پخته شد شد یار نیک
3705	غوره ای کو سنگ بست و خام ماند	در ازل حق کافر اصلیش خواند
3706	نی اخی نی نفس واحد باشد او	در شقاوت نحس ملحد باشد او

[95^a]

3707	گر بگویم آنچه او دارد نهان	فتنه افهام خیزد در جهان
3708	سِرّ کبر کور نامذکور به	دود دوزخ از ارم مهجور به
3709	غوره های نیک کایشان قابلند	از دم اهل دل آخر یک دلند
3710	سوی انگوری همی رانند تیز	تا دوی برخیزد و کین و ستیز
3711	پس در انگوری همی درند پوست	تا یکی گردند وحدت وصف اوست
3712	دوست دشمن گردد ایرا هم دُو است	هیچ یک با خویش جنگی در نبست

¹⁸⁰به برکت رسول صلی الله علیه و السلام: به برکت رسول علیه و السلام K

3713	آفرین بر عقل ¹⁸¹ کلّ اوستاد	صد هزاران ذره را داد اتحاد
3714	همچو خاکِ مفترق در رهگذر	یک سیوشان کرد دستِ کوزه گر
3715	که اتحادِ جسمهای آب و طین	هست ناقص جان نمی ماند بدین
3716	گر نظایر گویم اینجا در مثال	فهم را ترسم که آرد اختلال
3717	هم سلیمان هست اکنون لیک ما	از نشاطِ دوربینی در عما
3718	دوربینی کور دارد مرد را	همچو خفته در سرا کور از سرا
3719	مُولَعیم اندر سخنهای دقیق	در گِرهها باز کردن ما عشیق
3720	تا گره بندیم و بگشائیم ما	در شکال و در جواب آیین فزا
3721	همچو مرغی کو گشاید بندِ دام	گاه بندد تا شود در فن تمام
3722	او بود محروم از صحرا و مرج	عمرِ او اندر گره کاری است خَرَج
3723	خود زبونِ او نگردد هیچ دام	لیک پَرش در شکست افتد مدام
3724	با گره کم کوش تا بال و پرت	نسکد یک یک از این کرّ و فرت
3725	صد هزاران مرغ پرهاشان ¹⁸² شکست	و آن کمین گاهِ عوارض را نبست
3726	حالِ ایشان از نُبی خوان ای حریص	نَقَبُوا فِیْهَا بَبِینَ هَلْ مِنْ مَحِیص
3727	از نزاعِ تُرک و رومی و عرب	حل نشد اِشکالِ انگور و عنب
3728	تا سلیمانِ لَسین معنوی	در نیاید بر نخیزد این دُوی
3729	جمله مرغانِ منازع باز وار	بشُنوید این طبلِ بازِ شهریار
3730	ز اختلافِ خویش سویی اتحاد	هین ز هر جانب روان گردید شاد
3731	حَیْثُ مَا کُنْتُمْ قُولُوا وَجْهَکُمْ	نَحْوَهُ هَذَا الَّذِی لَمْ یَنْهَکُمْ
3732	کور مرغانیم و بس ناساختیم	کآن سلیمان را دمی نشناختیم
3733	همچو جُغدان دشمنِ بازان شدیم	لاجرم وامانده ویران شدیم

¹⁸¹عقل: عشق N, K
¹⁸²پرهاشان: پاهاشان N

3734	می کنیم از غایتِ جهل و عَمّا	قصدِ آزارِ عزیزانِ خدا
3735	جمعِ مرغانِ کز سلیمانِ روش اند ¹⁸³	پُر و بال بی گنه کی بر کنند
3736	بلکه سوي عاجزان چینه کشند	بی خلاف و کینه آن مرغان خوشند
3737	هدهد ایشان پی تقدیس را	می گشاید راه صد بلقیس را
3738	زاغ ایشان گر به صورت زاغ بود	بازِ همّت آمد و مازاغ بود
3739	لکلک ایشان که لک لک می زند	آتش توحید در شک می زند
3740	و آن کبوترشان ز بازان نشکهد	باز سر پیش کبوترشان نهد
3741	بلبل ایشان که حالت آرد او	در درونِ خویش گلشن دارد او
3742	طوطی ایشان ز قند آزاد بود	کز درون قند ابد رویش نمود
3743	پای طاوسان ¹⁸⁴ ایشان در نظر	بهتر از طاوس پران ¹⁸⁵ دگر
3744	مَنْطِقُ الطَّيْرانِ خاقانی صداست	منطق الطَّيْرِ سلیمانی کجاست
3745	تو چه دانی بانگِ مرغان را همی	چون ندیدیستی سلیمان را دمی
3746	پرّ آن مرغی که بانگش مطرب است	از برونِ مشرق است و مغرب است
3747	هر یک آهنگش ز کرسی تا ثری است	وز ثری تا عرش در کرّ و فری است
3748	مرغ کو بی این سلیمان میرود	عاشقِ ظلمت چو خفاشی بود
3749	با سلیمان خو کن ای خفاشِ رد	تا که در ظلمت نمایی تا ابد
3750	یک گزی ره که بدان سو می روی	همچو گز قطبِ مساحت می شوی
3751	وآنکه لنگ و لوک آن سو می جهی	از همه لنگی و لوکی می رهی

قصه بط بچگان که مرغ خانگی میپروردشان

3752	تخمِ بطی گرچه مرغِ خانه ات ¹⁸⁶	کرد زیرِ پرّ چو دایه تربیت ¹⁸⁷
------	---	---

¹⁸³ روش اند: روشنند K

¹⁸⁴ طاوسان: طاووسان N, K

¹⁸⁵ طاوس پران: طاووس پران N, K

¹⁸⁶ خانه ات: خانه‌گی N

¹⁸⁷ کرد زیرِ پرّ چو دایه تربیت: زیر پر خیش کردت داگی N

3753	مادرِ تو بَطُّ آن دریا بُدست	دایه ات خاکی بُد و خشکی پرست
[95 ^b]		
3754	میلِ دریا که دلِ تو اندر است	آن طبیعت جانت را از مادر است
3755	میلِ خشکی مر تو را زین دایه است	دایه را بگذار کاو بد رایه است
3756	دایه را بگذار بر خشک و بران	اندرآ در بحرِ معنی چون بطنان
3757	گر ترا مادر بترساند از ¹⁸⁸ آب	تو مترس و سوي دریا ران شتاب
3758	تو بپی بر خشک و بر تر زنده ای	نی چو مرغِ خانه خانه کنده ای
3759	تو ز کَرَمْنَا بَنی آدم شهی	هم به خشکی هم به دریا پا نهی
3760	که حَمَلْنَاهُمْ عَلَى الْبَحْرِ به جان	از حَمَلْنَاهُمْ عَلَى الْبَرِّ پیش ران
3761	مر ملایک را سوي بَر راه نیست	جنسِ حیوان هم ز بحر آگاه نیست
3762	تو به تن حیوان به جانی از مَلک	تا رَوی هم بر زمین هم بر فلک
3763	تا به ظاهر مَثَلُکُمْ باشد بشر	با دل یُوحی إِلَیْهِ دیده وَر
3764	قالِبِ خاکی فتاده بر زمین	روح او گردان بر آن چرخ برین
3765	ما همه مرغابیانیم ای غلام	بحر می داند زبانِ ما تمام
3766	پس سلیمان بحر آمد ما چو طَیْر	در سلیمان تا ابد داریم سَیْر
3767	با سلیمان پای بر ¹⁸⁹ دریا بنه	تا چو داود آب سازد صد زره
3768	آن سلیمان پیشِ جمله حاضر است	لیک غیلت چشم بند و ساحر است
3769	تا ز جهل و خوابناکی و فضول	او به پیش ما و ما از وی ملول
3770	تشنه را دردِ سر آرد بانگِ رعد	چون نداند کو گشاند ابرِ سعد
3771	چشمِ او ماندست در جویِ روان	بی خبر از ذوقِ آبِ آسمان
3772	مرکبِ هَمّت سوي اسباب راند	از مَسَبِّب لاجرم محبوب ماند

¹⁸⁸ از: ز N, K

¹⁸⁹ بر: در N, K

3773	آنکه بیند او مسبب را عیان	کی نهد دل بر سببهای جهان
حیران شدنِ حاجیان در کراماتِ آن زاهد که در بادیه تنهانش یافتند استادی ریگ سوزان¹⁹⁰		
3774	زاهدی بُد در میانِ بادیه	در عبادت غرق چون عبّادیه
3775	حاجیان آنجا رسیدند از بلاد	دیده شان بر زاهد خشک اوفتاد
3776	جای زاهد خشک بود او تر مزاج	از سمومِ بادیه بودش علاج
3777	حاجیان حیران شدند از وحدتش	و آن سلامت در میانِ آفتش
3778	در نمازِ استاده بُد بر رویِ ریگ	ریگ کز تَقَش بجوشد آبِ دیگ
3779	گفتی سرمست در سبزه و گل است	یا سواره بر براق و دُلُز است
3780	یا که پایش بر حریر و حلّه هاست	یا سموم او را به از بادِ صباست
3781	پس بماندند آن جماعت با نیاز ¹⁹¹	تا شود درویش فارغ از نماز ¹⁹²
3782	چون ز استغراق باز آمد فقیر	ز آن جماعت زنده ای روشن ضمیر
3783	دید کآبش می چکید از دست و رو	جامه اش تر بود ز آثارِ وضو
3784	پس بپرسیدش که آبت از کجاست	دست را بر داشت کز سویِ سماست
3785	گفت هر گاهی که خواهی می رسد	بی زچاه و بی ز حَبَلِ مِنْ مَسَد
3786	مشکلِ ما حل کن ای سلطانِ دین	تا ببخشد حالِ تو ما را یقین
3787	وانما سیرِی ز اسرارِت به ما	تا ببریم از میانِ زَنارها
3788	چشم را بگشود سویِ آسمان	که اجابت کن دعایِ حاجیان
3789	رزق جویی را ز بالا خو گَرَم	تو ز بالا بر گشودستی دَرَم
3790	ای نموده تو مکان از لامکان	فِی السَّمَاءِ رِزْقُکُم کرده عیان
3791	در میانِ این مناجات ابرِ خوش	زود پیدا شد چو پیلِ آب کش

¹⁹⁰حیران شدنِ حاجیان در کراماتِ آن زاهد که در بادیه تنهانش یافتند استادی ریگ سوزان: حیران شدنِ حاجیان در کراماتِ آن زاهد که در بادیه تنهانش یافتند N, K

¹⁹¹پس بماندند آن جماعت با نیاز: ایستادند انتظار او در نماز N

¹⁹²تا شود درویش فارغ از نماز: مانده بُدِ استاده در فکر دراز N

3792	همچو آب از مَشک باریدن گرفت	در گو و در غارها مسکن گرفت
3793	ابر می بارید چون مشک اشکها	حاجیان جمله گشاده مشکها
3794	یک جماعت زآن عجایب کارها	می بُریدند از میان زَنارها
3795	قومِ دیگر را یقین در ازدیاد	زین عجب وَاللهُ أَغْلَمُ بِالرَّشَاد
3796	قومِ دیگر ناپذیرا تُرش و خام	ناقصانِ سرمدی تَمَّ الْكَلَام ¹⁹³

¹⁹³تمام شد روز، شنبه چهارم ما ربیعال آواخر سبعمائة و ثلاثه و عشرين

[مقدمه نقتل سوم]

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَكْمُ جُنْدُ اللَّهِ يُقَوَّى بِهَا أَرْوَاحُ الْمُرِيدِينَ يُنَزَّهُ عِلْمُهُمْ عَنْ شَاةِبَةِ الْجَهْلِ وَ عَذْلُهُمْ عَنْ شَاةِبَةِ الظُّلْمِ وَ جُدُّهُمْ عَنْ شَاةِبَةِ الرِّئَاءِ وَ حِلْمُهُمْ عَنْ شَاةِبَةِ السَّفَهِ وَ تَقَرُّبُ إِلَهُهِمْ مَا بَعْدَ عَنْهُمْ مِنْ فَهْمِ الْآخِرَةِ وَ نُسْرُ لَهُمْ مَا عَسَرَ عَلَيْهِمْ مِنَ الطَّاعَةِ وَ الْاجْتِهَادِ وَ هِيَ مِنْ بَنَاتِ الْأَنْبِيَاءِ وَ دَلَالِهِمْ تُخْبِرُ عَنْ أَسْرَارِ اللَّهِ وَ سُلْطَانِهِ الْمَخْصُوصِ بِالْعَارِفِينَ وَ إِدَارَتِهِ الْفَلَكَ النُّورَانِي الرَّحْمَانِي الدَّرِّي الْحَاكِمَ عَلَى الْفَلَكَ الدُّخَانِي الْكُرِّي كَمَا أَنَّ الْعَقْلَ حَاكِمًا عَلَى الصُّورِ التُّرَابِيَّةِ وَ حَوَاسِّهَا الظَّاهِرَةِ وَ الْبَاطِنَةِ فَتَوَرَّانُ ذَلِكَ الْفَلَكَ الرُّوحَانِي حَاكِمًا عَلَى الْفَلَكَ الدُّخَانِي وَ الشُّهْبِ الزَّاهِرَةِ وَ السُّرُجِ الْمُنِيرَةِ وَ الرِّيحِ الْمُتَشَعِّعَةِ وَ الْأَرْضِ الْمُدْحَجَةِ وَ الْمَنَاهِ الْمَطْرِدَةِ نَفَعَ اللَّهُ بِهَا عِبَادَهُ وَ زَادَهُمْ فَهْمًا وَ إِنَّمَا نَفَهُمْ كُلُّ قَارِءٍ عَلَى قَدْرِ نُهْنَتِهِ وَ نُسُكِ النَّاسِكِ عَلَى قَدْرِ قُوَّةِ اجْتِهَادِهِ وَ يُفْتِي الْمُفْتَى مَبْلَغَ رَأْيِهِ وَ تَتَصَدَّقُ الْمُتَصَدِّقُ بِقَدْرِ قُدْرَتِهِ وَ تَجُودُ الْبَاذِلُ بِقَدْرِ مَوْجُودِهِ وَ يَقْتَنِي الْمَجُودُ عَلَيْهِ مَا عَرَفَ مِنْ فَضْلِهِ وَلَكِنْ مُفْتَقِدُ الْمَاءِ فِي الْمَفَازَةِ لَا تَقْصُرُ بِهِ عَنْ طَلْبِهِ مَعْرِقَتُهُ مَا فِي الْبَحَارِ وَ نَجْدُ فِي طَلَبِ مَاءِ هَذِهِ الْحَنَاءِ قَبْلَ أَنْ تَقْطَعَهُ الْمَعَاشُ بِالْإِشْتِغَالِ [97a] عَنْهُ وَ تَعَوُّقُهُ الْعِلَّةُ وَ الْحَاجَةُ وَ تَحُولُ الْأَعْرَاضُ بِنَنَّهُ وَ بَنَنْ مَا تَسْرَعُ إِلَيْهِ وَ لَنْ تُدْرِكَ الْعِلْمُ مُؤَثِّرُ هَوَى وَ لَا رَاكِنٌ إِلَى دَعَا وَ لَا مُنْصَرِفٌ عَنْ طَلْبِهِ وَ لَا خَافٍ عَلَى نَفْسِهِ وَ لَا مُهْتَمٌّ لِمَعِيشَةٍ إِلَّا أَنْ تَعُوذَ بِاللَّهِ وَ يُؤَثِّرَ دِينُهُ عَلَى دُنْيَاهُ وَ تَأْخُذَ مِنْ كَنْزِ الْحِكْمَةِ الْأَمْوَالِ الْعَظِيمَةِ الَّتِي لَا تُكْسَدُ وَ لَا تُورَثُ مِيرَاثَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْوَارِ الْجَلِيلَةِ وَ الْجَوَاهِرِ الْكَرِيمَةِ وَ الضَّنَّاعِ شَاكِرًا لِفَضْلِهِ مُعْظَمًا لِقُدْرِهِ مُجَلَّلًا لِحَظَرِهِ وَ تَسْتَعِذُ بِاللَّهِ مِنْ خَسَاسَةِ الْحُطُوطِ وَ مِنْ جَهْلِ تَسْتَكْثِرُ الْقَلِيلَ مِمَّا تَرَى فِي نَفْسِهِ وَ تَسْتَقِيلُ الْكَثِيرَ الْعَظِيمَ مِنْ غَيْرِهِ وَ تَعْجِبُ بِنَفْسِهِ بِمَا لَمْ تَأْذَنْ لَهُ الْحَقُّ وَ عَلَى الْعَالِمِ الطَّالِبِ أَنْ تَتَعَلَّمَ مَا لَمْ تَعْلَمْ وَ أَنْ تُعْلَمْ مَا قَدْ عَلِمَ وَ تَرْفُقَ بِذَوِي الضَّعْفِ الذَّهْنِ وَ لَا تُعْجِبَ مِنْ بِلَادَةِ أَهْلِ الْبِلَادَةِ وَ لَا تُعْنَفَ عَلَى كَلِيلِ الْفَهْمِ كَذَلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِ فَمَنْ اللَّهُ عَلَنَكُمْ سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَى عَنْ أَقْوَالِ الْمُلْحِدِينَ وَ شُرَكَائِ الْمُشْرِكِينَ وَ تَنْقِصِ النَّاقِصِينَ وَ تَشَبِهِهِ الْمُشَبَّهِينَ وَ سُوءِ أَوْهَامِ الْمُتَفَكِّرِينَ وَ كُنْفَاتِ الْمُتَوَهِّمِينَ وَ لَهُ الْحَمْدُ وَ الْمَجْدُ عَلَى تَلْفِيحِ الْفِيحِ الْكِتَابِ الْمُتَنَوِّى الْإِلَهِيِّ الرَّبَّانِيِّ وَ هُوَ الْمُوَفِّقُ وَ الْمُفْضِلُ وَ لَهُ الطَّوْلُ وَ الْمَنَ لَا سَيِّمًا عَلَى عِبَادِهِ الْعَارِفِينَ يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَ اللَّهُ مِنْ نُورِهِ وَ لَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الزَّكْرَ وَ إِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَ مَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا أَثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

1	ای ضیاءالحق حسام الدین بیار	این سوم دفتر که سنّت شد سه بار
2	بر گشا گنجینه اسرار را	در سوم دفتر بهل اعدار را
3	قوّت از قوّت حق می زهد	نه از ¹⁹⁴ عروقی کز حرارت می جهد
4	این چراغ شمس کو روشن بود	نه از ¹⁹⁵ فتیل و پنبه و روغن بود
5	سقف گردون کو چنین دایم بود	نه از ¹⁹⁶ طناب و اُستنی قایم بود
6	قوّت جبریل از مطبخ نبود	بود از دیدار خلاق وجود
7	همچنان این قوّت ابدال حق	هم ز حق دان نه از ¹⁹⁷ طعام و از طبق
8	جسمشان را هم ز نور اسرشته اند	تا ز روح و از ملک بگذشته اند
9	چونکه موصوفی به اوصاف جلیل	بر تو آتش شد گلستان چون خلیل ¹⁹⁸
10	پنج حس و شش جهت گشت از تو رام ¹⁹⁹	ای عناصر مر مزاجت را غلام
11	هر مزاجی را عناصر مایه است	وین مزاجت برتر از هر پایه است
12	این مزاجت از جهان مُنبسط	وصف وحدت را کنون شد مُلتقط
13	ای دریغا عرصه افهام خلق	سخت تنگ آمد ندارد خلق خلق
14	ای ضیاءالحق به جذق رای تو	خلق بخشد سنگ را حلّوای تو
15	کوه طور اندر تجلی خلق یافت	تا که می نوشید و می را بر نتافت
16	صَارَ دَكَاً مِنْهُ وَانْشَقَّ الْجَبَلُ	هَلْ رَأَيْتُمْ مِنْ جَبَلٍ رَفُصَ الْجَمَلِ
17	لقمه بخشی آید از هر کس به کس ²⁰⁰	خلق بخشی کار یزدان است و بس
18	خلق بخشد جسم را و روح را	خلق بخشد بهر هر عضو جدا

¹⁹⁴نه از: نز K¹⁹⁵نه از: نز K¹⁹⁶نه از: نز K¹⁹⁷نه از: نز K¹⁹⁸بر تو آتش شد گلستان چون خلیل: ز آتش امراض بگذر چون خلیل N, K¹⁹⁹پنج حس و شش جهت گشت از تو رام: گردد آتش بر تو هم بُرد و سلام N, K²⁰⁰از هر کس به کس: از هر تبس N

19	این گهی بخشد که اجلالی شوی	از ²⁰¹ دغا و از ²⁰² دغل خالی شوی
20	تا نگویی سِرِّ سلطان را به کس	تا نریزی قند را پیشِ مگس
21	گوشِ آنکس نوشد اسرارِ جلال	کو چو سوسن صدزبان افتاد و لال
22	حلق بخشد خاک را لطفِ خدا	تا خورد آب و برُوید صد گیا
23	باز خاکی را ببخشد حلق و لب	تا گیاهش را خورد اندر طلب
24	چون گیاهش خورد حیوان گشت زفت	گشت حیوان لقمهٔ انسان و رفت
25	باز خاک آمد شد اَکالِ بشر	چون جدا شد از بشر روح و بصر
26	ذرّه ها دیدم دهانشان جمله باز	گر بگویم خوردشان گردد دراز
27	برگها را برگ از انعام او	دایگان را دایه لطفِ عام او
28	رزقها را رزقها او می دهد	زانکه گندم بی غذایی چون زهد
29	نیست شرحِ این سخن را منتها	پاره ای گفتم بدانی ز آن ²⁰³ پاره‌ها ²⁰⁴
30	جمله عالم آکل و مأكول دان	باقیان را مُقبِل و مقبول دان
31	این جهان و ساکنانش مُنتَشِر	و آن جهان و سالکانش مُستَمِر
32	این جهان و عاشقانش مُنقَطِع	اهلِ آن عالم مُخلَّد مُجتمِع
33	پس کریم آن است کو خود را دهد	آب حیوانی که ماند تا ابد
34	باقیاتُ الصّالحات آمد کریم	رَسته از صد آفت و اَخطار و بیم
35	گر هزارانند یک کس بیش نیست	چون خیالات عدد اندیش نیست
36	آکل و مأكول را حلق است و نای	غالب و مغلوب را عقل است و رای
37	حلق بخشید او عصایِ عدل را	خورد آن چندان عصا و خبل را
38	واندر او افزون نشد ز آن جمله اکل	زانکه حیوانی نبودش اکل و شکل

²⁰¹از: وز N, K

²⁰²از: وز N

²⁰³از آن: - N, K

²⁰⁴پاره‌ها: پاره ها K

39	مر یقین را چون عصا هم خلق داد	تا بخورد او هر خیالی را که زاد
40	پس معانی را چو اعیان حلقهاست	رازقِ خلقِ معانی هم خداست
41	پس زتا ماهی هیچ از خلق نیست	که به جذبِ مایه او را خلق نیست
42	خلقِ نفس از وسوسه خالی شود ²⁰⁵	میهمان وحی اجلالی شود ²⁰⁶

[98^a]

43	خلقِ عقل و دل چو شد خالی ز فکر	یافتِ او بی هضمِ معده رزق بکر ²⁰⁷
44	شرط تبدیلِ مزاج آمد بدان	کز مزاج بد بود مرگِ بدان
45	چون مزاج آدمی گِل خوار شد	زرد و بدرنگ و سقیم و خوار شد
46	چون مزاج زشتِ او تبدیل یافت	رفت زشتی از رخس چون شمع تافت
47	دایه ای کو شیر خواره طفل را ²⁰⁸	تا ز نعمتها کند او را غذا ²⁰⁹
48	گر ببندد راه آن پستان بر او ²¹⁰	بر گشاید راه صد بُستان بر او ²¹¹
49	زانکه پستان شد حجابِ آن ضعیف	از هزاران نعمت و خوان و رغیف
50	پس حیاتِ ماست موقوفِ فطام	اندک اندک جهد کن تَمَّ الْکَلَام
51	چون جنین بُد آدمی خونخوار بود ²¹²	بود او را بود از خون تار و پود ²¹³
52	از فطامِ خون غذایش شیر شد	وز فطامِ شیر لقمه گیر شد
53	وز فطامِ لقمه لقمانی شود	طالبِ مطلوب ²¹⁴ پنهانی شود
54	گر جنین را کس بگفتی در رَحِم	هست بیرون عالمی بس مُنتَظِم

²⁰⁵خلقِ نفس از وسوسه خالی شود: خلقِ جان از فکر تن خالی شود N, K

²⁰⁶میهمان وحی اجلالی شود: وآنگهان روزیش اجلالی شود N, K

²⁰⁷خلقِ عقل و دل چو خالی شد ز فکر * یافتِ او بی هضمِ معده رزق بکر: - N, K

²⁰⁸دایه ای کو شیر خواره طفل را: دایه ای کو طفلِ شیرآموز را N, K

²⁰⁹تا ز نعمتها کند او را غذا: تا به نعمت خوش کند پندوز را N, K

²¹⁰بر او: برو N

²¹¹بر او: برو N

²¹²خونخوار بود: بُد خون غذا N, K

²¹³بود او را بود از خون تار و پود: از نجس پاکی بَرَد مؤمن کذا N, K

²¹⁴مطلوب: اشکار N, K

55	یک زمینی خرّمی با عرض و طول	اندر او بس ²¹⁵ نعمت و بی چند ²¹⁶ اُکول
56	کوهها و بحرهای دشتها	بوستان ها باغها و گشتهها
57	آسمانی بس بلند و پُر ضیا	آفتاب و ماهتاب و صد سُها
58	از جنوب و از شمال و از دَبور	باغها دارد عروسیها و سور
59	در صفت ناید عجایبهای آن	تو در این ظلمت چه ای ²¹⁷ در امتحان
60	خون خوری در چارمیخ تنگنا	در میان حبس و آنجاس و عَنا
61	او به حُکم حالِ خود مُنکر بُدی	زین رسالت مُعرِض و کافر شدی
62	کاین محال است و فریب است و غرور	زانکه وهم کور از این معنیست دور ²¹⁸
63	جنسِ چیزی چون ندید ادراکِ او	نشُود ادراکِ مُنکرناکِ او
64	همچنان که خلقِ عام اندر جهان	ز آن جهان ابدال میگویندشان
65	کین جهان چاهی است بس تاریک و تنگ	هست بیرون عالمی بی بو و رنگ
66	هیچ در گوشِ کسی زیشان نرفت	کین طَمع آمد حجابِ ژرف و زفت
67	گوش را بندد طمع از استماع	چشم را بندد غرض از اطلاع
68	همچنانکه آن جنین را طَمعِ خون	کآن غذای اوست در اوطانِ دون
69	از حدیثِ این جهان محبوب کرد	خونِ تن را بر دلش محبوب کرد ²¹⁹
70	بر تو هم طمع خوشی این جهان	شد حجابِ آن خوشی جاودان ²²⁰
71	طمع دوق این حیات پر غرور	از حیات راستینت کرد دور ²²¹
72	پس طمع کورت کند نیکو بدان	بر تو پوشاند یقین را بی گمان ²²²

²¹⁵بس: صد N, K

²¹⁶بی چند: چندین N, K

²¹⁷چه ای: چبی N

²¹⁸زانکه وهم کور از این معنی است دور: زآنکه تصویری ندارد وهم کور N, K

²¹⁹خونِ تن را بر دلش محبوب کرد: غیر خون او می نداند چاشت خورد N, K

²²⁰بر تو هم طمع خوشی این جهان* شد حجابِ آن خوشی جاودان: - N, K

²²¹طمع زوق این حیات پر غرور* از حیات راستینت کرد دور: - N, K

²²²پس طمع کورت کند نیکو بدان* بر تو پوشاند یقین را بی گمان: - N, K

73	حق تو را باطل نماید از طمع	در تو صد کوری فزاید از طمع ²²³
74	از طمع بیزار شو چون راستان	تا نهی پا بر سر آن آستان ²²⁴
75	کندر آن در چون در آئی واره‌ی	از غم و شادی قدم بیرون نهی ²²⁵
76	چشم جاننت روشن و حق بین شود	بی ظلام کفر نور دین شود ²²⁶
77	پند مردان را پذیرا شو بجان	تا رهی از خوف و مانی در امان ²²⁷

قصه خورندگان پیل بچگان²²⁸ از حرص و ترک نصیحت ناصح

78	آن شنیدی تو که در هندوستان	دید دانایی دوسد از دوستان ²²⁹
79	گرسنه مانده شده بی برگ و عور	می رسیدند از سفر از راه دور
80	مهر دانائیش جوشید و بگفت	خوش سلامیشان و چون گلین شکفت
81	گفت دانم کز تجوع وز خلا	جمع آمد جوعتان ²³⁰ زین کربلا
82	لیک الله الله ای قوم جلیل	تا نباشد خوردتان فرزندی پیل
83	پیل هست این سو که اکنون می روید	پند من از جان و از دل بشنوید ²³¹
84	پیل بچگانند اندر راهتان	صید ایشان هست بس دلخواهتان
85	بس ضعیفند و لطیف و سمین ²³²	لیک مادر هست طالب در کمین
86	از پی فرزندی صد فرسنگ راه	او بگردد در حنین و آه آه
87	آتش و دود آید از خرطوم او	الْحَذَرُ زان بچه ²³³ مرحوم او
88	اولیا اطفال حقند ای پسر	در حضور و غیبت آگه با خبر ²³⁴

²²³حق تو را باطل نماید از طمع* در تو صد کوری فزاید از طمع: - N, K

²²⁴از طمع بیزار شو چون راستان* تا نهی پا بر سر آن آستان: - N, K

²²⁵کندر آن در چون در آئی واره‌ی* از غم و شادی قدم بیرون نهی: - N, K

²²⁶چشم جاننت روشن و حق بین شود* بی ظلام کفر نور دین شود: - N, K

²²⁷پند مردان را پذیرا شو بجان* تا رهی از خوف و مانی در امان: - N, K

²²⁸بچگان: بچه N, K

²²⁹دوسد از دوستان: گروهی N, K

²³⁰جوعتان: رنجتان N, K

²³¹پند من از جان و از دل بشنوید: پیلزاده مشکند و بشنوید N, K

²³²سمین: بس سمین N, K

²³³بچه: کودک N, K

²³⁴در حضور و غیبت آگه با خبر: غایبی و حاضری بس با خبر N, K

89 غائبی مُندیش از نقصانشان کو گشَد کین از برای جانشان

[98^b]

- 90 گفت اطفالِ منند این اولیا در غریبی فرد از کار و کیا
- 91 از برای امتحان خوار و یتیم لیک اندر سر منم یار و ندیم
- 92 پشت دارِ جمله عصمتهای من گویا هستند خود اجزای من
- 93 هان و هان این دلق پوشانِ منند صد هزار اندر هزار و یک تنند
- 94 ورنه کی کردی به یک چوبی هنر موسی فرعون را زیر و زبر
- 95 ورنه کی کردی به یک نفرینِ چنان²³⁵ نوح شرق و غرب را غرق و مهان²³⁶
- 96 برنگندی یک دعای لوطِ راد شهرهای کافران را المراد²³⁷
- 97 گشت شهرستان چون فردوسشان دجله آب سیه رو بین نشان
- 98 سوي شام است این نشان و این خبر در ره قدسش ببینی در گذر
- 99 صد هزاران ز انبیای حق پرست خود به هر قرنی سیاستها بُدست
- 100 گر بگویم وین بیان افزون شود خود جگر چه بُود که گُها خون شود
- 101 خون شود گُها²³⁸ و باز آن بفسرد تو نبینی خون شدن کوری و رد
- 102 طَرفه کوری دوربینِ تیزچشم لیک از اشتر نبیند غیرِ پشم
- 103 مو به مو ببند ز حرصِ خود بشر²³⁹ رقصِ او خالی ز خیر و بُر ز شر²⁴⁰
- 104 رقصِ آنجا کن که خود را بشُکنی پنبه را از ریشِ شهوتِ بَرگنی
- 105 رقص و جولان بر سرِ میدان کنند رقصِ اندر خونِ خود مردان کنند
- 106 چون رهند از دست خود دستی زنند چون جهند از نقصِ بر²⁴¹ رقصی کنند

²³⁵چنان: بد N, K

²³⁶غرق و مهان: غرقابِ خود N, K

²³⁷شهرهای کافران را المراد: جمله شهرستانشان را بی مراد N, K

²³⁸گُها: که ها N

²³⁹مو به مو ببند ز حرصِ خود بشر: مو به مو ببند ز صرفِ حرصِ انس N, K

²⁴⁰رقصِ او خالی ز خیر و بُر ز شر: رقصِ بی مقصود دارد همچو خرس N, K

²⁴¹بر: خود N, K

107	مطربانشان از درون دف می زنند	بحرها در شورشان کف می زنند
108	تو نبینی لیک بهر گوششان	برگها بر شاخها شد ²⁴² کف عیان ²⁴³
109	تو نبینی برگها را کف زدن	گوش دل باید نه این گوش بدن
110	گوش سر بر بند از هزل و دروغ	تا ببینی شهر جان با فروغ ²⁴⁴
111	سیر کشد گوش محمد در سخن	کش بگوید در نبی حق هو اذن
112	سربه سر گوش است و چشم است این نبی	رحمت او مريض است او ما صبی ²⁴⁵
113	این سخن پایان ندارد باز ران	سوي اهل پیل و بر آغاز ران

بقیه قصه متعرضان پیل بجگان

114	هر دهان را پیل بویی می کند	گرد معده هر بشر بر می تند
115	تا کجا یابد کباب پور خویش	تا نماید انتقام و زور خویش ²⁴⁶
116	تا کجا بوي کباب بچه را	یابد و زخمش زند اندر جزا ²⁴⁷
117	لحمهاي بندگان حق خوری ²⁴⁸	غیبت ایشان کنی کیفر بری
118	هان که بويي دهانتان خالق است	کی برد جان غیر آن کو صادق است
119	وای آن افسوسیی کش بوی گیر	باشد اندر گور مَنگر یا نکیر
120	نی دهان دزدیدن امکان ز آن مهان	نی توان خوش کردن از دارو دهان
121	آب و روغن نیست مر روپوش را	راه حیلست نیست عقل و هوش را
122	چند کوبد زخمهاي گرزشان	بر سر هر ژاژخا و مُرزشان
123	گرز عزرائیل را بَنگر اثر	گر نبینی چوب و آهن در صُور
124	هم به صورت می نماید گه گهی	ز آن همان رنجور باشد آگهی

²⁴²شد: هم N, K

²⁴³کف عیان: کف زنان N, K

²⁴⁴تا ببینی شهر جان با فروغ: تا ببینی شهر جان را با فروغ N

²⁴⁵رحمت او مريض است او ما صبی: تازه زو ما مريض است او ما صبی N, K

²⁴⁶تا کجا یابد کباب پور خویش* تا نماید انتقام و زور خویش: N, K(M) || تا زند اندر جزا صد زخم و نیش: (M)

²⁴⁷تا کجا بوي کباب بچه را* یابد و زخمش زند اندر جزا: N, K

²⁴⁸لحمهاي بندگان حق خوری: گوشهاي بندگان حق خوری N, K

125	گوید آن رنجور کای یار حرم ²⁴⁹	چیست این شمشیر بر فرقِ سرم ²⁵⁰
126	ما نمی بینیم باشد این خیال	چه خیال است این که هست این ارتحال ²⁵¹
127	چه خیال است این که آن ²⁵² چرخ نگون	از نهیبِ این خیالی شد کنون
128	گرزها و تیغها محسوس شد	پیش بیمار و سرش منکوس شد
129	او ²⁵³ همی بیند که آن از بهرِ اوست	چشمِ دشمن بسته ز آن و چشمِ دوست
130	حرصِ دنیا رفت و چشمش تیز شد	چشمِ او روشن گه چون خونریز شد
131	مرغِ بی هنگام شد آن چشمِ او	از نتیجهٔ کبرِ او و خشمِ او
132	سر بریدن واجب آمد مرغ را	کو به غیرِ وقت جنباند دَرا
133	هر زمان نزعی است جزوِ جانت را	بَنگر اندر نزعِ جان ایمانت را
134	عمرِ تو مانندِ همیانِ زر است	روز و شب مانندِ دینار اشمر است
135	میشمارد می دهد زر بی وقوف	تا که خیالی ²⁵⁴ گردد و آید خُسوف
136	گر ز گه بستانی و نْهی به جای	اندر آید کوه ز آن دادن ز پای
137	پس بنه بر جای هر دم را عوض	تا ز وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ بای غرض
138	در کمال ²⁵⁵ کارها چندین مکوش	جز به کاری که بود در دین مکوش

[99^a]

139	عاقبت تو رفت خواهی ناتمام	کارهایت ابتر و نانِ تو خام
140	و آن عمارت کردنِ گور و لَحَد	نی به سنگ است و نه چوب و نی اَلْبَد
141	بلکه خود را در صفا گوری گنی	در منیِ او کُنی دفنِ منی
142	خاکِ او گردی و مدفونِ غمش	تا دمت یابد مددها از دمش

²⁴⁹کای یار حرم: ای بارانِ من N, K

²⁵⁰بر فرقِ سرم: بر سارانِ من N, K

²⁵¹هست این ارتحال: این هست ارتحال N, K

²⁵²آن: این N, K

²⁵³او: چو N

²⁵⁴خیالی: خالی N, K

²⁵⁵کمال: تمامی N, K

143	گورخانه قبه ها و کنگره	نُبود از اصحابِ معنی آن سره
144	بَنگر اکنون زنده اطلس پوش را	هیچ اطلس دست گیرد هوش را
145	در عذابِ مُنکر است آن جان او	کژدُم غم در دل غمدانِ او
146	از برون بر ظاهرش نقش و نگار	وز درون ز اندیشه ها او زار زار
147	و آن یکی بینی در آن دلِ کهن	چون نبات اندیشه و شگر سخن

256 بازگشتن بحکایتِ پیل و پندِ آن ناصح

148	گفت ناصح بشنوید این پندِ من	تا دل و جانتان نفدت در مُمتَحَن
149	با گیاه و برگها قانع شوید	در شکارِ پیل بچگان کم روید
150	من برون کردم ز گردن و امِ نُصح	جز سعادت کی بود انجامِ نُصح
151	من به تبلیغِ رسالت آمدم	تا رهانم مر شما را از نَدَم
152	هین مبادا که طَمَع رُهتان زند	طَمَعِ برگ از بجهاتان برگند
153	این بگفت و خیربادی کرد و رفت	گشت قحط و جوعشان در راه زفت
154	ناگهان دیدند برگ ²⁵⁸ جاده ای	بچه پیلی خوشی نوزادهای ²⁵⁹
155	اندر افتادند چون گرگانِ مست	پاک خوردندش فرو شستند دست
156	آن یکی همره نخورد و پند داد	که حدیثِ آن فقیرش بود یاد
157	از کبابش مانع آمد آن سخن	بختِ نو بخشد ترا عقلِ کهن
158	پس بیفتادند و خفتند آن همه	و آن گرسنه چون شبانِ اندر رمه
159	دید پیلی سهمناکی می رسید	اولا آمد سوي حارس دويد
160	بوی می کرد آن دهانش را سه بار	هیچ بویی زو نیامد ناگوار
161	چند باری گردِ او گشت و برفت	مر ورا نازرد آن شه پیلِ زفت

²⁵⁶ بازگشتن بحکایتِ پیل و پندِ آن ناصح: بازگشتن بحکایتِ پیل N, K

²⁵⁷ نفدت در مُمتَحَن: نگرده مُمتَحَن N, K

²⁵⁸ برگ: سوی N, K

²⁵⁹ بچه پیلی خوشی نوزادهای: پورِ پیلی فربهی نوزادهای N, K

162	مر لب هر خفته را بوی کرد	بوی می آمد و را ز آن خفته مرد
163	کز ²⁶⁰ کباب پیل زاده خورده بود	بر درانید و بکشتش پیل زود
164	در زمان او یک به یک را زآن گروه	می درانید و نبودش زآن شکوه
165	بر هوا انداخت هر یک را گزاف	تا همی زد بر زمین می شد شکاف
166	ای خورنده خون خلق از راه بُرد	تا نیارد ²⁶¹ خون ایشانت نَبُرد
167	مال ایشان خون ایشان دان یقین	زانکه مال از زور آید در یمین
168	مادر آن پیل بچگان کین کشد	فیل بچه خواره را کیفر کشد
169	پیل بچه می خوری ای پاره خوار	هم بر آرد خصم پیل از تو دمار
170	بوی رسوا کرد مکر اندیش را	پیل داند بوی بچه ²⁶² خویش را
171	آنکه یابد بوی حق را از یمَن	چون نیابد بوی باطل را ز من
172	مصطفی چون بوی بُرد ²⁶³ از راه دور	چون نیابد از دهان ما بُخور
173	هم بیابد لیک پوشاند ز ما	بوی نیک و بد بر آید بر سما
174	تو همی خسپی و بوی آن حرام	می زند بر آسمان سبزفام
175	همره انفاس زشتت می شود	تا به بوگیران گردون می رود
176	بوی کبر و بوی حشم ²⁶⁴ و بوی آز	در سخن گفتن بیاید چون پیاز
177	گر خوری سوگند من کی خورده ام	از پیاز و سیر تقوی کرده ام
178	آن دم سوگند غمّازی کند	بر دماغ همنشینان بر زند
179	پس دعاها رد شود از بوی آن	آن دل کژ می نماید از زبان
180	إِخْسَوْاْ آید جواب آن دعا	چوب رد باشد جزای هر دعا
181	گر حدیث کژ بُود معنیت راست	آن کژي لفظ مقبولِ خداست

²⁶⁰کز: از N, K

²⁶¹نیارد: نه آرد N, K

²⁶²بچه: طفل N, K

²⁶³بوی بُرد: بُرد بوی N, K

²⁶⁴حشم: حرص N, K

بیان آن که خطای محبان بهتر از صواب بیگانگان است^{266,265}

- 182 آن بلال صدق در بانگ نماز حَى را هَى همی گفت²⁶⁷ از نیاز
183 تا بگفتند ای پیمبر است نیست²⁶⁸ این خطا اکنون که آغاز بناست

[99^b]

- 184 ای رسول و شهسوار کردگار²⁶⁹ یک مؤذن کو بود افصح بیار
185 عیب باشد اول دین و صلاح لحن خواندن لفظ حی علی الفلاح
186 خشم پیغمبر بجوشید و بگفت یک دو رمزی از عنایات نهفت
187 کای خسان نزد خدا هَى بلال بهتر از صد حَى و حَى و قیل و قال
188 وامشورانید تا من رازتان وانگویم آخر و آغازتان
189 گر نداری تو دم خوش در دعا رو دعا می خواه ز اخوان صفا

امر حق به موسی که مرا به دهانی خوان که بدان دهان گناه نکرده^{270,271}

- 190 بهر این فرمود با موسی خدا وقت حاجت خواستن اندر دعا²⁷²
191 ای کلیم الله ز من می جو پناه²⁷³ با دهانی که نکردی تو گناه
192 گفت موسی من ندارم آن دهان گفت ما را از دهان غیر خوان
193 از دهان غیر کی کردی گناه از دهان غیر بر خوان کای اله
194 آنچنان کن که دهانها مر تو را در شب و در روزها آرد دعا
195 از دهانی که نکردستی گناه و آن دهان غیر باشد عذرخواه

²⁶⁵ بیان آن که خطای محبان بهتر از صواب بیگانگان است: بیان آن که خطای محبان بهتر از صواب بیگانگان است نزد محبوب

N

²⁶⁶ بیان آن که خطای محبان بهتر از صواب بیگانگان است: - A

²⁶⁷ گفت: خواند N

²⁶⁸ تا بگفتند ای پیمبر است نیست: تا بگفتند ای پیمبر نیست راست N

²⁶⁹ ای رسول و شهسوار کردگار: ای نبی و ای رسول کردگار N

²⁷⁰ امر حق به موسی که مرا به دهانی خوان که بدان دهان گناه نکرده: بیان آنکه خطای محبان بهتر است از صواب بیگانگان بر

محبوب امر حق به موسی علیه السلام که مرا به دهانی خوان که بدان دهان گناه نکرده ای K

²⁷¹ امر حق به موسی که مرا به دهانی خوان که بدان دهان گناه نکرده: امر حق تعالی به موسی علیه السلام کی مرا به دهانی خوان

که بدان دهان گناه نکرده N

²⁷² بهر این فرمود با موسی خدا * وقت حاجت خواستن اندر دعا: - K, N

²⁷³ ای کلیم الله ز من می جو پناه: گفت ای موسی ز من می جو پناه N, K

196	یا دهانِ خویشتن را پاک کن	روح خود را چابک و چالاک کن
197	ذکرِ حق پاک است چون پاکی رسید	رخت بر بندد برون آید پلید
198	می گریزد ضدّها از ضدّها	شب گریزد چون بر افروزد ضیا
199	چون در آید نام پاک اندر دهان	نی پلیدی مآند و نی اندھان

در بیان آنکه الله گفتنِ نیازمند عینِ لبیک گفتنِ حق است

200	آن یکی الله می گفتی شبی	تا که شیرین می شد از ذکرش لبی
201	گفت شیطانِش خمّش ای سخت رو ²⁷⁴	این همه الله را لبیک کو
202	می نیاید یک جواب از پیشِ تخت	چند الله می زنی با رویِ سخت
203	او شکسته دل شد و بُنهاد سر	دید در خواب او خُضر را در خُضر
204	گفت هین از ذکر چون وامانده ای	چون پشیمانی از آن کِش خوانده ای
205	گفت لبیکم نمی آید جواب	ز آن همی ترسم که باشم ردّ باب
206	گفت او را که خدا گفت این به من ²⁷⁵	که برو با او بگو ای ممتحن ²⁷⁶
207	نی که ²⁷⁷ آن الله تو لبیک ماست	آن نیاز و سوز و دردت پیک ماست ²⁷⁸
208	نی تو را در کار من آورده ام	نی که من مشغول ذکرِ کرده ام ²⁷⁹
209	حیلِ ها و چاره جوییهایی تو	جذب ما بود و گشاد آن پای تو
210	ترس و عشقِ تو کمندِ لطفِ ماست	زیرِ هر یا ربّ تو لبیکهاست
211	جانِ جاهل زین دعا جز دور نیست	زآنکه یا رب گفتنش دستور نیست
212	بر دهان و بر دلش قفل است و بند	تا ننالد با خدا وقتِ گزند
213	داد مرِ فرعون را صد مُلک و مال	تا بکرد او دعوی عزّ و جلال

²⁷⁴گفت شیطانِش خمّش ای سخت رو: گفت شیطان آخر ای بسیارگو N, K

²⁷⁵گفت او را که خدا گفت این به من: گفت آن الله تو لبیک ماست N, K

²⁷⁶که برو با او بگو ای ممتحن: و آن نیاز و درد و سوزت پیک ماست N, K

²⁷⁷نی که: گفت NK

²⁷⁸نی که آن الله تو لبیک ماست: * آن نیاز و سوز و دردت پیک ماست: - N, K

²⁷⁹نی تو را در کار من آورده ام: * نی که من مشغول ذکرِ کرده ام: - N, K

214	در همه عمرش ندید او درد سر	تا ننالد سوي حق آن بد گهر
215	داد او را جمله مُلکِ این جهان	حق ندادش درد و رنج و اندُهان
216	درد آمد بهتر از مُلکِ جهان	تا بخوانی مر خدا را در نهان
217	خواندنِ بی درد از افسردگی است	خواندنِ با درد از دل بُردگی است
218	آن کشیدن زیر لب آواز را	یاد کردن مبدأ و آغاز را
219	آن شده آوازِ صافی و حزین	ای خدا وی مُستغاث و ای امیر ²⁸⁰
220	نالۀ سگ در رهش بی جذبه نیست	زانکه هر راغب اسیرِ رهزنی است
221	چون سگِ کُهی که از مردار رست	بر سرِ خوانِ شهنشاهان نشست
222	تا قیامت می خورد در ²⁸¹ پیشِ غار	آبِ رحمت عارفانه بی تَغار
223	ای بسا سگ پوستِ کو را نام نیست	لیک اندر پرده بی آن جام نیست
224	جان بده از بهرِ این جامِ ای پسر	بی جهاد و صبر کی باشد ظفر
225	صبر کردن بهرِ این نبود حَرَج	صبر کن کَالصَّابِرِ مُفْتَاِحُ الْفَرَجِ
226	زین کمین بی حزم و صبری ²⁸² کس نجست ²⁸³	حزم را خود صبر باشد پا و دست
227	صبر ²⁸⁴ کن از خورد کین زهرین گیاست	حزم کردن زور و نورِ انبیاست
228	گاه باشد کو به هر بادی جهد	کوه کی ²⁸⁵ مر باد را وزنی نهد
229	هر طرف غولی همی خواند تو را	کای برادر راه خواهی هین بیا

[100^a]

230	ره نمایم مهرهت باشم رفیق	من قلاووزم در این راهِ دقیق
231	نی قلاووز ²⁸⁶ است و نی ره داند او	یوسفا کم رَو سوي این گرگ خو

²⁸⁰امیر: مُعین N, K

²⁸¹در: او N, K

²⁸²بی حزم و صبری: بی صبر و حزمی N, K

²⁸³نجست: نَرست K

²⁸⁴صبر: حزم N, K

²⁸⁵کوه کی: کوده کی N

²⁸⁶قلاووز: قلاووز N, K

232	حزم آن ²⁸⁷ باشد که نفربید ترا	چرب و نوش و دامهای این سرا
233	که نه چربش دارد و نی نوش او	سحر خواند می دمد در گوش او
234	که بیا مهمان ما ای روشنی	خانه آن تست و تو آن منی
235	حزم آن باشد که بهر دفع را ²⁸⁸	تخمه ام گویی ز انواع ابا ²⁸⁹
236	یا سرم درد است درد سر ببر	یا مرا خواندست آن خالو پسر
237	زآنکه یک نوشت دهد با نیشها	که بکارد در تو نوشش ریشها
238	زر اگر پنجاه یا شصت دهد	ماهیا او گوشت در شستت دهد
239	گر دهد خود کی دهد آن پُر حیل	جوزِ پوسیدست و ²⁹⁰ گفتارِ دغل
240	زَغَرِغ آن مغزت و عقلت را برد ²⁹¹	صد هزاران عقل را ²⁹² یک نشمرد
241	یارِ تو خورجین توست و کیسه ات	گر تو رامینی مجو جز ویسه ات
242	ویسه و معشوقِ تو هم ذاتِ تست	وین برونیها همه آفاتِ تست
243	حزم آن باشد که چون دعوت کنند	تو نگویی مست و خواهانِ منند
244	دعوتِ ایشان صَفیرِ مرغ دان	کان ²⁹³ کند صیّاد در مَکَمَن نهان
245	مرغ مرده پیش بَنهاده که این	می کند آن ²⁹⁴ بانگ و آواز و ²⁹⁵ حنین
246	مرغ پندارد که جنس اوست او	جمع آید بر دردشان پوست او
247	جز مگر مرغی که حزمش داد حق	تا نگردد گیجِ آن دانه و مَلَق
248	هست بی حزمی پشیمانی یقین	بشنو این افسانه را در شرح این

²⁸⁷آن: این K

²⁸⁸حزم آن باشد که بهر دفع را: حزم آن باشد که گویی تُخمه ام N, K

²⁸⁹تخمه ام گویی ز انواع ابا: یا سقیمم خستۀ این دَخمه ام N, K

²⁹⁰ی: - N, K

²⁹¹زَغَرِغ آن مغزت و عقلت را برد: زَغَرِغ آن عقلت و مغزت را برد N, K

²⁹²را: ره N

²⁹³کان: که N, K

²⁹⁴آن: این N, K

²⁹⁵ی: - N

فریفتن روستائی شهری را و به دعوت خواندن به لابه و الحاح بسیار

249	ای برادر بود اندر ما مضی	شهری با روستایی آشنا
250	روستایی چون سوی شهر آمدی	خرگه اندر کوی آن شهری زدی
251	دو مة و سه ماه مهمانش بُدی	بر دکان او و بر خوانش بُدی
252	هر حوایج را که بودش آن زمان	راست کردی مرد شهری رایگان
253	رو به شهری کرد و گفت ای خواجه تو	هیچ می نایی سوی ده فُرجه جو
254	الله الله جمله فرزندان بیار	کین زمان گلشن است و نو بهار
255	یا به تابستان بیا وقتِ ثمر	تا ببندم خدمتت را من کمر
256	خیل و فرزندان و قومت را بیار	در ده ما باش سه ماه و چهار
257	در ²⁹⁶ بهاران خطّه ده خوش بُود	کشت زار و لاله دلکش بُود
258	وعده دادی خواجه ²⁹⁷ او را دفع حال	تا بر آمد بعد وعده هشت سال
259	او به هر سالی همی گفتی که کی	عزم خواهی کرد کآمد ماه دی
260	او بهانه ساختی کامسال مان	از فلان خطّه بیامد میهمان
261	سالِ دیگر گر توانم وارهید	از مهمّات آن طرف خواهم دوید
262	گفت هستند آن عیالم منتظر	بهر فرزندان تو ای اهلِ بر
263	باز هر سال از طمع او آمدی ²⁹⁸	خیمه اندر خانه شهری زدی ²⁹⁹
264	خواجه هر سالی ز زرّ و مالِ خویش	خرج او کردی گشادی بالِ خویش
265	آخرین کرّت سه ماه آن پهلوان	خوان نهادش بامدادان و شبان
266	از خجالت باز گفت او خواجه را	چند وعده چند بفُریبی مرا
267	گفت خواجه جسم و جانم وصل جوست	لیک هر تحویل اندر حُکم اوست ³⁰⁰

²⁹⁶در: که N, K

²⁹⁷خواجه: شهری N, K

²⁹⁸باز هر سال از طمع او آمدی: باز هر سالی چو لکَلک آمدی N, K

²⁹⁹خیمه اندر خانه شهری زدی: تا مقیم قُبّه شهری شدی N, K

³⁰⁰اوست: هوست N, K

268	آدمی چون کشتی است و بادبان	تا کی آرد باد را آن باد ران
269	باز سوگندان بدادش کای کریم	گیر فرزندان بیا بُنْگر نعیم
270	دستِ او بگرفت سه کرّت به عهد	کالله الله زو بیا بُنْمای جهد
271	بعد ده سال و به هر سالی چنین	لابه ها و وعده های شگرین
272	کودکانِ خواجه گفتند ای پدر	ماه و ابر و سایه هم دارد سفر
273	حقّها بر وی تو ثابت کرده ای	رنجها در کارِ او بس بُرده ای
274	او همی خواهد ³⁰¹ که بعضی حقّ آن	واگزارد چون شوی تو میهمان

[100^b]

275	بس وصیّت کرد ما را او نهان	که کشیدش سوی ده لابه کنان
276	گفت حقّ است این ولی ای سیبویه	إِتَّقِ شَرَّ مَنْ أَحْسَنْتَ إِلَيْهِ ³⁰²
277	دوستی تخمِ دمِ آخر بَوَد	ترسم از وحشت که آن فاسد شود
278	صحبتی باشد چو شمشیرِ قَطوع	همچو دی در بوستان و در زُروع
279	صحبتی باشد چو فصلِ نو بهار	زو عمارتها و دخلِ بی شمار
280	حزم آن باشد که ظنّ بد بَری	تا گریزی و شوی از بد بَری
281	حزم سوء الظنّ فرمود ³⁰³ آن رسول	هر قدم را دام می دان ای فضول
282	روی صحرا هست هموار و فراخ	هر قدم دامی است کم ران اُستاخ
283	آن بُزِ کوهی دَوَد که دام کو	چون بتازد دامش افتد در گلو
284	آنکه می گفتی که کو اینک ببین	دشت می دیدی نمی دیدی کمین
285	بی کمین و دام و صیّاد ای عیار	دُنبه کی باشد میانِ کشت زار
286	آنکه گستاخ آمدند اندر زمین	استخوان و کله هاشان را ببین
287	چون به گورستان روی ای مرتضی	استخوانشان را بپرس از مامضی

³⁰¹خواهد: خواند N

³⁰²إِتَّقِ شَرَّ مَنْ أَحْسَنْتَ إِلَيْهِ: إِتَّقِ مِنْ شَرِّ مَنْ أَحْسَنْتَ إِلَيْهِ N, K

³⁰³فرمود: گفتست N, K

288	تا ببینی ظاهر آن مستانِ زور ³⁰⁴	چون فرو رفتند در چاهِ غرور
289	چشم اگر داری تو کورانه میا	ور نداری چشم دست آور عصا
290	آن عصایِ حزم و استدلال را	چون نداری دید میکن پیشوا
291	ور عصایِ حزم و استدلال نیست	بی عصا کش بر سرِ هر ره مایست
292	گام زان سان نه که نابینا نهد	تا که پا از چاه و از سگ وا رهد
293	لرز لرزان و به ترس و احتیاط	می نهد پا تا نیفتد در خُباط
294	ای زدودی جسته در ناری شده	لقمه جُسته لقمه ماری شده

قصه اهل سبّا و طاغی کردنِ نعمت ایشان را

295	تو نخواندی قصّه اهلِ سبّا	یا بخواندی و ندیدی جز صدا
296	از صدا آن کوه خود آگاه نیست	سویِ معنی هوش که را راه نیست
297	او همی بانگی کند بی هوش و گوش ³⁰⁵	چون خُمش گردی تو او هم شد خموش
298	داد حق اهلِ سبّا را بس فراغ	صد هزاران قصر و ایوانها و باغ
299	شُکرِ آن نگزاردند آن بدرگان	در وفا بودند کمتر از سگان
300	مر سگی را لقمه نانی ز در	چون رسد بر در همی بندد کمر
301	پاسبان و حارس در می شود	گرچه بر وی جور و سختی می رود
302	هم بر آن در باشدش باش و قرار	کفر داند ³⁰⁶ کرد غیری اختیار
303	ور سگی آید غریبی روز و شب	آن سگانش می کنند آن دم ادب
304	که برو آنجا که اوّل منزل است	حقّ آن نعمت گروگانِ دل است
305	می گزندش که برو بر جای خویش	حقّ آن نعمت فرو مگذار بیش
306	از درِ دل و اهلِ دل آبِ حیات	چند نوشیدی و وا شد چشمهات

³⁰⁴تا ببینی ظاهر آن مستانِ زور: تا به ظاهر بینی آن مستانِ کور N, K

³⁰⁵بی هوش و گوش: بی گوش و هوش N, K

³⁰⁶داند: دارد N, K

- 307 بس غذای سُکر و وجد و بی خودی از دل³⁰⁷ اهلِ دلان بر جان زدی
- 308 باز این در را رها کردی ز حرص سوی³⁰⁸ هر دگان همی گردی ز حرص³⁰⁹
- 309 بر درِ آن مُنعمانِ چرب دیگ می دوی بهرِ ثریدِ مرده ریگ
- 310 چربش آنجا دان که جان فربه شود کارِ نالومید آنجا بهُ شود

جمع آمدنِ اهلِ آفت هر صباحی بر درِ صومعه عیسی علیه السّلام جهتِ طلبِ شفا به دعای او

- 311 صومعه عیسی است خوانِ اهلِ دل هان و هان ای مبتلا این در مهل
- 312 جمع گشتندی ز هر اطراف خلق از ضریر و شل و لنگ و اهلِ دل³¹⁰
- 313 بر درِ آن صومعه عیسی صباح تا به دم اوشان رهاند از جُناح
- 314 او چو گشتی فارغ از اورادِ خویش³¹¹ چاشتگه بیرون شدی آن خوب کیش
- 315 جوق جوق مبتلا دیدی نزار شسته بر در در امید و انتظار
- 316 پس دعا کردی و گفتی از خدا³¹² حاجت و مقصود جمله شد روا³¹³
- 317 هین روان گردید بی رنج و عنا سوی غفّاری و اکرامِ خدا
- 318 جملگان چون اشترانِ بسته پای که گشای زانوی ایشان به رای

[101^a]

- 319 بی توقف جمله شادان در امان³¹⁴ از دعای او شدند پا دوان
- 320 آزمودی تو بسی آفاتِ خویش یافتی صحت از این شاهانِ کیش
- 321 چند آن لنگی تو رهوار شد چند جانبت بی غم و آزار شد
- 322 تو³¹⁵ مُغفل رشته ای بر پای بند تا ز خود هم گم نگردی ای لوند

³⁰⁷دل: در N, K

³⁰⁸سوی: گرد N, K

³⁰⁹ز حرص: چو حرص N

³¹⁰از ضریر و شل و لنگ و اهلِ دل: از ضریر و لنگ و شل اهلِ دل N, K

³¹¹او چو گشتی فارغ از اورادِ خویش: او چو فارغ گشتی از اورادِ خویش N, K

³¹²پس دعا کردی و گفتی از خدا: گفتی ای اصحابِ آفت از خدا N, K

³¹³حاجت و مقصود جمله شد روا: حاجتِ این جملگانان شد روا N, K

³¹⁴بی توقف جمله شادان در امان: خوش دوان و شادمانه سوی خان N, K

³¹⁵تو: ای N, K

323	ناسپاسی و فراموشی تو	یاد ³¹⁶ نآورد آن عسل نوشی تو
324	لاجرم آن راه بر تو بسته شد	چون دل اهل دل از تو خسته شد
325	زودشان دریاب و استغفار کن	همچو ابری گریه های زار کن
326	تا گلستانشان سوی تو بشکفد	میوه های پخته بر خود واگفد
327	هم بر آن در گرد کم از سگ مباش	با سگ کُهِف ار شدستی خواجه تاش
328	چون سگان هم مر سگان را ناصحند	که دل اندر خانه اول ببند
329	اولین در را که خوردی استخوان ³¹⁷	سخت گیر و حق گزاری را ممان ³¹⁸
330	می گزندش تا ز ادب آنجا رود	وز مقام اولین مفلح شود
331	می گزندش کای سگ طاغی برو	با ولی نعمتت یاغی مشو
332	بر همان در همچو حلقه بسته باش	پاسبان و چابک و برجسته باش
333	صورتِ نقضِ وفایِ ما مباش	بی وفایی را مکن بیهوده فاش
334	مر سگان را چون وفا آمد شعار	رو سگان را ننگ و بد نامی میار
335	بی وفایی چون سگان را عار بود	بی وفایی چون روا داری نمود
336	حق تعالی فخر آورد از وفا	گفت مَنْ أَوْفَى بِعَهْدٍ غَيْرُنَا
337	بی وفایی دان وفا با رد حق	بر حقوق حق ندارد کس سبق
338	حق مادر بعد از آن شد کان کریم	کرد او را از جنین تو غریم
339	صورتی کردت درون جسم او	داد در حملش ³¹⁹ ورا آرام و خو
340	همچو جزو متصل دید او ترا	متصل را کرد تدبیرش جدا
341	حق هزاران صنعت و فن ساختست	تا که مادر بر تو مهر انداختست
342	پس حق حق سابق از مادر بود	هر که آن حق را نداند خر بود

³¹⁶یاد: یار N

³¹⁷اولین در را که خوردی استخوان: آن در اول که خوردی استخوان N, K

³¹⁸سخت گیر و حق گزاری را ممان: سخت گیر و حق گزاران را ممان N, K

³¹⁹حملش: حلت N

343	آنکه مادر آفرید و ضَرع و شیر	با پدر کردش قرین آن خود بگیر
344	ای خداوند ای قدیم احسانِ تو	آنکه دانم و آنکه نی هم آنِ تو
345	تو بفرمودی که حق را یاد کن	زانکه حقّ من نمی گردد کهن
346	یاد کن لطفی که کردم آن صُبح	با شما از حفظ در کشتی نوح
347	اصل و اجداد شما را آن زمان ³²⁰	دادم از طوفان و از موجش امان
348	آبِ آتش خو زمین بگرفته بود	موجِ او مر اوجِ کُهِ را می ربود
349	حفظ کردم من نکردم رَدّتان	در وجودِ جَدِّ جَدِّ جَدّتان
350	چون شدی سر پشتِ پایت چون زنم	کارگاهِ خویش ضایع چون کنم
351	چون فدایِ بی وفایان می شوی	از گمانِ بد بدان سو می روی
352	من ز سهو و بی وفانیها بَری	سویِ من آبی گمانِ بد بَری
353	این گمانِ بد بر آنجا بر که تو	می شوی در پیشِ همچون خود دو تو
354	بس گرفتی یار و همراهانِ زفت	گر ترا پرسم که کو گویی که رفت
355	یارِ نیکت رفت بر چرخِ برین	یارِ فسقت رفت در زیرِ زمین ³²¹
356	تو بماندی در میانه آنچنان	بی مدد چون آتشی از کاروان
357	دامنِ او گیر ای یارِ دلیر	کو مُنَزّه باشد از بالا و زیر
358	نی چو عیسی سوی گردون بر شود	نی چو قارون در زمین اندر رود
359	با تو باشد در مکان و لا مکان ³²²	چون بمانی از سرا و از دکان
360	او بر آرد از کدورتها صفا	مر جفاهایِ ترا گیرد وفا
361	چون جفا آری فرستد گوشمال	تا ز نقصان و اِروی سوی کمال
362	ترک وردی چون کنی تو در زمان	قبض و تاریکیت آید نیک دان ³²³

³²⁰اصل و اجداد شما را آن زمان: پیله بابایاننان را آن زمان N, K

³²¹در زیر زمین: در قعر زمین N, K

³²²لا مکان: بی مکان N, K

³²³ترک وردی چون کنی تو در زمان: چون تو وردی ترک کردی در رُوش* بر تو قبضی آید

از رنج و تپش ((M)) N, K

363	آن ادب کردن بَوَد یعنی مکن	هیچ تحویلی از آن عهدِ کهن
364	پیش از آن کین قبض زنجیری شود	این که دلگیری است پا گیری شود
365	رنج معقوت شود محسوس و فاش	تا نگیری این اشارت را به لاش
366	در معاصی قبضها دلگیر شد	قبضها بعد از اجل زنجیر شد
367	نُعْطِ مَنْ أَعْرَضَ هُنَا عَنْ ذِكْرِنَا	عِيشَهُ ضَنْكاً وَ نَحْزِي بِالْعَمَى
368	دزد چون مالِ کسان را می بَرَد	قبض و دل تنگی دلش را می خلد

[101^b]

369	او همی گوید عجب این قبض چیست	قبض آن مظلوم کز شَرّت گریست
370	چون بدین قبض التفاتی کم کند	بادِ اصرار آتشش را دم کند
371	قبض دل قبضِ عوان شد لاجرم	گشت محسوس آن معانی زد عَلم
372	غصّه ها ³²⁴ زندان شدست و چارمخ	غصّه ³²⁵ بیخ است و بُروید شاخ بیخ
373	بیخ پنهان بود و شد هم آشکار ³²⁶	قبض و بسطِ خویش را بیخی شمار ³²⁷
374	چونکه بیخ بد بَوَد زودش بزن	تا بُروید زشت خاری در چمن
375	قبض دیدی چاره آن قبض کن	زانکه سرها جمله می رُوید ز بُن
376	بسط دیدی بسطِ خود را آب ده	چون بر آید میوه با اصحاب ده

³²⁴ غصّه ها: قبضها N

³²⁵ غصّه: قبض N

³²⁶ بیخ پنهان بود و شد هم آشکار: بیخ پنهان بود هم شد آشکار N, K

³²⁷ قبض و بسطِ خویش را بیخی شمار: قبض و بسطِ اندرون بیخی شمار N, K

3.3. DEĞERLENDİRME

Çalışmanın temelini oluşturan Farsça el yazması nüshanın 2. Cilt- 3350-3796 ve 3. Cilt 1-376 beyitleri arası modern Farsçaya çevrildi. Adnan Karaismailoğlu ve Nicholson ile karşılaştırma yapıldı. Bu bulgular dipnotta en ufak detayına kadar gösterildi. Örnek verecek olursak onlardan bir kaçı şu şekildedir:

Nicholson metindeki "کین" sözcüklerini "کاین", "کو" sözcüklerini de "کاو" şeklinde yazmıştır:

Orijinal metin : کو دهد صلح و نمائد جَوْرِ ما :

Nicholson: کاو دهد صلح و نمائد جَوْرِ ما :

Nicholson ve Karaismailoğlu bazı kelimeleri farklı yazmıştır:

Orijinal metin: قبض و بسطِ خویش را بیخی شمار

Nicholson ve Karaismailoğlu: قبض و بسطِ اندرون بیخی شمار

Asıl nüshada olduğu halde bazı başlık ve beyitler Nicholson ve Karaismailoğlu'nda bulunmadığı belirlenmiştir:

Orijinal metin: آن نیاز و سوز و دردت پیک ماست

Nicholson ve Karaismailoğlu: -

Bazı hikâye başlıklarını farklı yazmışlardır:

Orijinal metin: بازگشتن بحکایتِ پیل و پندِ آن ناصح

Nicholson ve Karaismailoğlu: بازگشتن بحکایتِ پیل

Nicholson ve Karaismailoğlu bazı yerlerde anlaşılanı farklı kelime ile ifade etmiştir:

Orijinal metin: قبض و بسط خویش را بیخی شمار

Nicholson ve Karaismailoğlu: قبض و بسط اندرون بیخی شمار

Nicholson ve Karaismailoğlu Bazı yerlerde metnin aslında yer alan fiil yerine farklı fiil kullanmışlardır:

Orijinal metin: حزم سوء الظن فرمود آن رسول

Nicholson ve Karaismailoğlu: حزم سوء الظن گفتست آن رسول

Nicholson ve Karaismailoğlu, metine göre tamlamaları ters vermiştir.

Orijinal metin: ماهیان صد هزار دریای ژرف

Nicholson ve Karaismailoğlu: صد هزاران ماهی از دریای ژرف

Nicholson ve Karaismailoğlu'nun eserlerinde olmayan beyitler

Adnan Karaismailoğlu	Reynold Alleyne Nicholson	Farsça Metin	Beyit Numarası
-	-	حلق عقل و دل چو شد خالی ز فکر یافت او بی هضم معده رزق بکر	43
-	-	بر تو هم طمع خوشی این جهان شد حجاب آن خوشی جاودان	70
-	-	طمع دوق این حیات پر غرور از حیات راستینت کرد دور	71
-	-	پس طمع کورت کند نیکو بدان بر تو پوشاند یقین را بی گمان	72

-	-	حق تو را باطل نماید از طمع در تو صد کوری فزاید از طمع	73
-	-	از طمع بیزار شو چون راستان تا نهی پا بر سر آن آستان	74
-	-	کندر آن در چون در آئی وارهی از غم و شادی قدم بیرون نهی	75
-	-	چشم جاننت روشن و حق بین شود بی ظلام کفر نور دین شود	76
-	-	پند مردان را پذیرا شو بجان تا رهی از خوف و مانی در امان	77
-	-	تا کجا بوی کباب بچه را یابد و زخمش زند اندر جزا	116
-	-	بهر این فرمود با موسی خدا وقت حاجت خواستن اندر دعا	190
-	-	نی که آن الله تو لیبیک ماست آن نیاز و سوز و دردت پیک ماست	207
-	-	نی تو را در کار من آورده ام نی که من مشغول ذکررت کرده ام	208

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FARŞÇA VE TÜRKÇE BEYİTLERİN KARŞILAŞTIRILMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. KARŞILAŞTIRMALI METİN

2. CİLT			
ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI'NIN GÖZDEN GEÇİRDİĞİ MEB TARAFINDAN BASILAN TERCÜME	KONYA MEVLÂNA MÜZESİ KTP., İHTİSAS, NR. 5223 ŞUCAEDDİN ONUK	FARŞÇA METİN	NO
BİRİNİN ULU TANRI GÜNAH YÜZÜNDEN BENİ SUÇLU TUTMUYOR, BANA CEZA VERMİYOR DİYE İDDİAYA GİRİŞMESİ VE ŞUAYB ALEYHİSSELÂM'IN ONA CEVAP VERMESİ	ŞUAYB PEYGAMBER ZAMANINDA BİR ŞAHSIN TANRI GÜNAHIMDAN DOLAYI BENİ MÜCAZAT ETMEZ DEMESİ VE HAZRETİ ŞUAYBIN CEVABI	دعوي کردن آن شخص ³²⁸ که خدای تعالی مرا نمی گیرد به گناه و جواب گفتن شعیب علیه السلام مر او را ³²⁹	
Şuayb zamanında birisi, “Tanrı benden nice ayıplar gördü.	Hiz. Şuayb zamanında birisi Hak Teâlâ benim çok kusurumu görmüştür.	آن یکی می گفت در عهد شعیب که خدا از من بسی دیدست عیب	3350
Nice suçlarda bulundum. Böyle olduğu halde kereminden bana ceza vermiyor, beni muahaze etmiyor” dedi.	Benim birçok cürm ve günahımı gördüğü halde Cenab-ı hak beni mücazat etmez dedi.	چند دید از من گناه و جرمها و ز کرم یزدان نمی گیرد مرا	3351
Ulu Tanrı, Şuayb'ın kulağına dedi ki. “Ona gayıp âleminden fasih bir dille cevap ver:	Hak Teâlâ gayb bir yoldan o kimseye cevap olarak lisan-ı fasihle Şuayb'ın kulağına dedi ki:	حق تعالی گفت در گوش شعیب در جواب او فصیح از راه غیب	3352

³²⁸آن شخص: آنشخص N
³²⁹شعیب علیه السلام مر او را: شعیب او را N

Sen, ben ne kadar suç işledim, öyle olduğu halde Tanrı kereminden suçuma bakmıyor, bana mücazat etmiyor dedin ama,	Ben birçok defa günah işledim muhassın kereminden tanrım kusurumdan dolayı beni cezalandırmadı dedin.	که بگفتی چند کردم من گناه وز کرم نگرفت در جرمم اله	3353
Ey aykırı düşünceli, ey sersem, ey yolu bırakıp da çölü tutmuş!	Ey sefih alt üst edip aksini söylüyorsun ey yolu bırakıp yine sahrası yolunu tutan kimse.	عکس می گویی و مقلوب ای سفیه ای رها کرده ره و بگرفته تیه	3354
Seni nice kereler cezalandırdım. Fakat senin haberin yok. Ayağından tepene kadar zincirler içinde kalmışsın.	Ben seni kerratla mücazat ettim. Baştan ayağa kadar zincirler içinde kaldın ama senin haberin yok.	چند چندت گیرم و تو بی خبر در سلا سل مانده ³³⁰ پا تا به سر	3355
A kara kazan, isin, pasın kat, kat; için, yüzün berbat!	Ey kara tencere senin kat kat olman kara kurumun senin derununun simasını mahvetmiştir.	زنگ تو بر توت ای دیگ سیاه کرد سیمای درونت را تباه	3356
Gönlünde is üstünde is, kurum üstünde kurum. Bu is ve kurum bir derecede ki nihayet gönlün, bütün sırlara karşı kör olmuş.	Gönlüne pas pas üstüne toplanıp esrarı görmekten kör olmuştur.	بر دلت زنگار بر زنگارها جمع شد تا کور شد ز اسرارها	3357
Eğer o is, kurum, yeni bir kazana ursa bir arpa tanesi kadar küçük bile olsa eseri görünür.	Eğer o duman yeni bir tencereye aksetse yeri arpa kadar bile olsa o sana görünürdü.	گر زند آن دود بر دیگ نوی آن اثر بنماید ار باشد جوی	3358
Çünkü her şey, zıddıyla meydana çıkar. Bembeyaz kazanın beyazlığı ütünde o kara is berbat bir şekilde kendini gösterir.	Çünkü her şey zıddıyla peyda olur beyaza tencere üstünde o siyah rüsva olur.	زانکه هر چیزی به ضد پیدا شود بر سپیدی آن سیه رسوا شود	3359
Fakat dumanın tesiriyle kazan karardı mı artık onun üstünde	Dumanın kerratla tesirinden tencere siyah olursa ey inatçı	چون سیه شد دیگ پس تأثیر دود بعد از این بر وی که بیند ای عنود ³³¹	3360

³³⁰مانده: مانده ای N
³³¹بیند ای عنود: بیند زود زود N, K

isi, kurumu kim görür a inatçı?	artık ondan sonra kim fark edebilir.		
Demirci zenci olursa yüzü, dumanla isle aynı renktedir.	Çehresi siyah olana demircinin dumanla yüzü bir renktedir.	مرد آهنگر که او زنگی بود دود را با روش هم رنگی بود	3361
Fakat beyaz adam demirciliğe kalkışırsa yüzü yer yer kararır, kızarır.	Ama bir Rumi demircilik ederse dumanın tesiriyle yüzü allak bullak olur.	مرد رومی گو کند آهنگری رویش ابلق گردد از دودآوری	3362
Bu takdirde de günahın tesirini derhal anlar da ağlayıp sızlamaya başlar ve “Aman Yarabbi” demeğe koyulur.	O kimse günahın tesirini bilir feryat eder inleyerek Ya Rabbi der.	پس بداند زود تأثیر گناه تا بنالد زود گوید ای اله	3363
Fakat bir adam, gūnahta ısrar eder, kötülüğü kendine sanat edinir, düşünce gözüne toprak saçarsa,	Israr edip de kötü bir meslek tutarsa endişe gözüne toprak saçır.	چون کند اصرار و بد پیشه کند خاک اندر چشم اندیشه کند	3364
Artık tövbe etmeyi bile aklına getirmez; o suç gönlüne tatlı gelir, böyle böyle nihayet dinsiz olur gider.	Artık tövbeyi düşünmez müsterih olup o günah gözüne şirin görünür dinsiz olur.	توبه ننديشد دگر شیرین شود بر دلش آن جرم تا بی دین شود	3365
O pişman oluş, o “Yarabbi” deyiş ondan zail olur, gönül aynasının yüzünü beş kat pas örter.	Ondan pişmanlık veya Rabbi diye münacat gitti aynasına beş katlı pas oturdu.	آن پشیمانی و یا رب رفت از او ³³² شست بر آینه زنگ پنج تو	3366
Paslar, demirini yemeğe, gevherini yok etmeğe başlar.	Aynasının demirini pas yemeğe başladı aynanın cilası pas tutmaktan dolayı zail oldu.	آتش را زنگها خوردن گرفت گوهرش را زنگ کم کردن گرفت	3367
Beyaz bir kâğıda yazı yazarsan o yazı, kâğıda bakar bakmaz okunur.	Beyaz kâğıda yazı yazarsan o yazı nazarında okunaklı olur.	چون نویسی کاغذ اسپید بر آن نبشته خوانده آید در نظر	3368
Yazılı kâğıda bir yazı yazarsan okunur ama iyi anlaşılabilir, insan yanılabılır.	O yazı üzerine bir yazı daha yazarsan anlaşılabilir olur yanlış okunur.	چون نویسی بر سر بنوشته خط فهم نباید خواندنش گردد غلط	3369

³³²از او: ازو N

Çünkü o karalanmış kâğıt üstüne kara yazı yazıldı mı her iki yazı da körleşir, hiçbir mânası kalmaz.	Çünkü siyah üstüne bir siyah daha geçince her iki yazıda kör olur bir mana ifade etmez.	کآن سیاهی بر سیاهی او فتاد هر دو خط شد کور و معنی نداد	3370
O kâğıda üçüncü defa bir şey yazarsan kâfirlerin canı gibi tamamıyla kapkara olur.	Onun üstüne üçüncü kere bir daha yazarsan kâfirler ruhu gibi hepsi simsiyah olur.	ور سوم ³³³ باره نویسی بر سرش پس سیه کردی چو جانِ کافر ³³⁴	3371
Şu halde her şeye çare bulan Tanrı'ya sığınmaktan başka ne çare var? Bakırın ümitsizliğine iksir, ancak onun nazarıdır.	Çare kılana ilticadan başka ne çare kalır nevmilik bakırdır onun iksiri nazar-ı dikkattir.	پس چه چاره جز پناه چاره گر نامیدی مسّ و اکسیرش نظر	3372
Ümitsizlikleri ona arzedin de devasız derdinizden kurtuluverin!	Nevmitlikleri nazar-ı dikkat önüne koyunuz ki devasız dertten harice sıçrayasınız.	نالمیديها به پیش او نهید تا ز درد بی دوا بیرون جهید	3373
Şuayb ona bu nükteleri söyleyince Şuayb'ın nefesleri yüzünden adamın gönlünde güller açıldı.	Hz. Şuayb bu nükteleri ona söyleyince o can nefesinden onun gönlünde güller açıldı.	چون شعیب این نکته ها با او ³³⁵ بگفت ز آن دم جان در دل او گل شکفت	3374
Canı, gökyüzünden gelen vahiy sesini duydu. Dedi ki. "Eğer bizi cezalandırdıysa nişanesi nerede?"	Vahy-i asumaniyi can işitti ve (Tanrı bizi muaheze eyledi hani nişanı) dedi.	جان او بشنید وحی آسمان گفت اگر بگرفت ما را کو نشان	3375
Şuayb "Yarabbi, beni kabul etmiyor. Bu muhazeye, bu cezaya nişane aramakta" dedi.	Şuayb (Ya Rabbi o bana müdafaa ediyor o muahezenin nişanı hani diyor) dedi.	گفت یا رب دفع من می گوید او آن گرفتن را نشان می جوید او	3376
Tanrı "Ben ayıpları örtücüyüm, sırlarını söylemem. Ancak iptilâsına dair şu tek remzi söyleyeyim:	Hak Teâlâ buyurdu ki: Ben settârım onun sırlarını söylemem ancak iptilasına delalet eden bir işareti söyleyim.	گفت ستارم نگویم راز هاش جز یکی رمز از برای ابتلاش	3377

³³³سوم: سیم K
³³⁴جانِ کافر: جانِ پُر شرّش K
³³⁵او: وی K, N

Onu cezalandırdığımın bir nişanesi şu: Oruç tutmak da dua etmekte,	Ben ona mücazat ettiğimin bir nişanı odur ki o oruçtan daavat kısmından taatler yapar.	یک نشان آنکه می گیرم ورا آنکه طاعت دارد از ³³⁶ صوم و ³³⁷ دعا	3378
Namaz kılmakta, zekât vermekte... Başka ibadetlerde bulunmakta. Fakat ruhu bir zerre bile zevk duymuyor.	Yine namaz, zekat ve emsali fakat (hiçbir ibadetten) canı zevk almaz.	وز نماز و از زکات و غیر آن لیک یک ذره ندارد ذوق جان	3379
Ne güzel ibadetler ediyor, ne hoş işlerde bulunuyor. Fakat bir parçacık bile tat yok.	Ta'atler yapar yüksek ef'alde bulunur ama zerre çeşnisini tatmaz.	می کند طاعات و افعال سنی لیک یک ذره ندارد چاشنی	3380
İbadeti kısırdan ibaret, içi yok. Cevizler çok ama içleri boş!	Ta'ati latiftir ama lüb değildir cevizler çok ama içi yoktur.	طاعتش نغز است و معنی نغز نی جوزها بسیار و در وی مغز نی	3381
İbadetlerin netice vermesi için zevk gerek. Tohumun ağaç olması için iç gerek!	Ta'atten müstefit olmak için zevk gerektir. Ağaç yemiş verince içi gerektir.	ذوق باید تا دهد طاعات بر مغز باید تا دهد دانه شجر	3382
İçsiz tohum, fidan olur mu? Cansız suret de hayalden başka bir şey değil.	İçsiz daneden dal sürer mi cansız suret hayalden başka bir şey olmaz.	دانه بی مغز کی گردد نهال صورت بی جان نباشد جز خیال	3383
O HALE ÂŞİNA OLMIYAN MÜRİDİN ŞEYHİ KINAMASI HİKÂYESİNİN SONU	NAEHİL MÜRİDİN ŞEYHE TA'N ETMESİ HİKÂYESİNİN BAKIYYESİ	بقیه طعنه زدن آن مرد بیگانه در شیخ ³³⁸	
O habis, şeyh hakkında hezeyanlarda bulunmaktaydı. Eğri bakan kişinin gözü daima eğri ve aykırı görür.	O habis şeyh hakkında hezeyan etti, şaşı göz daima ters bakar.	آن خبیث از شیخ می لائید ژاژ کژنگر باشد همیشه چشم کاز ³³⁹	3384
“Ben, onu bir mecliste gördüm, takvası yok, bir müflisten ibaret.	Diyordu ki: Ben onu bir mecliste gördüm o takvadan arî bir müflistir.	که منش دیدم میان مجلسی او ز تقوی عاری است و مفلسی	3385

³³⁶از: K و

³³⁷و: N -

³³⁸بقیه طعنه زدن آن مرد بیگانه در شیخ: بقیه قصه طعنه زدن آن مرد بیگانه در شیخ N, K

³³⁹چشم کاز: عقل کاز N, K

İnanmıyorsan bu gece kalk da şeyhinin fiskını apaçık gör” dedi.	Bana inanmazsan bir gece kalk şeyhinin fiskını ayanen göresin.	ورنداری باور خیز امشب ³⁴⁰ ان تا ببینی فسق شیخت را عیان	3386
Geceleyin o adamı bir pencere başına götürdü, dedi ki: “Fasıklığe bak, işreti gör”	Bir gece bir pencere önüne götürdü (bak fisk ve fücure ayş u işrete) dedi.	شب ببردش بر سر یک روزنی گفت بنگر فسق و عشرت کردنی	3387
Gündüzün riyasiyle gecenin fiskını seyret. Gündüz Mustafa gibi, gece Ebuleheb gibi!	Bak şu gündüzün riyakârlığına, gece fasıklığa, gündüzün Muhammed Mustafa gece Ebu Leheb’tir.	بنگر آن سالوس روز و فسق شب روز همچون مصطفی شب بولهب	3388
Gündüz adı Abdullah, gece elinde kadeh, neuzübillâh!”	Gündüzün adı Abdullah’tır, gece neuzübillâh.	روز عبدالله او را گشته نام شب نعوذ بالله و در دست جام	3389
Pîrin elinde dolu bir kadeh vardı. Mürit bunu görünce “Şeyhim, sen de mi aldatıcısın?	Derviş elinde dolu şişeyi görünce dedi ki şeyhim sen de mi aldatıcısın.	دید شیشه در کف آن پیر پُر گفت شیخا مر ترا هم هست غر	3390
Sen, “Şeytan, şarap kadehine hemencecik işeyiverir” demez miydin?” dedi.	Şeyh şarap camı hakkında (şeytan koşarak koşmayarak içine işer) demiyor muydun?	تو نمی گفتی که در جام شراب دیو می میزد شتابان ناشتاب	3391
Şeyh dedi ki: “Benim kadehimi öyle doldurdular ki içine tek bir üzerlik tohumu bile sığmaz.	Şeyh dedi ki camımı o kadar doldurdular ki ona bir üzerlik dahi sığmaz.	گفت جامم را چنان پر کرده اند کاندرونش می نگنجد یک سپند ³⁴¹	3392
Bir bak hele... Buraya bir zerre bile sığar mı? Sen sözü yanlış anlamışsın, aldanmışsın.	Şuna bak bir zerre sığar mı aldanmış kimse bu sözü ters işitmiş.	بنگر اینجا هیچ گنجد ذره ای این سخن را کژ شنیده غره ای	3393
Bu zâhiri şarap, zâhiri kadeh değil ki. Onu, gaybı bilen şeyhten uzak bil!	Bu zahir kadehi, zahir şarabı değildir gaip bilen şeyhten bu uzaktır.	جام ظاهر خمر ظاهر نیست این دور دار این را ز شیخ غیب بین	3394
Be ahmak, şarap kadehi, şeyhin varlığıdır. Oraya	Şarap kadehi şeyhin varlığıdır ey ahmak ona şeytanın sidiği asla sığmaz.	جام می هستی شیخ ای فلیو کاندر او اندر نگنجد بول دیو	3395

³⁴⁰ورنداری باور خیز امشب: N, K
³⁴¹کاندرونش می نگنجد یک سپند: N, K

Şeytan'ın sidiğine asla yol yok!			
O varlık, Tanrı nuruyla dolu, hem de dudağına kadar. Ten kadehi kırılmış, mutlak nur kalmıştır.	Hak nurundan dopdoludur ten camı kırılmış nur-ı mutlak kalmıştır.	پُر و مالامال از نورِ حق است جامِ تن بشک و نور مطلق است ³⁴²	3396
Güneşin nuru, pislik üstüne düşmekle pislenmez ya, yine aynı nurdur”	Güneşin nuru pislige düşse o yine aynı nurdur pislik kabul etmez.	نورِ خورشید ار بیفتد بر حَدَث او همان نور است نپذیرد خَبَث	3397
Şeyh bu sözleri söyledikten sonra “Bu, ne kadehtir, nasıl şarap, bir gel de bak be hey münkir” dedi.	Şeyh dedi ki nefsü’l- emirde bu ne kadehtir, ne şaraptır ey münkir aşağıya gel. Ona bak.	شیخ گفت این خود نه جام است و نه می هین به زیر آ مُنکرا بَنگر به وی	3398
Mürit gelip baktı, gördü ki halis bal. O mânasız düşmansa kör oldu, bir şey göremedi.	Gelip gördü ki halis bal şerbeti idi o ters ters gören düşman kör oldu.	آمد و دید انگبین خاص بود کور شد آن دشمنِ کور و کبود	3399
O zaman pîr, müridine dedi ki: “Yürü ey ulu mürit bana şarap bul.	O vakit pir müridine (Efendi haydi bana şarap getir.	گفت پیر آن دم مریدِ خویش را رو برای من بجو می ای کیا	3400
Bir hastalığım var, şarap içmek zaruretindeyim. Hastalıktan ölüm haline geldim, hatta bu halden de ileri bir hale düştüm.	Hastayım muztar kaldım hastalıktan bayılacak hale geldim) dedi.	که مرا رنجی است مُضطر گشته ام من ز رنج از مَخْمَصه بگذشته ام	3401
Zaruret vakti her pis, temiz sayılır. İnkâr edene lânet, başına toprak!	Zarurette her murdar pak sayılır münkirin başına lanet toprağı saçılsın.	در ضرورت هست هر مردار پاک بر سرِ مُنکر ز لعنت باد خاک	3402
Fakat küplerin hiç birin de şarap bulamadı.	Küp dizili şaraphaneye o mürit gitti şeyh için her küpün tadına baktı.	گردِ خُمخانه بر آمد آن مرید بهرِ شیخ از هر خُمی او ³⁴³ می چشید	3403

³⁴²جامِ تن بشک و نور مطلق است: جامِ تن بشکست نور مطلق است N, K
³⁴³او: می N

Hurma şarabıyla dolu olan küpler, balla dolmuştu.	Bütün küplüceli meyhanede şarap bulamadı, şarap küpleri hep bal ile dolu idi.	در همه خُمخانه ها او می ندید گشته بُد پُر از عسل خُم نبید	3404
“Rintler, bu ne hal, bu ne iş? Hiçbir küpte şarap bulamıyorum” dedi.	(Ey rintler ne hadir bu ne iş hiçbir küpte şarap bulamıyorum) dedi.	گفت ای رندان چه حال است این چه کار هیچ خُمی در نمی بینم عَقار	3405
Bütün Rintler, ağlayıp ellerini başlarına vurarak Şeyhin yanına geldiler.	Hep rintler şeyh hazretine geldiler ağlar gözle elini başlarına koydular.	جمله رندان نزد آن شیخ آمدند چشم گریان دست بر سر می زدند	3406
“Ey ulu şeyh, sen meyhaneye geldin, bütün şaraplar, kudümünün hürmetine bal oldu.	Ey ulu şeyh sen harabata gelince kudümünden bütün şaraplar bal kesildi.	در خرابات آمدی شیخ اجل جمله میها از قُدمت شد عسل	3407
Şarabı arıttın, bizim canlarımızı da kötü huylardan arıt, tebdil et “dediler.	Sen şarabı pislikten kurtardın bizim canımızı da türlü habasetten tebdil eyle.	کرده ای مُبدل تو می را از حَدَث جان ما را هم بدل کن از خَبَث	3408
Cihan, baştanbaşa ağız ağıza kanla dolu olsa Tanrı kulu yine ancak helâl yer.	Deniz kanla ağız ağıza dolu Tanrı kulu helalden başka bir şey içmez.	گر شود دریا ³⁴⁴ پُر از خون مال مال کی خورد بنده خدا الا حلال	3409
TANRI RAZI OLSUN, AYŞE’NİN MUSTAFA SALLÂLLAHÜ ALEYHİ VE SELLEM’E “SEN SECCADE YAYMADAN HER YERDE NAMAZ KILIYORSUN” DEMESİ	HAZRETİ AİŞE’NİN CENAB-I PEYGAMBERE (SEN NAMAZGÂHTAN BAŞKA HER YERDE NAMAZ KILIYORSUN) DEMESİ	گفتن عایشه رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهَا مصطفی را علیه السلام که تو بی مُصلّی به هر جا نماز می کنی ³⁴⁵	
Bir gün Ayşe, Peygamber’e dedi ki. “Ey Tanrı Resulü, sen aşikâr, gizli.	Hz. Aişe Cenab-ı peygambere dedi ki: Ya Resulullah gizli ve aşikâr.	عایشه روزی به پیغمبر بگفت یا رسول الله پیدا و نهفت ³⁴⁶	3410
Neresini bulursan orada namaz kılmaktasın. Halbuki evde pis adamlar da gezip tozuyor.	Neresi olsa namaz kılıyorsun hâlbuki eve temiz olmayan şeyler sürünebilir.	هر کجا یابی نمازی می کنی می دود در خانه ناپاک و دنی	3411

³⁴⁴دریا: عالم N, K

³⁴⁵می کنی: می کنی چون است K

³⁴⁶یا رسول الله پیدا و نهفت: یا رسول الله تو پیدا و نهفت N, K

Sen de bilirsin ki pis çocuklar, nereye varırsa orasını pislerler.”	Bilirsin ki temiz olmayan çocuk neresi rast gelirse işini görürverir.	گرچه می دانی که هر طفلِ پلید ³⁴⁷ کرد مستعمل به هر جا که رسید	3412
Peygamber, “Şunu bil: Tanrı, büyüklere pis şeyleri temiz etmiştir.	Hazreti peygamber buyurdu ki: Bil ki Cenabhak büyükler için pislikleri pak eyler.	گفت پیغمبر که از بهرِ مهان حق نجس را پاک گرداند بدان	3413
Hakk’ın lûtfu, bu yüzden secdegâhımı, ta yedinci kat göğe kadar arıttı” diye cevap verdi.	O sebepten lutf-l İlâhî benim seccadegahımı yedi kat göğe kadar pak eyledi.	سجده گاهم را از آن رو لطفِ حق پاک گردانید تا هفتم طبق	3414
Kendine gel, kendine. Padişahlara hasede kalkışma. Terk et hasedi. Yoksa âlemde sen de bir iblis olursun.	Sakın ha sakın, sultanlara haset etmekliği terk eyle yoksa âlemde iblis kesilirsin.	هان و هان ترکِ حسد کن با شهان ورنه ابلیسی شوی اندر جهان	3415
Veli, zehir yese bal olur... Sen bal yesen zehir kesilir.	O zat zehir yerse bal olur sen bal yersen zehir olur.	کو اگر زهری خورد شهدی شود تو اگر شهدی خوری زهری بود	3416
O, varlığını Tanrı varlığına tebdil etmiştir. İşi de eşyayı tebdil etmedir. O, lûtuftan ibaret bir hale gelmiştir, her türlü ateşi de nur olmuştur.	Çünkü o tebdil olunmuştur hep kalp ile iş görür letafet hasıl etmiştir. Nârı nur olmuştur.	کو بَدَل گشت و بَدَل شد کارِ او لطف گشت و نور شد هر نارِ او	3417
Ebabil kuşlarında Tanrı kuvveti vardı. Yoksa bir kuşçağız nasıl olurda bir fili helâk edebilirdi?	Ebabilde Hak kuvveti var idi yoksa bir kuş fili nasıl öldürebilirdi.	قوتِ حق بود مر بابیل را ورنه مرغی چون کُشد مر پیل را	3418
Koca bir orduyu birkaç kuş kırıp geçirdi. Bak da bu kudretin Tanrı’dan olduğunu bil.	Koca bir orduyu birkaç kuşçağız kırdı bilesin ki o salâbet Haktan gelmiştir.	لشکری را مرغی چندی شکست تا بدانی کآن صلابت از حق است	3419
Eğer bundan şüpheyeye düşersen yürü var, Eshabı Fil suresini oku.	Bu kabil şeylerden sana vesvese gelirse Eshab-ı Fil kıyasında haydi oku.	گر تو را وسواس آید زین قبیل رَو بخوان در ³⁴⁸ سورة اصحابِ فیل	3420

³⁴⁷ گرچه می دانی که هر طفلِ پلید: مستحاضه و طفل و آلوده پلید N
³⁴⁸ در: تو K, N

Onunla inada kalkışır, beraberlik dâvasına girişirsen, yok mu? Eğer onlardan başını kurtarabilirsen beni de kâfir bil sen!	Eğer onunla mücadele edersen kendini de o sırada tutarsan başını onun elinden kurtarabilirsen ben kâfirim.	ور کنى با او مړى و همسرى کافرمان دان گر تو زيشان ³⁴⁹ سر برى	3421
FARENİN DEVE YULARINI ÇEKMESİ VE KENDİ KENDİSİNE GURURLANMASI	FARE DEVENİN YULARINI ÇEKERKEN KENDİ KENDİNE GURURLANMASI	کشیدنِ موشِ مهارِ شتر را و مُعْجِب شدن در خود³⁵⁰	
Bir fareceğiz, bir devenin yularını eline aldı, kurula kurula yola düştü.	Farecik bir deve yularını bağlayıp çalım satarak gidiyordu.	موشكى در كف مهارِ اشترى در ربود و شد روان او از مری	3422
Deve, tabiatındaki mülâyimlik yüzünden onunla beraber yürümeye koyuldu. Fare “Ben, ne de pehlivan, ne de yiğit ermişim” diye gurura düştü.	Deve çevik bir vaziyette onunla yollanınca fare mağrur olup ben de pehlivanım diyordu.	اشتر از چُستی که با او شد روان موش غِزّه شد که هستم پهلوان	3423
Düşüncesinin ışığı deveye aksetti. “Hele hoşindi. Ben sana gösteririm!” dedi.	Onun fikri ışığı deveye aks edip (Hoş ol. Ben sana gösteririm) dedi.	بر شتر زد پرتو اندیشه اش گفت بَنمایم ترا تو باش خوش	3424
Gide, gide bir büyük ırmak kenarına geldiler. Öyle büyük, öyle derindi ki ulu bir fil bile o ırmakta zebun olurdu.	Büyük bir ırmak kenarına geldiler ki o ırmakta müthiş fil bile zebun olurdu.	تا بیامد بر لبِ جویِ بزرگ کندر ³⁵¹ او گشتی زبون پیلِ سترگ	3425
Fare orada duru, kaskatı kesildi. Deve “Ey dağda, ovada bana arkadaş olan,	Fare orada durdu kaskatı kesildi deve dedi ki: Ey dağda ovada yoldaşım.	موش آنجا ایستاد و خشک گشت گفت اشتر کای ³⁵² رفیقِ کوه و دشت	3426
Bu duraklama ne, niye şaşırdın? Irmağa ercesine ayak bas, gir suya!	Bu duruş ne oluyor hayranlık neden (ileri geldi) gel şu ırmağa merdane ayak bas.	این توقّف چیست حیرانی چرا پا بنه مردانه اندر جو درآ	3427

³⁴⁹زیشان: زایشان N

³⁵⁰مُعْجِب شدن در خود: مُعْجِب شدنِ موش در خود N, K

³⁵¹کندر: کاندن N, K

³⁵²کای: ای N, K

Sen kılavuzsun, benim öncümsün. Yol ortasında durup susma” dedi.	Sen benim önde giden kılavuzumsun öyle yol ortasında kala kalma.	تو قلاووزی و پیش آهنگ من در میان ره مباح و تن مزن	3428
Fare dedi ki: “Bu su, pek büyük, pek derin bir su. Arkadaş, ben boğulmaktan korkuyorum.”	Fare dedi ki: bu cesim, derin sudur ben içinde gark olmaktan korkarım ey refik.	گفت این آب شگرف است و عمیق من همی ترسم ز غرقاب ای رفیق	3429
Deve “Hele bir göreyim, ne kadarmış bu su?” deyip hemen ayağını attı.	Deve: Bakayım ne derecedir dedi hemen deve ırmağa ayağını daldırdı.	گفت اشتر تا ببینم حد آب پا در او بنهاد آن اشتر شتاب	3430
Dedi ki: “A kör sıçan, su diz boyiymiş. A hayvanların kusuru, neden şaşırdın?”	Dedi ki: Ey köstebek topu diz kapağına kadar bir sudur ey vuhuşa âr olan neye şaşaladın.	گفت تا زانوست آب ای کور موش از چه حیران تو ای ننگ و هوش ³⁵³	3431
Fare, “Sana karınca ama bize ejderha! Dizden dize fark var.	Dedi ki sana karınca gelen bize göre ejderhadır çünkü dizden dize fark vardır.	گفت مور توست و ما را ازدهاست که ز زانو تا به زانو فرقهاست	3432
Ey hünerli deve, sana diz boyu ama benim tepemden yüz arşın geçer.” dedi.	Ey hünerli zat senin dizine kadarsa benim yüz kere tepemden aşmıştır.	گر ترا تا زانوست ³⁵⁴ ای پُرهنر مر مرا صد گز گذشت از فرق سر	3433
Deve dedi ki: “Öyleyse bir daha küstahlık etme de cismin, canın yanıp yakılmasın.	Dedi ki: Öyleyse başka bir defa daha küstahlık etme ki cisim ve canın kıvılcımdan yanmasın.	گفت گستاخی مکن بار دیگر تا نسوزد جسم و جان از ³⁵⁵ شرر	3434
Sen, kendin gibi farelerle boy ölçüş. Deveyle sıçanın sözü yoktur.”	Sen kendin gibi farelerle mücadele et deve ile farenin sözü olmaz.	تو مری با مثل خود موشان بکن با شتر مر موش را نبود سخن	3435
Fare, “Tövbe ettim, Tanrı hakkı için beni bu helâk edici sudan geçir.” dedi.	Fare dedi ki: Tövbe ettim Allah aşkına beni bu mühlik sudan geçir.	گفت توبه کردم از بهر خدا بگذران زین آب مهلک مر مرا	3436
Deve acıdı, “Haydi hörgücüme sıçra, otur.	Deve merhamete gelip dedi ki: Haydi sıçra.	رحم آمد مر شتر را گفت هین برجِه و بر کودبان من نشین	3437

³⁵³از چه حیران تو ای ننگ و هوش: از چه حیران گشتی و رفتی ز هوش N, K

³⁵⁴زانوست: زانو است N

³⁵⁵از: زین N, K

Bu geçiş, benim işim. Seni de, senin gibi yüzlercesini de geçiririm” dedi.	Şu kusgunuma otur. Bu geçirmek sana mahsustur yoksa senin gibi yüz bin tane olsa yine geçiririm.	این گذشتن شد مسلم مر مرا بگذرانم صد هزاران چون ترا	3438
Madem ki peygamber değilsin, yola düş de günün birin de kuyudan kurtulup yüce bir makama erişesin.	Madem peygamber değilsin imdi doğru yolunu yürü ta kim bir gün kuyudan (kurtulup) mansıba erişesin.	چون پیمبر نیستی پس رَو به راه تا رسی از چاه روزی سوی جاه	3439
Sultan değilsen yürü, raiyet ol. Kaptan değilsen gemiyi öyle alabildiğine yürütme.	Sultan değilsen yürü ahaliden ol gemici değilsen hızlı koşturma.	رَو ³⁵⁶ رعیت باش چون سلطان نه ³⁵⁷ خود مران چون مرد کشتیان نه ³⁵⁸	3440
Ticarette kâmil değilsen yalnız başına dükkân açma; yoğrulup kemale gelinciye dek birisinin hükmü altına gir.	Üstad-ı kâmil değilsen yalnız dükkân açma elin hükmü altında ol ki hamur olasin.	چون نه ³⁵⁹ کامل دکان تنها مگیر سوی حکم دست ³⁶⁰ تا گردی خمیر	3441
“Susun, dinleyin” emrini işit, sükût et. Madem ki Tanrı dili olamadın, kulak kesil.	(Susunuz) ferman-I İlâhîsini dinle ve sus Hak dili bari değilsen kulak ol.	انصتوا را گوش کن خاموش باش چون زبان حق نگشتی گوش باش	3442
Söylersen bile sual tarzında söz söyle. Padişahlar padişahıyla edepli konuş!	Söylersen de istizah tarzında söyle şahenşahlarla miskînâne konuş.	ور بگویی شکل استفسار گو با شهنشاهان تو مسکین وار گو	3443
Kibir ve kinin başlangıcı şehvettendir. Şehvetinin yerleşip kuvvetlenmesi de itiyat yüzündendir.	Kibrin kinin iptidası şehvetten ileri gelir. Şehvetinin yerleşmesi de âdet hükmüne geçer.	ابتدای کبر و کین از شهوت است راسخی شهوتت از عادت است	3444
Kötü huy, âdet edindiğinden dolayı sağlamlaşır, yerleşir. Seni ondan vazgeçirmek isteyene kızsarın.	Fena huy âdet edinmekle muhkemleşirse seni men eden kimseye hışm edersin.	چون ز عادت گشت محکم خوی بد خشم آید بر کسی کت واکشد	3445

³⁵⁶رَو: تو N, K

³⁵⁷نه ای K

³⁵⁸نه ای K

³⁵⁹نه ای K

³⁶⁰سوی حکم دست: دست خوش می باش N, K

Toprak yemeye alışırın kim seni bundan menetmeye kalkışırsa onu düşman sayarsın.	Sen kil yiyici olursan seni kilden men edenlere düşman olursun.	چونکه تو گل خوار گشتی هر که او واكشد از گل ترا باشد عذو	3446
Putatapanlar, bu tapmayı huy edindiklerinden menedenlere düşman olmuşlardır.	Putperestler put etrafında dönüp (ibadete) alıştıklarından yollarına mani olanlara düşmandırlar.	بت پرستان چونکه گرد بت تنند ³⁶¹ مانعان راه خود ³⁶² را دشمنند	3447
İblis, ululanmayı huy edinmişti de eşekliğinden Âdem'i kendisinden aşağı gördü.	Şeytan serverliğe alışmakla eşekliğinden Âdem'i hakir gördü.	چونکه کرد ابلیس خو با سروری دید آدم را بتحقیق ³⁶³ از خری ³⁶⁴	3448
“Benden daha ulu başka birisi yok ki. Benim gibi bir kişi, ona secde eder mi?” dedi.	Benim gibi kimsenin secdegâhı olacak derecede benden efdal bir server olur mu diyordu.	که به از من سروری دیگر بود تا که او مسجود چون من کس شود	3449
Ululuk zehirdir. Ancak, ta ezelden panzehire sahip olan ruh müstesna.	Serverlik zehirdir ancak ezelden tiryak mahalli olan ruh müstesnadır.	سروری زهر است ³⁶⁵ جز آن روح را کو بود تریاق لانی ز ابتدا	3450
Dağ, yılanla dolu ise içersinde panzehir yeri bulundukça korkma.	Dağ yılanla dolu bile olsa içinde tiryaklık olduktan sonra hiç perva etme.	کوه اگر پُر مار شد باکی مدار کو بود اندر درون ³⁶⁶ تریاق زار	3451
Kafana ululuk yerleşmiş, onun için kim seni kırarsa onu ezeli düşman sayarsın.	Serverlik bir kere dimağının nedimi olursa her kim bu hevesini kırarsa hasm-ı kadimin olur.	سروری چون شد دماغت را ندیم هر که بشکستت شود خصم قدیم	3452
Birisi huyuna aykırı söz söylerse ona bir hayli kinlenirsin.	Bir kimse huyunun hilafı söz söylerse ona karşı içinde kinler tepreşir.	چون خلاف خوی تو گوید کسی کینه ها ³⁶⁷ خیزد ترا با او بسی	3453

³⁶¹بت پرستان چونکه گرد بت تنند: بت پرستان چنکه خو بابت کنند N

³⁶²خود: بت N

³⁶³بتحقیر: حقیر او K

³⁶⁴دید آدم را بتحقیق از خری: دید آدم را به چشم منکری N

³⁶⁵زهر است: دهرست N

³⁶⁶اندر درون: در اندرون N

³⁶⁷کینه ها: کینها N

Beni huyumdan çevirecek, şakirt haline sokacak, kendisine tâbi kılacak dersin.	Beni huyumdan vazgeçirecek de kendini üstüme reis ve server eyleyecektir dersin.	که مرا از خوی من بر می کند خویش بر من میر و ³⁶⁸ سرور می کند ³⁶⁹	3454
Böyle adamın kötü huyu serkeş olmasa, o huya aykırı şeylere niye ateşlenir, kızar;	İçindeki kötü huy isyan etmemiş olsaydı onun hilafına ateşler neyene parlardı.	چون نباشد خوی بد سرکش ³⁷⁰ در او کی فروزد از خلاف آتش در او ³⁷¹	3455
Yahut muhalife müdana eder, onun gönlünde bir yer kazanır?	Muhalifine o müdara eder onun gönlünde kendine bir mevki edinir.	با مخالف او مدارایی کند در دل او خویش را جایی کند	3456
Çünkü kötü huyu adamakıllı kuvvetlenmiştir. Karınca gibi olan şehveti, itiyat yüzünden adeta ejderha kesilmiştir.	Çünkü kötü huy yerleşmiştir itiyat ede ede şehvet karıncası yılan gibi olmuştur.	زانکه خوی بد بگشتست استوار مور شهوت شد ز عادت همچو مار	3457
Şehvet yılanını önceden öldür. Yoksa hemencecik ejderhalaşır.	Müptela olduğun şehvet yılanını öldür yoksa işte yılanın ejderha olmuştur.	مار شهوت را بگش در ابتدا ورنه اینک گشت مارت ازدها	3458
Fakat herkes, yılanını karınca görür. Sen, kendini bir gönül sahibine sor!	Fakat herkes kendi yılanını karınca görür sen kendini sahib-dillerden sor.	لیک هر کس مور ببند مار خویش تو ز صاحب دل کن استفسار خویش	3459
Bakır, altın olmadıkça bakırlığını; gönül, padişah olmadıkça müflisliğini bilmez.	Altın olmadıkça bakır ben bakırım demesini bilmez padişah olmadıkça (müflis olan) gönül müflisim demez.	تا نشد زر مس نداند من مسم تا نشد شه دل نداند مُفلسم	3460
Bakır gibi sen de iksire hizmet et. Gönül, dildarın cevri çek.	Sen de bakır gibi iksire hizmet eyle ey sevgili gönül cevri ve eziyet çek. Sevgili kimdir.	خدمت اکسیر کن مس وار تو جور می کش ای دل از دلداری تو	3461
Dildar kimdir? İyice bil. Dildar ehli dildir. Çünkü ehli dil olan, gece ve gündüz gibi cihandan kaçıp durmakta, âlemde eğleşmemektedir.	Ehl-i dildir, bunu iyi bil çünkü o gece ve gündüz gibi dünyadan kaçmaktadır.	کیست دلداری اهل دل نیکو بدان که چو روز و شب جهانند از جهان	3462

³⁶⁸میر و: چو K

³⁶⁹خویش بر من میر و سرور می کند: مر مرا شاگرد و تابع می کند N

³⁷⁰سرکش: محکم N

³⁷¹آتش در او: آتش کده N

Tanrı kulunun ayıbını az söyle, padişahı hırsızlıkla az kına.	Tanrı kulunu ta'yip etme, padişahı hırsızlıkla itham eyleme.	عیب کم گو بنده الله را متهم کم کن به دزدی شاه را	3463
GEMİDE BİR DERVİŞİ HIRSIZLIKLA TÖHMET ALTINA ALMALARI	GEMİDE HIRSIZLIKLA İTHAM EDİLEN DERVİŞİN KERAMETİ	کرامات آن درویش که در کشتی بدزدی متهمش کردند ³⁷²	
Bir gemide bir derviş vardı. Erliği kendisine arka yastığı yapmış, ona dayanmıştı.	Gemi içinde bir derviş var idi birisinin eşya yüküne dayanmıştı.	بود درویشی درون کشتی ساخته از رخت مردی پشتی	3464
Gemide bir kese altın kayboldu. O, uyuyordu. Herkesi aradılar. Birisi onu da gösterip,	Bir para çantası kayboldu o uyuyordu herkesi aradılar bir o kaldı.	یاوه شد همیان زر او خفته بود جمله را جستند و او را یک ³⁷³ نمود	3465
“Bu uyuyan yoksulu da arıyalım” dedi. Para sahibi derdinden onu da uyandırdı.	Şu yatan fakire de soralım, dediler para sahibi kederinden dolayı onu da uyandırdı.	کین فقیر خفته را جویم هم کرد بیدارش ز غم صاحب درم	3466
“Bu gemide bir kese kayboldu. Herkesi aradık, bu arayıştan sen kurtulamazsın.	Dedi ki: Bu gemide bir çanta kaybolmuştur herkesi aradık sen kurtulamazsın.	که در این کشتی حُرمدان گم شدست جمله را جستیم نثوانی تو رست	3467
Hırkanı çıkar, soyun da senin hakkında kimsenin şüphesi kalmasın” dedi.	Hırkandan soyun hırkayı çıkar halk senin hakkında tevehhümden kurtulsun.	دلّ بیرون کن برهنه شو ز دلّ تا ز تو فارغ شود اوهام خلق	3468
Derviş “Yarabbi, şu aşağılık kişiler, kulunu töhmet altına alıyorlar, fermanını eriştir” dedi.	Derviş dedi ki: Ya Rabbi, süprüntüler kulunu itham ettiler ferman-ı İlâhîni eriştir.	گفت یارب مر غلامت را ³⁷⁴ خسان متهمی ³⁷⁵ کردند فرمان در رسان	3469
Dervişin gönlü dertlenir dertlenmez hemen denizin her tarafından yüzbinlerce balık baş çıkardı.	Dervişin gönlü o muameleden mükedder olunca derhal her cihetten baş çıkardılar.	چون به درد آمد دلّ درویش از آن سر برون کردند هر سو در زمان	3470

³⁷² کرامات آن درویش که در کشتی بدزدی متهمش کردند: کرامات آن درویش که در کشتی متهمش کردند N, K

³⁷³ یک: هم K, N

³⁷⁴ را: این N

³⁷⁵ متهمی: متهم K

-	Büyük denizden her hadsiz hesapsız balıklar ki her birinin ağzında iri bir inci var idi.	ماهیان صد هزار دریای ژرف ³⁷⁶ در دهانِ هر یکی دُرّی شگرف	3471
Her birinin ağzında bir inci vardı. Ama ne inci?	O dopdolu denizde yüz binlerden fazla, her biri ağzında birer inci ama ne inci.	صد هزاران پیش ³⁷⁷ از دریای پُر در دهانِ هر یکی دُرّ و چه دُرّ	3472
Her tanesi bir memleket haracı. Tanrı'dan geliyor, elbette eşi bulunmaz.	Her bir inci bir memleket haracına bedel idi. Şeriki olmayan tanrı canibinden geliyordu.	هر یکی دُرّی خراج مُلکتی کز اله است این ندارد شرکتی	3473
Derviş gemiye birkaç inci atıp fırladı, havayı âdeta kendisine bir taht edip oturdu.	Gemiye biraz inci attı kendisi fırlayıp havayı kendine kürsü yaptı ve oturdu.	دُرّ چند انداخت در کشتی و جَست مر هوا را کرد ³⁷⁸ کرسی و نشست	3474
Padişahlar gibi tahtının üstüne bağdaş kurup kuruldu. O, havanın yücesinde, gemi de onun önünde!	Tahtına kurulan padişahlar gibi o tepede bağdaş kurdu gemide önünde idi.	خوش مرّبع چون شهان بر تختِ خویش او فرازِ اوج و کشتی اش به پیش	3475
Dedi ki: “Yürüyün, gidin. Gemi sizin Hak benim. Yoksul bir hırsız sizinle bir arada olmasın!”	Dedi ki gidiniz gemi sizin hak benim siz bir fakir derdiyle mükedder olmayasınız.	گفت رَو کشتی شما را حق مرا تا نباشد با شما دزدِ گدا	3476
Bakalım, bu ayrılıktan kim ziyan eder? Ben hoşum; Hak'la çift, halktan tek!	Bakalım bu ayrılıştan kim kaybeder. Ben Hak ile çift, Haktan tek olarak hoş bir âlemdeyim.	تا که را ³⁷⁹ باشد خسارت زین فراق من خوشم جفتِ حق و با خلق طاق	3477
O, ne beni hırsızlıkla töhmet altına alır, ne yularımı bir gammaza verir!”	Hak Teâlâ ne bana hırsızlık töhmeti koyar ne yularımı bırakmaz eline verir.	نی ³⁸⁰ مرا او تهمتِ دزدی نهد نی ³⁸¹ مهارم را به غمّازی دهد	3478

³⁷⁶ماهیان صد هزار دریای ژرف: صد هزاران ماهی از دریای ژرف N, K

³⁷⁷پیش: ماهی N, K

³⁷⁸کرد: ساخت N, K

³⁷⁹تا که را: تا کرا N

³⁸⁰نی: نه N

³⁸¹نی: نه N

Gemidekiler dediler ki: “Ey ulu, sana bu yüce makamı ne yüzden verdiler?”	Gemi halkı çağırıp dediler ki ey ulu zat bu âli makamı sana nereden verdiler.	بانگ کردند اهل کشتی کای ³⁸² هُمام از چه دادندت چنین عالی مقام	3479
Derviş, “Yoksulu töhmet altına almak, hor, hakîr bir şey için Hakk’ı incitmek yüzünden.	Dedi ki bir fakire töhmet bırakmaktan, hiçbir şeyi olmayan bir hakir için Hakkı incitmenizden dolayı.	گفت از تهمت نهادن بر فقیر وز حق آزاری پی چیزی حقیر	3480
Hâşa, bu yüzden değil. Ululara tâzim ettiğimden. Çünkü ben, yoksullar hakkında hiç kötü zanna düşmedim.	Fakir dediğim hâşâ belki o padişahlara tazimen kullandım fakirlere asla sû-I zannım yoktur.	حَاشَ لِلَّهِ بَلْ زِ تَعْظِيمِ شَهَانِ که نبودم بر ³⁸³ فقیران بد گمان	3481
Onlar öyle lâtif, öyle nefesleri hoş kişilerdir ki onları ululamak için Tanrı’dan “Abese” suresi geldi.	O latif ve musahabeti hoş fakirlere tazimen Kur’an-ı Kerime’de (kaş çatıp baş çevirdi) ayeti nazil oldu.	آن فقیران لطیفِ خوش نفس کز پی تعظیمشان آمد عبس	3482
Onların yoksulluğu, dünyayı dönüp dolaşma yüzünden ve dünyalık için değil... Hak’tan başka hiçbir şey olmadığından onlarda yokluğu, yoksulluğu kabul etmişlerdir.	O öyle dünyevi türlü i’vicâclar için fakir değil malın anuñcudur ki Haktan başka bir şeyi yoktur manasınadır.	آن فقیری بهر پچاپیچ نیست بل پی آن که به جز حق هیچ نیست	3483
Nasıl töhmet altına alabilirim ki Hak, onları yedinci kat göke kadar hazinelerine emin etmiştir” dedi.	Tanrının yedi tabaka göklerin emini yaptığı zatı ben nasıl itham ederim.	مَّتْهَم چون دارم آنها را که حق کرد امینِ مخزنِ هفتم طبق	3484
Töhmetli nefistir; yüce akıl değil. Töhmetli duygudur; lâtif nur değil.	Müttehem olan nefistir akl-ı şerif değildir müttehem olan hiss-i cismandır nur-ı latif değildir.	مَّتْهَم نفس است نی ³⁸⁴ عقلِ شریف مَّتْهَم حسّ است نی ³⁸⁵ نورِ لطیف	3485

³⁸²کای: ای N

³⁸³بر: در K

³⁸⁴نی: نه N

³⁸⁵نی: نه N

Nefis Sofestai olmuştur, vur nefsin kafasına! Çünkü hakikati kötekle anlar, delil getirmekle değil.	Nefis sofestai olmuştur vur ana onu döğmek gerektir delil getirmeye luzum yok.	نفس سوفسطایی آمد می زنش کیش زدن سازد نه حجت گفتنش	3486
Mucize görür, aydınlanır. Sonradan der ki: O bir hayaldi.	Mucizeyi görür o zaman tenevvür eder ondan sonra (o hayal idi) der.	معجزه بیند فروزد آن زمان بعد از آن گوید خیالی بود آن	3487
Hakikat olsaydı o gördüğüm şaşılacak şey gece gündüz gözümün önünde dururdu.	O acib görüş hakiki olaydı gece gündüz gözde yerleşmek olmaz mıydı.	ور حقیقت بود ³⁸⁶ آن دید عجب چون ³⁸⁷ مقیم چشم نامد روز و شب	3488
Halbuki o temiz gözlerde mukimdir, hayvan gözüne karin olmaz.	O (hakiki görüş) paklar gözünde mukim olur hayvan gözüne mukarin olmaz.	آن مقیم چشم پاکان می بود نی قرین چشم حیوان می شود	3489
O şaşılacak şey, o mucize, bu duygudan utanır çekinir. Tavus kuşu, hiç dar bir kuyuya girer mi?	O (sofestai) bu histen âr eder tavus dar kuyuya girer mi.	کان عجب زین حس دارد عار و ننگ کی بود طاموس اندر چاه تنگ	3490
Sakin bana, çok söylüyor deme. Ben, yüzde birini söylüyorum, söylediğim de pek cüzi, muhtasar!	Ey amca! Bana çok söyler deme ben yüzde birini söylüyorum oda fil kadar.	پس مخوان بسیار گویم ای عمر ³⁸⁸ من ز صد یک گویم و آن همچو مو	3491
SOFİLERİN, ŞEYHİN HUZURUNDA ÇOK SÖZ SÖYLEYEN SOFİYİ KINAMALARI	SUFİLERİN ŞEYH HUZURUNDA ÇOK SÖYLEYEN SUFİDEN ŞİKÂyetLERİ	تشنیع صوفیان پیش شیخ بر آن صوفی که بسیار می گوید³⁸⁹	
Sofiler, bir sofiyi kınayıp tekke şeyhinin yanına gelerek,	Sufiler hankah şeyhinin huzuruna gelip bir sufiden şikâyet ettiler.	صوفیان بر صوفیی شنه زدند پیش شیخ خانقاهی آمدند	3492
Şeyhe “Ey ulumuz, medet. Bu sufiden öcümüzü al” dediler.	Şeyhe dediler ki: Ey pirimiz bizim canımızın hakkını şu sufiden ara.	شیخ را گفتند داد جان ما تو از این صوفی بجو ای پیشوا	3493

³⁸⁶بود: بودی N

³⁸⁷چون: پس N

³⁸⁸پس مخوان بسیار گویم ای عمر: تا نگویم مر مرا بسیار گو N, K

³⁸⁹تشنیع صوفیان پیش شیخ بر آن صوفی که بسیار می گوید: تشنیع صوفیان بر آن صوفی که پیش شیخ بسیار می گوید N, K

Şeyh “Sofiler, şikâyetiniz neden” diye sorunca birisi “Bu sofinin üç kötü huyu var:	Şeyh dedi ki: Ey sufiler neden şikâyetiniz var dedi ki: O sufinin ağır üç huyu var.	گفت آخر چه گله ست ای صوفیان گفت این صوفی سه خو دارد گران	3494
Söze başladı mı çan gibi susmak bilmez, boyuna söyler. Yemeğe girişti mi yirmi kişinin öğününden fazla yemek yer.	Söz söylersek çan gibi çok söyler birisi de yirmi kişinin yemesinden fazladır.	در سخن بسیار گو همچون جَرَس در خورش افزون خورد از بیست کس	3495
Yattı mı, uyudu mu Eshabı Kehf’e benzer” dedi. Sofiler, bu üç huy, yol ehline yaraşmaz diye şeyhin huzurunda savaşa giriştiler.	Uyursa da Eshab-ı Kehf uykusuna yatar sufiler şeyh huzuruna dizilmişlerdi.	ور بخسبد هست چون اصحابِ کَهِف صوفیان کردند پیشِ شیخ زَحَف ³⁹⁰	3496
Şeyh o fakire yüz çevirip dedi ki: “Ne halin olursa olsun, o halde itidali koru.	Şeyh o fakire yüz çevirip (her halin ortasını ihtiyar ile) dedi.	شیخ رو آورد سوی آن فقیر که ز هر حالی که هست اوساط گیر	3497
“İşlerin hayırlısı orta hallisidir” diye haberde bile var. Vücuttaki Ahlât itidal yüzünden faydalı.	Haberde gelmiştir ki: Her işin hayırlısı ortasıdır ahlâtın ortası faydalıdır.	در خبر خَیْرُ الْأَمْرِ أَوْسَاطُهَا نافع آمد ز اعتدالِ أَخْلَاطُهَا	3498
Bunların biri herhangi bir ârızî sebeple fazlalaştı mı insanın bedeninde hastalık meydana gelir.	Ârazda ahlâtın biri fazla görünürse insan vücudunda hastalık yüz gösterir.	گر یکی خِلَطی فزاید ³⁹¹ از عَرَض در تِن مردم پدید آید مرض	3499
Yoldaşına pek yüklenme, çok söz söyleme, onu pek övme. Çünkü bu, nihayet ayrılığa sebep olur.	Evsafında arkadaştan fazla olma çünkü o encamkâr ayrılığı intaç eder.	بر قرین خویش مَفْزَا در صَفْت کان فراق آرد یقین در آخرت ³⁹²	3500
Musa’nın sözü, kendince haddindeydi ama o iyi dosta fazla geldi.	Hazret-i Musa’nın sözü ölçülü idi ama iyi dostunun sözünden fazla geldi.	نطق موسی بود با اندازه لیک ³⁹³ هم فزون آمد ز گفتِ یار نیک	3501

³⁹⁰زَحَف: ز هف N

³⁹¹فزاید: فزون شد N, K

³⁹²آخرت: عاقبت N, K

³⁹³بود با اندازه لیک: بُد بر اندازه ولیک N, K

O fazlalık da Hızır'la arasının açılmasına sebep oldu. Musa'ya "Haydi, git... Sen çok söylüyorsun. Gayri ayrılık geldi, çattı!	O fazlalık Hızır'la ayrılığı intaç eyledi. Haydi sen çok sözlüsün ayrılıyorz dedi.	آن فزونى با خضر آمد شقاق گفت رَو تو مُکثرى هذا فراق	3502
Musa, sen ne fazla konuşuyorsun, git, uzaklaş. Yahut da benimle olunca kör dilsiz kesil.	Ey Musa çok sözlüsün, kalk git yahut benim yanımda dilsiz ve kör ol dedi.	موسيا بسيار گویى خيز رَو ³⁹⁴ ور نه با من گنگ باش و کور شو	3503
Yok eğer gitmez, inadına oturursan hakikatte de bence gitmiş, benden ayrılmış sayılırsın" dedi.	Gitmez inadına oturursan sen sahi gitmiş ve ayrılmış, sayılırsın.	ور نرفتى وز ستيزه شسته اى تو به معنى رفته اى بگسسته اى	3504
Meselâ namazda ansızın yellensen, birside sana git yeniden aptes al dese,	Mesela sen namazda yellenirsen sana koş abdest tazele dediler.	چون حدث کردى تو ناگه در نماز گویدت سوي طهارت رَو بتاز	3505
Gitmez, orada kakılır kalır, namaz kılmağa devam edersen istediğin kadar eğil bükül, yat kalk. Be şaşkın, zaten namazın gitti!	Gitmez de kaskatı orada kımıldar durursan namazın kaskatı olmuştur ey azgın otur.	ور نرفتى خشک خنبان مى شوى خود نمازت رفت بنشین ³⁹⁵ اى غوى	3506
Yürü, seninle eş olanların, sözünü sohbetini susamışçasına sevenlerin yanına var.	Senin eşin olanların yanına git kim onlar senin kelamına âşık müştaktırlar.	رَو بر آنها که هم جفت تُوند عاشقان و تشنه گفت تُوند	3507
Bekçi, uyuyanlara göredir. Balıkların bekçiye ne ihtiyacı var?	Bekçiyi uyuyanlar için koyarlar balıkların bekçiye ne ihtiyaçları olur.	پاسبان بر خوابناکان بر فزود ماهیان را پاسبان حاجت نبود	3508
Çamaşırcıya elbise giyenler muhtaçtır. Çırçıplak canın ziyneti Tanrı tecellisidir.	Elbise giyenlerin çamaşırcılarla alakası olur uryanın canı libas-ı tecellaya taliptir.	جامه پوشان را نظر بر جامه شوست ³⁹⁶ جانِ عریان را تجلی جامه جوست ³⁹⁷	3509

³⁹⁴خیز رَو: دور شو N, K

³⁹⁵بنشین: پیشین K

³⁹⁶بر جامه شوست: بر گazer است N, K

³⁹⁷جامه جوست: زیور است N, K

Ya çıplakları bırak, bir yana çekil. Yahut onlar gibi elbiseden vazgeç!	Ya uryanlardan başkaları yanına git yahut onlar gibi elbise giyenden fariğ ol.	یا ز عریانان به یکسو باز رَو یا چو ایشان فارغ از تن جامه شو	3510
Yok eğer tamamiyla soyunamıyorsan bari elbiseni azalt da orta halli ol!”	Büsbütün uryan olmaya kadir olamazsan az elbise giy ki evsat tarıkda gitmiş olasın.	ور نمی قادر ³⁹⁸ که کل عریان شوی جامه کم کن تا ره اوسط روی	3511
FAKİRİN ŞEYHE ÖZRÜNÜ ARZ ETMESİ	DERVİŞİN ŞEYHE İTİZARI	عذر گفتنِ فقیر به شیخ	
Fakir, o şeyhe ahvalini anlattı, suçuna özürler diledi.	İmdi fakir o şeyhe ahvalini anlattı itizarını ef’aliyle çift (ve muvafık) kıldı.	پس فقیر آن شیخ را احوال گفت عذر را با آن غرامت کرد جفت	3512
Şeyh’in sualine, Hızır’ın cevapları gibi güzelce, doğruca cevaplar verdi.	O şeyhin sualine cevap verdi Hızır’ın cevabı gibi güzel ve doğru idi.	مر سؤالِ شیخ را داد او جواب چون جواباتِ خضر خوب و صواب	3513
Nitekim Kelîmin suallerine Hızır’ın Alîm Tanrı’dan verdiği cevaplarla,	Hazreti Hızır’ın turuk-ı Rabb-i Kerime’den gösterdiği Kelimullahla sual ve cevapları üzerine.	آن جواباتِ سؤالاتِ کلیم کش خضر بنمود از ربِّ کریم ³⁹⁹ علیم	3514
Musa’nın müşkülleri halloldu. Hızır, Musa’ya, her müşkülü için anlatılamıyacak derecede miftahlar verdi.	Onat müşkülleri halloldu ve beyanından fazla her müşkülü için miftah verdi.	گشت مشکلهاش حل افزون زیاد از پی هر مشککش مفتاح داد	3515
Dervişe Hızır’dan mirastı, o da şeyhin suallerine cevap vermede himmet etti.	Dervişde Hızır’dan miras almıştı şeyhe cevap hususunda sarf-ı himmet eyledi.	از خضر درویش هم میراث داشت در جوابِ شیخ همّت بر گماشت	3516
Dedi ki: “Orta yol hikmetse de bu orta hallilik de nispidir.	Dedi ki orta tarık gerçi mahz-ı hikmettir ama ortanın da bir nispeti vardır.	گفت راه اوسط ار چه حکمت است لیک اوسط نیز هم با نسبت است	3517
Su, deveye göre azdır, fakat fareye göre deniz gibiydi.	İrmak suyu deveye nispetle pek ehemmiyetsizdir ama fareye deniz gibi gelir.	آب جو نسبت به اشتر هست کم لیک باشد موش را آن همچو یم	3518

³⁹⁸قادر: تانی N, K
³⁹⁹کریم: - N, K

Birisinin dört ekmeğe ihtiyacı olurda iki yahut üç tanesini yerse bu, orta bir yiyiştir.	Bir adamın hissesi dört ekmekse iki yahut üç yediği takdirde o ortadır.	هر که را باشد وظیفه چار نان ⁴⁰⁰ دو خورد یا سه خورد هست اوسط آن	3519
Fakat dördünü de yerse bu yiyiş, orta bir yiyiş değildir ki. O adam, kaz gibi hırsına esir olmuştur.	Dördünü de yerse ortalıktan uzaktır o kaz gibi hırsın esiridir.	ور خورد هر چار دور از اوسط است او اسیر حرص مانند بط است	3520
Birisinin on ekmeğe iştahı olsa da altısını yese bu yeyiş orta sayılır.	Bir adamın on ekmeğe iştahı olursa altı tane yerse bil ki o ortasıdır.	هر که او ⁴⁰¹ را اشتها ده نان بود شش خورد می دان که اوسط آن بود	3521
Fakat benim elli ekmeğe ihtiyacım var, senin altı yufkaya müsavi değildir ki.	Benim iştahım elli ekmeğedir seninki altı girdedir. Benim emsâlim değildir.	چون مرا پنجاه نان هست اشتها مر ترا شش گرده هم دستیم نی	3522
Sen on rekât namaz kılınca usanırsın, ben beş yüz rekât namaz kılsam usanmam.	Sen on rekât namazla usanırsın ben beş yüz rekâtla takatsiz kalmam.	تو به ده رکعت نماز آبی ملول من به پانصد در نیایم در نحول	3523
Birisi, ta Kâbe'ye kadar yaya gider, öbürü mesçide varıncaya kadar kendisinden geçer.	O biri yayan Kâbe'ye kadar gider bu biri mescide varıncaya kadar kendinden geçer.	آن یکی تا کعبه حافی می‌رود و این ⁴⁰² یکی تا مسجد از خود می‌شود	3524
Birisi o kadar cömerttir ki gönlü bulanmadan canını bile verir, öbürü bir dilim ekmek verebilmek için can çekişir.	O biri hüsnühalle can verdi bu biri terk-i hayat etti de bir ekmek vermedi.	آن یکی در پاکبازی جان بداد و این ⁴⁰³ یکی جان گند تا یک نان بداد	3525
Bu orta halli oluş, sona göredir; önü, sonu olan şeye nispetledir.	O kimse sona kadar orta halde hareket eyler ki onun evveli ve ahiri vardır.	این و سَط در با نهایت می‌رود که ⁴⁰⁴ مرا آن را اوّل و آخر بود	3526
Bir şeyde evvel, âhir olmalı ki ortası tasavvur edilebilsin.	Evvel ve ahir gerektir ki ya başta veya ortada bu tasavvur sığa.	اوّل و آخر ببايد تا در آن این ⁴⁰⁵ تصوّر گنجد اوّل ⁴⁰⁶ یا میان	3527

⁴⁰⁰هر که را باشد وظیفه چار نان: هر کرا بود اشتهای چار نان N

⁴⁰¹او: - K

⁴⁰²وین: و آن N

⁴⁰³وین: و آن N

⁴⁰⁴که: کنه N

⁴⁰⁵این: در N, K

⁴⁰⁶اوّل: اوسط N, K

Sonsuz şeyin önü, sonu nasıl olur. Önü, sonu olmıyanın ortası nasıl bulunur?	İki tarafı olmayan binihayenin ortası bulunmak nasıl olur.	بی نهایت چون ندارد دو طرف کی بود او را میانه مُنْصَرَف	3528
Tanrı, “Deniz mürekkep olsa biterdi de Rabbimin kelimeleri bitmezdi” dedi; Kimse Tanrı tecellisinin evvelini, âhirini göremedi.	Onun evvel ve ahir kimse nişanesini gösterse de ki Tanrı (Erkânü’l-bahr İla-âhir) buyurdu.	اول و آخر نشانش کس نداد گفت لَوْ كَانَ لَهُ الْبَحْرُ مَدَاد	3529
Hattâ yedi deniz, tamamiyla mürekkep olsa gene biteceğini umma.	Yani eğer yedi derya mürekkep olsa hitam bulunmasına hiç ümit yoktur.	هفت دریا گر شود کَلِّ مدید نیست مر پایان شدن را هیچ امید	3530
Bağ, orman baştanbaşa kalem olsa bu söz, yine eksilmez.	Bağ orman seraser kalem olsa bu söz asla kesilmez.	باغ و بیشه گر بود ⁴⁰⁷ یک سر قلم زین سخن هرگز نگردد هیچ کم	3531
O mürekkebin, o kalemlerin hepsi biter de sonu olmayın bu söz yine kalır.	O mürekkep ve kalem hep fani olup bu sayısız Kelamullah baki kalır.	آن همه جبر و قلم فانی شود وین حدیث بی عدد باقی بود	3532
Benim halim uyuyan adamın haline benzer. Gören sapık, beni uyuyor sanıyor.	Benim halim rüyaya benzer bazı gümrâh onu bazı kere rüya sanır.	حالت من خواب را مانند گهی خواب پندارد مر آن را گمراهی	3533
Halbuki bil ki gözüm uyur, gönlüm uyanıktır. Bil ki işsiz güçsüz gibi duruyorum ama işimde var, gücüm de!	Gözüm uyur ama gönlümü uyanık bil benim boş duran şeklimi sen faaliyette bil.	چشم من خفته دلم بیدار دان شکل بی کار مرا بر کار دان	3534
Peygamber “Gözlerim uyur ama Tanrı lûtfıyla kalbim uyumaz” dedi.	Hız. Peygamber buyurdu ki gözlerim uyur ama Hak tarafından kalbim uyumaz.	گفت پیغمبر که عَيْنَايَ تَنَام لَا يَنَامُ قَلْبِي عَنْ رَبِّ الْأَنَام	3535
Senin gözün açık, kalbin uyuyor; benim gözüm uyuyor, gönlüme kapı açılmış!	Senin gözün uyanık kalbin uykuya dalmış benim gözüm uyur gönül kapısı açık.	چشم تو بیدار و دل خفته به خواب چشم من خفته دلم در فتح باب	3536
Gönlün ayrı beş duygusu var, gönül duygusuna iki cihan da pencere.	Gönlümde başka bir beş his daha var gönül hissinin cihan manzurdur.	مر دلم را پنج حس دیگر است حس دل را هر دو عالم منظر است	3537

⁴⁰⁷بود:شود N

Sen, kendi zayıflığınla bana bakma... Sana gece çağı ama o gece, bana kuşluk vakti.	Sen bana kendi zaafınla bakma sana göre gece, o gece bana kuşluktur.	تو ز ضعفِ خود مکن در من نگاه بر تو شب بر من همان شب چاشتگاه	3538
Sana zindan, fakat o zindan bana bahçe gibi. Meşguliyetin ta kendisi bana istirahat hali.	Sana zindan o zindan bana bağ gibidir aynı meşguliyet bana boş oturur.	بر تو زندان بر من آن زندان چو باغ عین مشغولی مرا گشته فراغ	3539
Senin ayağın balçıkta, bana balçık gül kesilmiş. Sana yas, bana düğün, dernek davul zurna!	Senin ayağın çamurda bana o çamur gül olmuştur sana matem bana düğün davuldur.	پای تو در گل مرا گل گشته گل مر ترا ماتم مرا سور و دُهل	3540
Seninle yeryüzünde oturup duruyorum ama Zuhale yıldızı gibi yedinci kat gökün üstünde koşup durmaktayım.	Yeryüzünde seninle beraber bir mahalde sakınım hâlbuki ben Zuhale gibi yedinci kat gökte gezerim.	در زمینم با تو ساکن در محل می دوم بر چرخِ هفتم چون زحل	3541
Seninle oturan ben değilim, benim gölgem. Mertebem, düşüncelerden üstün.	Şu seninle oturan ben değilim benim gölğemdir benim mertebem tefekkürler katındadır.	همنشینت من نیم سایه من است برتر از اندیشه ها پایه من است	3542
Çünkü ben düşüncelerden, vesveselerden geçtim, onların dışında koşup gezmekteyim.	Çünkü ben düşüncelerden geçmişim düşünceler haricinde koşuyorum.	زانکه من ز اندیشه ها بگذشته ام خارج اندیشه پویان گشته ام	3543
Ben endişelere hâkimim, mahkûm değil. Usta, binaya hâkimdir.	Düşünceye hâkim mahlûk değilim zira binaya usta hâkimdir.	حاکم اندیشه ام محکوم نی زانکه بنا حاکم آمد بر بنا ⁴⁰⁸	3544
Bütün halk, endişelere, vesveselere mahkûmdur. O yüzden hepsinin gönlü hasta, hepsi gamlı, gussalıdır.	Bütün insanlar düşünce eridirler ondan dolayı gönülleri hasta ve mükedderdirler.	جمله خلقان سُخره اندیشه اند زان سبب خسته دل و غم پیشه اند	3545
Onların arasından çıkıp kurtulmak istersem kendimi mahsustan endişeli gösteririm.	Onların içinden fırlayıp çıkmak istemezsem kasten kendimi düşünceye vururum.	قاصدا ⁴⁰⁹ خود را به اندیشه دهم چون بخواهم از میانشان بر جهم	3546

⁴⁰⁸بنا: بنی N
⁴⁰⁹قاصدا: قصد N

Ben, yücelerde uçan bir kuşum, endişe sinek! Sinek nasıl olurda beni elde edebilir?	Ben yükseklerde uçan kuş gibiyim düşünce de sinektir sinek beni nasıl elde edebilir.	من چو مرغِ اوجم اندیشه مگس کی بود بر من مگس را دسترس	3547
Ayakları kırık olanlar da benimle buluşsunlar, konuşsunlar diye gökün yücelerinden kasten aşağıya inerim.	Kırkayaklılarda bana çatsınlar diye kasten göklerin balasından aşağı inerim.	قاصدا زیر ⁴¹⁰ آیم از اوج بلند تا شکسته پایگان بر من تنند	3548
Aşağılık sıfatlardan usandım mı melekler gibi uçuveririm.	Aşağı makamlardan usandığımda saf saf uçan kuşlar gibi uçarım.	چون ملالم گیرد از سُفلی صفات بر پرّم همچون طُیورُ الصّافّات	3549
Benim kanadım, kendinden çıkmadır. Vücuduma iki kanad yapıştırmadım ben.	Benim kanadım kendimden bitmiştir ben çirişle iki kanat yapıştırmam.	پرّ من رُستست ⁴¹¹ هم از ذاتِ خویش بر نچسبانم دو پر من با سریش	3550
Cafer-i Tayyar'ın kanadı kendindendir, Cafer-i Tarrar'ın kanadı ise iğreti.	Cafer-i Tayyar'ın kanadı ber devamdır yan kesici Cafer'in kanadı iğretidir.	جعفرِ طيّار را پرّ جاریه است جعفرِ طرّار را پرّ عاریه ست	3551
Tatmayan adama göre bu, dâvadan ibarettir. Fakat makamı yüce kişilere göre dâva değil, mânadır.	Tatmayanlara göre bu söz bir davadır fakat yüksek makamlar sakinlerine göre mahz-ı manadır.	نزدِ آنکه لمّ یَدَقّ دعوی است این نزدِ سُگانِ اُفق معنی است این	3552
Bu söz, kargaya göre lâftan, kuru iddiadan ibarettir. Nitekim sineğe göre dolu tencere ile boş tencere birdir.	Kargaya göre bu yer laf ve davadır sineğe göre dolu veya boş tencere birdir.	لاف و دعوی باشد این پیشِ غُرّاب دیگِ تی و پُر یکی پیشِ دُباب	3553
İçinde lokma gevher olduktan sonra çekinme muktedir olduğun kadar ye!	Sen lokmanı cevher yapabiliyor musun sesini çıkarma istediğin kadar ye.	چونکه در تو می شود لقمه گهر تن مزّن چندانکه بئوانی بخور	3554
Şeyhin biri bir gün, halkın kötü zannını gidermek için leğene kustu, leğen inciyle doldu.	Şeyh bir gün suizanı defetmek kastıyla leğene kay etti lakin inci ile doldu.	شیخ روزی بهر دفعِ سوء ظن در لگن قی کرد پُر در شد لگن	3555

⁴¹⁰ زیر: زیر N
⁴¹¹ رُستست: رسته ست N

Bu suretle o basiret sahibi pir, halkın az akıllılığına acıyıp ancak akılla anlaşılır inciye gözle görülür inci haline getirdi.	İnsanların akıllı azlığından dolayı uyanık pir makul olan cevheri mahsusi hale getirdi.	گوهر معقول را محسوس کرد پیر بینا ⁴¹² بهر کم عقلی مرد	3556
Fakat midende temiz de pis murdar bir hale geliyorsa boğazını kilitler, anahtarını da saklar.	Midende pak bir şey pis olursa boğazına kilit vur, anahtarını da kaybet.	چونکه در معده شود پاکت پلید قفل نه بر حلق و پنهان کن کلید	3557
Lokma, kimde ululuk nuru haline gelirse ne dilerse yesin... Ona helâl!	Bir kimsenin lokması nur-ı İlâhî olursa ne isterse yesin ona helaldir.	هر که در وی لقمه شد نور جلال هر چه خواهد تا بخور او را حلال	3558
DOĞRULUĞUNA KENDİSİ TANIK OLAN İDDİA	AYNI İDDİA MÜDDEİNİN DOĞRULUĞUNA DELALET ETTİĞİNE DAİR DAVANIN BEYANIDIR	بیان آن دعوی عین آن دعوی گواه صدق خویش است⁴¹³	
Eğer benim canıma âşina isen bilirsin ki şu mânalı sözüm boş dâva değildir.	Sen benim canıma âşina isen şu manidar kelimeler dava değildir.	گر تو هستی آشنای جان من نیست دعوی گفت معنی لان من	3559
Gece yarısında bile senin yanındayım; kendine gel. Geceleyin korkma; ben senin adamım, hısmım dersem,	Gece yarısı ben (senin yanındayım geceden korkma ki akrabam buradayım) dedim.	گر بگویم نیم شب پیش تو هین مترس از شب که من خویش تو	3560
Bu iki iddia da eğer hısımlarının sesini tanırsan sence doğrudur.	Akrabamın sesini işitince bu iki dava sence mahz-ı mana olur.	این دو دعوی پیش تو معنی بود چون شناسی بانگ خویشاوند خود	3561
Yanında olmak da, hısmın bulunmak da iddiadır ama iyi anlayan kişiye göre ikisi de mânadan ibarettir ve doğrudur.	Onda olmak, akraba bulunmak ikisi de davadır ama güzel anlayışa göre her ikisi de manadır.	پیشی و خویشی دو دعوی بود لیک هر دو معنی بود پیش فهم نیک	3562

⁴¹²بینا: برنا N

⁴¹³بیان آن دعوی عین آن دعوی گواه صدق خویش است: بیان آن دعوی عین آن دعوی گواه صدق خویش است K, N

Sesinin yakından gelişi de şehadet eder ki bu nefes, bir sevgilinin yanından gelmekte.	Sesinin yakınlığı sana şehadet eder ki bu anda yanında bir arkadaşın zuhur etti.	قُربِ آوازش گواهی می دهد کاین دم از نزدیکِ یاری می جهد	3563
Hısımların seslerindeki tat da o hısmın doğruluğuna şahittir.	Akraba sesinin lezzeti dahi o aziz akrabanın doğruluğuna şahit olmuştur.	لَذتِ آوازِ خویشاوند نیز شد گوا بر صدقِ آن خویشِ عزیز	3564
Fakat Tanrı ilhamına mazhar olmıyan ve bilgisizliğinden yabancı sesiyle akraba sesini birbirinden ayırt edemeyen ahmağa göre,	Yine ilhamdan uzak bir ahmak dahi vardır ki o cehlinden yabancı ile ailesi sesini ayıramaz.	باز بی الهام احمق کاو ز جهل می نداند بانگِ بیگانه ز اهل	3565
Bu adamın sözü dâvadan ibarettir. Bu ahmağın bilgisizliği, inkârına sebep olur.	O ses o ahmak yanında mücerret bir dava olur onun cehli inkârına maya olur.	پیش او دعوی بود گفتارِ او جهلِ او شد مایه انکارِ او	3566
Fakat gönlünde Tanrı nurları olan akıllı, anlayışlı kişiye göre bu ses, mânanın ta kendisidir ve doğrudur.	Gönlü münevvir âkıl yanında ise aynı ses dosdoğru mana (ve hakikat) olur.	پیش زیرک کاندرونش نورهاست عینِ این آواز معنی بود راست	3567
Bu, şuna benzer: Arapça bilen birisi, Arapça “Ben Arapça bilirim” dese,	Yahut birisi Arabî lisanla Arapça (ben Arapların dilini biliyorum) dese.	یا به تازی گفت یک تازی زبان که همی دانم زبانِ تازیان	3568
Onun Arapça bilirim demesi dâvadır ama Arapça söyleyişi de mânadır, dâvasının ispatıdır.	Onun Arapça biliyorum diye söylenmesi bir dava ise de yine bu sözü Arap lisanıyla, faifadesi mana ve hakikattir.	عینِ تازی گفتنش معنی بود گر چه تازی گفتنش دعوی بود	3569
Yahut bir kâtip, kâğıdın üstüne “Ben kâtibim, yazı okuyabilirim, yüce bir kişiyim” diye yazsa,	Yahut bir hattat bir kâğıt üzerine (ben hattatım yazıları okur bir mütehassısım) diye yazsa.	یا نویسد کاتبی بر کاغذی ⁴¹⁴ کاتب و خط خوانم و من امجدی	3570
Bu yazı, filvaki dâvadır ama, yazılan şey de dâvanın doğruluğuna şahittir.	Bu yazı gerçi mücerret bir dava ise de yine o yazı manevi bir şahittir.	این نوشته گر چه خود دعوی بود هم نوشته شاهد معنی بود	3571

Yahut da bir sofî “Dün akşam rüyada birisini gördün ya hani omuzun da seccade vardı.	Yahut bir sufî sana (dün gece rüyada omuzu seccadelî birini gördün.	یا بگوید صوفی دیدی تو دوش در میانِ خواب سجّاده به دوش	3572
İşte o benim. Rüyada sana nazardaki feyizleri anlatmışım.	Sana uykuda gece söyleyen o kimse ben idim ki celb-i dikkat etmişim.)	من بُدم آن و آنچه گفتم خواب در با تو اندر خواب در شرحِ نظر	3573
Onları kulağına küpe et. O sözü aklına rehber yap, sözlere uy dese,	Dinle kulağındaki küpe gibi daima zihninde dursun o sözü aklın için bir mukaddime kıl dese.	گوش کن چون حلقه اندر گوش کن آن سخن را پیشوایِ هوش کن	3574
Bu söz, sana rüyayı hatırlatır. Yeni bir mucize, eski bir altındır.	Rüyadaki bir söz hatırına gelince bu sana bir mucize ve bir antika altın olur.	چون ترا یاد آید آن خواب این سخن معجزِ نو باشد و زرّ کهن	3575
Bu söz, dâva gibi görünür ama rüyayı görenin ruhu ”Evet” der. Tasdik eder.	Bu şeklen bir dava gibi gelir ama vâkı’a sahibinin canı (evet) der.	گر چه دعوی می نماید این ولی جانِ صاحبِ واقعه گوید بلی	3576
Hikmet, müminin kaybolmuş malı olduğundan kimden duysa inanır, kabul eder.	İmdi madem ki hikmet mü ‘minin aradığı bir gaibedir onu kimden işitirse yakinen inanır.	پس چو حکمت ضالّه مؤمن بود آن ز هر که بشنود موقن شود ⁴¹⁵	3577
Fakat kendisini hikmetin yanında bulursa nasıl şüphe edebilir, nasıl yanılabilir?	Çünkü kendini ancak o hikmetin huzurunda bulur (gözü önünde gibi görür) ise artık şüphe kalır mı kendini nasıl galata düşürür.	چونکه خود را پیش او یابد فقط که ⁴¹⁶ بود شک چون کند خود را غلط	3578
Susuz birisine “Acele et, çabuk, kadehteki suyu al iç” desen,	Bir susuza (koş, kadehte su var çabuk iç haydi) dersin.	تشنه ای را گر ⁴¹⁷ بگویی تو شتاب در قدح آب است بستان زود آب	3579
Susuz, “Bu bir dâvadan ibaret. Yürü ey dâvacı benden uzaklaş”	Hiç susuz kimse (canım bu onun bir iddiasından ibarettir ey davacı çekil yanımdan) der mi.	هیچ گوید تشنه کین دعوی است رو از برَم ای مدّعی مهجور شو	3580

⁴¹⁵شود: بُود N, K

⁴¹⁶که: چون N, K

⁴¹⁷گر: چون N, K

Yahut “Kadehtekinin su, o içilen güzel, berrak su olduğuna dair bana bir delil göster!” der mi?	Yahut şahit ve hüccet göster ki bu su cinsinden midir, ta’mı latif su kısmından mıdır der mi.	یا گواه و حجتی بنما که این ⁴¹⁸ جنس آب است و از آن ماء معین	3581
Ana, süt emer çocuğuna “Gel yavrum, süt em, ben senin ananım” dese,	Yahut süt çocuğuna anası bağırip (oğlum gel, ben annenim) derse.	یا به طفل شیر مادر بانگ زد که بیا من مادرم هان ای ولد	3582
Çocuk “Ana, sütünü emersem karnım doyacak mı bir delil göster!” der mi?	Çocuk (anne delilini göster ki sütünü emmeye karar vereyim) der mi.	طفل گوید مادرا حجت ببار تا که با شیرت بگیرم من قرار	3583
Her ümmetin gönlünde Hak’tan bir tat vardır. Peygamberlerin yüzü ve sesi de mucizedir.	Her ümmetin gönlünde Hak tarafından bir zevk vardır peygamberin yüzü, sesi (onlara) mucizedir.	در دل هر امتی کز حق مزه ست روی و آوازِ پیمبر معجزه ست ⁴¹⁹	3584
Peygamber, dışardan seslendi mi ümmetin canı, içerden secde eder.	Hariçten peygamber seda edince ümmetin ruhu içinden secde eyler.	چون پیمبر از برون بانگی زند جانِ امت در درون سجده کند	3585
Çünkü can kulağı, âlemde hiç kimseden o sese benzer bir ses duymamıştır.	Çünkü can kulağı âlemde o sesin cinsini kimseden işitmemiştir.	زانکه جنس بانگ او اندر جهان از کسی نشنیده باشد گوشِ جان	3586
O misilsiz ruh, o misli olmıyan sestene neşelenir, Tanrı’ya yaklaşıp.	O garip olan ruh o garip olan sesin zevkinden şenlenir Hakka yakınlaşıp.	آن غریب از ذوقِ آوازِ غریب در نشاطِ آیدی حق گردد قریب ⁴²⁰	3587
YAHYA ALEYHİSSELÂM’IN, ANASININ KARNINDAYKEN İSA ALEYHİSSELÂM’A SECDE ETMESİ	HAZRETİ YAHYA ANASI KARNINDA CENAB-I İSA’YA SECDE EYLEMESİ	سجده کردن یحیی علیه السلام در شکم مادر مسیح را علیه السلام⁴²¹	
Yahya’nın anası, Meryem’e hamlini vazetmeden az önce gizlice dedi ki:	Yahya’nın annesi vaz-ı haml etmezden evvel gizlice Hazreti Meryem’e demişti.	مادر یحیی به مریم در نهفت پیشتر از وضع حمل خویش گفت	3588

⁴¹⁸این: دین N

⁴¹⁹معجزه ست: معجزست N

⁴²⁰در نشاط آیدی حق گردد قریب: از زبان حق شنود ائی قریب N, K

⁴²¹سجده کردن یحیی علیه السلام در شکم مادر مسیح را علیه السلام: سجده کردن یحیی علیه السلام در شکم مادر مسیح علیه السلام را N

“Karnında bir padişah var. Ülülazm ve her şeyi bilen bir peygamberdir. Ben bunu yakinen gördüm.	Kim yakinen gördüm ki senin karnında ülu’l-azmden ve vâkıf peygamberlerden bir sultan vardır.	که یقین دیدم درون تو شهی است کو اُلُو الْعَزْم و رسول آگهی است	3589
Sana rastlayınca karnımda ki çocuğum hemen secdeye vardı.	Ne vakit sana karşı gelirsem ey keskin anlayışlı hanım benim karnımdaki secde eder.	چون برابر او فتادم با تو من کرد سجده حمل من ای ذوالْفُطْن ⁴²²	3590
Karnımdaki çocuk, karnındaki çocuğa secde etti. Secdesinden bedenime titreme düştü”	Bu cenin o cenine secde ediyor o secdeden benim vücudumda bir ıstırap hâsıl olur.	این جنین مر آن جنین را سجده کرد کز سجودش در تنم افتاد درد	3591
Meryem de “Ben de karnımdaki çocuğun secde ettiğini hissettim” dedi.	Meryem’de (bende kendi içimde karnımdaki çocuktan bir secde (emaresi) duyuyorum) dedi.	گفت مریم من درون خویش هم سجده ای دیدم از این طفل شکم	3592
BUNA DAİR ŞÜPHE	BU KISSA HUSUSUNDA ŞÜPHELENME	اشکال آوردن بر این قصه	
Ahmaklar derler ki: “Bırak şu masalı. Yalan, yanlış.	Ahmaklar derler ki: Bu efsaneye bir hat (-ı butlan) çek çünkü yalandır, hatadır.	ابلهان گویند کین افسانه را خط بکش زیرا دروغ است و خطا	3593
Meryem, doğuracağı zaman yabancıdan da uzaktı, akrabadan da.	Çünkü Meryem vaz-ı haml esasında yabancıdan da akrabadan da uzaktı.	زانکه مریم وقت وضع حمل خویش بود از بیگانه دور و هم ز خویش ⁴²³	3594
O güzel hatun şehirden dışarı çıktı. Doğurmadıkça şehre girmedi.	O cazibesi tatlı hanım şehir haricinde doğurmadıkça şehre girmedi.	از برون شهر آن شیرین فسون تا نشد فارغ نیامد خود درون	3595
Doğurunca yavrusunu kucağına alıp, bağrına basıp soyunun, sopunun yanına geldi.	Doğurunca o vakit onu kucağına alıp ailesi huzuruna getirdi.	چون بزایید ⁴²⁴ آنگهانش بر کنار بر گرفت و بُرد تا پیش تبار	3596

⁴²²ای ذوالْفُطْن: اندر زمن N

⁴²³زانکه مریم وقت وضع حمل خویش بود از بیگانه دور و هم ز خویش: مریم اندر حمل جفت کس نشد N

⁴²⁴بزایید: بزادش N, K

Yahya'nın anası, onu nerede gördü de bu hikâyeyi anlattı, bu sözü söyledi?"	Yahya'nın annesi onu nerede gördü ki o Meryem'e bu sözü ve macerayı söylesin.	مادرِ یحیی کجا دیدش که تا گوید او را این سخن در ماجرا	3597
BU ŞÜPHEYE VERİLEN CEVAP	ŞÜPHENİN CEVABI	جوابِ إشکال	
Bunu ilhama mazhar olan, afakta, gayip âleminde bulunan şeyleri yanındaymış gibi bilen kişi anlar.	Bunu hatırası sağlam olan afaktaki gaip ona göre hâzır olan kimse bilir.	این بداند کآن که اهلِ خاطر است غایبِ آفاق او را حاضر است	3598
Yahya'nın anası, uzakta olmakla beraber Meryem'in yanında bulunabilir.	Yahya'nın annesi göze görünmediği halde Meryem'in nazargâhında hazır olabilir.	پیشِ مریم حاضر آید در نظر مادرِ یحیی که دور است از بصر	3599
Vücut, göz göz olunca gözler kapalı olduğu halde de sevgilinin yüzü görülebilir.	Vücudu kafes haline geldiğinde göz dostunu gözü kapalı iken görür.	دیده ها بسته ببیند دوست را چون مُشَبَّک کرده باشد پوست را	3600
Mamafih baş gözüyle de göremediğini, can gözüyle de göremediğini farz et, ne çıkar? Ey düşkün, sen kısadan hisse almaya bak!	Farz et ki ne zahirde ne bâtında görmemiştir ey zebun kimse sen hikâyeden manasını al.	ور ندیدش نز برون و نز اندرون از حکایت گیر معنی ای زبون	3601
Kıssaları duyup" Nakış" kelimesine "Ş" harfinin eklendiği gibi o kıssaların suretine bağlanan, dış yüzüne kapılan kişiye benzeme.	Hiç böyle masallar işitilmedi mi şın harfî gibi onun nakşı kuyruğuna bağlanmadı mı.	نی ⁴²⁵ چنان کافسانه ها بشنیده بود همچو شین بر نقشِ آن چفسیده بود	3602
Dilsiz Dimne, Kelile'ye nasıl söz söyler? Söz söylemekten aciz Dimne, Kelile'ye meramını nasıl anlatırdı?	O Kelile dilsiz olduğu halde ifadesiz bir tarzda Dimne'ye söz söylemedi mi.	تا همی گفت آن کلילה بی زبان چون سخن گوشد ⁴²⁶ ز دمنه بی بیان	3603
Tutalım, bunlar, birbirlerinin sözlerini anladılar, söz söylemeden meramlarını ifade eden bu hayvanların ne	Onlar birbirinin dilinden anladılarsa insanlar natıkasız onu nasıl anladı.	ور بدانستند لحنِ همدگر فهمِ آن ⁴²⁷ چون کرد بی نطقِ بشر	3604

⁴²⁵نی: نه N
⁴²⁶گوشد: نوشت N, K
⁴²⁷آن: کن N

demek istediklerini insan nasıl anlıyabilir?			
Dimne, aslanla öküz arasında nasıl bir elçi oldu, ikisini de nasıl kandırdı?	Aslanla öküz arasına her ikisi de elçi olup birtakım efsaneler söylediler.	در میان شیر و گاو آن دمنه چون شد رسول و خواند بر هر دو فسون	3605
O akıllı öküz nasıl aslana vezir oldu. Fil, ayın aksinden nasıl korktu?	Âkıl öküz nasıl aslanın veziri oldu fil ayın gölgesinden nasıl korktu.	چون وزیر شیر شد گاو نبیل چون ز عکس ماه ترسان گشت پیل	3606
Bu Dimne ve Kelile hikâyesinin hepsi yalan. Yoksa karganın leylekle ne alışverişi olur, nasıl leylekle savaşıır?” deme.	Bu Kelile ve Dimne hep iftira da yoksa bağda karga ile leyleğin mücadelesi ne demektir.	این کلبه و دمنه جمله افتریست ورنه کی با زاغ لکک را مری ست	3607
Kardeş, kıssa bir ölçeğe benzer, mânâ içindeki taneye.	Ey birader kıssa kap gibidir içindeki manada dane misalidir.	ای برادر قصّه چون پیمانه ایست اندر وی معنی مثالِ دانه ایست ⁴²⁸	3608
Akıllı kişi taneyi alır, ölçek var mı, yok mu? Ona bakmaz.	Âkıl kimse mana danesi alır mevsuken nakl edilse dahi kaba bakmaz.	دانه معنی بگیرد مرد عقل ننگرد پیمانه را گر گشت نقل	3609
Aralarında sözden eser yok, fakat bülbülle gülün macerasına dinle!	Her ne kadar ortada aşikâr mükâleme yoksa da sen ey birader gül ve bülbül macerasına kulak ver.	ماجرای بلبل و گل گوش دار گرچه گفتی نیست آنجا آشکار	3610
HÂL DİLİYLE SÖZ SÖYLEYİŞ VE ANLAŞILMASI	HAL DİLİYLE SÖZ SÖYLENİP ONUN ANLAŞILMASI	سخن گفتن به زبان حال و فهم کردن آن	
Mumla pervanenin başından geçenleri duy, bunların mânâsına vâkıf ol güzelim.	Sen şem ile pervanenin macerasını dinleyip masalını ihtiyar eyle.	ماجرای شمع با پروانه تو بشنو و معنی گزین ز افسانه تو	3611
Aralarında bir söz yok ama sözün sırrı, mânâsı var ya. Agâh ol, yücelere uç, baykuş gibi aşağılarda uçma.	Söz olmasa bile sözün sırrı vardır haydi yükseğe uç baykuş gibi aşağı uçma.	گر چه گفتی نیست سرّ گفت هست هین به بالا پر مپر چون جغد پست	3612

⁴²⁸ اندر وی معنی مثالِ دانه ایست: معنی اندر وی مثالِ دانه ایست N, K

Birisi “Burası satrançta ruh hanesi” demiş. Bu sözü duyan “O, evi nereden elde etmiş?”	Satrançta (bu ruhun hanesidir) der öbürü de (o evi nereden bulmuş.	گفت در شطرنج کین خانه رُخ است گفت خانه اش از کجا آمد به دست ⁴²⁹	3613
Satın mı almış, yoksa mirasa mı konmuş?” diye sormuş. Ne mutlu mâna anlayına!	Evi satın mı aldı miras mı kaldı) der. Âkıl odur ki mana cihetine koşmuştur.	خانه را بخريد يا ميراث يافت فرخ آنکس کو سوي معنی شتافت	3614
Nahivcilerden biri “Zeyd, Amr’ı dövdü” diye bir misal getirmiş. Dinliyen “Suçu yokken neye dövmüş?”	Bir nahivci (Zeyd Amr’ı döğdü) der öbürü de suçu yok(iken) neye tedip eyledi.	گفت نحوی زید عمرواً قَدْ ضَرَبَ گفت چونش کرد بی جُرمی ادب	3615
Amr’ın ne suçu varmış ki o çiğ Zeyd, onu köleler gibi suçsuz dövyüyor?” der.	Amr’ın suçu ne idi ki ham Zeyd kölesi gibi suçsuz onu dövdü, dedi.	عمرو را جُرمش چه بُد کآن زید خام بی گنه او را بزد همچون غلام	3616
Nahivci, “Bu, mâna ölçeğinden ibaret. Sen buğdayı almaya bak, ölçeğe lüzum yok.	O biri dedi ki bu mananın kabıdır kap lazım değil sen manayı al.	گفت این پیمانهُ معنی بُود گر معنی را که پیمانه است رد ⁴³⁰	3617
Zeyd’le Amr, irap için kullanılan misallerde geçer. Onlar yalan olsa bile sen irabı düzeltmeye çalış!” derse de,	Zeyd, Amr’, irap ve tanzîm-ı kelim içindir yalan ise sen irapla meşgul ol.	زید و عمرو از بهر اعرابست ساز گر دروغ است آن تو با اعراب ساز	3618
Öbürü “Ben onu, bunu bilmem. Zeyd, Amr’ı suçsuz,sebepsiz nasıl dövdü” deyince,	Dedi ki: Ben onu bunu bilmem suçu günahı yokken Zeyd Amr’ı niye dövdü.	گفت نی من آن ندانم عمرو را زید چون زد بی گناه و بی خطا	3619
Nahivci naçar kalır, alaya başlar: Amr, fazla olarak bir “V” çalmıştı.	Naçar işi latifeye bozdu (Amr fazla bir vav çaldı.).	گفت از ناچار و لاغی بر گشود عمرو یک واو ⁴³¹ فزون دزدیده بود	3620
Zeyd, anlayınca o hırsızı dövdü. Çünkü Amr, haddi aşmıştı, tabii haddini bildirmek lâzım!	Zeyd buna vâkıf oldu dövdü hırsızı tecavüz edince hadde müstehakteshin oldu.	زید واقف گشت و دزدش را بزد چونکه از حد ⁴³² بُرد او را حد سزد	3621

⁴²⁹گفت خانه اش از کجا آمد به دست: گفت خانه از کجاش آمد به دست N, K

⁴³⁰گر معنی را که پیمانه است رد: گندمی بیستان که پیمانه است رد N, K

⁴³¹واو: واوی N

⁴³²حد: حدش N

BÂTIL GÖNÜLLERİN BÂTIL SÖZÜ KABUL ETMESİ	BATILLAR YANINDA BATIL SÖZÜN MAKBUL OLMASI	پذیرا آمدن سخنِ باطل در دلِ باطلان	
Bunun üzerine o adam “Hah, doğru. Şimdi bunu canla başla kabul ettim” der. Doğru bile eğrilere eğri görünür.	Dedi ki: İşte şimdi işin doğru oldu canlı bir emniyetle gidiyorum ters tabi’atlılar huzurunda ters şey doğru görünür.	گفت اینک راست پذیرفتم به جان کز نماید راست در پیشِ کژان	3622
Bir şaşıya “Ay birdir” desen “İkidir, bir olmasında şüphe var” der.	Bir şaşıya (ay birdir) dersan sana der ki: Bu birlikte şüphelidir.	گر بگویی احولی را مه یکی است گویدت این دوست در وحدت شکی است	3623
Birisi alay eder, güler ve “Sahi, iki” derse bu sözü doğru olarak kabul eder. Kötü huyun lâıyğı budur.	Eğer birisi yüzüne gülerek ikidir derse doğru addeder, bu fena, huyluluğun cezasıdır.	ور بر او ⁴³⁴ خندد کسی گوید دو است راست دارد این سزای بد خو است	3624
Yalancılar yalanla konuşurlar “Pis şeyler, pislere aittir” sözü ışık verip durmaktadır.	Yalan yalanlarla toplar (habislere habisler layıktır) ayet-i kerimesi mazmunu onu tenvir ediyor.	بر دروغان جمع می آید دروغ لِلْخَبِيثَاتِ الْخَبِيثِينَ زِدْ فَرُوع	3625
Gönlü açık olanların elleri de açık olur. Körlerin taşlık yerde düşmeleri de pek tabiidir.	Geniş ova, gönlü genişlere layıktır gözü kör olanlara da taşlıkta kayıp düşmek mukadderdir.	دل فراخان را بُوَد دَسْتِ فَرَاخ چشم کوران را عِثَارِ سَنَگْلَاخ	3626
BİRİSİNİN, MEYVASINI YİYENİN ÖLÜMDEN KURTULUP EBEDÎ HAYATA ULAŞACAĞI AĞACI ARAMAYA KALKIŞMASI	(KİM ONUN MEYVESİNİ YERSE ÖLMEZ) DENİLEN AĞACIN ARANMASI	جستن آن درخت که هر که میوه آن را خورد نمیرد⁴³⁵	
Bilgili biri, hikâye yollu “Hindistan’da bir ağaç vardır.	Âlimlerden biri hikâye olarak, Hindistan’da bir ağaç vardır, dedi.	گفت دانایی برای داستان که درختی هست در هندوستان	3627

⁴³³گویدت این دوست در وحدت شکی است: گویدت این دوست و در وحدت شکی است N, K

⁴³⁴بر او: برو N

⁴³⁵جستن آن درخت که هر که میوه آن را خورد نمیرد: جستن آن درخت که هر که میوه آن درخت خورد نمیرد N, K

Meyvasını yiyen ne ihtiyarlar ne ölür!” der.	Kim onun meyvesini yerse dünyada ne ihtiyarlar, nede ölür.	هر کسی کز میوه آن ⁴³⁶ خورد و بُرد در جهان نی پیرشود او نی بُمرد ⁴³⁷	3628
Bir padişah bunu duyar, doğru sanıp o ağaca ve meyvasına âşık olur.	Bir padişah doğru bir adamdan bunu işitti, ağaca da meyvesine de âşık oldu.	پادشاهی این شنید از صادقی بر درخت و میوه اش شد عاشقی	3629
Bu ağacı bulmak, meyvasını getirmek üzere divan adamlarından bilgili birisini Hindistan’a yollar.	Divan-ı edepten âlim bir elçiyi, aramak için Hindistan cihetine gönderdi.	قاصدی ⁴³⁸ دانا ز دیوان ادب سوي هندستان روان کرد از طلب	3630
Adamcağız yıllarca Hindistan’da o ağacı arar, tarar.	O elçi senelerce o maksatla, arayıp taramak için Hindistan etrafını dolaştı.	سالها می گشت آن قاصد از او گرد هندستان برای جست و جو	3631
Bulmak için şehir şehir gezer, ne ada bırakır, ne dağ bırakır, ne ova bırakır!	Bu matlub uğrunda şehir şehir gezdi ne cezire kaldı, ne dağ, ne ova.	شهر شهر از بهر این مطلوب گشت نه جزیره ماند و نه کوه و نه دشت ⁴³⁹	3632
Kime sorduysa “Bu ne arıyor, deli mi, ne?” diye güler, alay eder.	Kime sordu ise alay etti (bunu kim arar, meğerki bağlanacak bir deli olmalı) dedi.	هر که را ⁴⁴⁰ پرسید کردش ریشخند کین که جوید جز مگر ⁴⁴¹ مجنون بند	3633
Niceler alaya alıp döverler, niceler istihza edip “Akıllı,	Çok kimseler alay olarak boynuna sille vurdu çok kimseler de dedi ki: Ey sahip-i felah.	بس کسان صَفَعش زدند اندر مزاح بس کسان گفتند ای صاحب فلاح	3634
Senin gibi zeki ve temiz kişinin bu arayışında elbette bir esas var, hiç boş olur mu?” derler.	Senin gibi âkıl temiz yürekli kimsenin arayıp taraması nasıl boş olur nasıl saçma olur.	جست و جوی چون تو زیرک سینه صاف کی تهی باشد کجا باشد گزاف	3635
Ona alay yollu ettikleri bu riayet de ayrı bir tokat hatta bu eni konu tokattan da beter!	Böyle poh pohlasalarda başka bir nev boyun sillesidir bu, aşıkâre silleden daha katıdır.	وین مراعاتش یکی صَفَع دگر وین ز صَفَع آشکارا سخت تر	3636

⁴³⁶آن: N, K

⁴³⁷در جهان نی پیرشود او نی بُمرد: نی شود او پیر نی هرگز بُمرد N, K

⁴³⁸قاصدی: قصدان N

⁴³⁹نه جزیره ماند و نه کوه و نه دشت: نی جزیره ماند و نی کوه و نی دشت K

⁴⁴⁰هر که را: هر کرا N

⁴⁴¹مگر: مگو N

Bazıları alaya alıp “Ey ulu kişi pek korkunç, pek geniş bir iklim olan filân iklimde.	Alay olarak sena ederler dediler ki: Ey büyük zat filan iklimde kayıp korkunç ve iri.	می ستودندش به تسخر کای بزرگ در فلان اقلیم بس هول و سترگ ⁴⁴²	3637
Falan ormanda yemyeşil bir ağaç vardır. Pek yüce, pek korkunç. Her dalı koskocaman” derler.	Filan ormanda bir yeşil ağaç vardır ki çok yüksek ve korkunç ve her dalı gayet kalın.	در فلان بیشه درختی هست سبز بس بلند و هول و هر شاخیش گبز ⁴⁴³	3638
Padişah adamı, kimden ne duyarsa aramak için gayret kemerini kuşanır.	Padişahın elçisi aramaya himmet kemerini bağladı herkesten bu yolda malumat alırdı.	قاصد شه بسته در جستن کمر می شنید از هر کسی نوعی خبر	3639
Orada nice yıllar gezip tozar. Padişah da ona mallar yollar durur.	Hindistan’da senelerce seyahat etti. Padişah ona boyna mallar gönderiyordu.	بس سیاحت کرد آنجا سالها می فرستادش شهنشاه مالها	3640
Gurbet diyarında bir hayli zahmetlere uğrar, nihayet âciz kalır.	O gurbette çok zahmetler çektiğinden akıbet aramadan aciz kaldı.	چون بسی دید اندر آن غربت تعب عاجز آمد آخرالامر از طلب	3641
Ne maksudundan bir eser görünür, ne de sözden başka bir şey!	Maksuttan hiç eser peyda olmadı o garazdan mücerred haberden başka bir şey çıkmadı.	هیچ از مقصود اثر پیدا نشد زان غرض غیر خبر پیدا نشد	3642
Ümit ipi üzülür, aradığını aramaz olur, usanır.	Ümidi epey koptu aradığı aranmamış oldu.	رشته اومید او بگسسته شد جسته او عاقبت ناجسته شد	3643
Padişah yanına dönmeye niyet eder, ağılya, ağılya yola düşer.	Padişah canibine avdete azm eyledi gözyaşı dökerek kat-ı mesafe eylerdi.	کرد عزم بازگشتن سوی شاه اشک می بارید و می بُرید راه	3644
ŞEYHİN O MUKALLİT TALİBE, O AĞACIN SIRRINI ANLATMASI	O MUKALLİT TALİBE BU ŞEYHİN O AĞAÇ SIRRINI ŞERH ETMESİ	شرح کردن شیخ سرّ آن درخت با آن طالب مقلّد	
Meğerse o nedimin ye’sse kapılıp geriye döndüğü memlekette kerem sahibi,	Âlim bir şeyh var idi ki sahib-i keramet bir kutup idi ki o nedimin me’yûs olduğu memlekette sakin idi.	بود شیخی عالمی قطبی کریم اندر آن منزل که آیس شد ندیم	3645

⁴⁴²در فلان اقلیم بس هول و سترگ: در فلان جایی درختی بس سترگ N
⁴⁴³بس بلند و هول و هر شاخیش گبز: بس بلند و پهن و هر شاخیش گبز N, K

kutuplardan âlim bir şeyh varmış.			
Nedim, ümitsiz bir halde “Önce onun tekkesine gideyim de oradan yola düşeyim.	Nedim kendi kendine dedi ki: Ben artık ümitsiz olarak padişah huzuruna gidiyorum bari şeyhin asitanından hareket eyleyeyim.	گفت من نومید پیش او روم ز آستان او به راه اندر شوم	3646
İstediğimi bulamadım, ümidim kesildi. Bâri duası yoldaşım olsun” der;	Mademki ben matlubumdan ümitsizim bari şeyhin duası bana yoldaş olsun.	تا دعای او بود همراه من چونکه نومیدم من از دلخواه من	3647
Gözleri yaşlı bulut gibi yaş döke, döke Şeyhin huzuruna varır.	Yaşlı gözlerle şeyhin huzuruna gitti bulut gibi yaş yağdırıyordu.	رفت پیش شیخ با چشم پر آب اشک می بارید مانند سحاب	3648
“Şeyhim, acımanın, esirgemenin tam zamanı. Ümidim kesildi. Lûtfedecek an, bu an!” der.	Dedi ki: Ey şeyh merhamet ve rikkat vaktidir ümitsizim lutuf ve inayet vakti bu saattir.	گفت شیخا وقت رحم و رقت است ⁴⁴⁴ ناامیدم وقت لطف این ساعت است	3649
Şeyh, “Ümitsizsen bile söyle. Matlûbun ne? Neye yüz tuttun?” diye sorar.	Şeyh dedi ki ümitsizsin ama söyle bakayım matlubun nedir ve neye talipsin.	گفت وا گو کز چه نومیدیست چیست مطلوب تو رو با چیست	3650
Nedim, “Bir padişahım var, beni bir ağaç aramak üzere gönderdi.	Dedi ki padişahım bir ağacı aramak için benim hidmetimi ihtiyar etti.	گفت شاهنشاه کردم اختیار از برای جستن یک شاخسار	3651
Ama nasıl ağaç? Âlemde bulunmaz bir şey. Meyvası, Âbıhayatın aslı.	Cihan-ı alemde nadir bir ağaç vardır ki meyvesi ab-ı hayattır.	که درختی هست نادر در جهات میوه او مایه آب حیات	3652
Yıllardır aradım bir nişanesini bile bulamadım, ancak bu sarhoşlar, benimle eğlendiler, beni alaya aldılar işte o kadar!” der.	Senelerce araştırdım ondan bir nişan göremedim ancak bir takım sarhoşların alayına ve masharaya almalarına duçar oldum.	سالها جستم ندیدم زان ⁴⁴⁵ نشان جز که طنز و تسخر این سرخوشان	3653

⁴⁴⁴رقت است: رأفتست N

⁴⁴⁵زان: یک N, K

Şeyh gülümser de der ki: “Ey sâf adam, bu ağaç, ilim sahibindeki ilimdir.	Şey güldü dedi ki: Ey sîne saf, o allamelerde olan ilim ağacıdır.	شیخ خندید و بگفتش ای سلیم این درخت علم باشد در علیم	3654
Pek yüce, pek büyük ve etrafa yayılmış bir ağaçtır o! Hattâ ağaç da ne demek her tarafı kaplıyan deniz gibi Âbıhayattır!	Çok büyük, çok geniş çok uzun ab-ı hayattır, bahrı muhitadır.	بس بلند و بس شگرف و بس بسیط آب حیوانی ز دریای محیط	3655
Sen surete kapılmış yolunu yitirmişsin. Mânayı elden bıraktığın için onu bulamıyorsun.	Sen suret cihetine gittin onun için mahsulsüz yemişsiz mana ağacından bihabersin.	تو به صورت رفته ای ای بی خبر ⁴⁴⁶ ز آن ز شاخ معنایی بی بار و بر ⁴⁴⁷	3656
Ona gâh ağaç derler, gâh güneş. Gâh deniz adını takarlar, gâh bulut!	Ona gah ağaç adı verirler, gah güneş gah deniz diye ad konur gah bulut derler.	که درختش نام شد گاه ⁴⁴⁸ آفتاب گاه بحرش نام گشت و گاه سحاب ⁴⁴⁹	3657
Hulâsa o öyle şeydir ki yüz binlerce eseri var. En aşağılık hassası, sahibine ebedî bir hayat bağışlamasıdır.	İşte bu yüz binlerce adı olan birdir eserlerinin en aşağısı ebedî hayattır.	این ⁴⁵⁰ یکی کش صد هزار آثار خاست کمترین آثار او عمر بقاست	3658
Tektir ama binlerce eseri, nişanesi var. O bire sayısız adlar gerek.	O tektir ama bin tane adı vardır o bir taneye hesapsız ad verilmiştir.	گر چه فرد است او اثر دارد هزار آن یکی را نام شاید بی شمار	3659
Bir adam senin baban olur ama başka birisinin de oğludur.	Mesela bir şahıs senin baban olur başka bir şahıs hakkında da evlat olur.	آن یکی شخص ترا باشد پدر در حق شخصی دگر باشد پسر	3660
Birisine düşmandır, onun hakkında kahırdan ibarettir. Diğer birine lûtfeder, iyilikle bulunur, onca iyidir.	Birisi hakkında mücessem fert ve düşman olur diğeri hakkında da lûtf ve iyilik olur.	در حق دیگر بود قهر و عدا در حق دیگر بود لطف و نگو	3661

⁴⁴⁶ای بی خبر: گم گشته N

⁴⁴⁷ز آن ز شاخ معنایی بی بار و بر: ز آن نمی بایی که معنی هشته N

⁴⁴⁸گاه: گاه K

⁴⁴⁹گاه بحرش نام گشت و گاه سحاب: گاه بحرش نام شد گاهی سحاب N

⁴⁵⁰این: آن N, K

Bir tek adam olduğu halde bak, yüz binlerce adı var. Bir vasfını bilen öbüründen âmadır, öbür vasfını bilmeyebilir.	Yüz bin tane adı var bir adamdır onun her vasfını bilen bir vasfından cahil olabilir.	صد هزاران نام و او یک آدمی صاحب هر وصفی از وصفی عمی	3662
Kim, bu ad doğru ad diye isme yapışır, onu arasa senin gibi ümitsizliğe düşer, perişan olur.	Nam arayan kimse eğer inanır bir zat ise o da senin gibi ümitsizdir tefrikaya düşmüştür.	هر که جوید نام گر صاحب ثقه است همچو تو نومید و اندر تفرقه ست	3663
Niye bu ağacın adına yapışırın da dili, damağı acı, talihsiz bir hale düşersin?	Sen bu ağacın adına ne saplanırın kim ondan dolayı mükedder ve talihsiz kalıyorsun.	تو چه بر چفسی بر این نام درخت تا بمانی تلخ کام و شور بخت	3664
Addan geç, sıfatına bak da sıfatlar, seni zata ulaştırın.	Namdan vazgeç mana ve sıfata bak ki o sıfatlar sana zat cihetine yol gösterebilir.	در گذر از نام و بنگر در صفات تا صفات ره نماید سوی ذات	3665
Halkın ihtilâfı addan meydana gelir. Fakat mânaya ulaşınca rahatlaşırlar.	Halk namdan dolayı ihtilafa düştüler mana âlemine erişince dinlendiler (müsterih oldular).	اختلاف خلق از نام اوفتاد چون به معنی رفت آرام اوفتاد	3666
BİRBİRLERİNİN DEDİĞİNİ ANLAMAYAN DÖRT KİŞİNİN ÜZÜM İÇİN KAVGAYA TUTUŞMALARI	DÖRT KİŞİNİN ÜZÜM İÇİN MÜNAZAASIDIR Kİ HER BİRİ ONU BAŞKA BİR AD İLE ANLAMIŞTI	منازعت چهار کس جهت انگور که هر یکی به نام دیگر فهم کرده بود آن را	
Adamın biri, dört kişiye bir dirhem verdi. Adamlardan birisi “Ben bu parayı “engûr’a” vereceğim” dedi.	Bir adam dört kişiye bir dirhem vermişti birisi (parayı engûra verelim) dedi.	چار کس را داد مردی یک درهم آن یکی گفت این به انگوری دهم	3667
Öbürü Araptı, Lâ dedi, “Ben “inep” isterim herif, engûr istemem.”	O biri Arap idi dedi ki: hayır ey azgın herif ben ineb isterim engûr istemem dedi.	آن یکی دیگر عرب بُد گفت لا من عنب خواهم نه انگور ای دغا	3668
Üçüncü Türk’tü, “Bu para benim” dedi, “Ben inep istemem, üzüm isterim.”	O biri Türk idi (bu benimdir ben ineb istemem üzüm isterim) dedi.	آن یکی تُرکی بُد و گفت این بَنم من نمی خواهم عنب خواهم اُزم	3669

Dördüncüde Rum'du, dedi ki: "Bırak bu lâfları. Biz İstafil isteriz."	O biri Rum idi (bu dedikoduyu bırak vazgeç ben istafil isterim) dedi.	آن یکی رومی بگفت این قیل را ترک کن خواهیم استافیل را	3670
Derken savaşa başladılar. Çünkü adların sırrından gafildiler.	İsimlerin sırrından gafil olduklarından o adamlar münazaalarında cenge başladılar.	در تنازع آن نفر جنگی شدند که ز سرّ نامها غافل بُدند	3671
Ahmaklıktan birbirlerini yumruklamağa koyuldular. Bilgisizlikle dolu, bilgiden boş adamlardı bunlar.	Ahmaklıklarından birbirlerine yumruk vuruyorlardı cehaletle dolmuş ve ilimden boş idiler.	مشت بر هم می زدند از ابلهی پُر بُدند از جهل و از 451 دانش تهی	3672
Sır sahibi, yüzlerce dil bilir, kadri yüce birisi orada olsaydı, onları uzlaştırdı.	Vâkıf-ı esrar, çok dil bilir bir aziz orada olaydı onları sulha eriştirdi.	صاحب سِرّی عزیزی صد زبان گر بُدی آنجا بدادی صلحشان	3673
Onlara "Ben bu bir dirhemle hepinizin isteğini yerine getiririm.	O zat derdi ki ben bu bir dirhemden hepinizin istediklerini satın alırım.	پس بگفتی او که من زین یک درم آرزوی جمله تان را 452 می خرم 453	3674
Gönlünüzü gıllüğüşsüz bana teslim edin. Bu bir dirheminiz, sizin istediğiniz şeylerin hepsini yapar.	Siz kalbinizi hezeyandan âri bir zata ısmarlasanız bu bir dirheminiz birçok iş görür.	چونکه بسپارید دل را بی دَغَل این درمّتان می کند چندین عمل	3675
Bir dirheminiz dört muradı da yerine getirir, dört düşman da uzlaşır, birliğe ulaşır, bir olur.	Hasılı bir dirheminiz dört olur dört düşman ittihat ederek birleşir.	یک درمّتان می شود چار اَلْمُرَاد چار دشمن می شود یک ز اِتّحاد	3676
Sizin sözleriniz savaşa, nifaka sebep olur. Fakat benim sözüm, sizleri birleştirir.	Her birinizin sözü cenk ve nifak hasıl eder benim sözüm size ittifak getirir.	گفت هر یگتان دهد جنگ و نفاق 454 گفتم من آرد شما را اِتّفاق	3677
Siz susun, dinleyin de konuşma hususunda diliniz ben olayım.	İmdi siz sakit olunuz (susunuz) dedikodunuzda sizin lisanınız ben olayım.	پس شما خاموش باشید اَنْصِتُوا تا زبانتان من شوم در گفت و گو	3678

⁴⁵¹و از: وز N

⁴⁵²آرزوی جمله تان را: آرزوی جمله شان را N

⁴⁵³می خرم: می دهم N, K

⁴⁵⁴نفاق: فراق N, K

Sizin sözünüz yüz türlüdür, eseriye ancak savaş ve kızgınlıktan ibaret.	Eğer sözünüz şekilde yüz adet görünürse eserinde de niza'a hiddete sebep olur.	گر سخنتان می نماید صد ⁴⁵⁵ نمط ⁴⁵⁶ در اثر مایه نزع است و سخط	3679
İğreti hararetin tesiri yoktur. Fakat insanın kendisinden olan hararet müessirdir.	İğreti aşk ve hararet bir eser vermez asıl hüner kendi hassasiyetinde hararet olmalı.	گرمی عاریتی ندهد اثر گرمی خاصی دارد هنر ⁴⁵⁸	3680
Sirkeyi ateşte ısıtsan da yiyince yine bürüdeti artırır.	Sirkeyi ateşte ısıtsan bile içince şüphesiz o bürüdeti artırır.	سرکه را گر گرم کردی ز آتش آن چون خوری سردی فزاید بی گمان	3681
Çünkü o hararet, iğretidir. Asli tabiatında bürüdet ve keskinlik vardır.	Çünkü o sıcaklığı arızîdir onun asıl tabiatı bürüdet ve serinliktir.	زانکه آن گرمی او دهلیزی است طبع اصلش سردی است و تیزی است	3682
Oğul, pekmez buz tutsa da yine yiyince ciğerdeki harareti fazlalaştırır.	(Duşab)ı karla doldursan dahi yiyince ciğerde harareti artırır.	ور بود یخ بسته دوشاب ای پسر چون خوری گرمی فزاید در جگر	3683
Şu halde şeyhin riyası, bizim ihlâsımızdan daha yeğ. Çünkü o riya basiretten meydana gelmedir, bu ihlâs körlükten!	İmdi şeyhin riyası bizim ihlasımızdan iyidir çünkü onun riyası basiretten bizim ki körlükten gelir.	پس ریای شیخ به ز اخلاص ما ⁴⁵⁹ کز بصیرت باشد آن وین از عمی ⁴⁶⁰	3684
Şeyhin sözü, insana cemiyet-i hâtır verir, hasetçilerin nefesi ise tefrika.	Şeyhin sözünden topluluk husule gelir erbab-ı hasedin sözü dağınıklık getirir.	از حدیث شیخ جمعیت رسد تفرقه آرد دم اهل جسد	3685
Süleyman, Tanrı tecellisine uğrayınca bütün kuşların dillerini öğrenmiş oldu.	Süleyman peygamber Hak canibinden avdet ettiğinde o bütün kuşların dilini öğrendi.	چون سلیمان کز سوی حضرت بتاخت کو زبان جمله مرغان را شناخت	3686
Onun adalet devrinde ceylân, kaplanla uzlaşmış, savaşı bırakmıştı.	Onun zaman-ı adaletinde geyikle kaplan ünsiyet hasıl edip cenkten vazgeçtiler.	در زمان عدلش آهو با پلنگ انس بگرفت و برون آمد ز جنگ	3687

⁴⁵⁵صد: یک K

⁴⁵⁶گر سخنتان می نماید صد نمط: گر سخنتان در توافق موثقه است N

⁴⁵⁷نزع است و سخط: نزع و تفرقه است N

⁴⁵⁸هنر: اثر K

⁴⁵⁹ما: ماست K

⁴⁶⁰عمی: عماست K

Güvercin doğanın pençesinden emindi, koyun kurttan çekinmiyordu.	Güvercin şahinin pençesinden emin oldu koyun kurttan ihtiraz etmiyordu.	شد کبوتر ایمن از چنگالِ باز گوسفند از گرگ ناورد احتراز	3688
Süleyman, düşmanlar arasında meyancılık etti, bütün kuşların arasında birlik husule geldi.	Süleyman düşmanlar arasında meyancı olmuştu kanatlı hayvanlar arasında ittihat oldu.	او میانجی شد میان دشمنان اتحادی شد میان پرزنان	3689
Sen bir karıncaya benzersin, tane toplamak için koşup durmaktasın. Fakat behey azgın. Süleyman buracıkta, sen ne arıyorsun?	Sen karıncasın tane peşinde koşuyorsun haydi Süleyman'ı ara. Niçin azgın oluyorsun.	تو چو موری بهر دانه می دوی هین سلیمان جو چه می باشی غوی	3690
Tane arayana tane, tuzaktır. Fakat Süleyman arayan hem Süleyman'ı bulur, hem taneyi elde eder.	Tane arayana nefis tane tuzak olur. Süleyman arayan her ikisini de bulur.	دانه جو را دانه اش دامی شود و آن سلیمان جوی را هر دو بود	3691
Bu ahir zamanda kuşlara bir an bile birbirlerinden aman yoktur.	Bu ahir zamanda can kuşlarına yekdiğerinden bir anda emniyet yoktur.	مرغ جانها را در این آخر زمان نیستشان از همدگر یک دم امان	3692
Devrimizde de Süleyman var: Bizi sulha kavuşturur, zulmümüzü giderir.	Bizim devrimimizde de Süleyman vardır ki o sulhu bahşeder ve aramızda cenk kalmaz.	هم سلیمان هست اندر دور ما کو ⁴⁶¹ دهد صلح و نماند جور ما	3693
“Hiçbir ümmet yoktur ki aralarında bir korkutucu olmasın” âyetini oku.	(Hiçbir millet yoktur ki onlar içlerinde kendilerini irşat ve tahzir edenden hali olsun) ayet-i kerimesini hatırla.	قَوْلِ إِنْ مِنْ أُمَّةٍ رَا يَادْ كَیْر تَا بَهْ إِلَّا وَ خَلَا فِیْهَا نَذِیْر	3694
Tanrı “Hiçbir ümmet bulunamaz ki içlerinde bir Tanrı halifesi, bir himmet sahibi bulunmasın” dedi.	Buyuruyor ki hiçbir ümmet halife-i İlahîden sahip-himmetten boş kalmaz.	گفت خود خالی نبودست اُمّتی از خلیفه حق و صاحب همّتی	3695
O halife, onların gönüllerini o kadar birleştirir gibi sâflıktan hiçbir gıllüğüları kalmaz.	Onlar can kuşlarına öyle gönül birliği bahşederler ki	مرغ جانها را چنان یکدل کند کز صفاشان بی غش و بی غل کند	3696

⁴⁶¹کو: کاو N

	gönülleri kemal-ı safvetinden gıl ve gaşsız eylerler.		
Hepsini ana gibi birbirini esirger bir hale getirir. Onun için Müslümanlara “Tek bir nefis” demiştir.	Ana gibi şefkatli olurlar Cenabıhak Müslümanları bir şahıs add eylemiştir.	مشفقان گردند همچون والده مسلمون را گفت نفس واحد	3697
Onlar Tanrı Resulü yüzünden tek bir nefis oldular, yoksa her biri, öbürüne tam bir düşmandı.	Onlar resul-i Hak’tan bir şahıs oldular yoksa her biri diğerine düşman-ı mutlak idiler.	نفس واحد از رسول حق شدند و نه هر یک دشمن مطلق بودند	3698
RESUL SALLÂLLAHU ALEYHİ VE SELLEM’İN YÜZÜNDEN ENSARIN ARASINDAKİ AYKIRILIK VE DÜŞMANLIĞIN KALMASI	RESULULLAH EFENDİMİZİN BEREKETİYLE ENSAR ARASINDAN MUHALEFET VE ADAVETİN KALKMASI	برخاستن مخالفت و عداوت از میان انصار به برکت رسول صلی الله علیه و السلام ⁴⁶²	
Medine’lilerin iki kabîlesi vardı, birine Evs, öbürüne Hazrec denirdi. Âdeta bir kabile öbürünün kanına susamıştı.	Evs (ve) Hazrec adında iki kabile birbirinin kanını içecek halde idiler.	دو قبیله کاؤس و خزرج نام داشت یک ز دیگر جان خون آشام داشت	3699
Mustafa’nın yüzünden o eski kinleri İslâm ve sâflık nuruyla mahvoldu.	Onların eski adavetleri Hazreti Peygamber inayetiyle İslam nur ve safvetinde mahvoldu.	کینه های کهنه شان از مصطفی محو شد در نور اسلام و صفا	3700
Önce o düşmanlar, bağdaki üzümler gibi kardeş oldular.	Düşmanlar bostanda ki üzüm tanesi gibi hep kardeş oldular.	اولا اخوان شدند آن دشمنان همچو اعداد عنب در بوستان	3701
“Şüphe yok, söz bundan ibaret; Müminler kardeşdir” nasihatıyla de, bu nefesle de kardeşliği bıraktılar, tek bir ten oldular.	(Müminler kardeşirler) nefes-i pakinden tevazu kesp edip bir vücut oldular.	و ز دم المؤمنون إخوة به پند در شکستند و تن واحد شدند	3702

⁴⁶²به برکت رسول صلی الله علیه و السلام: به برکت رسول علیه و السلام K

Üzümlerin suretleri kardeşdir. Fakat sıkın mı tek bir üzüm suyu olur.	Üzüm taneleri sureti kardeşleri gösterir sıkınca tek bir sıra olur.	صورتِ انگورها إخوان بُوَد چون فشردی شیرۀ واحد شود	3703
Korukla üzüm birbirine zıttır ama koruk, olgunlaşınca güzelleşir, tatlılaşır, iyi bir dost olur.	Korukla üzüm zıttırlar ama koruk pişince güzel bir dost olur.	غوره و انگور ضِدّانند لیک چونکه غوره پخته شد شد یار نیک	3704
Koruk halinde kalan üzüme Tanrı ezelden kâfir demiştir.	Koruk taş kesilir ham kalırsa Cenabıhak ezelde onu kafir ehli yadar eyledi.	غوره ای کو سنگ بست و خام ماند در ازل حق کافرِ اصلیش خواند	3705
Değil kardeşim değil. Artık o tek bir nefis olamaz. Azgınlıkta menhus bir mülhitten ibarettir.	Artık o ne kardeş ne de nefis-i vahittir şekavet âleminde bir nefis-i mülhittir.	نی اخی نی نفّسِ واحد باشد او در شقاوت نحسِ ملحد باشد او	3706
Ondaki gizli şeyleri bir söylesem âlemde fikirler fitneye düşer, karmakarışık olur.	Onun gizli nesi olduğunu söylersem cihanda anlayış fitnesi zuhura gelir.	گر بگویم آنچه او دارد نهان فتنۀ افهام خیزد در جهان	3707
Kör gâvurun sırrının anılmaması daha iyi. Cehennem dumanın İrem Bağından uzak oluşu daha hoş!	Kör gâvurun sırrı söylenmemesi daha iyidir cehennem dumanı bağ-ı İrem'den uzak olması daha iyidir.	سِرِّ کبرِ کور نامذکور به دودِ دوزخ از اِرمِ مهجور به	3708
Ne de olsa üzüm olmaya kabiliyetli korukların gönülleri, ehli dilin nefesleriyle birdir.	-	غوره‌های نیک کایشان قایلند از دمِ اهلِ دل آخر یک دلند	3709
Hepsi üzüm olmaya koşarsa, sonunda ikilik kalkar, kin ve savaşı kalmaz.	İkilik, kin, kavga bertaraf olsun diye sür'atle üzümlük cihetine at koştururlar.	سوي انگوری همی رانند تیز تا دُوی برخیزد و کین و ستیز	3710
Hepsi de üzüm olup derilerini yırtarlar da birleşirler, vasıfları da birlik olur.	İmdi bir olmaları için iki üzüm dahi kabukları yırtarlar çünkü birlik onun vasfıdır.	پس در انگوری همی درّند پوست تا یکی گردند وحدت وصفِ اوست	3711
Dost, düşman ikiliktendir. Fakat hiç, bir olan, kendisiyle savaşı mı?	Dost da düşman olur çünkü ikidirler hiçbir kimse kendisi ile cenge kalkışır mı.	دوست دشمن گردد ایرا هم دُو است هیچ یک با خویش جنگی در نیست	3712

Aferin, üstat Aklı Küll'e, yüz binlerce zerreye birlik bahsetti.	Aferin üstat olan Akl-ı külle ki yüz binlerce zerreye birlik bahşeyledi.	آفرین بر عقل ⁴⁶³ کلّ اوستاد صد هزاران ذره را داد اتحاد	3713
Yerde topak topak dağınık topraklara benzerlerken testici, hepsini de birleştirdi, bir testi yaptı.	Güzergâhı dağınık toz gibi o tozları çömlekçi bir testi yaptı.	همچو خاکِ مفترق در رهگذر یک سبوشان کرد دستِ کوزه گر	3714
Gerçi suyla toprağın birleşmesi, nakıstır; can, buna benzemez.	Su ile çamurun birleşmesi gibi ki canları nakıstır bu ona benzemez.	که اتحاد جسمهای آب و طین هست ناقص جان نمی ماند بدین	3715
Fakat burada apaçık bir misal getirsem korkarım aklın karışır.	Burada daha açık bir misal irat ederdim ama korkarım ki anlayışa bir ihtilal verir.	گر نظایر گویم اینجا در مثال فهم را ترسم که آرد اختلال	3716
Süleyman şimdi de var ama biz uzağı görme neşesiyle onu göremiyoruz.	Şimdi de Süleyman vardır ama biz uzağı görmek neşesinden körlüğe düşmüşüz.	هم سلیمان هست اکنون لیک ما از نشاطِ دوربینی در عما	3717
Uzağa bakış, insanı kör eder. Sarayda uyuyanın sarayı görmediği gibi.	Uzağı görmek insanı kör eder mesela sarayda uyuyan sarayı görmez.	دوربینی کور دارد مرد را همچو خفته در سرا کور از سرا	3718
Biz ince sözlere dalmışız, onlarla uğraşıp duruyoruz. Dügümleri çözme sevdasına tutulmuşuz.	Dakik sözlerle meşgulüz biz düğümlerle oynamayı seviyoruz.	مولعیم اندر سخنهای دقیق در گرهها باز کردن ما عشیق	3719
Dügümleri bağlayıp çözdükçe şüpheyi düşmeyi, cevap vermeye kalkışmayı uzatıp gideriz.	İsteriz ki biz muttasıl düğümler yapıp açalım müşkül sual ve cevabı ile mübahase usulü icat ederiz.	تا گره بندیم و بگشائیم ما در شکال و در جواب آیین فزا	3720
Tuzağın bağı gâh çözüp bağliyan, bu suretle: bu işte maharet kazanan kuş gibi...	(Tuzağa tutulan) kuş gibi geh tuzak bağıni çözer güya işini bitirmek içinde bazen bağlar.	همچو مرغی کو گشاید بند دام گاه بندد تا شود در فن تمام	3721
Böyle kuş sahradan, çayırdan mahrumdur, ömrü düğüm açıp çözmede harcolur gider!	O sahradan, çayırıktan mahrum olur onun ömrü düğümcülükle harc olur.	او بود محروم از صحرا و مرج عمر او اندر گره کاری است خرّج	3722

Filvaki hiçbir tuzağa zebun olmaz ama günden güne kanadları tutulur, uçmaz olur.	Hiçbir vakit tuzak ona zebun olmaz ama muttasıl onun kanadı kırılır durur.	خود زیون او نگردهد هیچ دام لیک پَرش در شکست افتد مدام	3723
Bağ çözüp bağlamakla az uğraş da kanadların tutulmasını, uçmadan kalmıyasın.	Düğümle meşgul olma ki senin bu uğraşmandan vücudundan birer birer tüyün kanadın kopmasın.	با گره کم کوش تا بال و پرت نسکد یک یک از این کرّ و فرت	3724
Yüz binlerce kuşun kanadı kırıldı da yine o ârızalı yerlerdeki tuzakları gidermedi.	Yüz binlerce kuşların kanatları kırıldı da o ârızalar tuzağı yine kapanmadı.	صد هزاران مرغ پرهاشان ⁴⁶⁴ شکست و آن کمین گاه عوارض را نبست	3725
Kuran'da onların ahvalini oku haris adam: "Bütün şehirlerde gezip dolaştılar, her tarafı elde ettiler." Bak hele "Bir kurtuluş var mı?"	Ey haris sen onların halini Kur'an'dan oku ki (memleketler gezdiler azaptan kurtulamadılar) mealinde ki ayette mezkûrdur.	حال ایشان از نبی خوان ای حریص نَقَّبُوا فِيهَا بَيْنَ هَلْ مِنْ مَحِيص	3726
Türk, Rum ve Arabın kavgasından engûr ve inep şüphelerine düşmekten başka bir şey çıkmaz.	Türk'ün Rum'un Arap'ın nizaindan (engur, ineb) şüpheleri hal olmadı.	از نزاع تُرک و رومی و عرب حل نشد اِشکالِ انگور و عنب	3727
Mânevi dilleri bilen Süleyman gelmedikçe bu ikilik kalkmaz.	Birçok dil bilir bir Süleyman-ı manevi olmadıkça bu ikilik kalkmağa makdur olmaz.	تا سلیمان لَسین معنوی در نیاید بر نخیزد این دُوی	3728
Kavgacı kuşlar, hepiniz doğan gibi şehriyarın şu davulunu duyun!	Ey münaza'acı kuşlar güruhu, siz de şahin gibi padişahın hareket davulunu işitiniz.	جمله مرغانِ منازع باز وار بشنوید این طبلِ بازِ شهریار	3729
Aranızdaki ihtilâfı bırakın da ruhunuzu her yandan şâdedin.	İhtilafınızdan ittihat cihetine haydi her cihetten neşeli surette koşunuz.	ز اختلافِ خویش سوي اتحاد هین ز هر جانب روان گردید شاد	3730
Nerede olursanız olun, yüzünüzü o tarafa dönün. O Süleyman, sizi kendine teveccühden men etmedi ki.	Olduğunuz yerden sizi men eylemeyen canibe doğru yüz çeviriniz.	حَيْثُ مَا كُنْتُمْ قُولُوا وَجْهَكُمْ نَحْوَ هَذَا الَّذِي لَمْ يَنْهَكُمْ	3731

Fakat kör kuşlarız, terbiyeden hayli uzağız. O Süleyman'ı bir an bile tanımadık gitti!	Kör kuşlarız, düzensiz o Süleyman peygamberi biran bile anlayamamışız.	کور مرغانیم و بس ناساختیم کان سلیمان را دمی نشناختیم	3732
Baykuşlar gibi doğanlara düşmanınız, hulâsa viranelerde kalmışız.	Baykuşlar gibi şahine düşman olmuşuz o sebeple viranelere kalmışız.	همچو جُغدان دشمنِ بازان شدیم لاجرم وامانده ویران شدیم	3733
Bilgisizliğimiz, körlüğümüz son derecede. Bu yüzden de Tanrı azizlerini incitmeye kastediyoruz.	Fevkalade cehaletimizden körlüğümüzden naşı o Tanrı azizlerine kastediyoruz.	می کنیم از غایتِ جهل و عما قصِدِ آزارِ عزیزانِ خدا	3734
Süleyman'dan aydınlanan kuşlar, nasıl olur da suçsuz, sebepsiz bir kuşun kanadını yolarlar?	Süleyman'dan tenevvür eden kuşlar güruhu günahsız suçsuz tüy ve kanatlarını niçin koparsınlar.	جمع مرغان کز سلیمان روش اند ⁴⁶⁵ پُر و بال بی گنه کی بر کنند	3735
Kanadını yolmak şöyle dursun, onlar, âcizlere yem verirler. O kuşlarda aykırılık ve kin yoktur. Hoş kuştur onlar, hoş kuş!	Yine acizlere gıda taşırlar o kuşlar ihtilafsız kinsiz olarak hoşturlar.	بلکه سوي عاجزان چینه کشند بی خلاف و کینه آن مرغان خوشند	3736
Onların hüthüteleri kutlulamak üzere yüzlerce Belkıs'ın yolunu açar;	Onların çavuş kuşu Hakkı takdis ettirmek için yüz Belkıs'ın tevhit yolunu açar.	هدهد ایشان پی تقدیس را می گشاید راه صد بلقیس را	3737
Kargaları surette kargadır, hakikatte himmet doğanı "Mâzâga" sırrına mazhardır onlar.	Onların kargaları surette karga ama onlar himmet şahinidirler. (mazagal basar) sırrına mazhardırlar.	زاغ ایشان گر به صورت زاغ بود بازِ همّت آمد و مازاغ بود	3738
Leylekleri "lek lek" der ama şüpheye birlik ateşini salar;	Lek lek diyen onların leylekleri şek ve şüpheyi tevhit ateşine vururlar.	لک لک ایشان که لک لک می زند آتش توحید در شک می زند	3739
Güvercinleri, doğanlardan korkmaz. Hattâ doğan, o güvercinlerin önünde baş kor.	Onların güvercinleri şahinden heybetlenmezler şahin onların güvercinlerine baş koyar.	و آن کبوترشان ز بازان نشکهد باز سر پیش کبوترشان نهد	3740

⁴⁶⁵روش اند: روشنند K

Bülbülleri, insana vecit ve halet verir; gülistanları, kendi gönüllerindedir.	-	بابل ايشان كه حالت آرد او در درونِ خویش گلشن دارد او	3741
Duduları, şeker kaydında değildir. Ebedî şeker, kendi içlerinde bulurlar.	Onların hal ve neşe getiren bülbüllerinin gönüllerinde ebedi şeker yüz kondurmuştur.	طوطی ايشان ز قند آزاد بود کز درون قند ابد رویش نمود	3742
Tavusların ayakları bile, bakılsa, öbür tavusların kanadlarından daha güzel görünür.	Onların tavuslarının ayağı bakılırsa uçan başka tavustan daha iyidir.	پای طاوسان ⁴⁶⁶ ايشان در نظر بهتر از طاوس پران ⁴⁶⁷ دگر	3743
Hakan kuşlarının kuru bir sestem ibaret kuş dilleri nerede, Süleyman kuşlarının söyledikleri kuşdili nerede?	Şair Hâkânî'nin (Mantiku't-tayr)ı bir sestir Süleyman'a ait mantikutnı nerede.	مَنْطِقُ الطَّيْرانِ خاقانی صداست منطق الطَّيْرِ سلیمانی کجاست	3744
Sen ne bilirsin kuşların seslerini? Bir an olsun Süleyman'ı görmedin ki!	Sen bir demde bile Süleyman'ı görmemişsin sen kuşlar sesini ne bilirsin.	تو چه دانی بانگِ مرغان را همی چون ندیدیستی سلیمان را دمی	3745
İnsana sesi neşe veren o kuşun kanadı meşrîktan da hariç, mağripte de.	Sesi neş'e- bahşâ olan kuşun kanadı şark ve garbın haricindedir.	پر آن مرغی که بانگش مطرب است از برونِ مشرق است و مغرب است	3746
Her ahengi, Kürsi'den ta yere kadar bütün âlemi doldurur. Azameti yeryüzünden Arşa kadar bütün cihanı istilâ eder.	Ahenginin her birisi Süreyya'dan seraya kadardır seradan da arşa kadar kerr ü fer içindedir.	هر یک آهنگش ز کرسی تا ثری است وز ثری تا عرش در کَرّ و فری است	3747
Bu Süleyman'a uymıyan kuş, karanlığa âşıktır. Yarasaya benzer.	Bir kuş ki bu Süleyman-ı ma'niden hariçte gider baykuş gibi karanlığa âşıktır.	مرغ کو بی این سلیمان می‌رود عاشقِ ظلمت چو خفاشی بود	3748
Ey kötü yarasa, Süleyman'a alış da ebediyen zulmette kalma.	Ey merdud baykuş Süleyman'la olmayı itiyat eyle ki ebediyen zulmette kalmayasın.	با سلیمان خو کن ای خفاشِ رد تا که در ظلمت نمائی تا ابد	3749

⁴⁶⁶طاوسان: طاوسان N, K
⁴⁶⁷طاوس پران: طاوس پران N, K

Oraya doğru bir arşın gitsen arşın gibi ölçü kutbu kesilir, her tarafı ölçer biçersin.	Eğer o tarafa doğru bir arşın gidersen sen gene ölçünün merkezi kesilirsin.	یک گزی ره که بدان سو می روی همچو گز قطب مساحت می شوی	3750
Irgalaya bocalaya total total bile olsa o tarafa sıçradın mı topallıktan da kurtulursun, sakatlıktan da!	Eğer kör total o tarafa doğru sendelersen bütün kör topallıklardan kurtulursun.	وآنکه لنگ و لوک آن سو می جهی از همه لنگی و لوکی می رهی	3751
TAVUKTAN ÇIKAN KAZ PALAZLARI	TAVUĞUN YETİŞTİRDİĞİ KAZ YAVRULARI KISSASI	قصه بط بچگان که مرغ خانگی میپروردشان	
Seni tavuk yetiştirdi, kanadının altında büyüttü. Sana dadılık etti ama sen yine kaz palazısın.	Seni tavuk dadı gibi her ne kadar kanadı altında beslediyse de sen kaz yavrususun.	تخم بطی گرچه مرغ خانه ات ⁴⁶⁸ کرد زیر پر چو دایه تربیت ⁴⁶⁹	3752
Anan o denizin kazıdır. Ancak dadın toprağa mensuptu, dadın bu kuruluğa tapardı.	Senin anan o denizin kazıdır dadın toprak halkındandır ve kuruluğa tapar.	مادر تو بط آن دریا بدست دایه ات خاکی بُد و خشکی پرست	3753
Gönlündeki denize olan meyil yok mu. O tabiat, sana anandan mirastır.	Zaten senin gönlün içinde olan deniz meyli, o tabiat-ı canına anadan mirastır.	میل دریا که دل تو اندر است آن طبیعت جانت را از مادر است	3754
Fakat kuruluğa olan meylin de dadından geçme. Bırak dadıyı, onun reyi kötü, isabetsiz!	Karaya meyl ise sana buradan gelmiştir dadıyı bırak çünkü o kötü gönüllüdür.	میل خشکی مر تو را زین دایه است دایه را بگذار کاو بد رایه است	3755
Dadıyı karada bırak, yürü, kazlar gibi mâna denizine koş, dal denize!	Dadıyı karada bırak ve kazlar gibi sür mana denizine gel.	دایه را بگذار بر خشک و بران اندر آ در بحر معنی چون بطان	3756
Anan seni sudan korkutursa sakın sen korkma, hemen denize koş!	Eğer anan seni sudan korkutursa sen korkma deniz cihetine koşarak sür.	گر ترا مادر بترساند از ⁴⁷⁰ آب تو مترس و سوي دریا ران شتاب	3757

⁴⁶⁸خانه ات: خانهنگی N

⁴⁶⁹کرد زیر پر چو دایه تربیت: زیر پر خیش کردت داگی N

⁴⁷⁰از: ز N, K

Sen kazsın, karada da yaşarsın, denizde de. Kümes hayvanları gibi kokuşuk kümesli bir hayvan değilsin ya.	Sen kazsın karada da denizde de yaşarsın ev kuşu gibi evini kokutanlardan değilsin.	تو بَطی بر خشک و بر تر زنده ای نی چو مرغ خانه خانه کنده ای	3758
Sen “Kerremnâ” hükmünce bir padişahsın ki hem karaya ayak atabilirsin, hem denize!	Sen (Âdemoğlunu kerim kıldık) ayet-i kerimesince sultansın hem karaya hem denize ayak basabilirsin.	تو ز کَرَمْنَا بَنی آدم شهی هم به خشکی هم به دریا پا نهی	3759
“Ve hamelnâhüm fil berri vel bahri” hükmüne mazharsın. Canını karadan kurtar, denize yürüt!	Sen candan (denize bindirdik) ayeti sırrına mazharsın (karada bindirdik) ayetine mensuplardan ileri sür.	که حَمَلْنَاهُمْ عَلَى الْبَحْرِ به جان از حَمَلْنَاهُمْ عَلَى الْبَرِّ پیش ران	3760
Melekler için karaya yol yoktur. Hayvanların da denizden haberleri yok.	Meleklerin karaya yolları yoktur hayvan kısmı da denize vâkıf değildir.	مر ملایک را سوي بر راه نیست جنس حیوان هم ز بحر آگاه نیست	3761
Sen, ten itibarıyla hayvansın, can bakımından melek. Bu suretle hem yerde yürürsün, hem gökte.	Sen hemen hayvan ruhen meleksin ta kim hem yerde hem gökte gezesin diye.	تو به تن حیوان به جانی از مَلک تا رَوی هم بر زمین هم بر فلک	3762
Bu suretle, ben de zahiren sizin gibi insanım ama hakikatte gönlüm, vahye kabiliyetli.	Zahirde (sizin gibi) ayetince beşersin ama (kendisine vahy olunur) ayetiyle göze sahibisin.	تا به ظاهر مَثَلْکُمْ باشد بشر با دل یوحی إِلَیْهِ دیده وَر	3763
Bu toprağa mensup kalıp, yer üstüne düşmüş ama bu çeşit adamın ruhu, o güzelim gökte çark urup durmakta.	Toprak kalıp yere düşmüştür onun ruhu ise yüksek göklerde gezer.	قالبِ خاکی فتاده بر زمین روح او گردان بر آن چرخ برین	3764
Yavrum, biz umumiyetle su kuşlarıyız, dilimizden de ancak deniz anlar.	Ey o oğul, biz hep su kuşlarıyız tamamıyla bizim dilimizden deniz anlar.	ما همه مرغابیایم ای غلام بحر می داند زبانِ ما تمام	3765
Hulasâ Süleyman denizdir, biz kuşlara benzeriz. Ebede kadar Süleyman’da seyredip duruyoruz.	İmdi Süleyman denizdir, biz kuşlarız ebede kadar Süleyman’la gezeriz.	پس سلیمان بحر آمد ما چو طَیْر در سلیمان تا ابد داریم سَیْر	3766

Süleyman'la gel, ayağını denize bas ki su, Davud'a olduğu gibi sana da yüzlerce zırh yapsın.	Süleyman'la beraber denize ayağını bas ki Davut gibi su yüzlerce zırh yapsın.	با سلیمان پای بر ⁴⁷¹ دریا بنه تا چو داود آب سازد صد زره	3767
O Süleyman, meydanda, herkesin gözü önünde. Fakat haset kıskançlık göz bağıcı ve büyücü.	O Süleyman herkesin huzurunda hazırdır ama gayret göz bağıcıdır ve sihir yapıcıdır.	آن سلیمان پیشِ جمله حاضر است لیک غیلت چشم بند و ساحر است	3768
O bizim önümüzde... Bizse cahillikten, uykudan, herzevekillikten onu görmemekte, ondan meysus olmaktayız.	Cehlimizden, uykusuzluğumuzdan, fodulluğumuzdan dolayı o bizim önümüzde olduğu halde biz ondan bıkkınlık gösteririz.	تا ز جهل و خوابناکی و فضول او به پیش ما و ما از وی ملول	3769
Gök gürlemesi, susuzun başını ağrıtır. Bilmez ki kutlu bulutlardan rahmet yağdıracak!	Gök gürültüsü sesi susuza baş ağrısı verir mübarek bulutu getiren o olduğun nasıl düşünmez.	تشنه را دردِ سر آرد بانگِ رعد چون نداند کو گشاند ابرِ سعد	3770
Onun gözü akar suda... Gökten yağın rahmet suyunun zevkinden haberi bile yok!	Onun gözü akan suda kalmıştır gökteki suyun zevkinden bihaberdir.	چشمِ او ماندست در جویِ روان بی خبر از ذوقِ آبِ آسمان	3771
Himmet atını sebebe doğru sürdü de bu yüzden müsebbipten mahrum kaldı.	Himmet binitini esbab cihetine sürmüştür tabii sebebi yaratandan habersiz kalmıştır.	مرکبِ همتِ سوي اسباب راند از مسبَّب لاجرم محجوب ماند	3772
Fakat müsebbibi apaçık gören cihan sebeplerine gönül kor mu?	Sebebi yaratanı ayanen gören dünya sebeplerine gönül verir mi?	آنکه بیند او مسبَّب را عیان کی نهد دل بر سببهای جهان	3773
HACILARIN, ÇÖLDE TEK VE TENHA İBADET EDEN BİR ZÂHİDİN KERAMETİNE HAYRAN OLMALARI	HACILARIN OVADA YAKICI KUM ÜZERİNDE TEK VE TENHA GÖRDÜKLERİ ZAHİDİN KERAMETİNE HACILARIN HAYRAN KALMALARI	حیران شدنِ حاجیان در کراماتِ آن زاهد که در بادیه تنهانش یافتند استادی ریگ سوزان⁴⁷²	

⁴⁷¹بر: در N, K

⁴⁷²حیران شدنِ حاجیان در کراماتِ آن زاهد که در بادیه تنهانش یافتند استادی ریگ سوزان: حیران شدنِ حاجیان در کراماتِ آن زاهد که در بادیه تنهانش یافتند N, K

Çöl ortasın da bir zâhit vardı. Abbadiye kabîlelerine mensup olanlar gibi ibadete de dalmış, kendisinden geçmişti.	Ova ortasında bir zat vardı Eshab-I ibadet misilli ibadetine müstağrak olmuştu.	زاهدی بُد در میانِ بادیه در عبادت غرق چون عبّادیه	3774
Hacılar civar şehirlerden gelip oraya ulaştılar, o kupkuru yerde bir zâhit gördüler.	Hacılar şehirlerden oraya eriştiler gözleri o zâhid-i huşka düştü.	حاجیان آنجا رسیدند از بلاد دیده شان بر زاهد خشک اوفتاد	3775
Zâhidin yeri kaskatıydı. Fakat kendisinin mizacı yumuşak. Çölün samyeli, âdeta ona ilâç kesilmişti.	Zahidin olduğu yer kurak ve rutubetli idi ilacı ovanın sam yelinden ibaretti.	جای زاهد خشک بود او تر مزاج از سَمومِ بادیه بودش علاج	3776
Hacılar, onun yalnızlığına, o âfetler içinde selâmette oluşuna şaşılar.	Hacılar onun yalnızlığına ve âfetler içinde selamet kalışlarına hayran kaldılar.	حاجیان حیران شدند از وحدتش و آن سلامت در میانِ آفتش	3777
Kum üstünde namaza durmuştu. Kum, öyle bir kumdu ki hararetinden tenceredeki su bile kaynar, coşardı.	Kum üzerinde namaza durmuştu öyle kum ki hararetinden tencere kaynardı.	در نمازِ استاده بُد بر روی ریگ ریگ کز نَفَس بجوشد آبِ دیگ	3778
Halbuki dersin ki o, sanki bir yeşillikte bir gülistanda; yahut Burak'a, Döldüle binmiş!	Sen dersin ki sebze ve gülistan içinde sarhoştur yahut da Burak'a Döldül binmiştir.	گفتی سرمست در سبزه و گل است یا سواره بر براق و دُلْدُل است	3779
Yahut da ayağının altında ipekli örtüler, kumaşlar var samyeli ona sabah rüzgârından daha hoş!	Yahut ki ayağı ipekler ve hulleler üzerindedir yahut ki sam yeli ona bad-ı sabadan daha iyidir.	یا که پایش بر حریر و حَلّه هاست یا سَموم او را به از بادِ صباست	3780
O namaz kılarken hacılar beklediler. Zâhit, uzun bir fikre dalmış, kendisinden geçmişti.	O cemaat orada namazda kaldılar ta ki derviş namazdan fariğ oldu.	پس بماندند آن جماعت با نیاز ⁴⁷³ تا شود درویش فارغ از نماز ⁴⁷⁴	3781

⁴⁷³پس بماندند آن جماعت با نیاز: ایستادند انتظار او در نماز N

⁴⁷⁴تا شود درویش فارغ از نماز: مانده بُد استاده در فکر دراز N

Neden sonra istiğraktan ayıldı, kendisine geldi. Hacıların içinde gönül gözü açık birisi,	O fakir istiğraktan avdet edince o cemaat içinden münevver kalpli uyanık birisi.	چون ز استغراق باز آمد فقیر زان جماعت زنده ای روشن ضمیر	3782
Gördü ki, zâhidin elinden, yüzünden sular damlamakta, elbisesi aptes suyundan ıslak.	Gördü ki şeyhin elinden yüzünden sular damlıyordu elbisesi abdest asarıyla doluydu.	دید کآبش می چکید از دست و رو جامه اش تر بود ز آثار وضو	3783
“Bu su nereden?” diye sordu. Zâhit, elini kaldırıp “Gökten” diye cevap verdi.	Şeyhe sordu ki: Suyun neredendir elini kaldırıp gösterdi (göktendir) demek istedi.	پس پرسیدش که آبت از کجاست دست را بر داشت کز سوی سماست	3784
Adam, “Kuyu” ip yokken ne vakit istesen su bulabilir misin? Hemen yağmur yağar mı?	Sordu ki: vakit istersen erişir mi kuyusuz, liften yapma ipsiz (su gelir mi).	گفت هر گاهی که خواهی می رسد بی زچاه و بی ز حبلِ مِنْ مَسَد	3785
Ey din sultanı, müşkülümüzü hallet de yakine erelim.	-	مشکلِ ما حل کن ای سلطانِ دین تا ببخشد حالِ تو ما را یقین	3786
Sırlarından bir sırrı bize de göster de bellerimizden zünнарları kesip atalım” dedi.	Esrarından bize bir sır göster de biz de belimizden zünнарları keselim.	وانما سِرِّی ز اسرارِت به ما تا ببریم از میان زَنارها	3787
Zâhit, gözlerini göğе kaldırarak dedi ki: “Yarabbi, hacıların duasına icabet et.	Ya Rabbi hacıların duasını kabul eyle diye gözlerini göklere açıp dua eyledi.	چشم را بگشود سوی آسمان که اجابت کن دعایِ حاجیان	3788
Ben gökten rızık aramaya alışmışım, sen bana gökten kapı açtın.	Rızkımı istemegi çün asumandan itiyat etmişim çünkü benim rızık kapımı göklerden açtın.	رزق جویی را ز بالا خو گَرَم تو ز بالا بر گشودستی دَرَم	3789
Ey Lâmekân âleminde mekân izhar eden, ey “Rızkınız göktedir” sırrını ayan eyliyen!”	Ey lamekânda mekan gösteren (gökleredir rızkınız) ayetine ayan eyleyen dedi.	ای نموده تو مکان از لامکان فی السَّماءِ رِزقُکُم کرده عیان	3790

Zâhit, bu münacattayken hemen su sömüren fil gibi bir lâtif bulut peyda oldu.	Bu münacat arasında hoş bir bulut su çeken fil gibi hemen zuhur eyledi.	در میان این مناجات ابر خوش زود پیدا شد چو پیل آب کش	3791
Bardaktan boşanırcasına yağmur yağmaya başladı, derelerde, mağaralarda gölcükler meydana geldi.	Tulumdan su boşalır gibi yağmaya başladı herkes kaya dibinden mağaralara gizlendi.	همچو آب از مشک باریدن گرفت در گو و در غارها مسکن گرفت	3792
Bulut, tulumlar gibi gözyaşı döküyordu. Hacıların hepsi matralarını açtı.	Bulut tulum gibi gözyaşı döktü hacılar da mataraları açtılar.	ابر می بارید چون مشک اشکها حاجیان جمله گشاده مشکها	3793
İçlerinden bir bölük halk o şaşılacak şeyler yüzünden bellerindeki zünnarları kestiler.	Cemaatten bir kısmı bu acayip işlerden dolayı bellerinden zünnarı kestiler.	یک جماعت زان عجایب کارها می بُریدند از میان زَنارها	3794
Bir bölüğünün de bu hayret edilecek şey yüzünden yakini arttı. Tanrı, doğru yolu daha iyi bilir.	Bu acibeden diğer bir kavmin de yakîni daha arttı doğru yolu Allah bilir.	قوم دیگر را یقین در ازدیاد زین عجب والله أعلم بِالرَّشَاد	3795
Bir bölüğüyse bu kerameti kabul etmeyip hamhalat bir halde ebedî nâkıs olarak kaldı, söz de burada bitti.	Diğer bir kavim de kabiliyetsiz, ekşi ve ham, ebedi nakıs kaldılar söz bitti.	قوم دیگر ناپذیرا تُرش و خام ناقصان سرمدی تَمَّ الْكَلَام	3796

3. CİLT

Ey Hak Ziyası Husâmeddin, şu üçüncü defteri de meydana çıkar. Bir şeyin üç kere yapılması sünnettir.	Ey ziya'ul- hak Hüsameddin getir şu üçünü defteri ki üç kere olmak sünnettir.	ای ضیاءالحق حسام الدین بیار این سوم دفتر که سنّت شد سه بار	1
Üçüncü defterde sır hazinelerini aç, özürleri bir yana at.	Üçüncü defterde esrâr-ı İlâhi hazinesini aç. İtizarı bırak.	بر گشا گنجینه اسرار را در سوم دفتر بهل اعدار را	2
Senin kuvvetin Tanrı kuvvetinden sızıp gelmekte... hararetle atan damarlardan değil.	Kuvvetin Tanrı kuvvetinden sızar. Harareten dareban eden damarların değildir.	قَوَّت از قَوَّتِ حق می زهد نز ⁴⁷⁵ عروقی کز حرارت می جهد	3

⁴⁷⁵نز: نه از N

Şu aydın güneş چراغı, fitille, pamukla, yağla, aydınlanmıyor ya.	Bu güneş چراغı ki parlamaktadır fitilden pamuktan yağdan değildir.	این چراغ شمس کو روشن بود نز ⁴⁷⁶ فتیل و پنبه و روغن بود	4
Böylece durup duran gök kubbenin ne ipi var, ne direği!	Böyle daim olan gök tavanı çadır ipiyle veya direklerle durucu değildir.	سقف گردون کو چنین دایم بود نز ⁴⁷⁷ طناب و اُستتی قایم بود	5
Cebrail'in kuvveti mutfaktan değil, varlığı yaratanın cemalinden.	Cebrail'in kuvveti matbahtan değildir varlığı yaratan Tanrı didarındandır.	قوت جبریل از مطبخ نبود بود از دیدارِ خلاق وجود	6
Hak Abdâl'inin kuvveti de bil ki Hak'tandır; yemekten, tabaktan değil.	Böylece abdâlân İlâhın kuvveti de haktandır, böyle bil teamdan, tabaktan değildir.	همچنان این قوت ابدال حق هم ز حق دان نز ⁴⁷⁸ طعام و از طبق	7
Onların cisimlerini nurla da yağurdular.. onlar bu yüzden ruhu da geçtiler, meleği de.	Onların cisimlerini nurdan yaratmışlar da onlar ruhtan ve melekten ileri gitmişlerdir.	جسمشان را هم ز نور اسرشته اند تا ز روح و از ملک بگذشته اند	8
Sen de Ulu Tanrı'nın sıfatlarıyla sıfatlandın.. Halil'e olduğu gibi sana da ateş gül bahçesi haline geldi.	Sen o evsâf-ı İlâhi ile muttasıf olduğundan dolayı Hazret-i İbrahim Halil gibi sana da ateş gülistan olmuştur.	چونکه موصوفی به اوصاف جلیل بر تو آتش شد گلستان چون خلیل ⁴⁷⁹	9
Ey unsurlar, mizacına köle olan; beş duyguyla altı cihet râm oldu.	Ey Hüsameddin, ey anasır, mizacına köle olan zat! Beş his altı cihet sana esir olmuştur.	پنج حس و شش جهت گشت از تو رام ⁴⁸⁰ ای عناصر مر مزاجت را غلام	10
Her mizâcın mayası anasıdır. Fakat senin şu mizacın, her mertebeden üstün.	Anasır her mizacın mayasıdır bu senin mizacın da her mertebeden âlîdir.	هر مزاجی را عناصر مایه است وین مزاجت برتر از هر پایه است	11
Senin mizâcın, şu yayılmış, şu geniş âlemden birlik vasfını bir araya derleyip toplamıştır.	Bu döşenmiş âlemden senin mizacın şimdi vahdet vasfını toplamıştır.	این مزاجت از جهان مُنبسط وصف وحدت را کنون شد مُلتقط	12

⁴⁷⁶نز: نه از N

⁴⁷⁷نز: نه از N

⁴⁷⁸نز: نه از N

⁴⁷⁹بر تو آتش شد گلستان چون خلیل: ز آتش امراض بگذر چون خلیل N, K
⁴⁸⁰پنج حس و شش جهت گشت از تو رام: گردد آتش بر تو هم بُرد و سلام N, K

Ne yazık, halkın anlayış sahası pek dar.. halkın havsalası yok!	Hayfa ki halkın anlama arsası gayet dardır halkın boğazı (havsalası) yoktur.	ای دریغا عرصهٔ افهامِ خلق سخت تنگ آمد ندارد خلق خلق	13
Fakat ey Hak ziyası, reyindeki isabet ve kudret, o kadar büyüktür ki helvan, taş a bile boğaz verir.	Ey ziya'ul hak, hazâkat-i re'ynle senin helvan taş a boğaz bahşeder.	ای ضیاءالحق به جذقِ رای تو خلق بخشد سنگ را حلوائی تو	14
Tur dağı, tecelliye uğrayınca boğazlandı, şarap içti, hattâ o şaraba tahammül edemedi de	Tur dağı tecelli esnasında boğaza malik olmuştur ki şarap içmiş ve şaraba tahammül edememiştir.	کوه طور اندر تجلی خلق یافت تا که می نوشید و می را بر نتافت	15
Yarıldı, zerre zerre oldu. Hiç dağın deve gibi oynadığını gördünüz mü?	(Dağ didik didik oldu dağ yarıldı.) Hiç siz dağda deve oynaması gördünüz mü?	صَارَ دَكَاً مِنْهُ وَأَنْشَقَّ الْجَبَلُ هَلْ رَأَيْتُمْ مِنْ جَبَلٍ رَفُصَ الْجَمَلِ	16
Herkes herkese lokma birşey verebilir ama, boğaz bağışlamak, ancak Tanrı işidir.	Herkesten herkese lokma bağışlamak olabilir ama boğaz ihsan etmek ancak Tanrı işidir.	لقمه بخشی آید از هر کس به کس ⁴⁸¹ خلق بخشی کارِ یزدان است و بس	17
Tanrı, cisme de boğaz verir, ruha da. Her uzvuna ayrı ayrı boğaz bağışlar.	Tanrı cisme de, ruha da boğaz ihsan eder Tanrı her uzvun için boğaz ihsan eder.	خلق بخشد جسم را و روح را خلق بخشد بهر هر عضو جدا	18
Fakat bu ihsanı, kendini ululuğa verdiği, kötülükten ve hileden arındığın vakit yapar da	Bu boğazı ve ağzı bir vakitte bahşeyler ki onun emrini iclal edici olursun hile ve hud'adan hâlî olursun.	این گهی بخشد که اجلالی شوی از ⁴⁸² دغا و از ⁴⁸³ دغل خالی شوی	19
Sen de pâdişâhın sırrını kimseye söylemez, şekeri sineğe sunamazsın.	Ol sebeple sultan sırrını kimseye söylemeyesin şeker şerbetini de sinek önüne dökmeyesin.	تا نگویی سِرِّ سلطان را به کس تا نریزی قند را پیشِ مگس	20
Ululuk şarabını o adamın kulağı içer ki süsen gibi yüzlerce dili olduğu halde dilsizdir.	Esrar-ı Celali susam gibi yüz tane dili olduğu halde yine dilsiz olan anlar.	گوشِ آنکس نوشد اسرارِ جلال کو چو سوسن صدزبان افتاد و لال	21

⁴⁸¹از هر کس به کس: از هر تیس N

⁴⁸²از: N, K وز

⁴⁸³از: N وز

Tanrı'nın lûtfu, su içsin de yüzlerce ot bitirsin diye toprağa boğaz ihsan eder.	Suyu içip de yüz türlü ot vücuda getiren toprağa lutf-ı İlahî boğaz ihsan eyler.	حلق بخشد خاک را لطف خدا تا خورد آب و برآید صد گیا	22
Sonra, topraktan yaratılan mahluklara boğaz verir, dudak verir.. onlar da arayıp topraktan biten otları otlarlar.	Yine topraktan yaratılan zî-ruha da boğaz ve dudak ihsan eder de talepkârlıkla arzın otunu yer.	باز خاکی را ببخشد حلق و لب تا گیاهش را خورد اندر طلب	23
Hayvan, ot yedi de semirdi mi.. insana gıda olur, ortadan kalkar.	Hayvan arzın otunu yiyince beslenir o da insan gıdası olur gider.	چون گیاهش خورد حیوان گشت زفت گشت حیوان لقمه انسان و رفت	24
Fakat toprak da, ruh çıktı, insan görüşten ayrıldı mı insanı yeyip sömürür.	İnsan da ruhtan ve görüşten ayrılıp ölünce be- tekrar toprak insan yeyici olur.	باز خاک آمد شد آگال بشر چون جدا شد از بشر روح و بصر	25
Zerreler gördüm: Hepsi ağızlarını açmışlar. Gıdalarını söylesem söz uzar gider.	Ben hepsinin ağızları açık zerreler gördüm ki eğer onların yediklerini (yahut: ufaklıklarını) söylersem mesele uzar.	زره ها دیدم دهانشان جمله باز گر بگویم خوردشان گردد دراز	26
Yaprakların gıdası onun kereminden... dallara dadı, onun umumî ve şâmil lûtfu.	Yaprakların levazımı onun ihsanındandır dayelerin dayesi de onun umumi lûtfudur.	برگها را برگ از انعام او دایگان را دایه لطف عام او	27
Rızıkların rızkını o vermekte. Buğday, rıziksız nasıl baş gösterir, biter?	Rızıklara rızkı o verir çünkü buğday gıdasız nasıl yetişir.	رزقها را رزقها او می دهد زانکه گندم بی غذایی چون زهد	28
Bu sözün sonu gelmez. Ben, bir miktarını söyledim, öbürlerini sen anlayıver.	Bu sözün şerhinin sonu gelmez ben parçalardan bir parçasını söyledim.	نیست شرح این سخن را منتها پاره ای گفتم بدانی زآن 484 پارهها 485	29
Bil ki bütün âlem yiyecek ve yenenden ibarettir. Hak'la bâki olanları da Hakk'a yönelmiş ve Hakk'ın makbûlü olmuş bil.	Bütün alem yiyici ve yenicidir bakileri de erbab-ı ikbal ve merdan-ı makbulden ibarettir.	جمله عالم آکل و مأکول دان باقیان را مقبل و مقبول دان	30

Bu âlem de daima neşre uğrayıp durur, bu âlemdekiler de. O âlemle o âleme gidenlerse daimî ve ebedîdir.	Bu cihan ve sakinleri dağınık ve fanidir o âlemle onun sakinleri ebedi ve ber devamdır.	این جهان و ساکنانش مُنتَشِر و آن جهان و سالکانش مُسْتَمِر	31
Bu âlemin de sonu yoktur, bu âleme âşık olanların da. O âlem ehliyse ebedî ve bir aradadır.	Bu cihanla aşıkları sonsuzdur o âlemin ehli ebedî ve topludur.	این جهان و عاشقانش مُنْقَطِع اهلِ آن عالم مُخَلَّد مُجْتَمِع	32
Kerem ona derler ki insan, kendisini ebedî kılacak âbıhayatı kendisine versin.	İmdi kerem ve muvaffakiyet odur ki kendisine ab-ı hayat vere ki o sebeple imdi kala.	پس کریم آن است کو خود را دهد آب حیوانی که مآئد تا ابد	33
Kerem sahibi, “Bâkıyât-us sâlihât” ın ta kendisidir. Yüzlerce âfetten, tehlikeden korkudan kurtulmuştur.	Kerim ve muhterem zatlar (Bâkıyât-u’s sâlihât) denilen güzidelere ki yüzlerce âfetten, tehlikeden, korkudan halâs olmuştur.	باقیاتُ الصّالحات آمد کریم رسته از صد آفت و أخطار و بیم	34
Onlar, binlerce kişi olsalar yine bir kişiden fazla değildir. Hayallere kapılanlar gibi sayı düşünmezler ki.	Binlerce olsalar dahi bir kimseden fazla değildir, onlar sayısı mevzû-ı bahs olmayan hayâlât gibidirler.	گر هزارانند یک کس بیش نیست چون خیالات عدد اندیش نیست	35
Yiyenle yenenin boğazı, gırtlak var... galiple mağlûbun akli, reyî.	Yiyenin ve yenilenin boğazı ve gırtlak vardır galibin de mağlûbun da akli ve mulahazası vardır.	آکل و مأکول را حلق است و نای غالب و مغلوب را عقل است و رای	36
Tanrı adâlet asâsına boğaz Verdi de o kadar sopaları, o kadar ipleri yedi.	O Tanrı ma’delet asâsına gırtlak ihsan eyledi de o, o kadar asayı urganları yedi.	حلق بخشید او عصای عدل را خورد آن چندان عصا و حبل را	37
Öyle olduğu hâlde o yemeden semirmedi, şişmedi. Yeyişi de hayvan yeyişi değildi, kendisi de hayvan değil.	O yediklerinin hepsi onda bir fazlalık hasıl etmedi çünkü onun yemesi ve kendi şekli hayvanca şeylerden değildi.	و اندر او افزون نشد ز آن جمله اکل زانکه حیوانی نبودش اکل و شکل	38
Tanrı, her doğan hayali yesin diye yakına da, asâya verdiği gibi boğaz Verdi.	Asa gibi yakîn ilmine de boğaz verdi o da âlemde zuhur eden bütün hayalleri yedi.	مر یقین را چون عصا هم حلق داد تا بخورد او هر خیالی را که زاد	39

Ayan gibi maaninin de boğazı vardır.. maaniyi rızıklandırır da Tanrı'dır.	İmdi ayan ve mevcûdât gibi me'ânînin de boğazları vardır o me'ânî boğazına rızık veren de yine Allah'tır.	پس معانی را چو آعیان حلقهاست رازقِ خلقِ معانی هم خداست	40
Balıktan aya kadar muhlûkattan hiçbirisi yoktur ki gıdayı çekecek, yiyecek ağzı olmasın.	İmdi deniz dibindeki balıktan gökteki aya kadar hiçbir nesne yoktur ki gıdayı cezbedecek boğazları olmasın.	پس زتا ماهی هیچ از خلق نیست که به جذبِ مایه او را خلق نیست	41
Nefsin boğazı vesveseden boşaldı mı ululuk vahyine konuk olur.	Eğer nefsin boğazı vesvese gıdasından hali olursa ikram ve iclal vücuduna ait gıda mütemadi olur.	خلقِ نفس از وسوسه خالی شود ⁴⁸⁶ میهمانِ وحیِ اجلالی شود ⁴⁸⁷	42
Akılla gönlün boğazında fikir kalmadı mı midenin hazmına muhtaç olmayan bakir rızık bulur.	Akıl, yoran boğazı noksanı düşüncelerden hâlî olursa o mide hazmına muhtaç olmaksızın baki rızık bulur.	خلقِ عقل و دل چو خالی شد ز فکر ⁴⁸⁸ یافتِ او بی هضمِ معده رزقِ بکر ⁴⁸⁹	43
Fakat bil ki bunun şartı mizâcı tebdil etmektir. Çünkü kötülerin ölümü kötü mizâçtandır.	Bil ki bunun şartı tebdil-i mizâc etmektir çünkü kötülerin ölümü kötü mizâçtan olur.	شرطِ تبدیلی مزاج آمد بدان کز مزاج بد بود مرگِ بدان	44
İnsanın mizâcı toprak yemeğe alışırse rengi sararır, kötüleşir. İnsan hastalanır, düşkün bir hale gelir.	İnsanın mizacı kil yemek olursa sapsarı çirkin renkli hasta ve düşkün olur.	چون مزاج آدمی گلِ خوار شد زرد و بدرنگ و سقیم و خوار شد	45
Fakat kötü mizâcı değişirse kötülüğü gider; yüzü çırağ gibi parlar.	Bu kötü mizacı dahi değişince yüzünün çirkinliği gider, parlar.	چون مزاج زشتِ او تبدیل یافت رفت زشتی از رخس چون شمع تافت	46
Dadı süt emer çocuğunu türlü türlü nimetlerden gıdalandırır.	Mesela: Bir dadı gibi ki süt emen çocuğa türlü nimetlerden gıda verir.	دایه ای کو شیرِ خواره طفل را ⁴⁹⁰ تا ز نعمتها کند او را غذا ⁴⁹¹	47

⁴⁸⁶خلقِ نفس از وسوسه خالی شود: خلقِ جان از فکرِ تن خالی شود N, K

⁴⁸⁷میهمانِ وحیِ اجلالی شود: وانگهان روزیش اجلالی شود N, K

⁴⁸⁸خلقِ عقل و دل چو خالی شد ز فکر: - N, K

⁴⁸⁹یافتِ او بی هضمِ معده رزقِ بکر: - N, K

⁴⁹⁰دایه ای کو شیرِ خواره طفل را: دایه ای کو طفلِ شیرآموز را N, K

⁴⁹¹تا ز نعمتها کند او را غذا: تا به نعمت خوش کند پدفور را N, K

Ama çocuğu memeden kesti mi ona yüzlerce bahçelerin, bostanların yolunu açar.	O dolu bir memenin yolunu çocuğa kaparsa ona yüz bahçenin yolunu açar.	گر ببندد راه آن پستان بر او ⁴⁹² بر گشاید راه صد بُستان بر او ⁴⁹³	48
Çünkü meme, o zayıf çocuk için binlerce nimetlerin, binlerce yemeklerin, binlerce ekmeklerin hicabıdır.	Çünkü binlerce nimete, sofraya ekmeğe o bir meme çocuk için bir mani olmuştu.	زانکه پستان شد حجاب آن ضعیف از هزاران نعمت و خوان و رغیف	49
Hulâsa yaşamamız, süten kesilmemize bağlıdır. Sen de yavaş yavaş kendini gıdadan kesmeye çalış vesselâm.	İmdi bizim yaşamamız süten kesilmemize mevkuttur. Azar azar çalış söz bitti.	پس حیاتِ ماست موقوفِ فطام اندک اندک جهد کن تَمَّ الْكَلَام	50
İnsan, ana karnındayken kan emer, varlığı kanladır, bedeninin nesçi kanla vücut bulur.	İnsan henüz ana karnında iken kan içici idi, kan onun mecburiyetinin argacı ve arışı idi.	چون جنین بُد آدمی خونخوار بود ⁴⁹⁴ بود او را بود از خون تار و پود ⁴⁹⁵	51
Kandan kesilince gıdası süt olur, süten kesilince lokma yemeğe başlar.	Kandan kesilmekle gıdası süt oldu süten kesilmekle lokma yiyici oldu.	از فطام خون غذایش شیر شد و از ⁴⁹⁶ فطام شیر لقمه گیر شد	52
Lokmadan da kesildi mi Lokman kesilir, gizli matlûba talip olur.	Lokmadan kesilmekle de bir Lokman kesilir, gizli matlûbatın talibi olur.	وز فطام لقمه لقمانی شود طالبِ مطلوب ⁴⁹⁷ پنهانی شود	53
Ana karnındaki çocuğa birisi dese ki: Dışarda pek düzgün, pek güzel bir âlem var..	Cenin rahimde iken birisi ona (hariçte gayet muntazam bir âlem var.)	گر جنین را کس بگفتی در رَحِم هست بیرون عالمی بس مُنْتَظِم	54
Boyuna, enine geniş bir yeryüzü.. orada nice nimetler var, nice sonsuz yiyecek şeyler.	Enine boyuna süslü bir yeryüzü, onda birçok nimet, hayli yiyiciler.	یک زمینی خرمی با عرض و طول اندر او بس ⁴⁹⁸ نعمت و چندین اُکول	55
Dağlar, denizler, ovalar, bostanlar, bağlar, çayırılar..	Dağlar, denizler, ovalar, bostanlar, bağlar, ekinler.	کوهها و بحرها و دشتها بوستان ها باغها و گشتها	56

⁴⁹² بر او: برو N

⁴⁹³ بر او: برو N

⁴⁹⁴ خونخوار بود: بُد خون غذا N, K

⁴⁹⁵ بود او را بود از خون تار و پود: از نجس پاکی بَرَد مؤمن کذا N, K

⁴⁹⁶ و از: وز N

⁴⁹⁷ مطلوب: اشکار N, K

⁴⁹⁸ بس: صد N, K

Pek yüksek, ziyadar bir gökyüzü.. güneş, ay ışığı, yüzlerce süha yıldızı.	Gayet yüksek ve parlak bir gök. Güneş, mehtap nice yıldızlar.	آسمانی بس بلند و پُر ضیا آفتاب و ماهتاب و صد سُها	57
Yıldızdan, poyrazdan doğudan, batıdan esen yeller.. bağlar, bahçeler gelin gibi süslenmekte, bezenmekte.	Kıbleden, batıdan, doğudan esen rüzgârlardan bağlar gelin gibi fiğranırlar ve neşelenirler.	از جنوب و از شمال و از دُبور باغها دارد عروسیها و سور	58
O âlemdeki şaşılacak şeyler anlatılamaz ki.. sen, neden bu kapkaranlık yerde mihnetler içindesin?	O dünyanın acayıpları vasfa sığmaz sen bu karanlıkta neye işkenceye katlanıyorsun.	در صفت ناپید عجایبهای آن تو در این ظلمت چه ای ⁴⁹⁹ در امتحان	59
Bu daracık çarmıhta kan yemektesin; hapis içinde, pislikler içinde, sıkıntılar içindesin.	Daracık bir çarmıh içinde, mahpusluk, pislik ve meşakkat içinde kan yutuyorsun.	خون خوری در چارمیخ تنگنا در میانِ حبس و آنجاس و عنا	60
Çocuk, kendi haline bakıp bunları inkâr eder, bu elçilikten yüz çevirir, kâfir olur.	O kendi hali muktezasınca münker olacaktı bu risaletten (ve hakka davetten) baş çevirmiş kâfir olacaktı.	او به حُکمِ حالِ خود مُنکر بُدی زین رسالت مُعرض و کافر شدی	61
Olmıyacak şey, hileden, yalandan başka bir şey değil, der. Kör adamın vehmi, bunu anlamaktan ne kadar uzak!	Diyecekti: Bu muhaldır, kandırıştır. Aldanıştır, çünkü kör olan evhamı bu manadan uzaktadır.	کاین محال است و فریب است و غرور زانکه وهم کور از این معنیست دور ⁵⁰⁰	62
Buna benzer bir şey görmediği için münkir idraki bunu da kavramaz.	Çünkü onun zihni böyle bir nesnenin cinsini görmedikçe onun münkîrane idraki dinlemez.	جنسِ چیزی چون ندید ادراکِ او نشُود ادراکِ مُنکِرناکِ او	63
İşte cihandaki halk da buna benzer. Abdâl, onlara öbür âlemden bahsetti mi,	Mesela, bu âlemde bir abdâl-ı İlâhî avâm-ı nâsa o bir âlemde bahsetse.	همچنان که خلقِ عام اندر جهان ز آن جهان ابدال می گویندشان	64
“Bu dünyâ kapkaranlık, dapdaracık bir kuyudur.. bu kuyunun dışında renksiz,	Bu dünya gayet karanlık ve dar bir kuyudur, bunun haricinde kokudan renkten hariç azim bir âlem var.	کین جهان چاهی است بس تاریک و تنگ هست بیرونِ عالمی بی بو و رنگ	65

⁴⁹⁹چه ای: چپی N

⁵⁰⁰زانکه وهم کور از این معنی است دور: زآنکه تصویری ندارد و هم کور N, K

kokusuz bir âlem var” dedi mi.			
Bu söz onların hiçbirinin kulağına girmez. Çünkü bu dünya tamahı, kuvvetli ve büyük yerdedir.	Bu ehl-i dünyadan hiçbirisinin kulağına girmez, çünkü bu dünya tamahı geniş ve kalın bir perdedir.	هیچ در گوش کسی زیشان نرفت کین طمع آمد حجاب ژرف و زفت	66
Tamâh, kulağa birşey duyurmaz. Garež, gözü kapar, adama birşey anlatmaz.	Tamah kulağı işitmekten men eder garazın bir hakikate ermekten gözü bağlar.	گوش را بندد طمع از استماع چشم را بندد غرض از اطلاع	67
Nitekim o ana karnındaki çocuk da kana tamah ettiğinden, o aşağılık yurtlara kan, onun gıdası olduğundan.	İşte onun gibi o cenini de adi vatan olan ana karnında gıdası bulunan kana olan tamahı.	همچنانکه آن جنین را طمع خون کان غذای اوست در اوطانِ دون	68
Tamah ona bu âleme ait sözü duyurmaz. Bedendeki kanı, gönlüne sevdendir.	Bu dünyaya müteallik nimetlerin senasından onu perde arkasında bıraktı.	از حدیثِ این جهان محبوب کرد خونِ تن را بر دلش محبوب کرد ⁵⁰¹	69
Sen de bu âlemin güzelliğine tamah etmekte sin de but amah, o ebedî âlemin güzelliğine perde oluyor.	Ana vücudundaki kanı ona daha sevgili kıldı. Sana da bu dünyanın güzellikleri, tamahı o ebedî güzelliklere perde oldu.	بر تو هم طمع خوشی این جهان ⁵⁰² شد حجابِ آن خوشی جاودان ⁵⁰³	70
Gururla dopdolu olan bu hayatın zevki seni doğruluk hayatından uzaklaştırmakta.	Mağruriyetle dolu olan bu hayat zevkinin verdiği tama seni doğruluk hayatından uzak kıldı.	طمع دوق این حیات پر غرور ⁵⁰⁴ از حیات راستینت کرد دور ⁵⁰⁵	71
İyi bil kit amah sni kör eder.. şüphe yok. Senden yakini örter.	İmdi iyi bil ki tama seni kör eder, hiç şüphesiz sana yakîn ve şuhudu kapanmış kalır.	پس طمع کورت کند نیکو بدان ⁵⁰⁶ بر تو پوشاند یقین را بی گمان ⁵⁰⁷	72

⁵⁰¹خونِ تن را بر دلش محبوب کرد: غیر خون او می نداند چاشت خورد N, K

⁵⁰²بر تو هم طمع خوشی این جهان: - N, K

⁵⁰³شد حجابِ آن خوشی جاودان: - N, K

⁵⁰⁴طمع دوق این حیات پر غرور: - N, K

⁵⁰⁵از حیات راستینت کرد دور: - N, K

⁵⁰⁶پس طمع کورت کند نیکو بدان: - N, K

⁵⁰⁷بر تو پوشاند یقین را بی گمان: - N, K

Tamah yüzünden hak, sana bātıl görünür.. tamah yüzünden sende yüzlerce körlükler artar durur.	Tamahtan naşi hak sana batıl görünür tamahtan naşi sende yüz türlü körlükleri artırır.	حق تو را باطل نماید از طمع ⁵⁰⁸ در تو صد کوری فزاید از طمع ⁵⁰⁹	73
Doğrular gibi tamahtan çekin de ayağını o eşğin başına bas.	Doğru mertler gibi tamahtan nefret et ki o eşik üzerine basıp girebilesin.	از طمع بیزار شو چون راستان ⁵¹⁰ تا نهی پا بر سر آن آستان ⁵¹¹	74
O kapıdan girdin mi kurtulursun. Gamdan da dışarıya ayak atmış olursun, neşeden de.	Bu kapıdan girince kurtulursun ayağını görünüşte hariçte bırakırsın.	کندر آن در چون در آئی وارهی ⁵¹² از غم و شادی قدم بیرون نهی ⁵¹³	75
Can gözün aydınlanır, Hakk'ı görür; küfür karanlığından kurtulur, din nuru kesilir.	Can gözün parlak ve hak görücü olur, küfür karanlığı olmaksızın din nuru olur.	چشم جانت روشن و حق بین شود ⁵¹⁴ بی ظلام کفر نور دین شود ⁵¹⁵	76
Erlerin öğütünü canla, başla dinle de korkudan kurtulup emniyete eriş.	Erler nasihatini candan kabul et ki korkudan kurtulup emniyet dâhilinde kalasın.	پند مردان را پذیرا شو بجان ⁵¹⁶ تا رهی از خوف و مانی در امان ⁵¹⁷	77
HIRSLARINDAN FİL YAVRULARINI YİYENLER VE YEMEYİN DİYENİN ÖĞÜDÜNÜ DİNLEMİYENLER	HIRSTAN NAŞİ FİL YAVRUSUNU YİYENLERİN VE ONLARI BUNDAN MEN EDENLERİN NASİHATİNİ DİNLEMİYENLERİN KISASI	قصه خورندگان پیل بچگان⁵¹⁸ از حرص و ترک نصیحت ناصح	

⁵⁰⁸حق تو را باطل نماید از طمع: - N, K
⁵⁰⁹در تو صد کوری فزاید از طمع: - N, K
⁵¹⁰از طمع بیزار شو چون راستان: - N, K
⁵¹¹تا نهی پا بر سر آن آستان: - N, K
⁵¹²کندر آن در چون در آئی وارهی: - N, K
⁵¹³از غم و شادی قدم بیرون نهی: - N, K
⁵¹⁴چشم جانت روشن و حق بین شود: - N, K
⁵¹⁵بی ظلام کفر نور دین شود: - N, K
⁵¹⁶پند مردان را پذیرا شو بجان: - N, K
⁵¹⁷تا رهی از خوف و مانی در امان: - N, K
⁵¹⁸بچگان: بچه N, K

Bilmem işittin mi? Akıllı bir adam, Hindistan'da dostlarından iki üç kişinin	Onu sen işittin mi ki Hindistan'da bir âlim, dostlarından iki üç kimseyi gördü.	آن شنیدی تو که در هندوستان دید دانایی دوسد از دوستان ⁵¹⁹	78
Uzak bir seferden geldiklerini, aç ve çıplak bir halde bulunduklarını gördü.	Aç kalmış, zahiresiz çıplak kalmışlardı uzun yol seferinden gelmişlerdi.	گرسنه مانده شده بی برگ و عور می رسیدند از سفر از راه دور	79
Bilgiden doğma merhameti coşup, “Hoş geldiniz” dedi, güller gibi açıldı.	Âlimliğin deprettiği dostluğu coşarak onlara selam verdi ve gül fidanı gibi açıldı.	مهر دانائیش جوشید و بگفت خوش سلامیشان و چون گلبن شکفت	80
“Biliyorum.. karnınız bomboş, pek açsınız. Açlıktan âdeta Kerbelâ'ya düşmüşsünüz, bu yüzden bütün mihnetlere uğramışsınız.	Dedi ki biliyorum açlıktan ve midede boşalmaktan dolayı bu Kerbela'sı yerde açlığınız toplanmıştır.	گفت دالم کز تجوع وز خلا جمع آمد جوعتان ⁵²⁰ زین کربلا	81
Fakat dostlar aman Allah için olsun sakın fil yavrusu yemeyin.	Fakat aman ha sakın ha ey muhterem halk fil yavrusunu yemeye kalkışmayasınız.	لیک الله الله ای قوم جلیل تا نباشد خوردتان فرزند پیل	82
Şimdi gideceğiniz yolda filler vardır.. Benim öğüdümü can-ü gönülden dinleyin.	Sizin gittiğiniz yerde fil çoktur nasihatimi candan gönülden dinleyiniz.	پیل هست این سو که اکنون می روید پند من از جان و از دل بشنوید ⁵²¹	83
Yolunuzda ki fil yavrularını avlamak istersiniz. Bu gönlünüze pek hoş gelir.	Yolunuzda fil yavruları vardır onları avlamayı çok arzu edersiniz.	پیل بچگانند اندر راهتان صید ایشان هست بس دلخواهتان	84
Onlar pek kuvvetsizdir, pek lâtif ve semizdir. Fakat anaları pusudadır, onları korur.	Çok zarif ve latif ve bilhassa besilidirler ancak pusuda ana daima gözetleyicidir.	بس ضعیفند و لطیف و سمین ⁵²² لیک مادر هست طالب در کمین	85
Yavrusunun ardından feryad-ü figan ederek yüz fersah yol yürür, evlâdını arar durur.	Yavrusu için feryat ederek ah u vah eyleyerek yüz fersah mesafeyi kat eder.	از پی فرزند صد فرسنگ راه او بگردد در حنین و آه آه	86

⁵¹⁹دوسد از دوستان: گروهی N, K

⁵²⁰جوعتان: رنجتان N, K

⁵²¹پند من از جان و از دل بشنوید: پیلزاده مشکند و بشنوید N, K

⁵²²سمین: بس سمین N, K

Hortumundan ateş saçar, dumanlar savurur. Yavrularına merhameti çoktur. Sakın ha yavrularını avlamayın” dedi.	Onun hortumundan ateşler, dumanlar çıkar sizi onun sevgili yavrusundan sakındırırım.	آتش و دود آید از خرطوم او الْحَذَرُ زَانِ بَجْهٍ ⁵²³ مرحوم او	87
Yavrum, veliler de Tanrı çocuklarıdır. Onlar ortada olsun, olmasın.. tanrı, mallarını, canlarını korur, onların ahvalinden haberdardır.	Ey oğul, evliya Tanrı çocuklarıdır onlar hazır iken de gaip iken de Tanrı bilir ve haberdardır.	اولیا اطفالِ حقّند ای پسر در حضور و غیبت آگه با خبر ⁵²⁴	88
Sakın noksanlarını bulup aleyhlerine gıybet etme. Onlar için kin güden, onların öcünü alan Tanrı’dır.	Onların kusur ve noksanları üzerine gıybet ve mezemmet düşünme çünkü hak onların hayatı için düşmanlardan intikamı alır.	غائبی مُندیش از نقصانشان کو گشَد کین از برای جانشان	89
Tanrı dedi ki: Bu veliler benim çocuklarımdır. Gariplik âleminde dirler, eşleri yoktur. Ne işleri vardır, ne güçleri.	Buyurdu ki: Bu evliya benim çocuklarımdır, gariplik âleminde ve işten güçten hâlîdirler.	گفت اطفالِ منند این اولیا در غریبی فرد از کار و کیا	90
Halkı imtihan için hor ve yetim görünürler. Fakat hakikatta dostları da benim, nedimleri de.	Halkın imtihanı için hor ve yetim görünürler fakat manen ben onların dostu ve arkadaşım.	از برای امتحان خوار و یتیم لیک اندر سر منم یار و ندیم	91
Hepsi de benim korumama arka vermiştir. Sanki onlar, benim cüzülerimdir.	Benim ismet ve hıfz sıfatlarım hepsinin muhafızıdır sanki cümlesi benim vücudum eczasındandır.	پشت دارِ جمله عصمت‌های من گویا هستند خود اجزای من	92
Sakın, sakın! Bunlar benim hırka giyenlerimdir. Binlerce kişi arasında yüz binlerce kişidirler, fakat yine de hepsi bir vücuttur.”	Ama ha sakın ha bunlar benim hırka- pûşlarımdır binler içinde yüz binlerdir, hemde tek bir vücutturlar.	هان و هان این دلّ پوشانِ منند صد هزار اندر هزار و یک تنند	93

⁵²³بجه: کودک N, K

⁵²⁴در حضور و غیبت آگه با خبر: غایبی و حاضری بس با خبر N, K

Öyle olmasaydı bir tek Mûsâ, bir tek sopa ile Firavun'un altını üstüne getirebilir miydi?	Böyle olmasaydı bir ağaç hüner gösterip de bir Musa Firavun'u alt üst eder miydi?	ورنه کی کردی به یک چوبی هنر موسسی فرعون را زیر و زیر	94
Öyle olmasaydı Nûh, bir beddua ile doğuyu batıyı sulara gark edebilir miydi?	Yoksa bir bedduayla Nuh Peygamber böyle şarkı garbı tufana ve hakarete gark eyler miydi?	ورنه کی کردی به یک نفرین چنان ⁵²⁵ نوح شرق و غرب را غرق و مهان ⁵²⁶	95
İhsan ve kerem sahibi Lût, zalimlerin şehirlerini perişan eyleyebilir, yerlere batırabilir miydi?	Muhterem Lut peygamberin bir duası kâfirler şehrini cezaya erdirir miydi?	برنگندی یک دعای لوط راد شهرهای کافران را المراد ⁵²⁷	96
Cennete benziyen şehirleri karasu Diclesi oldu. Git de gör.	Onların cennet gibi memleketleri kan diyarı oldu simsiyah kan akan Dicle'yi gör ki ondan nişan kalmıştır.	گشت شهرستان چون فردوسشان دجله آب سیه رو بین نشان	97
Bu Karasu Şam tarafındadır. Kudüs'e giderken yolda görürsün.	Bu nişane ve bu haberi Kudüs yolunda güzergâhta Şam tarafında görürsün.	سوی شام است این نشان و این خبر در ره قدسش ببینی در گذر	98
Hakk'a tapan yüz binlerce peygamber yüzünden her devirde nice azaplar oldu.	Hakka tapan Enbiyanın yüz binlerinden her asırda işte böyle siyasetler zuhura gelmiştir.	صد هزاران ز انبیای حق پرست خود به هر قرنی سیاستها بُدست	99
Söylesem uzun sürer. Ciğer de ne oluyor ki? Dağlar bile kan kesilir.	Söylersem bu beyanat uzar ciğer ne oluyor dağlar kan kesilir.	گر بگویم وین بیان افزون شود خود جگر چه بُود که کُها خون شود	100
Dağlar kan kesilir de sonra gene donar, kalır. Sen bu kan oluşu görmezsin çünkü körsün, kötüsün... bu görüşten ne kadar uzaksın!	Dağlar kan olurda sonra (taş şeklinde) donar sen körsün ve merdutsun ondan dolayı görmezsin.	خون شود کُها ⁵²⁸ و باز آن بفسرد تو نبینی خون شدن کوری و رد	101

⁵²⁵چنان: بد N, K

⁵²⁶غرق و مهان: غرقاب خود N, K

⁵²⁷شهرهای کافران را المراد: جمله شهرستانشان را بی مراد N, K

⁵²⁸کُها: که ها N

Bu kör, ne şaşılacak kördür; uzağı görür, gözü de keskin. Fakat yalnız deveadaki yükü görür.	Acip bir kör, uzağı görür, keskin bakışlı ama devenin yalnız yükünü görür.	طرفه كورى دوربين تيزچشم ليک از اشتر نبيند غير پشم	102
İnsan, hırsından herşeyi kıldan kıla görür, bilir ama oynayıp salınmasında hayır yoktur, bu oynayış şerle doludur.	İnsanoğlu eşyayı kılçasına ayıra ayıra görür ama onun oynaması hayırdan hâlî şerle doludur.	مو به مو بيند ز حرص خود بشر ⁵²⁹ رقص او خالی ز خير و پُر ز شر ⁵³⁰	103
Benliğini kıracak yerde oyna, salın da şehvet yarasının üstündeki pamuğu çek, kopar.	Benliğini kıracak yerde oyna ki şehvet yarasından pamuğu çekip çıkarasın.	رقص آنجا کن که خود را بشکنى پنبه را از ريش شهوت برکنى	104
Erler, meydanda oynar, dolanır, kendi kanları içinde raksederler.	Herkes meydan yerinde oynar ve dolaşırlar ama mertlerdir ki kendi kanları içinde oynarlar.	رقص و جولان بر سر میدان کنند رقص اندر خون خود مردان کنند	105
Varlıklarından kurtuldular mı ellerini çarpar... noksanlarından ayrıldılar mı raksa girerler.	Kendileri elinden kendileri kurtulunca el çırpırlar ayıp ve noksandan sıçrayıp kurtulunca oynamaya koyulurlar.	چون رهند از دست خود دستى زنند چون جهند از نقص بر ⁵³¹ رقصى کنند	106
Çalgıcıları, içlerinden def çalar... denizler, onların coşkunluğunu görüp köpürür.	İçlerinde çalgıcılar def çalarlar denizler onların neşeleriyle el çırpırlar.	مطربانشان از درون دف مى زنند بحرها در شورشان كف مى زنند	107
Sen görmezsin ama onların gayretinden yapraklar bile dalların üstünde el çırpırlar.	Sen görmezsin ama onların neşe izhar ettiklerinin delili olarak yapraklar alenen dallar üzerinde el çırpırlar.	تو نبينى ليک بهر گوششان برگها بر شاخها شد ⁵³² كف زنان	108
Dalların el çırpışını görmüyorsun değil mi? Buna can kulağı gerek... ten kulağıyla duyulmaz ki.	Sen yaprakların el çırpıklarını görmeyorsun ama (onu duymak için) kalp kulağı olmalıdır.	تو نبينى برگها را كف زدن گوش دل بايد نه اين گوش بدن	109

⁵²⁹مو به مو بيند ز حرص خود بشر: مو به مو بيند ز صرف حرص انس N, K

⁵³⁰رقص او خالی ز خير و پُر ز شر: رقص بی مقصود دارد همچو خرس N, K

⁵³¹بر: خود N, K

⁵³²شد: هم N, K

Baş kulağını alaya, yalana dolana kapa da aydın da can şehrini gör.	Beden kulağı değil, baş kulağını şakaya yalana kapat o vakit nurani can şehrini görürsün.	گوشِ سَر بر بند از هزل و دروغ تا ببینی شهر جانِ با فروغ ⁵³³	110
Muhammed'in kulağı, sözlerin içyüzünü duyar... Tanrı, ona Kur'an'da "Kulağın ta kendisi" der.	Hazret-i Muhammed'in kulağı sohbetin esrarını duyar Cenabıhak Kur'an'da o hususu (O peygamber kulak kesilmiştir) diye beyan eyler.	سِر گَشَد گوشِ محمد در سخن کِش بگوید در نُبی حق هُو اُذن	111
Bu peygamber baştan başa kulaktır, gözdür. Onun merhameti sütninedir, bizde onun süt emer çocuklarıyız	O Peygamber baştanbaşa kulaktır, gözdür, onun merhameti dadıdır biz de çocuğuz.	سربه سر گوش است و چشم است این نُبی رحمتِ او مُرضع است او ما صَبی ⁵³⁴	112
Bu sözün sonu gelmez. Sen yine o fil hikâyesine dön, yine o hikâyeye başla da onu anlat.	Bu sözün sonu gelmez ileri sür fil hikâyesine ve baş tarafa doğru kelamı sevk eyle.	این سخن پایان ندارد باز ران سوی اهلِ پیل و بر آغاز ران	113
FİL YAVRULARINA DOKUNANLAR HİKÂYESİNİN SONU	FİL YAVRUSUNA SATAŞANLAR KISSASININ KALANI	بقیه قصه متعرضان پیل بچگان	
Fil onların her birinin ağızlarını koklamakta... hepsinin midelerinin etrafında dönüp dolaşmakta,	Fil her ağzı koklar her adamın midesi etrafında döner.	هر دهان را پیل بویی می کند گردِ معدة هر بشر بر می تند	114
Yavrusunu kim kebabadip yemişse, bularak öd almağa, kuvvetini göstermeğe çalışmaktaydı.	Bakalım çocuğunun kebabı kokusunu nerede bulacak ta kim intikamını kuvvetini ona gösterecektir.	تا کجا یابد کبابِ پورِ خویش تا نماید انتقام و زورِ خویش	115
-	-	تا کجا بوی کباب بچه را ⁵³⁵ یابد و زخمش زند اندر جزا ⁵³⁶	116

⁵³³تا ببینی شهر جانِ با فروغ: تا ببینی شهر جان را با فروغ N
⁵³⁴رحمتِ او مُرضع است او ما صَبی: تازه زو ما مُرضع است او ما صَبی N, K
⁵³⁵تا کجا بوی کباب بچه را: - N, K
⁵³⁶یابد و زخمش زند اندر جزا: - N, K

Sen de Tanrı kullarının etlerini yemekte, onların aleyhinde bulunup günâh kazanmaktasın.	Tanrı kullarının etini yersin onları çekiştirirsen elbet intikam görürsün.	لحمهاي بندگان حق خوری ⁵³⁷ غیبت ایشان کنی کیفر بری	117
Kendinize gelin. sizin ağzınızı koklıyan Tanrı'dır. Doğrudan başka kim canını kurtarabilir?	Dikkat ediniz ki ağzınızı koklayan yaratandır doğrulardan başkası hakkın elinden canını nasıl kurtarır.	هان که بویای دهانتان خالق است کی برد جان غیر آن کو صادق است	118
Bir adamın kabirde ağzını koklıyan Munker, yahut Nekir olursa yazıklar olsun o acınmağa değer kişiye!	Eyvah o acınacak kimseye ki ağzını koklayan Munker Nekir ola.	وای آن افسوسیی کیش بوی گیر باشد اندر گور مُنکر یا نکیر	119
O ulu meleklerden ne ağzını gizlemeye imkan var, ne güzel kokularla iyi bir hale getirmeye çare.	O büyük meleklerden ne ağzı saklamak kâbil nede boş misvakla ağız kokusunu güzelleştirmek mümkündür.	نی دهان دزدیدن ⁵³⁸ امکان ز آن مهان نی توان خوش کردن از دارو دهان	120
Mezara girene, onlara yaltaklanmak mümkün değil; akıl, fikir için hileye sapmaya yol yok!	Üstü örtülü hareket etmek için müdahene de kabil değil akla fikre de bir çare yolu yoktur.	آب و روغن نیست مر روپوش را راه حیلست نیست عقل و هوش را	121
Saçma sapan söyliyene adamın başına güzleri iner, pençeleri batar.	Her hezeyan edenin başına ve kıcına birkaç kere güzleri zahmını indirirler.	چند کوبد زخمهای گرزشان بر سر هر ژاژخا و مُرزشان	122
Azrail'in sopasını, demirini gözünle görmüyorsan güzünün eserine bak.	Azrail'in değneğini demir topuzunu şeklen görmüyorsan eserine bak.	گرز عزرائیل را بنگر اثر گر نبینی چوب و آهن در صُور	123
Bazı zamanlar suret bakımından da görünür de onun için yalnız hasta, bunu anlar, duyar.	Bazı bazı (işkence aleti) kendisi de görünür hasta ona vâkıf olur.	هم به صورت می نماید که گهی ز آن همان رنجور باشد آگهی	124

⁵³⁷لحمهاي بندگان حق خوری: گوشه‌های بندگان حق خوری N, K
⁵³⁸دزدیدن: دزدیدی N

O hasta, dostlar der; bu tepenin üstünde duran kılıç nedir ki?	O hasta der ki: Ey efrâd-ı âilem şu başım üstündeki kılıç nedir.	گوید آن رنجور کای یار حرم ⁵³⁹ چیست این شمشیر بر فرقِ سرم ⁵⁴⁰	125
Dinleyenler de “ Biz öyle bir şey görmüyoruz. Bu, hayalden ibaret” derler. Halbuki ne hayali? Göçme zamanı bu!	Biz görmeyiz belki hayaldir deriz ne hayali? Bu tam irtihâl âlemidir.	ما نمی بینیم باشد این خیال چه خیال است این که هست این ارتحال ⁵⁴¹	126
Ne hayâlî bu? Bu aşağılık felek bile bunun korkusuyla hayal haline geldi.	Bu ne hayaldir ki o ters aşağı felek bu hayalin heybetinden bu hale girmiştir.	چه خیال است این که آن ⁵⁴² چرخ نگون از نهیب این خیالی شد کنون	127
Ölüm haline gelen hastanın önünde gürzlerle kılıçlar his âlemine girdiler.	Gürzler, kılıçlar hastanın önünde alenen görünmüş ve ondan dolayı baş aşağı olmuştur.	گُرزها و تیغها محسوس شد پیش بیمار و سرش منکوس شد	128
O, bu kılıçların ona çekildiğini görür. Fakat ondan başka düşmanın gözü de bağlıdır, dostun gözü de.. bunları gören yoktur.	O görür ki onlar kendisi içindirler düşmanın dostun gözü ondan kapanmıştır.	او ⁵⁴³ همی بیند که آن از بهر اوست چشم دشمن بسته زآن و چشم دوست	129
Dünyâ hırsı gitti de o yüzden hastanın gözü kuvvetlendi; gözü, kan dökme zamanı aydınlandı.	Hastadan dünya hırsı gitti gözü keskinleşti kanı döküleceği zamanda gözü parladı.	حرص دنیا رفت و چشمش تیز شد چشم او روشن گه چون خونریز شد	130
Kibrinin, hışmının yüzünden gözü, vakitsiz öten horoza döndü.	Onun gözü kibrinin hışmının neticesi olarak vakitsiz öten horoz gibi oldu.	مرغ بی هنگام شد آن چشم او از نتیجه کبر او و خشم او	131
Vakitsiz çan çalan, vakitsiz öten horozun başını kesmek vaciptir.	Vakitsiz çanı salladığından (öttüğünden) dolayı kuşun başını kesmek vacip oldu.	سر بریدن واجب آمد مرغ را کو به غیر وقت جنباند درا	132

⁵³⁹کای یار حرم: ای باران من N, K

⁵⁴⁰بر فرق سرم: بر ساران من N, K

⁵⁴¹هست این ارتحال: این هست ارتحال N, K

⁵⁴²آن: این N, K

⁵⁴³او: چو N

Her an, canının bir cüzü ölüm halindedir, her an can verme zamanındadır. Can verme ânında imanını gör, gözet!	Her zaman candan bir parçası nez' olunur (alınır) her hâlet-i nez'de imanını gözet.	هر زمان نزعی است جزو جانت را بنگر اندر نزع جان ایمانت را	133
Ömrün, altın kesesine benzer, geceyle gündüz de para sayan adamdır.	Senin ömrün para kesesi gibidir. Geceyle gündüzde kesedeki paranın hesabını yapmaktır.	عمر تو مانند همیان زر است روز و شب مانند دینار اشمر است	134
Bilmeden, anlamadan sayar durur, nihayet kese boşalır, ay tutulur.	Sayar anlamadan parayı sarf eder ta ki o para hayal olur husufe erer batar.	می شمارد می دهد زر بی وقوف تا که خالی گردد و آید خسوف	135
Dağdan alsan da yerine komasan dağ bile yerinde kalmaz, yok olur gider.	Dağdan bile yerine alıp da yerine koymaya can olursun sarf etmekten dolayı dağ ayakta duramaz olur düşer göçer.	گر ز که بستانی و ننهی به جای اندر آید کوه ز آن دادن ز پای	136
Şu halde heran yerine karşılık koy ki “Secde et de yaklaş” âyetinin maksadı neyse bulasın.	İmdi her nefesinin karşılığını koy ta kim (secde et yakınlık kazan) ferman-ı İlâhisindeki maksada erişesin.	پس بنه بر جای هر دم را عوض تا ز واسجد و اقتراب بابی غرض	137
Bütün işlere böyle çalışma, dindeki işten başka iş için savaşıma.	İşleri mükemmel yapmaya o kadar uğraşma ancak umûr-ı diniyyenin mâ'adâsı işlere çalışıp durma.	در کمال ⁵⁴⁴ کارها چندین مکوش جز به کاری که بود در دین مکوش	138
Sonra sonunda tamamlamadan geçip gidersin. İşlerin sona ermez, ekmeğin de ham kalır.	Sen akıbet natemam ve işlerin neticesiz ve ekmeğin çiğ olduğu halde gideceğin o mezarın,	عاقبت تو رفت خواهی ناتمام کارهایت ابتر و نان تو خام	139
O mezarını lâhdini yapma işi taşla, tahtayla, kilimle, keçeyle olmaz.	Lahtin tamiri taşla direklerle, kerpiçle değildir.	و آن عمارت کردن گور و لحد نی به سنگ است و نه چوب و نی لبد	140
Kendine gönülde bir mezar kazman, onun benliğinin	Belki safâyı kalbi le âleminde kendine bir mezar kazasın ve	بلکه خود را در صفا گوری کنی در منی او کنی دفن منی	141

önünde bu benliği görmeyen gerektir.	Tanrı benliğinde kendi benliğini görsün.		
Onun toprağı olman, gamına gömülmen lazım ki nefesin, kutlu ve tesirli bir hale gelsin.	Sen hem onun toprağı hem onun derdinin medfunu olarsın ta kim senin nefesin onun nefesinden imdad bula.	خاکِ او گردی و مدفونِ غمش تا دمت یابد مددها از دمش	142
Mezara türbe yapmak, üstüne kubbe kurmak, mâna sahiplerine makbul değildir.	Mezarlık binası ve kubbeler ve burçlar erbâb-ı ma'nâ tarafından makbul ve rayiç görülmez.	گورخانه قبه ها و کنگره نبود از اصحاب معنی آن سره	143
Bir bak da gör, diri iken atlaslara bürünen kişinin aklını o ipekler, o atlaslar hiç fazlalaştırır onun reyine isabet verir mi?	Şimdi sağ olduğu halde atlas giyene bak hiç atlas onun aklına yardım eder mi?	بنگر اکنون زنده اطلس پوش را هیچ اطلس دست گیرد هوش را	144
Canı, Munker ve Nekir'in azâbına uğramış, gamlı gönlünde de gam akrepleri yer tutmuştur.	Onun canı Munker Nekir azabında gam ve endişe akrepleri de gamla dolu olan gönlündedir.	در عذابِ مُنکر است آن جان او کز تُمِ غم در دلِ غمدانِ او	145
Zâhirini süslemiş, püslemiş ama içi düşüncelerden feryatlara düşmüş.	Hariçten dışı türlü türlü nakış ve zinetle süslenmiş içini de türlü türlü endişeler inil inil inletir.	از برون بر ظاهرش نقش و نگار وز درون ز اندیشه ها او زار زار	146
Başka birini de görürsün ki eski elbiseler giyinmiş ama o köhne libaslar içinde kamışa benzer, sözü de şeker gibidir.	Öbürünü de görürsün eski hırka içinde endişesi nebat ve sözü ise şekerdir.	و آن یکی بینی در آن دلِقِ کهن چون نباتِ اندیشه و شکرِ سخن	147
FİL HİKÂYESİNE DÖNÜŞ, ÖĞÜTÇÜNÜN ÖĞÜDÜ	FİL HİKÂYESİNE AVDET VE NASİHATÇİNİN NASİHATİ	بازگشتن بحکایتِ پیل و پندِ آن ناصح ⁵⁴⁵	
Öğütçü dedi ki: “Bu öğüdümü tutun da gönlünüz, canınız, belâlara düşmesin.	Nasihâtçi: Benim bu nasihatimi dinleyiniz ki canınız gönlünüz mihnetlere giriftar olmasın.	گفت ناصح بشنوید این پندِ من تا دل و جانتان نفدت در مُمتَحَن	148

⁵⁴⁵ بازگشتن بحکایتِ پیل و پندِ آن ناصح: بازگشتن بحکایتِ پیل N, K

Otlara, yapraklara kaani olun, fil yavrularını avlamaya varmayın.	Otlarla yapraklarla kanaat ediniz fil yavrusu avlamaya gitmeyiniz.	با گیاه و برگها قانع شوید در شکارِ پیل بجگان کم روید	149
Ben, boynumdaki öğüt borcumu ödedim. Öğüdü tutanın sonu, ancak kutluluktur.	Ben boynumdan nasihat borcunu çıkardım nasihatın sonu saadetten başka ne olur.	من برون کردم ز گردن وامِ نُصح جز سعادت کی بود انجامِ نُصح	150
Ben, sizi nedametlerden kurtarmak için elçiliğimi yaptım.	Ben elçiliğimi bildirmeye geldim ki sizi nedametten kurtarayım.	من به تبلیغ رسالت آمدم تا رهانم مر شما را از ندم	151
Kendinize gelin, sakın tamah yolunuzu urmasın. Tamah, yapraklarınızı ta kökünden söker, çıkarır.”	Sakın olmaya ki tamah sizin yolunuzu vurup da yiyecek tamahı sizin kökünüzü sökmesin.	هین مبدا که طمع رَهْتان زند طمعِ برگ از بجهاتان برگند	152
Bunları söyleyip “Haydi, hayra karşı” diyerek onları uğurladı, selâmetledi, gitti. Onlar, yolda kıtlığa düştüler, susuzlukları arttıkça arttı.	Bu sözleri söyleyip (hoşça kalınız) dedi ve gitti. Yiyeceksizlik ve açlık yolda şevklendi.	این بگفت و خیربادی کرد و رفت گشت قحط و جوعشان در راه زفت	153
Ansızın yolda yeni doğmuş güzel bir fil yavrusu gördüler.	Ansızın cadde üzerinde yeni doğmuş hoş bir fil yavrusu gördüler.	ناگهان دیدند برگ ⁵⁴⁶ جاده ای بچه پیلی خوشی نوزادهای ⁵⁴⁷	154
Sarhoş kurtlar gibi başına üşüştüler. Onu tertemiz yeyip bu işten ellerini yıkadılar.	Sarhoş kurtlar gibi hücum edip mükemmel yediler ellerini de temizlediler.	اندر افتادند چون گرگانِ مست پاک خوردندش فرو شستند دست	155
Yoldaşlarından biri, onlara öğüt verdi, o adamın öğüdü hatırındaydı.	Yoldaşlarından biri yemedi o fakirin sözlerini hatırlatarak onlara nasihat etti.	آن یکی همراه خورد و پند داد که حدیثِ آن فقیرش بود یاد	156
Bu söz, adamın o fili kebapedip yemesine mâni oldu. Eski ve tecrübe görmüş akıl, sana yeni bir baht bağışlar.	O adamı o fakirin sözü kebaptan men etti eski akılı sana yeni baht ihsan eder.	از کبابش مانع آمد آن سخن بختِ نو بخشد ترا عقلِ کهن	157

⁵⁴⁶برگ: سوی N, K

⁵⁴⁷بچه پیلی خوشی نوزادهای: پورِ پیلی فربهی نوزادهای N, K

Onlar fil yavrusunu yeyip yattılar, uyudular. O aç adamsa sürüyü bekliyen çoban gibi uyanıktı.	Onların hepsi yatıp uyudular o aç kimse sürü çobanı gibi duruyordu.	پس بقیّتادند و خفتند آن همه و آن گرسنه چون شبان اندر رمه	158
Birdenbire baktı ki kızgın bir fil çıkageldi. Önce o gözetliylene gelip çattı.	Baktı ki müthiş bir fil erişti evvel o bekçi tarafına koştu.	دید پیل سَهْمَنَکِی می رسید اولا آمد سَوِی حارس دَوید	159
Ağzını üç kere kokladı. Fakat ondan hiçbir kötü koku gelmedi.	Üç kere ağzını kokladı ondan gayr-ı muvâfık hiçbir koku gelmedi.	بوی می کرد آن دهانش را سه بار هیچ بویی زو نیامد ناگوار	160
Birkaç kere etrafında dönüp dolaşarak gitti. O iri fil, adama hiç dokunmadı.	Birkaç kere onun etrafını dolanıp gitti o filler padişahı olan iri hayvan onu incitmedi.	چند باری گردِ او گشت و برفت مر ورا نازرد آن شه پیل زفت	161
Uyuyanların hepsinin ağızlarını kokladı. Hepsinden de koku aldı.	Her uyuyanın ağzını kokladı, o uyuyan adamdan kebab rayıhası geldi.	مر لب هر خفته را بوی کرد بوی می آمد ورا ز آن خفته مرد	162
Yavrusunu kebabedip yiyenleri hemencecik paraladı, öldürdü.	Fil yavrusu kebabını yiyen kimseyi fil parçalayıp hemen öldürdü.	از کبابِ پیل زاده خورده بود بر درانید و بکشتش پیل زود	163
O anda hepsini de birer birer paralıyor, onlardan hiç de ürkmüyordu.	Derhal birer birer o güruhu parçaladı onlardan hiç perva etmedi.	در زمان او یک به یک را زان گروه می درانید و نبودش زان شکوه	164
Onların her birini havaya kaldırıp yere vurarak parçalamaktaydı.	Pervasızca onlardan her birini havaya attı sonra yere vurdu parçalandı.	بر هوا انداخت هر یک را گزاف تا همی زد بر زمین می شد شکاف	165
Ey halkın kanını emen, bu işten uzaklaş, halkın kanı, seni savaşa düşürmesin.	Ey halkın kanını emen yoldan çekil ki onların kanı seni husumete sürüklemesin.	ای خورنده خونِ خلق از راه بُرد تا نه آرد خونِ ایشان تَبَرْد	166
Bil ki halkın malı kanı demektir. Çünkü mal güçle, kuvvetle, çalışmayla ele geçer.	Onların malı, yakinen bil ki onların kanıdır çünkü mal kuvvetle ele geçer.	مالِ ایشان خونِ ایشان دان یقین زانکه مال از زور آید در یمین	167
O fil yavrularının anaları kan güder, fil yavrusu yiyenden oç alır, öldürür.	O fil yavrularının annesi kin besler fil yavrusu yiyorsun	مادرِ آن پیل بچگان کین کشد فیل بچه خواره را کيفر کُشد	168

	hasım olan fıl dahi senden intikam alır.		
Ey rüşvet alan, sen fıl yavrusu yemektesin. Sana düşman olan fil, kökünü kazır, seni mahveder.	-	پیل بچه می خوری ای پاره خوار هم بر آرد خصم پیل از تو دمار	169
Hilelere sapanı koku, rüsvay etti. Fıl, yavrusunun kokusunu bilir.	Hayli düşüneni korku rüsva eyler fil yavrusunun kokusu bilir.	بوی رسوا کرد مکر اندیش را پیل داند بوی بچه ⁵⁴⁸ خویش را	170
Hak kokusunu Yemen'den duyan bendeki bâtil kokuyu nasıl olur da duymaz?	Ta Yemen'den hak kokusunu duyan zat batıl kokuyu benden nasıl duymaz.	آنکه یابد بوی حق را از یمن چون نیابد بوی باطل را ز من	171
Mustafa, ta uzak yoldan koku alır da ağzımızdaki güzel kokuyu nasıl almaz?	Hazreti Peygamber ta uzak yoldan koku alınca benim ağzımın kokusunu nasıl anlamaz.	مصطفی چون بوی بُرد ⁵⁴⁹ از راه دور چون نیابد از دهان ما بُخور	172
Duyar, duyar ama yüzümüze urmaz, örter. İyi koku da göklere çıkar, kötü koku da.	Anlar ama bizden gizler, iyi kokuda kökü kokuda göklere kadar çıkar.	هم بیابد لیک پوشاند ز ما بوی نیک و بد بر آید بر سما	173
Sen uyuyup durursun, o haram koku ise şu yeşil gökyüzüne urup durur.	Sen uyuyorsun fakat o haramın kokusu yeşil renkli göğe aks eder.	تو همی خسپی و بوی آن حرام می زند بر آسمان سبزفام	174
Senin çirkin nefeslerine yoldaş olup felekte kokuları alanlara kadar gider.	Senin çirkin nefeslerine yoldaş olur. Göklerde ki koku alanlara kadar gider.	همره انفاس زشتت می شود تا به بوگیران گردون می رود	175
Kibir, hırs, şehvet kokusu, söz söylerken soğan gibi kokar.	Kibir kokusu, hiddet kokusu, hırs kokusu söz söylerken soğan kokusu gibi gelir.	بوی کبر و بوی حشم ⁵⁵⁰ و بوی از در سخن گفتن بیاید چون پیاز	176
Yemin eder de “ Ben onları ne zaman yedim? Soğandan da çekinmekteyim, sarımsaktan da” dersin	Eğer sen (ben ne vakit yedim ben soğandan, sarımsaktan perhiz eyledim) desende.	گر خوری سوگند من کی خورده ام از پیاز و سیر تقوی کرده ام	177

⁵⁴⁸بچه: طفل N, K

⁵⁴⁹بوی بُرد: بُرد بوی N, K

⁵⁵⁰حشم: حرص N, K

178	آن دم سوگند غمّازی کند بر دماغِ همشبینان بر زند	Senin o yemin ederken ağzından çıkan koku barışık verir o tür onların beynine aks eyler.	O yalan yemini ederken nefesin, kovuculuk eder. Kokusu seninle beraber oturanların dimağına vurur.
179	پس دعاها رد شود از بوی آن آن دل کڑ می نماید از زبان	İmdi onların kokusundan dualar merdud olur ağızda oyalayıcı kalp görünür.	O koku yüzünden duâlar reddedilir. O kötü kalb, sözde kendisini gösterir.
180	إِخْسَؤُاْ آید جوابِ آن دعا چوب رد باشد جزای هر دعا	O duanın cevabı (defolunuz) der her kalpazanın cezası def edici ve kesindir.	O duaya “sesinizi kesin” cevabı gelir. Her azgının cezâsı, onu kovan sopadır.
181	گر حدیث کڑ بود معنیت راست آن کڑی لفظ مقبولِ خداست	Ama sözün ters olurda kalben doğru olursa o sözün eğriliği Tanrı’nın makbulüdür.	Fakat sözün eğri, özün doğru olursa o söz eğriliği, Tanrıya makbûldür.
بیانِ آن که خطایِ محَبّانِ بهتر از صوابِ بیگانگان است^{552,551} DOSTLARIN HATASI, YABANCILARIN DOĞRUSUNDAN DAHA İYİDİR DOSTLARIN HATASI YABANCILARIN DOĞRUSUNDAN DAHA İYİ OLDUĞUNA DAİR			
182	آن بلال صدق در بانگ نماز حَیَّ را هَیَّ هَمی گفت ⁵⁵³ از نیاز	O doğru Bilal ezan okurken ezan arasında (Hayye) yi (Heyye) söylerdi.	O doğru sözlü Bilâl, ezân okurken “Hayyi alesselâ, Hayyi alelfelâh – Haydin namaza, Haydin felâha” cümlelerindeki “Hayyi – Haydin” kelimesini “Heyyi” diye okurdu.
183	تا بگفتند ای پیمبر است نیست ⁵⁵⁴ این خطا اکنون که آغاز بناست	Bazıları dediler ki: Ey Peygamber binayı İslam kurulduğu esnasında şimdi böyle hata doğru değildir.	Nihayet Peygamber’e dediler ki: “Ya Rasulâllâh, bina yeni kuruluyor. Bu hata, hiç de doğru değil.
184	ای رسول و شهسوار کردگار ⁵⁵⁵ یک مؤذن کو بود افصح بیار	Ey Tanrı elçisi niceler yeni en güzel okuyan bir müezzin tayin et.	Ey Tanrı habercisi, ey Tanrı rasulü, ey Tanrı meydanının

⁵⁵¹بیانِ آن که خطایِ محَبّانِ بهتر از صوابِ بیگانگان است: بیانِ آن که خطایِ محَبّانِ بهتر از صوابِ بیگانگان است نزد محبوب

N

⁵⁵²بیانِ آن که خطایِ محَبّانِ بهتر از صوابِ بیگانگان است: - Bu hikaye Adnan Karaismailoğlu’nda yoktur.

⁵⁵³گفت: خواند N

⁵⁵⁴تا بگفتند ای پیمبر است نیست: تا بگفتند ای پیمبر نیست راست N

⁵⁵⁵ای رسول و شهسوار کردگار: ای نبی و ای رسول کردگار N

tek binicisi, daha fasih bir müezzîn getir.			
Din daha yeni kurulur, doğruluk düzenlik daha yeni meydana gelirken “Hayyî alelfelâh”ı yanlış okumak ayıptır.	Dinin ve insanları yola getirmenin iptidasında (Hayye ale’l- felah) yı usulsüz okumak ayıp olur.	عیب باشد اول دین و صلاح لحن خواندن لفظ حی علی الفلاح	185
Peygamber’in hiddeti coştı. Gizli inayetlerden bir iki remiz söyleyip dedi ki:	Hazreti Peygamberin hışmı coşup esrar-ı hofyeden bir iki işarete bulundu.	خشم پیغمبر بجوشید و بگفت یک دو رمزی از عنایات نهفت	186
“Ey aşağılık adamlar, Tanrı yanında Bilâl’in Heyyi’si yüzlerce hadan, hıdan, yüzlerce dedikodudan iyidir.	Ve dedi ki: Ey süprüntüler Tanrı katında Bilal’in (heyye) si, yüzlerce hey hey ve dedikodudan çok makbuldür.	کای خسان نزد خدا هیّ بلال بهتر از صد حیّ و حیّ و قیل و قال	187
İşi çok karıştırmayın da sırrınızı açmayayım, önünüzü, sonunuzu söylemiyeyim.	Çok karıştırmayınız ki bende sizin sonlarınızı, başlangıcınızı söylemeyeyim.	وامشورائید تا من رازتان وانگویم آخر و آغازتان	188
Eğer duada güzel bir nefese sahip değilsen yürü özü sözü doğru kardeşlerden dua iste!	Dua hususunda hoş bir nefese malik değilsen yürü ve ihvan sefadan dua niyaz eyle.	گر نداری تو دم خوش در دعا رو دعا می خواه ز اخوان صفا	189
MÛSÂ ALEYHİSSELAM’A, BENİ GÜNAH ETMEDİĞİN AĞIZLA ÇAĞIR DİYE VAHİY GELMESİ	HAK TEÂLÂ’NIN HAZRETİ MUSA’YA (BANA GÜNAH İŞLEMEDİĞİN AĞZINLA DUA ET) DİYE EMRETMESİ	امر حق به موسی که مرا به دهانی خوان که بدان دهان گناه نکرده ^{557,556}	
Tanrı,	Bunun için Tanrı Hazreti Musa’nın dua esnasında hacet dilemesi üzerine buyuruldu ki:	بهر این فرمود با موسی خدا ⁵⁵⁸ وقت حاجت خواستن اندر دعا ⁵⁵⁹	190

⁵⁵⁶امر حق به موسی که مرا به دهانی خوان که بدان دهان گناه نکرده: بیان آنکه خطای محبان بهتر است از صواب بیگانگان بر محبوب امر حق به موسی علیه السلام که مرا به دهانی خوان که بدان دهان گناه نکرده ای K
⁵⁵⁷امر حق به موسی که مرا به دهانی خوان که بدان دهان گناه نکرده: امر حق تعالی به موسی علیه السلام کی مرا به دهانی خوان که بدان دهان گناه نکرده N

⁵⁵⁸بهر این فرمود با موسی خدا: Nicholson ve Karaismailoğlu’nda bu beyit yoktur.
⁵⁵⁹وقت حاجت خواستن اندر دعا: Nicholson ve Karaismailoğlu’nda bu beyit yoktur.

“Ey Mûsa, bana, suç etmediğin, kötü söylemediğin bir ağızla sığın, dua et” dedi.	Ey Kelimullah, günah işlemediğin bir ağızla benden imdat iste.	ای کلیم الله ز من می جو پناه ⁵⁶⁰ با دهانی که نکردی تو گناه	191
Mûsa, “Bende o ağız yok deyince Tanrı, “Başkasının ağziyle dua et.”	Musa (bende o ağız yoktur) dedi buyurdu ki: Bana başkası ağziyle dua et.	گفت موسی من ندارم آن دهان گفت ما را از دهان غیر خوان	192
Başkasının ağziyle nasıl günah edebilirsin? Yarabbi diye başkasının ağziyle çağır” buyurdu.	Sen başkasının ağziyle ne vakit günah işledin başkası ağziyle dedi ki: Yarabbi.	از دهان غیر کی کردی گناه از دهان غیر بر خوان کای اله	193
Sen de öyle muamelede bulun ki ağızlar, gece gündüz sana dua edip dursunlar.	Öyle yap ki gece gündüz ağızlar sana dua için açılır (vefacat eyler).	آنچنان کن که دهانها مر تو را در شب و در روزها آرد دعا	194
Günah etmediğim ağız, başkasının özürler dileyen ağzıdır.	Günah işlemediğin ağız Cenab-ı Hak özür dileyen başka kimse ağzıdır.	از دهانی که نکردستی گناه و آن دهان غیر باشد عذرخواه	195
Yâhut da kendi ağzını temizle, ruhunu çevik bir hâle getir.	Yahut da kendi ağzını temizle, kendi ruhunu kıvrak eyle.	یا دهان خویشتن را پاک کن روح خود را چابک و چالاک کن	196
Çünkü Tanrı adı temizdir, temizlik geldi mi pislik, pılsını pırtısını toplayıp gider.	Hakk'ın zikri temizdir temizlik geldiği yerde pislik yükünü bağlar çıkar gider.	ذکر حق پاک است چون پاکی رسید رخت بر بندد برون آید پلید	197
Zıtlar, zıtlardan kaçır. Ziya parladı mı gece kalmaz.	Zıtlar zıtlardan kaçır aydınlık parlayınca gece firar eyler.	می گریزد ضدها از ضدها شب گریزد چون بر افروزد ضیا	198
Ağza temiz bir ad gelince de ne pislik kalır, ne gamlar, kederler.	Pak isim şerif ağza alınınca ne pislik kalır nede keder ve endişe kalır.	چون در آید نام پاک اندر دهان نی پلیدی ماند و نی اندهان	199
YALVARANIN ALLAH DEMESİ, HAKK'IN LEBBEYK DEMESİNİN TA KENDİSİDİR	NİYAZ EDEN KİMSENİN ALLAH DEMESİ BAKİYE-Yİ HAKKIN LEBBEYKİDİR	در بیان آنکه الله گفتن نیازمند عین لَبَّيْكَ گفتن حق است	

⁵⁶⁰ای کلیم الله ز من می جو پناه: گفت ای موسی ز من می جو پناه N, K

Birisi her gece Allâh der durur, bu zikrinden ağzı tatlılaşır, zevk alırdı.	Bir kimse geceleri Allah derdi o halde ki onun zikir eylemesinden ağzı tatlanıyordu.	آن یکی الله می گفتی شبی تا که شیرین می شد از ذکرش لبی	200
Şeytan: “Ey çok söz söyleyen, bunca Allâh demene karşılık onun Lebbeyk demesi nerde?”	Şeytan ona dedi ki: Ey katı suratlı senin bu kadar Allah demene hani lebbeyk.	گفت شیطان خمش ای سخت رو ⁵⁶¹ این همه الله را لبیک کو	201
Tanrı tahtından bir cevap bile gelmiyor. Böyle utanmadan, sıkılmadan ne vaktedek Allâh deyip duracaksın” dedi.	Sen katı suratınla bu kadar Allah diyorsun tahtgah eli huzurundan bir cevap gelmiyor.	می نیاید یک جواب از پیش تخت چند الله می زنی با روی سخت	202
Adamın gönlü kırıldı, başını yere kodu, yattı. Rüyada, yeşiller giyinmiş Hızır’ı gördü.	O zatın gönlü mahzun olup başını yastığına bıraktı o rüyasında bir yeşillikte Hızır’ı gördü.	او شکسته دل شد و بنهاد سر دید در خواب او خضر را در خضر	203
Hızır, “Kendine gel, niçin zikri bıraktın, çağırdığından, addan nasıl usandın, zikrinden nasıl pişman oldun?” dedi.	Dedi ki: Aylı zikrinden niye geri kaldın o korunmayan şeylerden niye vazgeçtin.	گفت هین از ذکر چون وامانده ای چون پشیمانی از آن کش خوانده ای	204
Adam cevâp olarak “Lebbeyk sesi gelmiyor. Kapıdan sürüleceğimden korkuyorum” deyince	Dedi ki: Bana (Lebbeyk) cevabı gelmiyor kovulmuşlardan oldum diye korkarım.	گفت لبیکم نمی آید جواب زان همی ترسم که باشم رد باب	205
-	Hızır o adamadır yine Tanrı bana böyle buyurdu ki: Git ona deki ey tecrübeye uğramak kimse.	گفت او را که خدا گفت این به من ⁵⁶² که برو با او بگو ای ممتحن ⁵⁶³	206
Hızır “Senin o Allah demen, bizim Lebbeyk dememizdir. Senin o niyazın, derde	Senin o Allah demekliğın bizim lebbeykimiz değil midir senin o niyazın, derdin, yanlışın.	نی که آن الله تو لبیک ماست ⁵⁶⁴ آن نیاز و سوز و دردت پیک ماست ⁵⁶⁵	207

⁵⁶¹گفت شیطان خمش ای سخت رو: گفت شیطان آخر ای بسیارگو N, K

⁵⁶²گفت او را که خدا گفت این به من: گفت آن الله تو لبیک ماست N, K

⁵⁶³که برو با او بگو ای ممتحن: وآن نیاز و درد و سوزت پیک ماست N, K

⁵⁶⁴نی که آن الله تو لبیک ماست: N, K

⁵⁶⁵آن نیاز و سوز و دردت پیک ماست: N, K

düşmen, yanıp yakılman, bizim haberci çavuşumuzdur.			
-	Sana bizim elçimiz vekilindir seni o eliyle meşgul eden ben değil miyim seni zikir ile meşgul eden ben değil miyim?	نی تو را در کار من آورده ام ⁵⁶⁶ نی که من مشغول ذکر کرده ام ⁵⁶⁷	208
Senin hilelere düşmen, çâreler araman, seni kendimize çekmemizden, ayağını çözmemizdendir.	Senin tedbirlerin ve çare aramaklığın senin bize cevap etmen ve senin şu ayağını çözmektir.	حيله ها و چاره جوييهاي تو جذب ما بود و گشاد آن پاي تو	209
Korkun da bizim lûtfumuzun kemendidir, aşkın da. Her Yârabbi demende bizim, efendim, buyur dememiz gizli” dedi.	Senin korkun ve aşkın bizim lütufumuz kemendidir senin her (Ya Rab) ının altında netice (lebbeyk) ler vardır.	ترس و عشق تو کمند لطف ماست زیر هر یا رب تو لَبَّيْکَهاست	210
Bilgisiz adamın canı, bu duâdan uzaktır. Çünkü Yârabbi demesine izin yok ki.	Cahilin canı bu duadan uzak olanlar kısmındandır çünkü ona (Ya Rab) demene izin yoktur.	جان جاهل زين دعا جز دور نيست زانکه یا رب گفتنش دستور نيست	211
Zarara, ziyana uğrayınca Tanrı'ya sızlanmasın diye, ağzında da kilit var, gönlünde de. Ağzı da bağlı, gönlü de.	Ağzında gönlünde kilit ve bağ vardır zarar ve felakete düştüğünde inleyip münacat etmesi içindir.	بر دهان و بر دلش قفل است و بند تا ننالد با خدا وقت گزند	212
Firavun'a yüzlerce mal, mülk verdi, o da nihayet ululuk, büyüklük davasına girdi.	Firavun'a yüz türlü mülk ve mal verdi de oda izzet ve celalet ve iddiası etti.	داد مر فرعون را صد مُلک و مال تا بکرد او دعوي عز و جلال	213
O kötü yaratılışlı, Hakk'a sızlanmasın diye ömründe baş ağrısı bile görmedi.	O mayası murdar herif Hak canibine feryat etmesi için o bütün ömründe baş ağrısı görmedi.	در همه عمرش ندید او درد سر تا ننالد سوي حق آن بد گهر	214
Tanrı, ona bütün dünya mülkünü verdi de dert, elem, keder vermedi.	Cenab-ı Hak ona bütün âlem saltanatını verdi Hak ona dert, elem, keder vermedi.	داد او را جمله مُلک این جهان حق ندادش درد و رنج و اندھان	215

⁵⁶⁶نی تو را در کار من آورده ام: - N, K
⁵⁶⁷نی که من مشغول ذکر کرده ام: - N, K

Dert Tanrı'yı gizlice çağırmana sebep olduğundan bütün dünya malından yeğdir.	Dert dünya mülkünden daha iyidir çünkü kendi âleminde Tanrı, münacat edersin.	درد آمد بهتر از مُلکِ جهان تا بخوانی مر خدا را در نهان	216
Dertsiz dua soğuktur, bir şeye yaramaz. Dertli dua ve niyaz, gönülden, aşktan gelir.	Dertsiz münacat soğuksudur dertli münacat âşıklık envağındandır.	خواندنِ بی درد از افسردگی است خواندنِ با درد از دل بُردگی است	217
O gizlice niyazın, o önü sonu anman yok mu?	O gizlice ah ve feryatlar, o başlangıcı ve muhabbetullah evailini yâd edişler.	آن کشیدن زیر لبِ آواز را یاد کردن مبدأ و آغاز را	218
İşte sâf, halis ve hüzünlü dua odur, “Ey Tanrım ey feryâdıma erişen, ey yardımcım” demendir.	O saf ve hazin bir surette (Ya Rabbi, ey sayfınca gam, ey güvencem) deyişler.	آن شده آوازِ صافی و حزین ای خدا وی مُستغاث و ای امیر ⁵⁶⁸	219
Tanrı yolunda köpeğin sesi bile Tanrı cezbesiyledir. Çünkü Tanrı'ya her yönelen, bir yol kesicinin esiridir.	Onun yolunda köpek feryadı bile cezbesiz değildir çünkü her talep kendini teshir edenin esiridir.	نالۀ سگ در رهش بی جذبه نیست زآنکه هر راغب اسیرِ رهزنی است	220
Eshâb-ı Kehf'in köpeği... pis şeyden kurtulunca padişâhlar sofrasının başına oturdu.	Mesela Ashab-ı Kehf köpeği gibi murdar gıdalarından kurtulup makama şahınşahları sofrası başta geçti.	چون سگِ کھفی که از مردار رست بر سرِ خوانِ شهنشاهان نشست	221
Mağaranın önünde kıyamete kadar dağarcıksız, heybesiz, ârifcesine rahmet lokmasını, rahmet suyunu yeyip içmekte.	Kıyamete kadar mağara kapısı önünde dağlara muhtaç olamayan rahmet suyunu arifane bir tarzda içer.	تا قیامت می خورد در ⁵⁶⁹ پیش غار آبِ رحمت عارفانه بی تَغار	222
Nice köpek postuna bürünmüş adsız sansız kişiler var ki perde ardında şarapsız kalmazlar.	Ey nice adı sanı belirsiz köpek postuna bürünmüşler vardır ki perde arkasında eli o kadehten hali değildir.	ای بسا سگ پوست کو را نام نیست لیک اندر پرده بی آن جام نیست	223
Oğul, bu şarap, için can ver. Savaşsız, sabırsız yenme olur mu hiç?	Ey oğul o kadeh için canını ver mücahedesiz, susuz zafer kazanılır mı?	جان بده از بهرِ این جام ای پسر بی جهاد و صبر کی باشد ظفر	224

⁵⁶⁸امیر: مُعین N, K
⁵⁶⁹در: او N, K

Bunun için sabır güç birşey değildir. Sabret, sabır, güçlüklerin, sıkıntıların anahtarıdır.	Bunun uğrunda sabretmek müşkülattan değildir sabret: sabır aydınlığın anahtarıdır.	صبر کردن بهر این نبود حَرَج صبر کن گَالصَّبِرُ مِفْتَاحُ الْفَرَجِ	225
Bu pusudan sabır ve ihtiyat etmeksizin kimse kurtulmadı. Sabır da ihtiyatın eli, ayağıdır.	İhtiyatsız sabırsız kimse bu pusudan kurtulmadı sabreyle ihtiyatın eli ayağı mesabesinde.	زین کمین بی حزم و صبری ⁵⁷⁰ کس نَجَسْت ⁵⁷¹ _____ حزم را خود صبر باشد پا و دست	226
İhtiyatta bulun, bu zehirli otu yeme. İhtiyata riayet, peygamberlerin kuvvetinden, nurundandır.	Yemek hususunda ihtiyat et çünkü bu bir zehirli ottur ihtiyat etmek enbiya kuvveti ve envarıdır.	صبر ⁵⁷² کن از خورد کین زهرین گیاست حزم کردن زور و نورِ انبیاست	227
Her yelden oynayıp duran samandır. Dağ, hiç yele ehemmiyet verir mi?	Her rüzgârla sıçrayan yapraktır dağ hiç rüzgâra ehemmiyet verir mi?	کاه باشد کو به هر بادی جهد کوه کی ⁵⁷³ مر باد را وزنی نهد	228
Her yanda bir gulyabânî, seni çağırır. “Kardeş gel, yol istiyorsan işte buracıkta.	Her taraftan gulyabandan biri seni çağırır. Ey birader yolu arıyorsan haydi buraya gel der.	هر طرف غولی همی خواند تو را کای برادر راه خواهی هین بیا	229
Yoldaş, sana yol göstereyim, yoldaşın olayım. Bu ince yolda ben sana kılavuzum” der.	Yol gösteririm, yoldaşın arkadaşın olurum bu çok dikkat olunacak yolda kılavuzun olurum.	ره نمایم مهرهت باشم رفیق من قلاووزم در این راه دقیق	230
Fakat ne kılavuzdur o, ne de yol bilir. Yûsuf, o kurt huylunun yanına az var!	Hâlbuki o ne kılavuz ne de yol bilir ey Yusuf sen o kurt huylu kimse tarafına gitme.	نی قلاووز ⁵⁷⁴ است و نی ره داند او یوسف کم رَو سوي این گرگ خو	231
İhtiyat ona derler ki seni bu dünyanın yağlı bağı şeyleri, bu âlemin tuzakları, hileleri aldatmasın.	İhtiyat ona derler ki bu âlemin yağlı tatlı nesneleri tuzakları seni aldatmaya.	حزم آن ⁵⁷⁵ باشد که نفرید ترا چرب و نوش و دامهای این سرا	232

⁵⁷⁰بی حزم و صبری: بی صبر و حزمی N, K

⁵⁷¹نجست: نرست K

⁵⁷²صبر: حزم N, K

⁵⁷³کوه کی: کوده کی N

⁵⁷⁴قلاووز: قلاووز N, K

⁵⁷⁵آن: این K

Çünkü bu âlemin ne tadı vardı, ne tuzu. Sihir okur da kulağa üfler durur.	Çünkü o ne yağlıdır ne de tatlıdır sihir okuyup senin kulağına üfler.	که نه چربش دارد و نه نوش او سحر خواند می دمد در گوش او	233
“Ey nur gibi apaydın adam, ev senin, sen de benimsin” der.	Der ki: Ey nurani kimse gel bize misafir ol ev senindir, sende bizimsin.	که بیا مهمانِ ما ای روشنی خانه آن تست و تو آن منی	234
İhtiyat ona derler ki “Midem dolgun tokum” yahut “Hastayım, bu mezardan hastalandım.”	İhtiyat ona derler ki sen onu baştan savmak için (türlü yemeklerden tokum) diyesin.	حزم آن باشد که بهر دفع را ⁵⁷⁶ تخمه ام گویی ز انواع ابا ⁵⁷⁷	235
Yâhut “Başım ağrıyor, sen bunu geçirmeye bak”, yahutta beni dayımın oğlu çağırdı, davetliyim” deyip başından savasın.	-	یا سرم درد است دردِ سر ببر یا مرا خواندست آن خالو پسر	236
Çünkü bir şerbeti bile zehirlerle sunar, tatlısı vücudünde yaralar, bereler meydana getirir.	Çünkü o sana içi zehirli bir tatlı verir. O tatlı nesnesi senin yaralarını dōşer.	زآنکه یک نوشت دهد با نیشها که بکارد در تو نوشش ریشها	237
Sana elli, altmış altın bile verse ey balık, o verdiği şey, oltada eritir.	O sana elli ve atmış altın verirse ey balık (mesabene olan kimse) o sana ağ içinde et verir.	زر اگر پنجاه یا شصتت دهد ماهیها او گوشت در شصتت دهد	238
Verdi farzedelim fakat o hilebaz nerden verecek? Hilebazın sözü, çürümüş cevizdir.	Ey akılsız kimse o hilekâr altın verirse nereden verecek verdiği çürük ceviz ve hezeyan bir sözdür.	گر دهد خود کی دهد آن پُر حیل جوزِ پوسیدست و گفتارِ دغل	239
Onun gürültüsü aklını alır, beynini alt üst eder. Yüz binlerce akli bile bir pula saymaz.	Onun hışırtısı dimağını, aklını giderir yüz binlerce akli bir akıl yerine ekersen	ژغژغ آن مغزت و عقلت را بَرَد ⁵⁷⁸ صد هزاران عقل را ⁵⁷⁹ یک نشمرد	240

⁵⁷⁶حزم آن باشد که بهر دفع را: حزم آن باشد که گویی تخمه ام N, K

⁵⁷⁷تخمه ام گویی ز انواع ابا: یا سقیمم خسته این تخمه ام N, K

⁵⁷⁸ژغژغ آن مغزت و عقلت را بَرَد: ژغژغ آن عقلت و مغزت را بَرَد N, K

⁵⁷⁹را: ره N

Dostun, kesendir, hurcundur, Râmin'sen Vîse'den başkasını arama.	Ramin'sen Vise'nden başkasını arama.	یارِ تو خورجینِ توست و کیسه ات گر تو رامینی مجو جز ویسه ات	241
Vise'n de sensin, maşukun da sen. Bu Zahiri şeylerin hepsi, sana âfettir.	Senin Vise'nde sevgilinin de senin zatındır bu hariçtekiler senin için afet mesabesinde.	ویسه و معشوقِ تو هم ذاتِ تست وین برونیهها همه آفاتِ تست	242
İhtiyat ona derler ki, seni davet ettiler mi bunlar, benim sarhoşum, bunlar benim dostum, beni seviyorlar, istiyorlar demiyesin.	İhtiyat ona derler ki seni davet edelerse onlar benim muhabbetimle sarhoşurlar ve bana taliptirler demeyesin.	حزم آن باشد که چون دعوت کنند تو نگوئی مست و خواهانِ منند	243
Davetlerini, kuşlara çalınan ıslık bil. Avcı, pusuda gizlidir de kuş gibi öter durur.	Onların davetini sen avcının pusuda gizlice kuş taklidi edinmesi fırsat eyle.	دعوتِ ایشان صفیرِ مرغ دان کان ⁵⁸⁰ کند صیّاد در مَکَمَنِ نهان	244
Önüne de seslenen, öten, çığırın budur zannını vermek için bir ölü kuş koymuş.	O giz yerde ölü kuş koyar ki name işte bu seslerindir. Ötüyor çağırıyor demek için.	مرغ مرده پیش بُنْهاده که این می کند آن ⁵⁸¹ بانگ و آواز و ⁵⁸² حَنین	245
Kuşlar.. onu kendi cinsinden sanıp toplanırlar; oda onların derilerini yüzer.	Kuş onu kendi cinsidir sanır oraya gelir avcı onların derisini yaralar.	مرغ پندارد که جنس اوست او جمع آید بر دردشان پوست او	246
Ancak Tanrı, hangi kuşa ihtiyat ve tedbir duygusu vermişse o kuş o taneye, o tuzağa aldanıp gelmez.	Ancak Cenab-ı Hak kendine ihtiyat ihsan edip de o daneye ve aldatmaya tutulmayan kuş aldanmaz.	جز مگر مرغی که حزمش داد حق تا نگردد گنجِ آن دانه و مَلَق	247
İhtiyatsızlık, tedbirsizlik, pişmanlıktan ibarettir. Bunu anlatan şu hikâyeyi de dinle:	İhtiyatsızlık mahsun pişmanlıktır bu noktanın şerhinde bu masalı dinle.	هست بی حزمی پشیمانی یقین بشنو این افسانه را در شرحِ این	248
KÖYLÜNÜN, ŞEHİRLİYİ ALDATIP YALANCIKTAN VE BİRÇOK ISRARLA KÖYE ÇAĞIRMASI	KÖYLÜ ŞEHİRLİYİ ALDATIP BİRÇOK YALVARIP YAKARMA VE ISRARLA KÖYE DAVET ETMESİ	فریفتنِ روستائی شهرى را و به دعوت خواندن به لابه و الحاحِ بسیار	

⁵⁸⁰کان: که N, K

⁵⁸¹آن: این N, K

⁵⁸²و: - N

Kardeş, eskiden bir şehirliyle köylünün tanışıklığı vardı.	Ey birader eski zamanda bir şehirli bir köylü ile dost idi.	ای برادر بود اندر ما مزی شهرى با روستایى آشنا	249
Köylü, şehire geldikçe şehirlinin mahallesine çadır kurar, evine kurulup otururdu.	Köylü şehir tarafına geldiğinde o şehirlinin evi yanında çadırını kurardı.	روستایى چون سوي شهر آمدی خرگه اندر کوي آن شهرى زدی	250
İki ay, üç ay ona konuk olur, dükkânına geçer oturur, onun sofrasına çökerdi.	İki ay üç ay misafir olurdu onun dükkânında onun sofrasında bulunurdu.	دو مة و سه ماه مهمانش بُدی بر دکانِ او و بر خوانش بُدی	251
Şehirli, köylünün ne ihtiyacı varsa bedavaya yerine getirir, düzer koşardı.	O zamanda ne gibi bir ihtiyacı olursa o şehirli adam bad-ı heva tesviye ederdi.	هر حوايج را که بودش آن زمان راست کردی مردِ شهرى رایگان	252
Köylü, bir gün yüzünü şehirliye döndü de dedi ki: “A efendim, sen hiç köye gelmez, hiç seyre seyrana çıkmaz mısın?”	Şehirliye yüz çevirip dedi ki: Efendi sen niye tefrih kasıtiyla köye gelmezsin.	رو به شهرى کرد و گفت ای خواجه تو هیچ می نایی سوي ده فُرجه جو	253
Allâh aşkına olsun, bütün oğullarını getir. Şimdi tam gül mevsimi, ilkbahar.	Allah aşkına olsun çoluk çocuğu alarak gel şimdi çiçekler açıldı ilkbahardır.	الله جملہ فرزندان بیار کین زمانِ گلشن است و نو بهار	254
Yâhut da yazın, meyva zamanı gel de hizmetine kemer kuşanayım.	Yaza yemiş vaktine kadar gel otur ki bende senin hidmetinde gayret kemerini bağlanayım.	یا به تابستان بیا وقتِ ثمر تا ببندم خدمتت را من کمر	255
Soyunu sopunu, çoluk çocuğunu, akrabalarını getir, köyümüzde üç, dört ay kal.	Adamlarını çocuklarını komşularını da getir üç dört ay köyümüzde vakit geçir.	خیل و فرزندان و قومت را بیار در ده ما باش سه ماه و چهار	256
Bahar çağında köy pek hoş olur, çayırılık, çimenlik, gönle ferah veren gönül çeken lâlelik kesilir.”	Bahar vakti köy tarafları hoş olur ekinlikler, sevimli lalelikler olur.	در ⁵⁸³ بهاران خطه ده خوش بود کشت زار و لاله دلکش بود	257

Şehirli, başından savmak için ona vaitte bulundu, va'dinin üstünden de sekiz yıl geçti.	O ısrarları def etmek için o efendi vaatlerde bulunurdu o vaatte üzerine sekiz sene geçti.	وعدده دادی خواجه ⁵⁸⁴ او را دفع حال تا بر آمد بعد وعدہ ہشت سال	258
Köylü, her yıl “Ne vâkit geleceksin. Kış gelip çattı” der.	Köylü her sene (ne vakit geleceksin güz vakti başladı) dedi.	او به هر سالی ہمی گفتی کہ کی عزم خواہی کرد کآمد ماہ دی	259
Oda “Bu yıl filân yerden konuk geldi.	O bahaneler düzerdi: Bu sefer bize filan memleketten misafir geliyor.	او بہانہ ساختی کامسال مان از فلان خطہ بیامد میہمان	260
Müsaade edin de gelecek yıl, işten, güçten kurtulursam gelirim” der.	Gelecek sene işlerden kurtulabilirsem o tarafa doğru koşacağım, derdi.	سال دیگر گر توانم وارہید از مہمات آن طرف خواہم دوید	261
Köylü “Ailem, ey kerem sahibi çoluğunu çocuğunu bekleyip duruyor” diye karşılık verirdi.	Köylü (ey keremkar efendi ailem çocuklarınıza muntazırdır) derdi.	گفت ہستند آن عیالم منتظر بہر فرزندان تو ای اہل بر	262
Her yıl leylek gelince köylü de gelir, şehirlinin evine konardı.	Yine tama'karlığından dolayı o her sene gelir şehirlinin evi yanına çadırı kurardı.	باز ہر سال از طمع او آمدی ⁵⁸⁵ خیمہ اندر خانہ شہری زد ⁵⁸⁶	263
Şehirli, her yıl altınından, malından köylüye harceder, onun üstüne kanad gererdi.	Efendi de her sene altınıni malını onun uğruna harç eder onun üzerine himayet kanadını açardı.	خواجه ہر سالی زر و مال خویش خرج او کردی گشادی بال خویش	264
Nihayet son defâ o yiğit köylü, tam üç ay şehirliye misafir oldu. O da, ona sabah akşam sofraya yaydı, yedirdi, içirdi.	Son defa o yiğit sabah akşam köylüye sofraya döşedi.	آخرین کرت سہ ماہ آن پهلوان خوان نہادش بامدادان و شبان	265
Köylü, utanıp yine “Efendim, kaç keredir vadettin beni kaç keredir aldattın bu, niceyedir?” dedi.	Köylü mahcubiyetinden efendiye (daha ne vakte kadar vaatlerle beni aldatacaksın) dedi.	از خجالت باز گفت او خواجه را چند وعدہ چند بفربیی مرا	266

⁵⁸⁴خواجه: شہری N, K

⁵⁸⁵باز ہر سال از طمع او آمدی: باز ہر سالی چو لکلک آمدی N, K

⁵⁸⁶خیمہ اندر خانہ شہری زد: تا مقیم قتبہ شہری شدی N, K

Şehirli dedi: “Canım da, bedenim de buluşmayı isteyip duruyor ama her hareket, onun takdiriyle.	Efendi dedi ki cismim canım görüşmek ister ama ahvalin değişmesi Tanrı hükmü altındadır.	گفت خواجه جسم و جانم وصل جوست لیک هر تحویل اندر حکم اوست ⁵⁸⁷	267
İnsan, yelkenli gemiye benzer. Rüzgarı estiren bakalım onu ne yana sürecektir?	İnsanlar gemi gibi oda gemicidir o rüzgâr sevk eden kim bilir rüzgârı nasıl estirir.	آدمی چون کشتی است و بادبان تا کی آرد باد را آن باد ران	268
Köylü, yine şehirliye andlar vererek “Ey kerem sâhibi, çocuğunu çocuğunu al, gel de ikramı gör” deyip.	Köylü yine yeminler vererek ey kerim çocukları al gel de yiyecek içecekleri gör, derdi.	باز سوگندان بدادش کای کریم گیر فرزندان بیا بنگر نعیم	269
Elini tutu, üç kere and verdi, “Allah için olsun gayret et, tez gel” dedi.	Mu’ahede tarikiyle şehirlinin elini tutup çabuk gel, gayret et, dedi ant verdi.	دست او بگرفت سه کَرَت به عهد کالله الله زو بیا بنمای جهد	270
Bunun üstüne on yıl geçti. Her yıl böyle laflar eder, tatlı tatlı vaatlerde bulunurdu.	On sene ve her sene böyle olmak şartıyla yalvarırlar ve tatlı ve vaatlerden sonra	بعد ده سال و به هر سالی چنین لابه ها و وعده های شگرین	271
Şehirlinin çocukları “Baba ay da sefer eder, bulut da, gölge de.	Efendinin çocukları dediler ki: A baba ay bulut gölge bile yolculuk ederler.	کودکان خواجه گفتند ای پدر ماه و ابر و سایه هم دارد سفر	272
Köylüye bunca hakkın geçti. Onun için nice zahmetler çektin.	Onun üstünde senin hakların sabit olmuştur onun işlerinde bu kadar zahmetler çektin.	حقها بر وی تو ثابت کرده ای رنجها در کار او بس بُرده ای	273
O da, sen konuk olasan da hiç olmazsa bu hakların bir kısmını ödemek ister.	O adamcağızda sen gibi misafirine geçmiş haklardan bazılarını ödemek ister.	او همی خواهد ⁵⁸⁸ که بعضی حق آن واگزارد چون شوی تو میهمان	274
Bize, onu kandırın, köye getirin diye gizlice birçok ricalarda bulundu” dediler.	O bize gizlice tevhitte bulunarak ve yalvararak köy cihetine teşvik eyledi, dediler.	بس وصیت کرد ما را او نهان که کشیدش سوی ده لابه کنان	275
Şehirli dedi ki: “Yavrcuğum, doğru söylüyorsun ama iyilik	Babaları dedi ki bu haktır ve lakin ey Sibeveyh (iyilik	گفت حق است این ولی ای سیبویه اتَّقِ شَرَّ مَنْ أَحْسَنْتَ إِلَيْهِ ⁵⁸⁹	276

⁵⁸⁷اوست: هوست N, K

⁵⁸⁸خواهد: خواند N

⁵⁸⁹اتَّقِ شَرَّ مَنْ أَحْسَنْتَ إِلَيْهِ: اتَّقِ مِنْ شَرِّ مَنْ أَحْسَنْتَ إِلَيْهِ N, K

ettiğin kişinin şerrinden sakın demişler.	ettiğinin kötülüğünden sakın) buyrulmuştur.)		
Dostluk, son demdedir. Korkarım ki bir şey olur da tohum bozular.”	Dostluk son nefesin tohumudur (o zamana saklanır) o tohumu bozacak soğukluktan korkarım.	دوستی تخم دم آخر بود ترسم از وحشت که آن فاسد شود	277
Sohbet vardır; keskin bir kılıca benzer, bostanı, ekini kış gibi kesip biçer,	Sohbet vardır ki keskin kılıç gibidir bostanda ekinde güz faslı tesiri yapar.	صحبتی باشد چو شمشیرِ قَطوع همچو دی در بوستان و در زُروع	278
Sohbet vardır, ilkbahar gibidir. Her tarafı yapar sayısız meyvalar verir.	Sohbet vardır ki bahar faslı gibidir zenginlikler hesapsız heyreler ondan hâsıl olur.	صحبتی باشد چو فصلِ نو بهار زو عمارتها و دخلِ بی شمار	279
İhtiyat ve tedbir ona derler ki kötü zânnı gidersin, kaçıp kötülükten kurtulasın.	İhtiyat odur ki suizan ederek kaçıp fenalıklardan kurtulasın.	حزم آن باشد که ظنّ بد بری تا گریزی و شوی از بد بری	280
Peygamber, "Tedbir sui zândır" dedi. A boş boğaz, her adımımı bir tuzak bil.	Peygamber efendimiz (ihtiyat suizandan) buyurmuştur ey fuzul kimse her adımda bir tuzak vardır fersan eyle.	حزم سوء الظنّ فرمود ⁵⁹⁰ آن رسول هر قدم را دام می دان ای فضول	281
Sahranın yüzü dümdüz ve geniştir ama her adımda bir tuzak var, küstahça koşmayı bırak.	Ovanın görüntüsü düz ve geniştir ama her adımda bir tuzak var küstahane koşma.	روی صحرا هست هموار و فراخ هر قدم دامی است کم ران اُستاخ	282
Dağ keçisi “Nerde tuzak?” diye koşar, fakat yürüdü mü tuzağa düşer, boğazından yakalanır.	O dağ keçisi (tuzak ne gezer) der ve koşar koştuğu esnada tuzak boğazına geçer (hani) dediğin işte buradadır.	آن بُزِ کوهی دَوَد که دام کو چون بتازد دامش افتد در گلو	283
Nerde tuzak diyorsun ya, işte buracıkta, bak da gör. Ovayı gördün ama tuzağı görmedin.	Gör sen ovayı gördün de tuzağı görmedin.	آنکه می گفتی که کو اینک ببین دشت می دیدی نمی دیدی کمین	284
A şaşkın, çayırılıkta tuzak, pusu ve avcı olmadıkça kuyruk mu olur?	Ey eyyar pusuz tuzaksız avcısız ekin ortasında bağlı kuyruk olur mu?	بی کمین و دام و صیّاد ای غیار دُنبه کی باشد میانِ کشت زار	285

⁵⁹⁰فرمود: گفتست N, K

Bu yere küstahça gelenlerin kemiklerin, kellelerini gör.	Yer âlemine küstah olarak gelenlerin kemiklerini kafalarını bir kere gör.	آنکه گستاخ آمدند اندر زمین استخوان و کله هاشان را ببین	286
Ey seçilmiş kişi, mezarlığa varda onların kemiklerine başlarından geçenleri sor.	Ey murteza mezarlığa uğradığında onların kemiklerinden mazilerini sor.	چون به گورستان روی ای مرتضی استخوانشان را بپرس از مامضی	287
O kör sarhoşlara bak da aldanış kuyusuna baş aşağı nasıl düştüler açıkça gör.	O yalanlarla sarhoş edilmiş kimseleri görürsün ki aldatma kuyusuna nasıl yuvarlanmışlar.	تا ببینی ظاهر آن مستان زور ⁵⁹¹ چون فرو رفتند در چاه غرور	288
Gözün varsa körcesine gelme, gözün yoksa eline bir sopa al.	Gözün varsa körü körüne gelme gözün yoksa eline bir asa al.	چشم اگر داری تو کورانه میا ورنه نداری چشم دست آور عصا	289
Tedbir ve ihtiyat sopan yoksa, bir gözlüyü kılavuz edin.	O ihtiyat ve muhakeme değneğin yoksa gözünü kendine reis yap.	آن عصای حزم و استدلال را چون نداری دید میکن پیشوا	290
Tedbir ve ihtiyat sopan yoksa kılavuzsuz her yolun başında durma.	Eğer ihtiyat ve muhakeme değneğinde yoksa yanında değnekçi olmadıkça yol üzerinde durma.	ورنه عصای حزم و استدلال نیست بی عصا کش بر سر هر ره مایست	291
Körün adım atması gibi ihtiyatla adım at da ayağın, kuyudan da kurtulsun, köpekten de.	Adımını âmâların attığı gibi at ki ayağın kuyudan ve şüpheden kurtulsun.	گام زان سان نه که نابینا نهد تا که پا از چاه و از سگ و ارهد	292
Kör, bir kazâya uğramayayım diye titreye titreye, korkar ve ihtiyatlı adım atar.	Âmâ titreye titreye, korkarak ihtiyatla adımını atarak bir kazaya duçar olmayayım diye.	لرز لرزان و به ترس و احتیاط می نهد پا تا نیفتد در خُباط	293
Ey dumandan kaçıp ateşe düşen.. lokma ararken yılan'a lokma olan,	Nice dumandan kaçıp da ateşe düşenler lokma arayıp da ejderhaya lokma olanlar vardır.	ای زدودی جسته در ناری شده لقمه جسته لقمه ماری شده	294
SEBÂ'LILAR VE NÎMETTEN AZMALARI	EHL-İ SEBA KISASI VE ONLARIN NİMET ELİ AZGINI OLMALARI	قصه اهل سبا و طاعی کردن نعمت ایشان را	

⁵⁹¹ تا ببینی ظاهر آن مستان زور: تا به ظاهر بینی آن مستان کور N, K

Sebâ halkının macerasını okumadın mı? Belki de okudun.. okudun ama sestən başka birşey duymadın.	Sen ehl-i Seba kisasını okumadın mı yahut okudun ancak ondan kulağına bir seda girdi.	تو نخواندی قصّة اهل سبا یا بخواندی و ندیدی جز صدا	295
O dağ, da sesi anlamaz ki.. dağın akli mânaya gidemez ki.	Dağ zaten ses aksinden haberdar değildir dağın aklının mana cihetine gider yolu yoktur.	از صدا آن کوه خود آگاه نیست سوی معنی هوش که را راه نیست	296
Dağ, akılsız, kulaksız ses verir durur. Fakat sen sustun mu, o da susar.	Akılsız ve kulaksız o yalnız bir ses çıkarır sen susarsan oda susar.	او همی بانگی کند بی هوش و گوش ⁵⁹² چون خُمش گردی تو او هم شد خموش	297
Tanrı, Sebâ'lılara pek büyük bir genişlik ve rahatlık verdi, yüzbinlerce köşk; sayvan ve bağ ihsan etti.	Cenab-ı Hak Seba halkı gönlüne katıyla ferag verdi yüz binlerce köşk, konak, bağ verdi.	داد حق اهل سبا را بس فراغ صد هزاران قصر و ایوانها و باغ	298
O kötü yaratılışlı adamlar buna şükretmediler. Vefada köpekten de aşağı oldular.	O damarı kötü adamla onun şükürünü eda etmediler vefa hususunda köpekten aşağı idiler.	شکر آن نگزاردند آن بدرگان در وفا بودند کمتر از سگان	299
Köpeğe bir kapıdan bir bir lokma ekmek verilse o kapıya bağlanır, hizmetkâr olur.	Bir köpeğe bir kapıdan bir ekmek erişecek olursa kulluk kemerini bağlanır.	مر سگی را لقمه نانی ز در چون رسد بر در همی بندد کمر	300
Kapıya bekçi kesilir. Ona eziyet edilse, yiyeceği lâıkiyle verilmese bile o kapıyı bırakmaz.	Eziyet ve katı muamele yapılsa bile o kapının bekçisi muhafızı olur.	پاسبان و حارس در می شود گرچه بر وی جور و سختی می رود	301
Orada karar eder, başka bir kapıya gitmez.	Onun durup eklendiği yer orası olur başka bırakın ihtiyar etmeyi küfür sayar.	هم بر آن در باشدش باش و قرار کفر داند ⁵⁹³ کرد گیری اختیار	302
Oraya bir garip köpek gelse oradaki köpekler, gece gündüz tedibederler.	Geceleyin, gündüzün yabancı bir köpek gelirse o anda üstün köpekleri yabancıyı tedip ederler.	ور سگی آید غریبی روز و شب آن سگانش می کنند آن دم ادب	303

⁵⁹²بی هوش و گوش: بی گوش و هوش N, K

⁵⁹³داند: دارد N, K

İlk konağına git. Oradan nimetlendin, o nimetin hakkı, gönlünü oraya rehin etmendir derler.	İlk kapın hangisi ise oraya git o nimetin hakkı gönlün rehin olduğu bir merbutiyettir derler.	که برو آنجا که اول منزل است حق آن نعمت گروگانِ دل است	304
Yerine git, o nimetin hakkını bundan fazla terketme diye onu ısırlılar.	Yerine git birinin nimeti hakkını o kadar ihmal eyleme, diye onu ısırlılar.	می گزندش که برو بر جای خویش حق آن نعمت فرو مگذار بیش	305
Sende gönül ve gönül ehlinin kapısından bir hayli Âb-ı Hayat içtin, gözlerin açıldı.	Sen gönül kapısından ve ehli dil elinden nice defa ab-ı hayat içip gözlerin açıldı.	از درِ دل و اهلِ دل آبِ حیات چند نوشیدی و وا شد چشمهات	306
Canın, ehli diller gönlünde nice şükür, vecit ve kendinden geçiş gıdaları yedi.	Nice neşe, vecd, sermestlik gıdasını ehli diller gönlünden canına ziyafet çektin.	بس غذایِ سُکر و وجد و بی خودی از درِ اهلِ دلان بر جان زدی	307
Sonra da yine hırs yüzünden bu kapıyı bıraktın, hırs yüzünden her dükkânın etrafında dönüp dolaşmadasın.	Hırsından dolayı yine bu kapıyı terk ettin hırsından ötürü nice dükkân dolaşarak,	باز این در را رها کردی ز حرص سوی ⁵⁹⁴ هر دکان همی گردی ز حرص ⁵⁹⁵	308
O çömleği yağlı ihsan sahiplerinin kapısına, arda kalasica bir tirit için koşup duruyorsun.	O zenginler kapısında dolaşır durursun.	بر درِ آن مُنعمانِ چرب دیگ می دوی بهرِ تریدِ مرده ریگ	309
Bil ki can, asıl burada yağlanır; ümitsiz bir hele düşenin işi burada düzelir.	O tenceresi yağlı efendilerin arda kalası tiritten ötürü bil ki can asıl buranın yağlı gıdasından beslenir ümit eyleyen işler burada daha iyi olur.	چربش آنجا دان که جان فربه شود کارِ ناوَمید آنجا بهُ شود	310
HASTALARIN, DUASIYLA ŞİFA DİLEMEK,ŞİFA BULMAK İÇİN HER SABAH İSA ALEYHİSSELAM'IN İBADET ETTİĞİ YERİN	HAZRETİ İSA'NIN DUASIYLA ŞİFA İSTEMEK İÇİN SOVME'ESİ KAPISINA HAZRETLERİN HER SABAH TOPLANDIĞINA DAİR	جمع آمدنِ اهلِ آفت هر صباحی بر درِ صومعه عیسی علیه السّلام جهتِ طلبِ شفا به دعای او	

⁵⁹⁴سوی: گرد N, K
⁵⁹⁵ز حرص: چو حرص N

KAPISINA TOPLANMALARI			
İsâ'nın ibâdet yeri gönül ehlinin sofrasıdır. Kendine gel, kendine ey derde müptelâ, sakın bu kapıyı bırakma.	Ehli dil sofrası İsa Sovme'esidir ey alil aman sakın ha bu kapıyı bırakma.	صومعه عیسی است خوانِ اهلِ دل هان و هان ای مبتلا این در مهل	311
Halk her taraftan toplanır, kör, çolak, kötürüm, total... hepsi.	Alilden, çolaktan, topaldan, pelaspuştan etraf-ı âlim halkı toplanmıştı.	جمع گشتندی ز هر اطراف خلق از ضریر و شل و لنگ و اهلِ دل ⁵⁹⁶	312
Sabahleyin İsâ'nın ibadet ettiği yerin kapısına gelir, onun nefesiyle illetten kurtulmayı umarak bekledi.	Mübarek nefesiyle onları günahdan kurtarsın diye İsa sovme'esi kapısında idiler.	بر در آن صومعه عیسی صباح تا به دم اوشان رهند از جناح	313
İsa, o güzel gidişli, evradını bitirince kuşluk çağı dışarı çıkar.	Hazreti İsa kendi oradandan fariğ olup kuşluk vakti o güzel meslekli zat harice çıkınca	او چو گشتی فارغ از اورادِ خویش ⁵⁹⁷ چاشتگاه بیرون شدی آن خوب کیش	314
Zayıf, perişan birçok dertlinin şifa ümidiyle kapıya oturup beklediğini görür.	öbek öbek zayıf hastalar görürdü ki ümit ve intizarla kapı önüne oturmuşlardı.	جوق جوق مبتلا دیدی نزار شسته بر در در امید و انتظار	315
Dua eder de "Tanrı, hepinizin muradını verdi, maksatlarına eriştiniz.	Dua ederdi ve (herkesin maksudu ihsan olundu) diye herkese meserde eylerdi.	پس دعا کردی و گفتی از خدا ⁵⁹⁸ حاجت و مقصود جمله شد روا ⁵⁹⁹	316
Şimdilik illetsiz, zahmetsiz yürüyün, Tanrı'nın yargılama ve kerem etmesine doğrulun" der.	Hastaliksız, yorgunluksuz kusur bağlayan Tanrı ihsan ve ikramına haydi gidiniz derdi.	هین روان گردید بی رنج و عنا سوی غفاری و اکرامِ خدا	317
Hepsi ayakları bağlı develere benzerken himmet edip bağlalarını çözer.	Hepsi ayakları bağlı iken himmetle dizleri bağını çözdüğün develer gibi.	جملگان چون اشتران بسته پای که گشایی زانوی ایشان به رای	318

⁵⁹⁶ از ضریر و شل و لنگ و اهلِ دل: از ضریر و لنگ و شل اهلِ دل N, K
⁵⁹⁷ او چو گشتی فارغ از اورادِ خویش: او چو فارغ گشتی از اورادِ خویش N, K
⁵⁹⁸ پس دعا کردی و گفتی از خدا: گفتی ای اصحابِ اُفت از خدا N, K
⁵⁹⁹ حاجت و مقصود جمله شد روا: حاجتِ این جملگانان شد روا N, K

Onlarda hemencecik sıhhat bulup onun duâsıyla neşelenerek yürür giderlerdi.	Durmaksızın cümlesi âmânda oldukları halde onun duasıyla koşuyorlardı.	بی توقف جمله شادان در امان ⁶⁰⁰ از دعای او شدند پا دوان	319
Sen de bunca âfetlere uğradın, hepsinden tecrübeler gördün.. padişah meşrepli erlerden sıhhat buldun.	Sen kendi afetlerini pek çok tecrübe ettin o sultan meşrebler duasından sohbet buldun.	آزمودی تو بسی آفات خویش یافتی صحت از این شاهان کیش	320
Topallığın kaç kere düzeldi; canın kaç defa gamdan, mihnetten kurtuldu.	Nice kere senin topallığın rahdan oldu nice defa canın gamsız ve eziyetsiz oldu.	چند آن لنگی تو رهوار شد چند جانت بی غم و آزار شد	321
Sense gafilcesine kendini de kaybetmemek için tutmuş, ayağına bir ip bağlamış durmaktasın be herif!	Sen ayağın iple bağlı gafil durursun ey yiğit bari kendini kaybetme.	تو ⁶⁰¹ مُغفل رشته ای بر پای بند تا ز خود هم گم نگردی ای لوند	322
Şükretmiyorsun, nail olduğun nimetleri unutmuşsun. Bu unutuş, o bal yediğin zamanları hatırına bile getirmiyor.	Senin kulluk etmemekliğın ve unutkanlığın sana o bal yediklerini hatırlatmadı.	ناسپاسی و فراموشی تو یاد ⁶⁰² نورد آن عسل نوشی تو	323
Hulâsa o yol, sana bağlandı. Çünkü gönül ehlinin gönlü, senden incindi sana darıldı.	Tabi o yol sana kapandı çünkü ehl-i dil gönlü senden mecruh oldu.	لاجرم آن راه بر تو بسته شد چون دل اهل دل از تو خسته شد	324
Çabuk onları bul, kusur dile, tövbe et. Bulut gibi ağla, inle.	Çabuk onları tedarik et ve istiğfar et bulut gibi inleyerek ağla.	زودشان دریاب و استغفار کن همچو ابری گریه های زار کن	325
De sana onların gül bahçeleri açılsın, sana olgun meyvalar saçılsın.	Nitekim onların gülistanları da senin cihetine açılsın olmuş meyveler kendi kendine yarılsın.	تا گلستانشان سوی تو بشکفد میوه های پخته بر خود واگفد	326
O kapıda dön dolaş. Eshâb-ı Kehf'in köpeğiyle kapı yoldaşıysan köpekten aşağı olma.	Hem o kapı etrafını dolasın köpekten aşağı olma eğer sende Ashab-ı Kehf köpeğiyle kapı yoldaşı isen.	هم بر آن در گرد کم از سگ مباش با سگ کهف ار شدستی خواجه تاش	327

⁶⁰⁰بی توقف جمله شادان در امان: خوش دوان و شادمانه سوی خان N, K

⁶⁰¹تو: ای N, K

⁶⁰²یاد: یار N

Köpekler bile, gönlünü ilk eve bağla diye köpeklere nasihat ederler.	Nasıl ki köpekler birbirine (gönlünü ilk kapıya bağla) diye nasihat ederler.	چون سگان هم مر سگان را ناصحنه که دل اندر خانه اول ببند	328
Kemik yediğin ilk kapıya sıkı bağlan, hakk gözetmeyi terketme derler.	Kemik bırakan ilk kapıya sağlam bağlan hakkı eda etmekten geri kalma derler.	اولین در را که خوردی استخوان ⁶⁰³ سخت گیر و حق گزاری را ممان ⁶⁰⁴	329
Edeplensin de oraya gitsin, kurtuluşu o ilk kapıda bulsun diye onu ısırlılar.	Terbiye olup da oraya gitsin ilk kapısında felah bulsun diye ısırlılar.	می گزندش تا ز ادب آنجا رود وز مقام اولین مفلح شود	330
A azgın köpek, velinimetine isyan etme.	Ey asi köpek git veli nimetine isyan etme diye ısırlılar.	می گزندش کای سگ طاغی برو با ولی نعمتت یاغی مشو	331
Halka gibi o kapıya bağlan. O kapıda bekçilik et, o kapıda çevik davran, o kapıda sıçra.	O kapıya merbut halka gibi ol bekçi ve eli çabuk ve sıçrayıcı ol.	بر همان در همچو حلقه بسته باش پاسبان و چابک و برجسته باش	332
Vefâsızlığını apaçık gösterme, beyhude yere vefasızlığı faş etme.	Bizim vefakâr safımızı bozan bir nesne olma beyhude vefasızlığı faş etme.	صورت نقض وفای ما مباح بی وفایی را مکن بیهوده فاش	333
Köpeklerin adeti vefakârlıktır. Yürü be, bari köpeklerin adını kötüye çıkarma derler.	Köpeklerin huyu vefakârlıktır köpeklere ar ve kötü şart getirme derler.	مر سگان را چون وفا آمد شعار رو سگان را ننگ و بد نامی میار	334
Ulu Tanrı bile vefakârlıkla öğündü de “Bizden gayri ahdine kim vefa eder ki?” dedi.	Ey insan vefasızlık köpeklere bile ar oluyor sen nasıl vefasızlık göstermeyi reva görürsün.	بی وفایی چون سگان را عار بود بی وفایی چون روا داری نمود	335
Hakları reddettikten, saymadıktan sonra istediğin kadar vefakâr ol. Bil ki bu vefa, vefasızlığın ta kendisidir.	Hak Teâlâ vefa ile iftihar etti (Allah’tan başka sözüne vefa eden kim var) buyurdu.	حق تعالی فخر آورد از وفا گفت من اوفی بعهد غیرنا	336
Çünkü hiç kimse, Tanrı hakkından daha ziyade hak sahibi değildir ki.	Hakkın reddettiği bir vefayı sen vefasızlık bil kimse	بی وفایی دان وفا با رد حق بر حقوق حق ندارد کس سبق	337

⁶⁰³اولین در را که خوردی استخوان: آن در اول که خوردی استخوان N, K
⁶⁰⁴سخت گیر و حق گزاری را ممان: سخت گیر و حق گزاران را ممان N, K

	hakkın hukukundan ileri gidemez.		
Ana hakkı bile Tanrı hakkından sonra gelir. Çünkü Tanrı, anayı senin ana karnındaki şekline borçlu etmiştir.	Ondan sonrada ana hakkı gelir ki Kerimullah anayı sana şefkate borçlu kıldı.	حقّ مادر بعد از آن شد کان کریم کرد او را از جنین تو غریم	338
Tanrı, seni onun cisminde bir surete bürümüş, gebelik halinde ona seninle istirahat ve huzur vermiş, onus ana alıştırmış,	Ana cisminde sana bir şekil verdi sana hamile olmaklığı onun için rahat ve havi kıldı.	صورتی کردت درون جسم او داد در حملش ⁶⁰⁵ ورا آرام و خو	339
Oda seni kendisinin bir cüz'ü görmüştür. Tanrı'nın tedbiri Anaya ilişik olan o cüz'ü ayırmıştır.	Anasını kendine bitişik bir parçası gördü Hakkın tedbiri bitişigi ana cisminde ayırdı.	همچو جزو متّصل دید او ترا متّصل را کرد تدبیرش جدا	340
Tanrı binlerce sanat ve fen düzdü de ana, sana sevgi bağladı, şefkat gösterdi.	Hak Teâlâ binlerce sanat ve fen düzerek anada sana o şefkati hâsıl eyledi.	حق هزاران صنعت و فن ساختست تا که مادر بر تو مهر انداختست	341
Şu halde Tanrı hakkı, ana hakkından öncedir. ana hakkından da ileri... Tanrı hakkını bilmeyen eşektir.	İmdi Allah'ın hakkı ana hakkından evvel oldu bu hakkı kim bilmez ise eşektir.	پس حق حق سابق از مادر بود هر که آن حق را نداند خر بود	342
Anayı, ananın memesini, sütünü yaratan, onu babayla çift eden o dur, ona serkeş olma.	Anayı, memeyi, sütü yaratan odur ey anayı baba ile çiftleştirmiştir sen onu muaheze etme.	آنکه مادر آفرید و ضرع و شیر با پدر کردش قرین آن خود بگیر	343
Ey Tanrı, ey ihsanı kadim olan, bildiğim de senindir, bilmediğim de.	Ey Tanrı, ey ihsanı kadim Rabbim bildiğimde bilmediğimde hep senindir.	ای خداوند ای قدیم احسان تو آنکه دانم و آنکه نی هم آن تو	344
Sen, Tanrı'yı an; çünkü benim hakkım hiç eskimez.	Sen hakkı yâd eyle, çünkü benim hakkım hiç eskimez buyurdun.	تو بفرمودی که حق را یاد کن زآنکه حقّ من نمی گردد کهن	345

O sabah çağında, sizi Nûh'un gemisinde koruduğumuzu, bu suretle lûtuflardan bulunduğumu an.	O lûtfu yâd eyle ki seher vakti sizi Nuh gemisinde muhafaza eylemekle ifa eyledim.	یاد کن لطفی که کردم آن صُبح با شما از حفظ در کشتی نوح	346
O zaman sizin aslınızı, atalarınızı tufandan, tufan dalgasından korudum, onlara aman verdim.	O zaman sizin aslınıza, dedelerinize tufandan dalgalarından aman verdim.	اصل و اجداد شما را آن زمان ⁶⁰⁶ دادم از طوفان و از موجش امان	347
Ateş huylu su, yeryüzünü kaplamıştı. Dalgası, dağların tepelerine kadar çıkıyordu.	Ateş meşrebli su yeryüzünü tutmuştu dalgası gün yüzünden dağları kaplıyordu.	آبِ آتش خو زمین بگرفته بود موج او مر اوج کُهِ را می ربود	348
Sizi reddetmedim, atanızın atasının atasının varlığında size korudum.	Ben saklayıp size dedenizin dedesinin dedesi vücudunda iken reddetmedim.	حفظ کردم من نکردم ردّتان در وجود جدّ جدّ جدّتان	349
Mâdemki baş oldun, sana nasıl ayağımla vururum, kendi iş yurdumu nasıl ziyan ederim?	Sen başlıca bir şahıs olunca sana nasıl tekme vururum kendi tezgâhımı nasıl ziyan ederim.	چون شدی سر پشتِ پایت چون زنم کارگاهِ خویش ضایع چون کنم	350
Vefasızlara kendini fedâ ediyor kötü bir zan yüzünden o tarafa doğru gidiyorsun?	Sen vefasızlara feda olunca suizanından taşı öbür cihete gidiyorsun.	چون فدای بی وفایان می شوی از گمانِ بد بدان سو می روی	351
Bense unutmadan, vefâsızlıktan beriyim. Benim yanıma gelsen bile kötü bir zânla gelirsın.	Ben unutmadan, vefasızlıktan münezzeh iken bana müteveccih olarak suizan ediyorsun.	من ز سهو و بی وفاییها بَری سوی من آئی گمانِ بد بَری	352
Sen, hani kendine benziyenlerin önünde iki kat olursun ya.. işte onlar hakkında kötü zanda bulun.	Sen suizannı o tarafa kabil ki sen kendin gibilerin önünde iki kat oluyorsun.	این گمانِ بد بر آنجا بر که تو می شوی در پیشِ همچون خود دو تو	353
Nice ulu ulu dostlar, yoldaşlar edindin. Sana, nerde onlar diye sorsam gittiler dersin.	Birçok arkadaş ve yoldaş ittihaz ediliyorsun. Sana (hani onlar) dediğimde (gitti) diyorsun.	بس گرفتی یار و همراهانِ زفت گر ترا پرسم که کو گویی که رفت	354

⁶⁰⁶اصل و اجداد شما را آن زمان: پیله بابایانتان را آن زمان N, K

İyi dostun yüce göklere gitti, kötülük dostunsa yerin dibine geçti.	Ey dostların yüksek göklere gitti fasih ve fücür arkadaşlarında yerin dibine gitti.	یارِ نیکت رفت بر چرخ برین یارِ فسقت رفت در زیر زمین ⁶⁰⁷	355
Ara yerde sen kalakaldın, yardımsız, yardımcısız kervandan arta kalan ve sönmeye mahkum ateşe döndün.	Sen arada öylece yardımcısız günahkâr ve onun yakıp da bırakıp kendini ateş gibi kalakaldın.	تو بماندی در میانه آنچنان بی مدد چون آتشی از کاروان	356
Ey baba yiğit dost, yukardan, aşağıdan münezzeh olanın eteğini tut.	Ey kuvvetli arkadaş sen de yukarıdan aşağıdan münezzeh olan zatın eteğini tut.	دامنِ او گیر ای یارِ دلیر کو مُنَزّه باشد از بالا و زیر	357
O, ne İsa gibi göklere ağız, ne Karun gibi yerlere geçer.	Ne İsa gibi göklere çıkar, ne Karun gibi dibine geçer.	نی چو عیسی سوي گردون بر شود نی چو قارون در زمین اندر رود	358
Sen yerden, yurttan alımdan, satımdan kaldın mı o, mekân âleminde de seninle beraberdir, Lâmekân âleminde de.	Sen sarayından dükkânından da mahrum olduğun bir zamanda o mekânda da lâmekânda da.	با تو باشد در مکان و لا مکان ⁶⁰⁸ چون بمانی از سرا و از دکان	359
Bulanıklıklardan duruluklar çıkarır, cefâlarını vefâ yerine tutar.	O kederlerden sefa yaratır (bulanıkları durultur) senin ettiğin cefaları vefa olarak kabul eder.	او بر آرد از کدورتها صفا مر جفاهای ترا گیرد وفا	360
Cefakârlıkla bulunursan noksandan kurtulup kemale erişesin diye kulağını burar.	Sen kusur edince sana bir terbiye götürür kim sen o kusuru noksanından kemal cihetine gidersin.	چون جفا آری فرستد گوشمال تا ز نقصان وا روی سوي کمال	361
Sülûkte virdini terk edersen zahmete, mihnete düşer, sıkıntıya uğrarsın ya.	Mesela virdini terk edersen o anda sana bir iç sıkıntısı kalp karanlığı çöker bunu iyice bil.	ترک وردی چون کنی تو در زمان ⁶⁰⁹ قبض و تاریکیت آید نیک دان ⁶¹⁰	362

⁶⁰⁷در زیر زمین: در قعر زمین N, K

⁶⁰⁸لا مکان: بی مکان N, K

⁶⁰⁹ترک وردی چون کنی تو در زمان: چون تو وردی ترک کردی در روش N, K

⁶¹⁰قبض و تاریکیت آید نیک دان: بر تو قبضی آید از رنج و تپش N, K

İşte o tediptir. Yapma, o eski ahdı hiç değıştirme demektir.	İşte o seni te'dip etmektir, yani o verdiğin eski andından dönme değildir.	آن ادب کردن بود یعنی مکن هیچ تحویلی از آن عهد کهن	363
Bu iç sıkıntısı, bir zincir şeklini almadan, bu gönlünü sıkıan şey, ayağını bağlamadan önce.	Bu sıkıntının zincir olmazdan gönlü bağlayan ayağını bağlamadan evvel görünmez hastalığın görünür ve aşıkâr olmazdan evvel,	پیش از آن کین قبض زنجیری شود این که دلگیری است پا گیری شود	364
Bu işareti, beyhude zan etmemen için uğradığın o mâkul zahmet, duyguna hitapeder bir hale gelir ve meydana çıkar.	Tedarik et bu işaret sana beyhude olmuştur.	رنج معقولات شود محسوس و فاش تا نگیری این اشارت را به لاش	365
Suç işlediğin zaman iç sıkıntıları gönlünü kaplar, bu sıkıntılar, ecelden sonra üst zincir şekline bürünür.	İsyanlarda evvel iç sıkıntıları yürek üzer bir müddet sonra o sıkıntı maddi zincirler olur.	در معاصی قبضها دلگیر شد قبضها بعد از اجل زنجیر شد	366
“Burada bizi anmaktan çekinen kişiye dar bir yaşayış verilir ve körlükle cezalanır.”	Bizi yâd etmekten baş çevirenlere gayet bir ma'îşet verimiz körlükle mücazat ederiz buyrulmuştur.	نُعْطِ مَنْ أَعْرَضَ هُنَا عَنْ ذِكْرِنَا عِيشَةً ضَنْكاً وَ نَحْزِي بِالْعَمَى	367
Hırsız, insanların mallarını çaldı mı, bir iç sıkıntı, bir darlık, gönlünü tırmalamaya başlar.	Habersiz insanların malını çalar bir darlık, bir iç sıkıntısı gönlü tırmalar.	دزد چون مال کسان را می برد قبض و دل تنگی دلش را می خلد	368
O , bu sıkıntı, bu darlık nedir ki? der. Şerrinden ağlıyan mazlum yok mu? İşte onun sıkıntısı, onun darlığı.	O müttasil acaba bu sıkıntı neredendir der durur senin zaliminden gizli gizli ağlıyan mazlum tarafından gelen sıkıntıdır.	او همی گوید عجب این قبض چیست قبض آن مظلوم کز شرّت گریست	369
Bu darlığa, bu sıkıntıya pek aldırış etmezse bu inadının rüzgârı ateşini üfler,	O bu sıkıntıya ehemmiyet vermezse onun ısrar rüzgârı sıkıntı ateşini körükler, üfler.	چون بدین قبض التفاتی کم کند باد اصرار آتشش را دم کند	370
Hulâsa gönül sıkıntısı, memurların sıkıştırması haline gelir, o mânalar,	Nihayet tabi'i gönül sıkıntısı polisin sıkıştırması olur o	قبض دل قبض عوان شد لاجرم گشت محسوس آن معانی زد عَلم	371

duyulur, görülür bir hale gelip meydana çıkar.	görünmez şey görünür şekilde aşikâr olur.		
Dertler zindan ve çarmıh olur. Dert; köktür, kök; dal budak verir.	Kederleri zindan ve çarmıh olur keder bir köktür ki dal ve gül hâsıl eder.	غصّه‌ها ⁶¹¹ زندان شدست و چارمیک غصّه ⁶¹² بیخ است و بُرَوید شاخ بیخ	372
Kök gizliydi, meydana çıktı... Sen de darlığını, ferahlığını bir kök bil.	Kök gizli idi şimdi aşikâr oldu kendi keder ve neşeni de kök farz eyle.	بیخ پنهان بود و شد هم آشکار ⁶¹³ قبض و بسط خویش را بیخی شمار ⁶¹⁴	373
Kötü kökse hemencecik, çabucak onu sök ki çimenlikte çirkin bir diken çıkmasın.	Kötü kök ise heman sök kim çimenlikte kötü diken bitmesin.	چونکه بیخ بد بود زودش بزَن تا نرَوید زشت خاری در چمن	374
İç sıkıntısı görünce ona bir çare bul. Çünkü dallar, hep kökten meydana gelir.	Sıkıntı kurusun o sıkıntıya çare bul çünkü dallar hep kökten çıkar.	قبض دیدی چاره آن قبض کن زانکه سرها جمله می رُوید ز بُن	375
Genişlik gördün mü de onu sula, yetişip meyva verince dostlara dağıt.	Neşe görürsen o neşeyi sula meyve verince ihvane dağıt.	بسط دیدی بسط خود را آب ده چون بر آید میوه با اصحاب ده	376

⁶¹¹غصّه‌ها: قبضها N

⁶¹²غصّه: قبض N

⁶¹³بیخ پنهان بود و شد هم آشکار: بیخ پنهان بود هم شد آشکار N, K

⁶¹⁴قبض و بسط خویش را بیخی شمار: قبض و بسط اندرون بیخی شمار N, K

4.2. DEĞERLENDİRME

Bu karşılaştırma sonucundaki bulgulara örnek verecek olursak şu şekildedir:

Veled Çelebi İzbudak'ın tercümesini hazırladığı Farsça metinde, Abdülbaki Gölpınarlı'nın ve Adnan Karaismailoğlu'nun tercümelerinde bulunan fakat Konya Mevlâna Müzesi Ktp., İhtisas, Nr. 5223'teki tercümede bulunmayan beyit saptanmıştır:

ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI'NIN GÖZDEN GEÇİRDİĞİ MEB TARAFINDAN BASILAN TERCÜME	KONYA MEVLÂNA MÜZESİ KTP., İHTİSAS, NR. 5223	FARSÇA METİN	NO
Ne de olsa üzüm olmaya kabiliyetli korukların gönülleri, ehli dilin nefesleriyle birdir.	-	غورهای نیک کایشان قابلند از دم اهل دل آخر یک دلند	3709
Ey rüşvet alan, sen fil yavrusu yemektesin. Sana düşman olan fil, kökünü kazır, seni mahveder.	-	پیل بچه می خوری ای پاره خوار هم بر آرد خصم پیل از تو دمار	169
Yâhut “Başım ağrıyor, sen bunu geçirmeye bak”, yahutta beni dayımın oğlu çağırdı, davetliyim” deyip başından savasın.	-	یا سرم درد است درد سر ببر یا مرا خواندست آن خالو پسر	236
Bülbülleri, insana vecit ve halet verir; gülistanları, kendi gönüllerindedir.	-	بلبل ایشان که حالت آرد او در درون خویش گلشن دارد او	3741

Abdülbağı Gölpınarlı'nın tercümesinde bazı beyitlere yorum katıldığı görülmüştür. Örneğin aşağıdaki beyitte, gerek olmadığı halde birinci mısranın başına "*Kanadını yolmak şöyle dursun.*" şeklinde bir ekleme yapılmıştır:

ABDÜLBAĞI GÖLPINARLI'NIN GÖZDEN GEÇİRDİĞİ MEB TARAFINDAN BASILAN TERCÜME	KONYA MEVLÂNA MÜZESİ KTP., İHTİSAS, NR. 5223	FARŞÇA METİN	NO
Kanadını yolmak şöyle dursun, onlar, âcizlere yem verirler. O kuşlarda aykırılık ve kin yoktur. Hoş kuştur onlar, hoş kuş!	Yine acizlere gıda taşırlar o kuşlar ahlaksız kinsiz olarak hoşturlar.	بلکه سوي عاجزان چينه کشند بی خلاف و کينه آن مرغان خوشند	3736

Veled Çelebi İzbudak'ın ve Adnan Karaismailoğlu'nun tercümesinde bulunup Abdülbağı Gölpınarlı'nın tercümesinde bulunmayan beyitler vardır. Örnek verecek olursak:

ABDÜLBAĞI GÖLPINARLI'NIN GÖZDEN GEÇİRDİĞİ MEB TARAFINDAN BASILAN TERCÜME	KONYA MEVLÂNA MÜZESİ KTP., İHTİSAS, NR. 5223	FARŞÇA METİN	NO
-	Büyük denizden her hadsiz hesapsız balıklar ki her birinin ağzında iri bir inci var idi.	ماهیان صد هزار دریای ژرف ⁶¹⁵ در دهان هر یکی دُرّی شگرف	3471
-	Hızır o adamdır yine Tanrı bana böyle buyurdu ki: Git ona deki ey tecrübeye uğramak kimse.	گفت او را که خدا گفت این به من ⁶¹⁶ که برو با او بگو ای ممتحن ⁶¹⁷	206

⁶¹⁵ماهیان صد هزار دریای ژرف: صد هزاران ماهی از دریای ژرف N, K

⁶¹⁶گفت او را که خدا گفت این به من: گفت آن الله تو لَبَّیک ماست N, K

⁶¹⁷که برو با او بگو ای ممتحن: وآن نیاز و درد و سوزت پیک ماست N, K

-	Sana bizim elçimiz vekilindir seni o eliyle meşgul eden ben değil miyim seni zikir ile meşgul eden ben değil miyim?	نی تو را در کار من آورده ام ⁶¹⁸ نی که من مشغول ذکر کرده ام ⁶¹⁹	208
---	---	---	-----

Farsça metinde bulunan bir beytin, Abdülbaki Gölpınarlı'nın tercümesinde, Konya Mevlâna Müzesi Ktp., İhtisas, Nr. 5223 tercümede ve Adnan Karaismailoğlu'nun tercümesinde bulunmadığı saptanmıştır:

ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI'NIN GÖZDEN GEÇİRDİĞİ MEB TARAFINDAN BASILAN TERCÜME	KONYA MEVLÂNA MÜZESİ KTP., İHTİSAS, NR. 5223	FARSÇA METİN	NO
-	-	تا کجا بوي کباب بچه را ⁶²⁰ یابد و زخمش زند اندر جزا ⁶²¹	116

Aşağıdaki beytin tercümesinde, Abdülbaki Gölpınarlı'nın tercümesinde ki " Hakk'ın lûtfu " zamirinin, Farsça metinde de yer almasına rağmen Konya Mevlâna Müzesi Ktp., İhtisas, Nr. 5223 tercümede bulunmamaktadır:

ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI'NIN GÖZDEN GEÇİRDİĞİ MEB TARAFINDAN BASILAN TERCÜME	KONYA MEVLÂNA MÜZESİ KTP., İHTİSAS, NR. 5223	FARSÇA METİN	NO
Hakk'ın lûtfu, bu yüzden secdegâhımı, ta yedinci kat göğe kadar arıttı" diye cevap verdi.	O sebepten lûtf ile benim seccadegahımı yedi kat göğe kadar pak eyledi.	سجده گاهم را از آن رو لطف حق پاک گردانید تا هفتم طبق	3414

⁶¹⁸نی تو را در کار من آورده ام: - N, K
⁶¹⁹نی که من مشغول ذکر کرده ام: - N, K
⁶²⁰تا کجا بوي کباب بچه را: - N, K
⁶²¹یابد و زخمش زند اندر جزا: - N, K

Abdülbaki Gölpınarlı'nın tercümesinde aşağıdaki beyitlerin bazı yerlerinde kişisel yorum eklenmiştir. Bire bir değil, yoruma dayalı tercüme yapılmıştır.

ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI'NIN GÖZDEN GEÇİRDİĞİ MEB TARAFINDAN BASILAN TERCÜME	KONYA MEVLÂNA MÜZESİ KTP., İHTİSAS, NR. 5223	FARŞA METİN	NO
Gönlünde is üstünde is, kurum üstünde kurum. Bu is ve kurum bir derecede ki nihayet gönlün, bütün sırlara karşı kör olmuş.	Gönlüne pas pas üstüne toplanıp esrarı görmekten kör olmuştur.	بر دلت زنگار بر زنگارها جمع شد تا کور شد ز اسرارها	3357
Bir hastalığım var, şarap içmek zaruretindeyim. Hastalıktan ölüm haline geldim, hatta bu halden de ileri bir hale düştüm.	Hastayım muztar kaldım hastalıktan bayılacak hale geldim) dedi.	که مرا رنجی است مضطر گشته ام من ز رنج از مَحْمَصَه بگذشته ام	3401
O, varlığını Tanrı varlığına tebdil etmiştir. İşi de eşyayı tebdil etmedir. O, lûtuftan ibaret bir hale gelmiştir, her türlü ateşi de nur olmuştur.	Çünkü o tebdil olunmuştur hep kalp ile iş görür letafet hamil etmiştir. Nârı nur olmuştur.	کو بَدَل گشت و بَدَل شد کار او لطف گشت و نور شد هر نار او	3417
Yattı mı, uyudu mu Eshabı Kehf'e benzer" dedi. Sofiler, bu üç huy, yol ehline yaraşmaz diye şeyhin huzurunda savaşa giriştiler.	Uyursa da Eshab-ı Kehf uykusuna yatar sufiler şeyh hazretine darılmışlardı.	ور بخسبد هست چون اصحابِ کهف صوفیان کردند پیشِ شیخ زَحَف ⁶²²	3496
O fazlalık da Hızır'la arasının açılmasına sebep oldu. Musa'ya "Haydi, git... Sen çok söylüyorsun. Gayri ayrılık geldi, çattı!	O fazlalık Hızır'la ayrılığı intaç eyledi. Haydi sen çok sözlüsün ayrılıyorz dedi.	آن فزونی با خُصِر آمد شِقَاق گفت رَو تو مُکَثِّرِی هذا فِراق	3502
Pek yüce, pek büyük ve etrafa yayılmış bir ağaçtır o! Hattâ ağaç da ne demek her tarafı	Çok büyük, çok geniş çok uzun ab-ı hayattır, bahrı muhitadır.	بس بلند و بس شِگَرَف و بس بسیط آب حیوانی ز دریای محیط	3655

⁶²²زَحَف: ز هف N

kaplıyan deniz gibi Âbıhayattır!			
Medine'lilerin iki kabîlesi vardı, birine Evs, öbürüne Hazrec denirdi. Âdeta bir kabile öbürünün kanına susamıştı.	Evs Hazrec adında iki kabile birbirinin kanını içecek halde idiler.	دو قبیلہ کاؤس و خَزْرَج نام داشت یک ز دیگر جانِ خون آشام داشت	3699
Bu toprağa mensup kalıp, yer üstüne düşmüş ama bu çeşit adamın ruhu, o güzelim gökte çark urup durmakta.	Toprak kalıp yere düşmüştür onun ruhu ise bugün göklerde gezer.	قالبِ خاکی فتاده بر زمین روح او گردان بر آن چرخ برین	3764

Abdülbaki Gölpınarlı'nın tercümesinde aşağıdaki üçüncü mısradaki " ecelden sonra " kelimesi, Farsça metinde olduğu halde Konya Mevlâna Müzesi Ktp., İhtisas, Nr. 5223 tercümede yoktur.

ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI'NIN GÖZDEN GEÇİRDİĞİ MEB TARAFINDAN BASILAN TERCÜME	KONYA MEVLÂNA MÜZESİ KTP., İHTİSAS, NR. 5223	FARŞÇA METİN	NO
Suç işlediğin zaman iç sıkıntıları gönlünü kaplar, bu sıkıntılar, ecelden sonra üst zincir şekline bürünür.	İsyanlarda evvel iç sıkıntıları yürek üzer bir müddet sonra o sıkıntı maddi zincirler olur.	در معاصی قبضها دلگیر شد قبضها بعد از اجل زنجیر شد	366

Abdülbaki Gölpınarlı'nın tercümesinde aşağıdaki beyitler Farsça metinle ve Konya Mevlâna Müzesi Ktp., İhtisas, Nr. 5223 tercümeyle kıyaslandığında yanlış tercüme edildiği görülmüştür.

ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI'NIN GÖZDEN GEÇİRDİĞİ MEB TARAFINDAN BASILAN TERCÜME	KONYA MEVLÂNA MÜZESİ KTP., İHTİSAS, NR. 5223	FARŞÇA METİN	NO
Fakat beyaz adam demirciliğe kalkışırsa yüzü yer yer kararır, kızarır.	Ama bir Rumi demircilik ederse dumanın tesiriyle yüzü allak bullak olur.	مرد رومی گو کند آهنگری رویش ابلق گردد از دودآوری	3362
Yazılı kâğıda bir yazı yazarsan okunur ama iyi anlaşılmaz, insan yanılabılır.	O yazı üzerine bir yazı daha yazarsan anlaşılmaz olur yanlış okunur.	چون نویسی بر سرِ بنوشته خط فهم ناید خواندش گردد غلط	3369
Bir bak hele... Buraya bir zerre bile sığar mı? Sen sözü yanlış anlamışsın, aldanmışsın.	Şuna bak bir zerre sığar mı aldanmasın. Kimse bu sözü ters işitmesin.	بنگر اینجا هیچ گنجد ذره ای این سخن را کژ شنیده غره ای	3393
Fakat küplerin hiç birin de şarap bulamadı.	Küp dizili şaraphaneye o mürit kendi şeyh için her küpün tadına baktı.	گردِ خُمخانه بر آمد آن مرید بهرِ شیخ از هر خُمی او ⁶²³ می چشید	3403
Hurma şarabıyla dolu olan küpler, balla dolmuştu.	Bütün küplüceli meyhanede şarap bulamadı şarap küpleri hep bal ile dolu idi.	در همه خُمخانه ها او می ندید گشته بُد پُر از عسل خُم نبید	3404
Tanrı, ey Mûsa dedi:	Bunun için Tanrı Hazreti Musa'nın dua esnasında hacet dilemesi üzerine buyuruldu ki:	بهر این فرمود با موسی خدا ⁶²⁴ وقت حاجت خواستن اندر دعا ⁶²⁵	190

⁶²³او: می N

⁶²⁴بهر این فرمود با موسی خدا: - N, K

⁶²⁵وقت حاجت خواستن اندر دعا: - N, K

Aşağıdaki beyitlerin, Abdülbaki Gölpınarlı'nın tercümesi ve Farsça metin göz önüne alındığında Konya Mevlâna Müzesi Ktp., İhtisas, Nr. 5223 tercümede eksik tercüme edildiği sanılmaktadır:

ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI'NIN GÖZDEN GEÇİRDİĞİ MEB TARAFINDAN BASILAN TERCÜME	KONYA MEVLÂNA MÜZESİ KTP., İHTİSAS, NR. 5223	FARŞÇA METİN	NO
Lokma, kimde ululuk nuru haline gelirse ne dilerse yesin... Ona helâl!	Ne isterse yesin ona helaldir.	هر که در وی لقمه شد نورِ جلال هر چه خواهد تا بخور او را حلال	3558
Ne de olsa üzüm olmaya kabiliyetli korukların gönülleri, ehli dilin nefesleriyle birdir.	-	غوره‌های نیک کایشان قایلند از دم اهلِ دل آخر یک دلند	3709
Bülbülleri, insana vecit ve halet verir; gülistanları, kendi gönüllerindedir.	-	بلبلِ ایشان که حالت آرد او در درونِ خویش گلشن دارد او	3741
Ey din sultanı, müşkülümüzü hallet de yakine erelim.	-	مشکلِ ما حل کن ای سلطان دین تا ببخشد حالِ تو ما را یقین	3786
A rüşvet alan, sen fil yavrusu yiyorsun; düşmanın olan fil, kökünü kazır; yok eder seni.	-	پیل بچه می خوری ای پاره خوار هم بر آرد خصمِ پیل از تو دمار	169
Yâhut da başım ağrıyor, sen de ağrıtmı başımı, geç git. Yada dayımın oğlu çağırdı, oraya gidiyorum diyesin	-	یا سرم درد است دردِ سرِ بَر یا مرا خواندست آن خالو پسر	236
Senin dostun, senin kesendir, Râmin'sen Vîse'den başkasını arama.	Ramin'sen Vise'nden başkasını arama.	یارِ تو خورجین توست و کیسه ات گر تو رامینی مجو جز ویسه ات	241
Hani nerde tuzak diyorsun ya, işte buracıkta; gel de gör. Sen ovavı görüyorsun da tuzağı, pusuyu görmüyorsun.	Gör sen ovayı gördün de tuzağı görmedin.	آنکه می گفتی که کو اینک ببین دشت می دیدی نمی دیدی کمین	284

O çömleği yağlı nîmet verenlerin kapılarına, bir arda kalası tirit için koşup durmadasın,	O zenginler kapısında dolaşır durursun.	بر در آن مُنعمان چرب دیگ می دوی بهر ثریدِ مرده ریگ	309
---	---	---	-----

Farsça metinde " hani " kelimesi yer almamasına rağmen Konya Mevlâna Müzesi Ktp., İhtisas, Nr. 5223 tercümede bu kelime eklenmiştir.

ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI'NIN GÖZDEN GEÇİRDİĞİ MEB TARAFINDAN BASILAN TERCÜME	KONYA MEVLÂNA MÜZESİ KTP., İHTİSAS, NR. 5223	FARSÇA METİN	NO
Dağ keçisi, tuzak da nerde der de koşar; koşar ama tuzağa düşer, boğazından yakalanır gider.	O dağ keçisi (tuzak ne gezer) der ve koşar koştuğu esnada tuzak boğazına geçer (hani) dediğin işte buradadır.	آن بُزِ کوهی دَوَد که دام کو چون بتازد دامش افتد در گلو	283

Bu beyitlerin anlamları kısmen yakın olsa da iki yazar da farklı cümlelerle ifade etmiştir.

ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI'NIN GÖZDEN GEÇİRDİĞİ MEB TARAFINDAN BASILAN TERCÜME	KONYA MEVLÂNA MÜZESİ KTP., İHTİSAS, NR. 5223	FARSÇA METİN	NO
Şeytan dedi ki: A çok söyleyen, bütün bu Allâh demene karşılık buyur sesi nerde?	Şeytan ona dedi ki: Ey katı suratlı senin bu kadar Allah demene hani lebbeyk.	گفت شیطانش خمَش ای سخت رو ⁶²⁶ این همه الله را لَبَّیک کو	201
Adamın gönlü kırıldı; başını yere kodu, yattı... Rüyasında, çayırılık, çimenlikte yeşil donlu Hızır'ı gördü.	O zatın gönlü mahzun olup başını yastığına bıraktı o rüyasında bir yeşillikte Hızır'ı gördü.	او شکسته دل شد و بُنْهاد سر دید در خواب او خُضِر را در خُضَر	203

⁶²⁶گفت شیطانش خمَش ای سخت رو: گفت شیطان آخر ای بسیارگو N, K

204	گفت هين از ذکر چون وامانده ای چون پشیمانی از آن کِش خوانده ای	Dedi ki: Ayl zikrinden niye geri kaldın o korunmayan şeylerden niye vazgeçtin.	Hızır, kendine gel dedi; ne diye zikirten kaldın? Çağırdığından, nasıl oldu da usandın?
216	درد آمد بهتر از مُلکِ جهان تا بخوانی مر خدا را در نهان	Dert dünya mülkünden daha iyidir çünkü kendi âleminde Tanrı, münacat edersin.	Gizlice Tanrı'yı çağırmanı sağlayan dert, dünyâ saltanatından da daha iyidir.
219	آن شده آوازِ صافی و حزین ای خدا وی مُستغاث و ای امیر ⁶²⁷	O saf ve hazin bir surette (Ya Rabbi, ey sayfınca gam, ey güvencem) deyişler.	Arı-duru ses, hüzünlü hüzünlü ey Tanrı, ey feryâda erişen, ey yardım eden demendir duâ.
222	تا قیامت می خورد در ⁶²⁸ پیش غار آبِ رحمت عارفانه بی تَغار	Kıyamete kadar mağara kapısı önünde dağlara muhtaç olamayan rahmet suyunu arifane bir tarzda içer.	Mağaranın önünde, kıyâmete dek, dağarcıksız, heybesiz, rahmet suyunu içer, merhamet yemeğini yer- durur.
235	حزم آن باشد که بهر دفع را ⁶²⁹ تخمه ام گویی ز انواع ابا ⁶³⁰	İhtiyat ona derler ki sen onu baştan savmak için (türlü yemeklerden tokum) diyesin.	Çekinmek ona derler ki mide dolgunluğuna uğramışım, yahut hastayım, şu mağara hasta etti beni...
237	ز آنکه یک نوشت دهد با نیشها که بکارد در تو نوشش ریشها	Çünkü o sana içi zehirli bir tatlı verir. O tatlı nesnesi senin yaralarını dōşer.	Çünkü bir şerbet bile sunsa sana, zehirle sunar; şerbetinden, gövdeni yaralar kaplar.
238	زر اگر پنجاه یا شصتت دهد ماهیا او گوشت در شستت دهد	O sana elli ve atmış altın verirse ey balık (mesabene olan kimse) o sana ağ içinde et verir.	Sana elli, altmış altın bile verse a balık, ettir o; seni tutmak için oltaya kor da sunar sana.

⁶²⁷امیر: مُعین N, K

⁶²⁸در: او N, K

⁶²⁹حزم آن باشد که بهر دفع را: حزم آن باشد که گویی تخمه ام N, K

⁶³⁰تخمه ام گویی ز انواع ابا: یا سقیمم خسته این تخمه ام N, K

Aşağıdaki hikâye başlığı olan bölümde Farsça metin göz önüne alınarak tercüme edildiğinde "*Dervişin Şeyhe İtirazı*" değil, "*Fakirin Şeyhe Özrünü Arz Etmesi*" şeklinde tercüme daha doğru olacaktır.

ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI'NIN GÖZDEN GEÇİRDİĞİ MEB TARAFINDAN BASILAN TERCÜME	KONYA MEVLÂNA MÜZESİ KTP., İHTİSAS, NR. 5223	FARŞÇA METİN	NO
FAKİRİN ŞEYHE ÖZRÜNÜ ARZ ETMESİ	DERVİŞİN ŞEYHE İTİZARI	عذر گفتن فقیر به شیخ	

Konya Mevlâna Müzesi Ktp., İhtisas, Nr. 5223 tercümede "*koşmak*" fiili yerine Farsça metinde geçmeyen "*gezmek*" fiilini kullanılmıştır.

ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI'NIN GÖZDEN GEÇİRDİĞİ MEB TARAFINDAN BASILAN TERCÜME	KONYA MEVLÂNA MÜZESİ KTP., İHTİSAS, NR. 5223	FARŞÇA METİN	NO
Seninle yeryüzünde oturup duruyorum ama Zuhâl yıldızı gibi yedinci kat gökün üstünde koşup durmaktayım.	Yeryüzünde seninle beraber bir mahalde sakınım hâlbuki ben Zuhâl gibi yedinci kat gökte gezerim.	در زمینم با تو ساکن در محل می دوم بر چرخ هفتم چون زحل	3541

Abdülbaki Gölpınarlı'nın tercümesinde ki bazı beyitler, Konya Mevlâna Müzesi Ktp., İhtisas, Nr. 5223 tercüme ve Farsça metine göre eksik tercüme edildiği görülmüştür.

ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI'NIN GÖZDEN GEÇİRDİĞİ MEB TARAFINDAN BASILAN TERCÜME	KONYA MEVLÂNA MÜZESİ KTP., İHTİSAS, NR. 5223	FARŞÇA METİN	NO
Paslar, demirini yemeğe, gevherini yok etmeğe başlar.	Aynasının demirini pas yemeğe başladı aynanın cilası pas tutmaktan dolayı zail oldu.	آهنش را زنگها خوردن گرفت گوهرش را زنگ کم کردن گرفت	3367

Fakat küplerin hiç birin de şarap bulamadı.	Küp dizili şaraphaneye o mürit kendi şeyh için her küpün tadına baktı.	گرِدِ خُمَانه بر آمد آن مرید بهرِ شیخ از هر خُمی او ⁶³¹ می چشید	3403
Hurma şarabıyla dolu olan küpler, balla dolmuştu.	Bütün küplüceli meyhanede şarap bulamadı şarap küpleri hep bal ile dolu idi.	در همه خُمَانه ها او می ندید گشته بُد پُر از عسل خُم نبید	3404
Her birinin ağzında bir inci vardı. Ama ne inci?	O dopdolu denizde yüz binlerden fazla, her biri ağzında birer inci ama ne inci.	صد هزاران پیش ⁶³² از دریای پُر در دهانِ هر یکی دُر و چه دُر	3472
Tanrı,	Bunun için Tanrı Hazreti Musa'nın dua esnasında hacet dilemesi üzerine buyuruldu ki:	بهر این فرمود با موسی خدا ⁶³³ وقت حاجت خواستن اندر دعا ⁶³⁴	190

Konya Mevlâna Müzesi Ktp., İhtisas, Nr. 5223 tercümede ki aşağıdaki beyite parantez içerisinde yorum katılmıştır.

ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI'NIN GÖZDEN GEÇİRDİĞİ MEB TARAFINDAN BASILAN TERCÜME	KONYA MEVLÂNA MÜZESİ KTP., İHTİSAS, NR. 5223	FARŞÇA METİN	NO
Dostluk, son demdedir. Korkarım ki bir şey olur da tohum bozulur.”	Dostluk son nefesin tohumudur (o zamana saklanır) o tohumu bozacak soğukluktan korkarım.	دوستی تخمِ دمِ آخر بُود ترسم از وحشت که آن فاسد شود	277

⁶³¹او: می N

⁶³²پیش: ماهی N, K

⁶³³بهر این فرمود با موسی خدا: - N, K

⁶³⁴وقت حاجت خواستن اندر دعا: - N, K

SONUÇ

Bu çalışmada, öncelikle Veled Çelebi İzbudak tarafından Osmanlı Türkçesiyle Arap harfli olarak hazırlanmış olan ve Konya Mevlâna Müzesi Ktp., İhtisas, nr. 5223’de yer alan eserin 2. cilt 5. defter (3350-3796) ve 3. cilt 1. defter (1-376) hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Toplam 801 beyit çalışılmıştır. Ardından Veled Çelebi İzbudak’ın tercümesini hazırladığı Farsça el yazması orijinal metin, günümüz Farsçasıyla sunulmuştur.

Tarih içerisinde değişiklik gösteren ve her zaman kendini yenileyen dilde, kavramlar ve kelimelerin anlam ve yazılışları farklılık gösterebilmektedir. Bu değişiklikler göz önüne alınarak Farsça el yazması orijinal metinde gerekli yerlerde düzeltmeler ve açıklaması yapılmıştır.

Söz konusu metinde çalışırken Adnan Karaismailoğlu ve Reynold Alleyne Nicholson'nın tercümeleriyle karşılaştırma yapılmıştır ve beyitlerdeki farklı olan kelimeler, yazım değişiklikleri, eksik olan beyit ve hikayeler dipnotta ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir. Adnan Karaismailoğlu ve Reynold Alleyne Nicholson'ın nüshalarında 13 beyit eksiktir. Ayrıca Adnan Karaismailoğlu'nun nüshasında 1 hikaye eksiktir.

Bazı yerlerde bulunan farklılıklar Muhammed Ali Muvahiddin'in hazırladığı (Celaledin Muhammed Belh-i Mesnevi-i Mânevi, Tahran, 1396, 1-2 Cilt, Miladi 2017) çalışmasıyla da benzerlikler göstermektedir.

Abdûlbâki Gölpınarlı'nın gözden geçirdiği MEB tarafından yayımlanan eserin birebir Türkçeye kazandırılmadığı, yorum katıldığı, anlam tercümesi yapıldığı ve farklı tercüme edildiği görülmüştür. Bu nedenle son olarak Abdûlbâki Gölpınarlı'nın gözden geçirdiği MEB tarafından yayımlanan tercümenin edisyon kritiği ve Konya Mevlâna Müzesi Ktp., İhtisas, nr. 5223 tercümede hazırlanan Farsça metinle karşılaştırma yapılmıştır. Bu karşılaştırmanın da değerlendirmesi açıklamasıyla birlikte tablo halinde verilmiştir.

Yapılan çalışmanın, bundan sonraki yapılacak olan Mesnevî çalışmalarında yardımcı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akar, Metin (1999). *Veled Çelebi İzbudak* (1. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksoy, Ömer Asım (1953). İki Dilcimizi Kaybettik. *Türk Dili Dergisi*, 2 (21), 596-598.
- Akün, Ömer Faruk (1996). Abdülbaki Gölpınarlı. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, 14, 146-149, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Alparlan, Ali (1996). *Abdülbaki Gölpınarlı* (1. Baskı). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Altunel, Aysun (2011). *Reynold Alleyne Nicholson'ın Studies in Islamic Mysticism Adlı Eserinde Sufilere Bakış Tarzı*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aynur, Hatice (2013). *Abdülbâki Gölpınarlı Bibliyografyası*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Ceyhan, Semih (2004). Mesnevî. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, 29, 325-334, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Çelik, İsa (2002). Mevlana'nın Mesnevî'sinin Tercüme ve Şerhleri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 9 (19), 71-93.
- Demirel, Şener (2007). Mevlana'nın Mesnevî'si ve Şerhleri. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 5(10), 469-504.
- Derin, Süleyman (2006). *İngiliz Oryantalizmi ve Tasavvuf* (1. Baskı). İstanbul: Küre Yayınları, I. basım, İstanbul 2006.
- Derin, Süleyman (2007). Reynold Alleyne Nicholson. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, 33, 76-77, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Efendioğlu, Süleyman (2000). *Veled Çelebi Türk Diline Medhal*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Gölpınarlı, Abdülbaki (1999). *Mevlâna Celâleddîn Hayatı, Felsefesi, Eserleri, Eserlerinden Seçmeler*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.

Güleç, İsmail (2004). *Mesnevî Şerhi Rûhu'l-Mesnevî*. İstanbul: İnsan Yayınları.

İzbudak, Veled Çelebi (1946). *Hatıralarım* (1. Baskı), İstanbul: Türkiye Yayınevi.

Kaplan, Mehmet (1976). *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Karaismailoğlu, Adnan (2009). *Mevlânâ, Mesnevî, Türkçesi* (8. Baskı), Ankara: Akçağ Yayınları.

Karaismailoğlu, Adnan (2020). *Prof. Dr. Adnan Karaismailoğlu Kişisel Web Sayfası Biyografi*. <http://adnankaraismailoglu.com/2016/02/28/biyografi/>, Erişim Tarihi: 03.03.2020.

Mevlâna. *Mesnevî Şerif*, Konya Mevlâna Müzesi Ktp., İhtisas, nr. 5223.

Mevlâna, çeviren: Veled İzbudak, Gözden geçiren: Abdülbaki Gölpınarlı (1988). *Şark-İslâm Klasikleri Mesnevî II*, İstanbul: MEGSB Yayınları.

Muvahiddin, Ali (2017). *Celeddin Muhammed Belh-i Mesnevi-i Mânevi*, Tahran.

Nicholson, Reynold Alleyne, *Mystics of Islam*, trc. Dağ, Mehmet, Işık, Kemal, Fığlalı, Ruhi, Şener, Abdülkadir, Kayaoğlu, İsmet (1978). *“İslâm Sufileri”*, İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Öngören, Reşat (2004). Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, 29, 441-448, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.

Temizel, Ali (2009). *Mevlana Çevresindekiler, Mevlevilik ve Eserleriyle İlgili Eski Harfli Türkçe Eserler* (1. Baskı), Konya: Selçuk Üniversitesi.

Topal, Ahmet (2007). Mesnevî'nin Türkçe Manzum Tercüme ve Şerhleri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 14 (32), 39-51.

Unat, Münevver (2014). *Abdülbaki Gölpınarlı, Hayatı, Kişiliği ve Eserleri*, Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.

بر و مال مال از نور حقست	جامه تر یک و نور طلق	دور خورشید از سفند زجست	او همان نور سبیل بر دخت
شیخ گفت این خورشید جاهد و ندیست	همین بر آینه ای که روی	آمد و دید انبیکین حاضر بود	کور شد آن دشمین کور و کود
گفت بر آن دم مرید جویس را	رو برای من بخونی که کیا	که مراد نیست مضطر گشته ام	من رنج از غم صندل گشته ام
دختر هوش مست هر مردار باک	بر سر سبزه لعنت با خال	کردم خانه بر آمد آن مرید	بهر شیخ از هر حی او چو رسید
در همه خم خانقا او می بندید	گشته بند بر از غسل بندید	گفت و نداد از حال این کار	هیچ چیزی در می بینم عقار
چند روز آن نزد آن شیخ آمدند	جسم گریان بر سر می زدند	در حرابان آمدن شیخ اجل	چند میوه از قندوش غسل
کردند سبیل و نوحی از جدت	جان را راهم بدیدن از نعت	لا شود دریا بر از خون مان مال	کی خورد بند خد الواحل
گفتن عایشه رضی الله عنه با مصطفی را صلی الله علیه و سلم لا توفی مصلی هر جا نازی			
عایشه روزی پیغامبر گفت	یا رسول الله پیدا و نهفت	هر گجا بای نازی عیسی	می دود در خانه تابان و دنی
که چه می دانی که هر طفل بولد	کردن مستعمل به جا که رسید	گفت پیغامبر که از نهر بهک	چو خسران پاک کرد اندید
سجد کام را از آن و لطف حق	پاک کرد اندید تا هفت طبق	هان و آن ترک کردی از شک	ورنه المیسی سبوی اندر حلق
کو از هر خورشید شهادی شود	تو از شهادی جوی زهری بود	گفت که بولد از کار او	لطف کش و نور شد هزار او
توفی جوی بود مر با بیل را	ورنه مرغی خوار گشت مر با	لشکری را بر غلجندگ	تا بدانی کان صلابت اینج
کر از او سوار آید زین قبیل	روخوان در سون احوال	ورنه یا او بری و همی	کا فرودان کر نوازی هر
کشید مونس هار شتر را و محبت دل در جوی			
مونسکی در کف هار شتر	در رنود و شند و از آن	اشتر از خستی که با او شد	مونس غم شد که هستم بهلول
بر شتر زد بر تو اندید شتر	گفت بنما بر تر از من با شتر	تا بیامد بر لب جوی نرگ	کند و کشتی زبون بل شتر
مونس آنجا ایستاد و خست	گفت شتر کای رفیق که شد	از تو فقه جد جبرانی چرا	بایند مردانند اندر خود را
توفلادی و پس آهنگ	در میان آن مسافر و تر	گفت از آب که فستق	من همی ترسم ز غرقاب رفیق
گفت شتر تا بیدم جد آب	باد رو به باد از شتر شتا	که تا انوش که کور مونس	از چه خبرانی نوبی نیک جوک
گفت مونس ما را از دهانت	که زانو تا بر انوفرهاست	کر تا از انوش که بی هوش	مر مراد صد که گشت مرگ
گفت کساختی مکن با بر در	تا اسوزد جسم و جان شتر	تومری با مثل جد مونس	باشتر مونس را ننود سخن
گفت و بد کرد مرا از نهر خدا	نیک داران بر آب مملک مونس	رحم آمد مونس را که هوش	بر وجه و بر کودبان مونس
این گفتن شد مسلم مونس را	نیکو را غم صد هزاران خول	چون بهر نیستی بر و بر	تا رسی از جاه روزی سوبی

دو رویت با من چون سلطان بد
 و صیوارا کوشن کاغذی با من
 ای که در کمال شهوت
 چون یک خوار کشتی ملک
 چون یک کدالید خوار کشتی ملک
 سرور من هست خواران روح را
 سروری چون شد ماعنای بد
 که مرا از خوی من بر می کند
 با مخالف او من را بر می کند
 سار شهوت را من کشتی را بد
 تافتند از سرور نالند من سر
 کیست لدا اهل دل شکویدان
 خون ندکا بل کال سما
 و رنگوی شکل استفسار کو
 خون ز عادن کشتی کوی بد
 سبستان خنک کوی بد
 که بعد از سرور بدی دیگر بود
 که از سرور شد باکی بد
 خون خلاص خوی تو کوی بد
 خون نالند خوی بد سرور بد
 زانک خوی نشت کشتی استفسار
 لیکه کشتی سرور بد
 خدمت کشتی سرور بد
 عیب کشتی سرور بد
 سوجا دست تالووی جمیر
 با شمشیران تو سبک و تار کو
 خشم آمد بر کسی که پاک کند
 سابعان او خود را دشمنند
 تالو او مسجود خون من گشود
 کوی بداند رددن زبان را
 کشتی خنک تر از انا و بسی
 کوی بداند از خلاص آن سرور بد
 سرور شهوت شد ز عادن شهوت
 تالو صاحب دل کشتی استفسار
 جوری کشتی دل بداند او
 متعمر کشتی بداند او

کرامت خیر و برکت کشتی بد در این قسم کرد

نو در رویتی درون کشتی
 کشتی فقیه و فقیه اخویم هم
 دلق بیرون کشتی بر هند شهوت
 خون بد در آمدن در کشتی
 صد هزاران بیرون در کشتی
 در چند ناله کشتی کشتی
 کشتی و کشتی سما را کشتی
 بی مرا و کشتی خنک کشتی
 کشتی از کشتی فقیه
 آن فقیه لایق کشتی فقیه
 متعمر خون در کشتی
 نفس شوق طایب کشتی
 بان شد همان را او فقیه
 کاندین کشتی در میان کشتی
 کشتی و کشتی کشتی
 ماهیان کشتی در کشتی
 هر یک کشتی در کشتی
 خوش تر کشتی کشتی
 تالو کشتی کشتی
 بان کشتی کشتی
 جاسر کشتی کشتی
 آن فقیه کشتی کشتی
 متعمر کشتی کشتی
 متعمر کشتی کشتی
 کشتی کشتی کشتی

و رقیف و ذان بدیع کان عی زین حشر غار و نسک	چون مقیم چشم بلند رود کمی نود طایر اند جا و نسک	ان مقیم چشم باکان بود بسیار کوم ای غم و نسک	بی قرین چشم حیوان شود من صدیک دهم و آن محو و نسک
صوفیان بر صوفی سعه رود گفت آخچه کله شک صوفیا و رخصت هفت اصحاب در حیرت المور و ساطعها بر قرین خویش مفراد رصف آن فریونی بلخه آمد شفا و در فتنی و زینت شسته و در فتنی حشک خیال شک پاسبان خوابا کان بر فرد یا غریبانان یکسوار رو	بیش شیخ خانقاها بود گفت این صوفی سعه خود دارد صوفیان کردند پیش شیخ نافع آمد ز اعلا الخلاطها کان فراوان بدیدن راجه گفت و تو سگزی هلا و آوا تو معنی رفتن یکسسته خود غار رفتن شمشیر شک سایبان را با سیاح حاجت یا خوابان با رخ از خانه	شیخ را گفت داد جان ما در سخن بسیار کو همچون کر شیخ را آورد سوی آن فقیر که یکی خلطی فراوان عرض نطق موی نود بالان لیک موسیاسا بسیار کوی خبر رو خون چمن کردی نونا که دار رو بر آغاه هم جفت شود جامه پوشان را نظر جامه ورنه قادر که کل غریبان شک	نوار بر صوفی خجای بیسوا در خورش از درون خود دارد شک که در حیرت کله شک و ساطعها در سن مردم بدیدان مرض هم فریون آمد ز کف یار شک ورنه با من کله شک و کور شو گودیت سوی طهارت و نثار عاشقان و شسته گفت شود خان غریبان از غلی جامه حوت جامه کردن تار و اوسط را شک
بسیار کوم ای غم و نسک	بیش شیخ خانقاها بود	شیخ را گفت داد جان ما	نوار بر صوفی خجای بیسوا
در خورش از درون خود دارد شک	گفت این صوفی سعه خود دارد	در سخن بسیار کو همچون کر	در خورش از درون خود دارد شک
که در حیرت کله شک و ساطعها	صوفیان کردند پیش شیخ	شیخ را آورد سوی آن فقیر	که در حیرت کله شک و ساطعها
در سن مردم بدیدان مرض	نافع آمد ز اعلا الخلاطها	که یکی خلطی فراوان عرض	در سن مردم بدیدان مرض
هم فریون آمد ز کف یار شک	کان فراوان بدیدن راجه	نطق موی نود بالان لیک	هم فریون آمد ز کف یار شک
ورنه با من کله شک و کور شو	گفت و تو سگزی هلا و آوا	موسیاسا بسیار کوی خبر رو	ورنه با من کله شک و کور شو
گودیت سوی طهارت و نثار	تو معنی رفتن یکسسته	خون چمن کردی نونا که دار	گودیت سوی طهارت و نثار
عاشقان و شسته گفت شود	خود غار رفتن شمشیر شک	رو بر آغاه هم جفت شود	عاشقان و شسته گفت شود
خان غریبان از غلی جامه حوت	سایبان را با سیاح حاجت	جامه پوشان را نظر جامه	خان غریبان از غلی جامه حوت
جامه کردن تار و اوسط را شک	یا خوابان با رخ از خانه	ورنه قادر که کل غریبان شک	جامه کردن تار و اوسط را شک
بسیار کوم ای غم و نسک	بیش شیخ خانقاها بود	شیخ را گفت داد جان ما	نوار بر صوفی خجای بیسوا
در خورش از درون خود دارد شک	گفت این صوفی سعه خود دارد	در سخن بسیار کو همچون کر	در خورش از درون خود دارد شک
که در حیرت کله شک و ساطعها	صوفیان کردند پیش شیخ	شیخ را آورد سوی آن فقیر	که در حیرت کله شک و ساطعها
در سن مردم بدیدان مرض	نافع آمد ز اعلا الخلاطها	که یکی خلطی فراوان عرض	در سن مردم بدیدان مرض
هم فریون آمد ز کف یار شک	کان فراوان بدیدن راجه	نطق موی نود بالان لیک	هم فریون آمد ز کف یار شک
ورنه با من کله شک و کور شو	گفت و تو سگزی هلا و آوا	موسیاسا بسیار کوی خبر رو	ورنه با من کله شک و کور شو
گودیت سوی طهارت و نثار	تو معنی رفتن یکسسته	خون چمن کردی نونا که دار	گودیت سوی طهارت و نثار
عاشقان و شسته گفت شود	خود غار رفتن شمشیر شک	رو بر آغاه هم جفت شود	عاشقان و شسته گفت شود
خان غریبان از غلی جامه حوت	سایبان را با سیاح حاجت	جامه پوشان را نظر جامه	خان غریبان از غلی جامه حوت
جامه کردن تار و اوسط را شک	یا خوابان با رخ از خانه	ورنه قادر که کل غریبان شک	جامه کردن تار و اوسط را شک

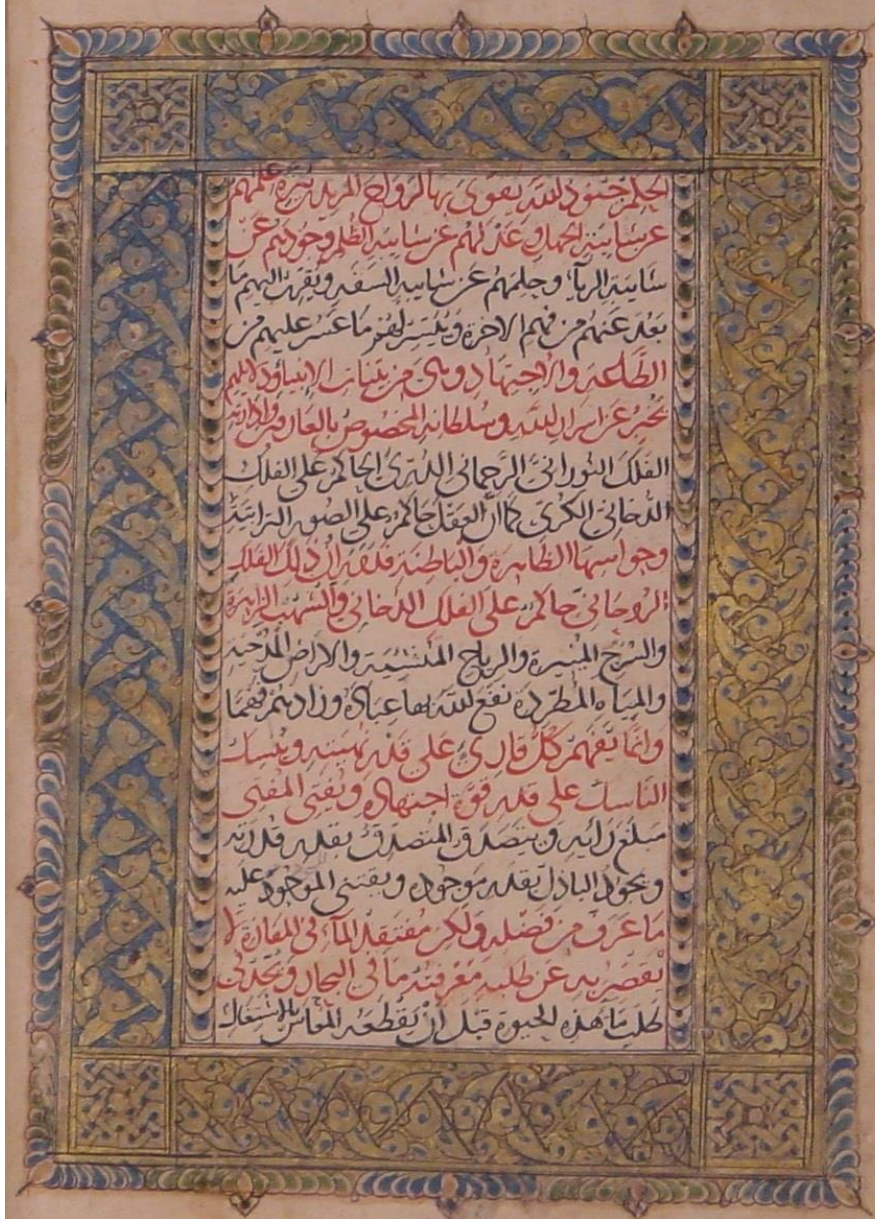
یا کواه و خجی شما که این	حسرت است از آن که معجز	یا طفل شیر مادر را بکشد	که یا من مادرم هان که ولد
طول گوید مادر را حجت یاله	تا که با شیرت بکرم من فراد	در دل هراسی که جگر من است	رو و آواز بیدر من خجی است
خون بیدار برون با نکی زند	جان من در دور و دور من کند	زانکه حسرت با نکی او اندر جگر	از کبی نشیده باشد که در جگر
	آن عزیز از دور آواز غریب	در نشاط این جگر که در دور	
	سجده که در محراب علی السلام در کعبه عیسی اعلی السلام		
مادر بخجی منم در دهفت	بسته از وضع جگر و کیش	که بفرم من در دور و دور	گو آواز العزم و رسول که هست
خون برادر و فادیم با تو من	کرد سجده جگر من که در دور	این جگر من آن جگر را سجده	که سجده در من افتاد در دور
	کف منم من در دور و دور	سجده دیدم از این طفل منم	
	اشکال آوردن برین قصه		
ابلهان که بیدار افسانه را	خط بکشد برادر و دروغ خط	زانکه بر بر و دروغ وضع جگر	نمود از بکانه دور و دور و دور
از برون سینه آن شیرین شول	تا شد فال غنایم خود در	خون بر کاید که کاش بر کار	بر کوفت بر دنا بکشد تار
	مادر بخجی کاید بر کاید	گوید او را این سخن در جگر	
	حواش اشکال		
این بلند گان اهل خاطر	عایب آفاق او را جگر است	پسین منم جگر اید در نظر	مادر بخجی که دور است از بصر
دیدها بسته سینه دست	خون شستک کرده باشد بو	ورید من نیاز برون و دور	از جکایت کبر معنی که رنو
نی خان کافسانها بسته بود	همچو شیرین نقش آن جگر	تا همی کف آن کلیل بی تار	خون سخن کوشید بسته بی تار
دویدانستند جگر هندی که	فهم آن خون که در بی نطفی بشر	در میان شیر و کاه و جگر	شد رسول خواند بر هر کس
خون و بر سینه و کاه و بیل	خون عکس ماه ترسان گیل	این کلیل و دینه جگر افرا	ورند که باز از ککاک را مرتب
ای برادر قصه خون بماند	اندرو معنی سال دانست	دانه معنی بکرم در عقل	نکند بماند از ککاک عقل
	ماجرای بیل و ککاک در دار	که چه کف نیست آنجا اشکار	
	سخن که بر با حال و مهم که در آن		
ماجرای شمع با پروانه شو	بشنو معنی که بر افسانه	که چه کف نیست بر کف	هیس یا بر بر و دور و دور
کف در سطر مخ که خانه	کف خانه را جگر اندک	خانه را خرید با میران	فرخ آنکس که سوی معنی شست
کف جوی زید عمر افتد ضرب	کف جوی که در بی خریاد	عمر را جگر منم بیکار زند	بی کده او را بزد همچون علام
کف این بماند معنی بود	که معنی را که بماند است	زید و عمر از نظر ارباب	که در و ع آن تو با اعراب ساز

گفت پس آن بزرگوارم عمر را زید و او گفت که در سن او گفت اینک را سیدم بخت در بر و خند که گوید و	زید چون زدی نگاه وی نگاه چونک زید زید و او را بعد که نماید راست در سیر لای راست دارد این سیر لای در زلفان را بود دست و لای	که از ناچار و لای بر کن پدیرا اندر سخن مایل که بکوی او را لای بر در و عا جمع لای در چشم کو را را اعتبار سک لای	عمر و یک و او فرزند دین در دل باطلان دینت این در و دست و عید الحینان الحینین زدی و
گفت و نامی برای داستان بادشاهی این بخت و صادق سالمی که آن قاصد او هر که از رسید در سیر لای جست و خوی تو بر لای می شود در سیر لای قاصد شد بخت و در سیر لای خون پس بداندان عی رشته او میداو بخت	که در ختی هست و در سیر لای بر در و ختی می است و صادق کرد بختان برای ختی کین لای بخت و سیر لای کی تو باشد لای باشد لای در فلان اقلیم سیر لای می شد از هر کوی عی عاجرا لای لای لای جسته او عاقت بخت	هر کوی که سیر لای خورد و در قاصدی که از لای لای سیر لای لای لای سیر لای لای لای در فلان بخت و در سیر لای سیر لای لای لای سیر لای لای لای کرد عی لای لای لای	در جهان بی پیر و لای سوی هندستان لای بدجیر بر ماند لای سیر لای لای لای سیر لای لای لای سیر لای لای لای سیر لای لای لای سیر لای لای لای
بود شیخی عالمی و طبعی که سیر نادعای او بود همراه گفت شیخا و وقت و وقت گفت شاهنشاه که در اختیار سالمی که بخت و لای سیر لای لای لای که در عی نام شد لای که در عی نام شد لای در عی لای لای لای	اندران سیر لای لای چونک بخت و لای نا امید و وقت و وقت از برای ختی لای خبر که طهر و سیر لای اب حیوانی و در لای که بخت نام شد لای آن لای نام شد لای در عی لای لای لای	گفت من بخت و لای وقت بخت و لای گفت و لای لای که در ختی لای شیخ خدی و لای نویس و وقت و لای این لای لای لای آن لای لای لای صد هزار نام و لای	راستان لای لای سیر لای لای لای جست و لای لای سیر لای لای لای این در عی لای رازان لای لای کین لای لای لای در عی لای لای صد هزار نام و لای

هر که جوید نام که صاحب نیت در گذار نام و سر کرد و صفا	همچو تو نویسد و اندام تو بید تا صفات آن نماید سوی	تو چه بر جویی برین نام در اختلاف علوان نام او فساد	تا غالی تلخ کار و سوز سخت چون معنی وقت آرام او فساد
منار عت چهار کس جفت انکور که بر یکی بنام دیگر قصه کردی بود آن را			
چار کس را داد در جی یک درم آن یکی نیکو گفت این سر	آن یکی گفت این بانگوری دهم من غم خواهم عیب خواهم ازدم	آن یکی روی نیکو گفت این قیل سنت برهمی زدن از الهی	من غم خواهم عیب خواهم ازدم ترک کن خواهی بر استایل را
در ستارخان نقره خلی شدند صاحب سری غریب شدند	که ز سیر تا معاقل پدید که بستی آجیل از جی شدند	بس بگفتی اوله من تر یک درم یک در ستارخان شود چار المرد	آوردی خندان از می خیرم جاد شمری شود یک اتحاد
خونک سارید لای دغل گفت هر یکان به جنگ و نفل	این در ستارخان کف جند غل کفیت من آرد شمارا انفل	بس شما خاموش باشید کرمی عاریتی بدید اثر	تا ز بانسان من شود در کوف طبع اصلش سر دیست
که خندان غافلند غلط سیر که را که کردی آتش آک	در اثر مایه نرا غلط چون خوری سر جی فاند کک	کرمی عاریتی بدید اثر و الیک آن کرمی او دهل کک	که نصیرت باشد از غل اوربان خلد مرغان باشد
و در نود بخ بسته دوشاخ از جلدیت شیخ جمعیت آسد	چون خوری کرمی فاند کک تغیر قد آرد دم اهل جد	بس برای شیخ الخا صر ما چون سلیمان کرمی خیر کک	کوسفند از کول ناورد اجیر از همین سلیمان جوجه می غیری
در زمان علیش آهو بایلک اوسیاخی شد میان شمشک	اتس کوفت بر کول کک جنگ ایجاد شد میان ز نال	شند کور تر ایم از جنگال باز تو جو موری هر دانه می دو	نیست از اهد که یکدم املا تا بالا و خلاصی مانند بر
داند جورا داند اش دای شود هم سلیمان مساند ردور ما	و آن سلیمان جوی راه دور کودم صلی و ناند جور ما	مرغ جانها را درین آجر زما قول از من آمد را یاد کبر	در صفاسان غش و غش کک ورند هر یک شمر مطلق کک
گفت خود خالی نبود دست مستحقان کردند همچو والد	از خلیفه جو و صاحب مسلمون را گفت بغیر و اجله	مرغ جانها را اجناس یک کک نفس واحد از رسول ج کک	در صفاسان غش و غش کک ورند هر یک شمر مطلق کک
بر خاستن مخالفت و عداوت از میان انصار بر کمال رسول صلی الله علیه و آله			
دو قبیله کوس و خزرج نام دا اولا اخوان شدند که آن شمشک	یک در کرجان خول آسام همچو اعدا دین عین بر نوس	کینه های کینه سازان صطفی وزدم المؤمنون از جبهه پید	بجوشند در نور اسلام و صفا در شکستند از واحد شک
صورت انکورها اخوان بود عنون کوسک و خام ماند	چون قشر جی شیر و اجدر در ازل جوی کافرا صلی خاند	عنون و انکور صداند لیک نی اخوی نفس واحد باشد او	چونک عنون نخته شدند باز در شقاوت نجر نجر باشد او

که کویر آید او دارد نهال
 فتد افهام جز در جهل
 غورهای نیلکداسان قابل اند
 از دم اهل دل آخر یک لند
 بس در انکوری همی درند بو
 تا یکی دند و چدر و صفی
 آفرین بر عقل کل او ستاد
 صد هزاران ذره را داد انچه
 کاخاد جسمهای او طین
 هم سلیمان است کنون لیل ما
 از نشا طرد و شیخ و عی
 موعلم اندر سخنهای حقو
 همچو مرغی که کشاید بند دام
 خرد زبون او نکند هیچ دام
 صد هزاران مرغ برهاستان
 از نزع ترک روی و عرب
 خلد از نزع شایع بازوار
 جنت ناکتم قتلوا و جهنم کفر
 همچو خندان و دشمنان ازان شد
 جمع مرغان از سلیمان ازان شد
 همد پدایان به تقدیر را
 لکلی انسان که لک لک زدند
 بلی انسان که جالت کرد او
 بای طلاس انسان در نظر
 توحیدانی بایک مرغان را همی
 هر یک که هکنر که کسی تا نوبت
 با سلیمان خوشی که خفاش زد
 و لک لک و لک لک آن سوی همی
 کرد زیر بر خود آید تربیت
 خیم طری که مرغ خانداست
 سر بطحکان مرغ مایکی مرغ در شک
 کرد زیر بر خود آید تربیت
 مادری بر نوبطان در بایکست
 دایه ان خالی بند و خشکست
 سر که کور نامد کور بد
 سوی انکوری همی را ندید
 دوستشمن کرد بر ارم و
 همچو خال مغر و بره لک
 در طاهر کویر ایجاد در مال
 دور بلخی کور دارد مرد را
 تالان بدیو و یک ساسیم
 او بود مخم از صحرای مرغ
 با که کم کوس تا بال و پر
 جال انسان از شیخ و جان
 با سلیمان بس معنوی
 از خلاق خوش شوی ایجاد
 کور مرغانیم و بس با ساجیم
 می کیم از غایت جهل و عی
 ملک سوی علیران حسد کند
 راخ انسان که تصور راخ
 و آن کورستان از ان سکد
 طوطی انسان ز قند آزاد بود
 منطق الطیر از خاقانی صدا
 بر آن مرغی که با کسر منطق
 مرغ کوی این سلیمان زد
 یک کوه لا بد از سوی وی
 از همه لک و لک بی روی
 دایه ان خالی بند و خشکست
 مادری بر نوبطان در بایکست
 دایه ان خالی بند و خشکست

میل در پاک دل تواندست	آن طبع جان را ز مادرست	میل خشکی مرز ازین عالمست	دایه را نیکو نگوید رایتست
دایه را نیکو در خشک و بر لب	اندک در چرخ موی چون طوط	کز آمد ازین سانداز آب	نوم ترس و سوسوی دریا را نیت
نوبی بر خشک و بر تر زنده	نی خوش مرغ خانه کده	نور کز شایب آدمی شهبی	هم خشکی هر مد را با شهبی
که چندان هم علی الحری جلال	از چندان هم علی الهم پیش از	مر ملایک اسوی مرده است	چیز جوان هم ز چرخ آگاه نیست
نومین جوان بخانی از ملک	ناروی هم بر زمین هر برفک	تا ظاهر ملک با سید	با دل بوجی آید دید و
قالب خالی فاده بر زمین	روح او گردان بر چرخ	ساده مرغ با سیمای غلام	بهری دانند بان ماعمار
پس سلیمان بنی آمد ما جو طیر	در سلیمان نابد دار بر سر	با سلیمان پای در دایه	تا جو داد آب از خدزن
آن سلیمان بنی خلد خاخرست	لیک غیر چشم بند و ساج	تا ز جمل و خواباکی و خضول	او پیشتر تا و ما از وی شلول
نشد راد در سر کرد باک ملک	خون نلاند کز کشتا بر سعد	چشم او ماند در خوی و ملک	بی خبر از ذوق آب آسمان
مرکب هفت سوی اسباب راند	از سید لاجرم محبوب ماند	آنگ بیداد و سید با عیان	کی نهد دل بر سبهای حیات
جمله شید جلیان در کربلا که زانند			
کی در بادیه تنها سر یافته است که هر یک در			
راهدی نذر میان بادیه	در عبادت غرق خون نیت	جلیان آغا سیدان بلاد	دیدن شاد خشک او فساد
ای را نیکو خشک بودا و تر مزاج	از سموم بادیه بودش علاج	جلیان جلیان شاد از جلیان	و آن سلامت در میان آفت
دور از استاد باغ روی ملک	ریک کز نفس خشک آب دیک	کشتی سر سبز در سینه	یا سوان بر فراز و ذلالت
یا که پایش بر چرخ و جلیان	یا سموم او را به از باد صبا	پس نماند از جماعت با نیا	تا شود در وین نارنج آن نماز
چون راسته غرق از آمد فقیر	زان جماعت ناله و در ضعیف	دیدن کابینه چکند در وین	جامه نوزاد آتار و خضو
پس بر سینه ز آب و نکست	دست بر داشت سوی سما	کف هر گاه که خواهی رسد	بی بجا و بی جمل مرسد
مشکل باجل کز سلطان دین	تا نماند حال تو را از یقین	و انما سیری و سرات عمار	تا بهر مرز میان رنارها
چشم را نیکو از سوسوی آسمان	که احابت کز دعای جلیان	رزق خوشی از بال و خوک	چون نماند بر کشت و سنج
ای نموده تو مکان از کمال	نی آسمان در فکر کرده عیان	در میان این شلجان ابرو	زود بیداد جلیان کشت
همچو آب از نیکو یارید لاف	در کو و در غارها مسلک	ابری یارید جز من شک	جلیان خلد کشته مشکما
یک جماعت زان عجایب کارها	ی برید از میان رنارها	قورم دیک را یقین در دایه	و نزع و الله اعلم بالرشاد
عده ایادت جلد دوم	قورم دیکر ناپد بر اثرش و خام	نقصان بریدی شعر الکلام	عده ایادت جلد دوم
۳۴۸			۳۴۸

عند غيرة العلة والحلقة وحول الاعراض
 ويرى ما يستحق البذل في العلم فهو
 ولا يرى في غيره ولا ينصرف عن طلبه ولا يخاف
 نفسه ولا يهتم لمعيته الا ان يعوق الله في
 علي بن ابيه وياخذ من كثر الجملد الاموال العظيمة
 التي لا تكسده ولا توفيه من اموال الطوار
 الجملد والجوامع الكريمة والصباح الثمين
 ساكن الفضيلة معظم القدر محلا للخطيئة
 بالله من حساسة الخطوط ومن جهل بسكرة القليل
 فمات في نفسه واستقل الخير العظيم
 من غيره ويحيى نفسه بالمراحم والحق والعدل الطاهر
 ان يتعلم ما لم يعلم وان يعلم ما قد علم ومن هو
 يدعى الصنف في الدهر ولا يحج في بلاد الهلالية
 ولا يعف عن قليل القهر كذا كثر من قبل
 فلهذا عليه السلام في اقاويل المحدثين
 المشركين وتقطيع الناصب وتسيير الامم المشركين
 وبقايت المتوهم والحمد والمجد على النبي الحكيم
 المشهور الابرار وهو الموقر المقصود والبر الطول والمراد على علمه العاقل
 من علمه ان يطعموا الله بانواعهم ولله شمر نعمه ولوجه الكافر والناجح من ذلك الدرك والناجا
 له الجلاظون فليلد بعد ما سمعوا ان الله على الذي يوعده لا ينقض وعده علمه والحكمة العظيمة

جلیو عقل و دل خوش خالی
 یافت و بی هضم معده در رگ
 خون مزاج آدمی کل خوار شد
 زد و بد رنگ سقیم و خوار
 دایه کوشید خوان طبع را
 ناز و غمها کند او را غذا
 زانکهستان بد خالی
 از هر ران بخت و خوان
 خون چنین بود آدمی خون خوار
 بود و زان بود از خون ناز بود
 و نظام لقمه لقمه ای شود
 طالب طلب و بهائی شود
 یک ریس خرمی با غرض
 اند و بر غرض و بی کمال
 آسمانی بر بلند و بر ضیا
 افتاد و با همت و حدتها
 در صف نایب عجایب ای
 بود درین ظلمت جمیع در حال
 او بکمال حال خود میگردید
 درین سالت خرم و کافور شد
 حسیه چینی چون نیکو دار کرد
 نشود ادا آن بکمال او
 کز جهان جامد بر تانیک
 هست برین عالمی بود
 کوش را بند طمع از استماع
 چشم را بند دغیر از اطلاع
 از جلد نایز جهان بخوبی کرد
 خون بر داد و بر بخشید
 طبع دوف از جبان بر هر دو
 از جبار استیضت کرد و کرد
 چو ترا بطل غایب از طمع
 در نوصد کوبی نایب از طمع
 کد دان در خون آبی و آبی
 از غم و شافیه قدم برین شد
 از غم و شافیه قدم برین شد
 کد دان در خون آبی و آبی
 از غم و شافیه قدم برین شد

فصل در بیان عیال و عیال و عیال
 آن شبنمی نو که در همدست
 دید دانا بی دوسدار و دست
 معر دانا بیس خسته بگفت
 خوش سلامیسان و خوش گفت
 لیک الله ای قوم جلیل
 تا نباشد خورد نان فرزند بیل
 بیل عکاس اند راهتان
 صید ایشان است در طاعت
 از بی و زنده و زنده راه
 و بگردد در چنین و آناه
 اولیا اطفال جنت ای سر
 در حضور و غیبت که با چشم
 غایب مندر از نقصان است
 آتش و دود از خرم و آناه
 عیال مندر از نقصان است

که مزاج بد بود مرکب دل
 شرط بدیل مزاج آمد بدیل
 خون مزاج رشت و رشت بدیل
 خون مزاج رشت و رشت بدیل
 که بدست دانه آن بستان بود
 در جبان ماست و نظام
 از نظام خون عیال رشت بدیل
 در جبان ماست و نظام
 از نظام خون عیال رشت بدیل
 که مزاج بد بود مرکب دل
 شرط بدیل مزاج آمد بدیل
 خون مزاج رشت و رشت بدیل
 خون مزاج رشت و رشت بدیل

بی سید ناز و سید ناز و دور
 جمع آید جو عیال ازین کد و دور
 بیدار از جاز و ازل و سید
 بیدار از جاز و ازل و سید
 لیک نادر هس طایر و کمن
 لیک نادر هس طایر و کمن
 لیک نادر هس طایر و کمن
 لیک نادر هس طایر و کمن

بیل زاده و شبنمی و شبنمی
 و شبنمی و شبنمی

کند اطعمان سندان اولیا	در غنای فردا ز کار و کسب	از برای امتحان خوار و بیکم	لیک اند رسر منم بار و بیکم
بشت در حلقه عصمتی من	کویا مسند خود احرار	هان و هان از دلق و بوشان	صد هزار اند ره را و بیکم
ورندگی کجی یک جوی من	موسیقی غنای از بروز بر	ورندگی کردی بد لغز خج	بویخ سر و عری از غز و بیکم
برندگی یک دعای لوط را	شعرهای کافران الماراد	کنت شعر شایخ از خود	دجله آب سید و بیکم
سوی بنام است از انوار	درون قدس یعنی بر کلد	صد هزاران از انبای جوی	خود بر من سبب است
کلیک و بر من بیان از دل	خود جگر چه بود که کلاه	خون شود که با و از انبش	نوبینی خون شد کونی و رد
طریقه کور و در من بیکم	لیک از انبش نیند غنای	مؤمن و بیکم از جوی	رقص و خالی از خیر و بیکم
رقص آخاکر که خود را	بند از انبش که کلاه	رقص و جویان بر سر دکان	رقص اند از جوی خود و بیکم
خوار و بند از دست جوی	خون جگر از رقص بر رقص	مطربان از انبش از دکان	مطربان از انبش از دکان
نوبینی یک مهر کوشش	بر کلاه بر شاخ سندان	نوبینی بر کلاه از دکان	کوشش از دکان از دکان
کوشش بر بند از هرل و دوزخ	ناسبتی شهر جان با فروغ	سر کشد کوشش از دکان	کوشش از دکان از دکان
سر کشد کوشش از دکان	رحمت او بر صفت و ناصی	لین سخن با بان ناز و بار	سوی اهل ملک بر آواز
بقیة قصیدة معصیان بیل حکمال			
هر دهم از ایل نوبی میکند	کرد بعد هر شش بر می کند	ناکجا نوبی کباب عید	یابد از حسن نند از دکان
لحمهای بدکان جوی خورک	عینیت انسان که کیم بری	هان کویای دهانشان	کی بر دکان غیر از دکان
وای از افسوس کس نوبی کیم	باشند از کور سنگ را بکیم	نی دکان از دکان از دکان	نی دکان از دکان از دکان
آب و دوزخ من و دوزخ را	را و جگر من و عقل و هوش را	چند کویا از دکان از دکان	بر سر هر از دکان از دکان
کز دوزخ ایل را بیکم	کریم جوی و آهر در صورت	هم بصورت نماید که کیم	زان همان از دکان از دکان
کویا از دکان از دکان	جست از شمشیر بر فرق سر	نای نوبی با دکان از دکان	جه حیا از دکان از دکان
چند کویا از دکان از دکان	از نوبی از دکان از دکان	کره ها و سقا از دکان از دکان	بیش و سر من و سر من
او هم بیکم از دکان از دکان	جسم دشمن است از دکان از دکان	جسم دشمن است از دکان از دکان	جسم دشمن است از دکان از دکان
من و دکان از دکان از دکان	از دکان از دکان از دکان	سر من از دکان از دکان	کویا از دکان از دکان
هر زمان از دکان از دکان	بیکم از دکان از دکان	عمر تو مانند هر از دکان	روز و شب مانند هر از دکان
ی شادری مهد از دکان از دکان	ناکجا از دکان از دکان	کره کباب از دکان از دکان	اند از دکان از دکان
بیکم از دکان از دکان	ناز و اشج و افق از دکان	در کمال کارها جگر من	خوبکاری کان از دکان

نوبی از دکان

۱۰۰

نوبی از دکان

نوبی از دکان

ای رسول و سوار کرد کار / بگو دین کو بود انصاف بار / عیب است اول و نه صلاح / لجز خاندان لفظ حق علی السلام
 چشم هم بخواه بخوبید و بگفت / بگو دوری از عیالی است / کای حسان بود خدا می بخت / بصر از صد حج و بی وصال
 و استوار است نامن از زمان / و انکو بر آخر و آغاز نال / کرداری تو دم خوشتر در دعا / و دعای حوا را از اخوان صفا

افترج حق تعالی موسی را بریدهای جوان بیدار گاه نکرده

بمراسم بود با موسی شد / وقت خلعت خواست از دست خدا / ای کلیم الله بر من خوباه / بادهای که نکردهستی گاه
 گفت موسی من بیدارم از دهان / گفت ما را از دهان عجز / از دهان عجز کردی کشاه / از دهان عجز بر خوان کای که
 آفتابان که دهانها را سترا / در بیرون درها آورد عا / از دهان که نکردهستی گاه / و آن دهان عیب باشد غدا
 یادمان جوید بر بالان / روح خود را جانک و جانک / ذکر و پاک خزان پاک / رخت برسد در من آید بید
 ی که بر دستها از حد ما / سینه بر خون از درد و صا / خون در آید نام بال و دهل / بی بیداری اند و بی آید هلا

بار آید الله گفته بیان شد عبرت لیست

ان علی اللهی گفته شعی / ناله بر من شد از کفر / گفت شیطان من و من است / از به الله را التک کو
 می نایم که جوان بستر است / خدا الله می فی از وی است / او شکست در بند و هلا / دید در خوانک حصر از حد
 گفت هر که در خون و اما نال / خون بستیانی از کفر حلال / گفت ایسم می آید جواب / ران می رسم که با شرم در پای
 گفت او که خدا گفته است / در و ما او نکوای منجن / بی که آن الله تو لیست است / و آن باز و در و سور سنا
 بی نزار کار من آورد ام / بی کفر من مشغول در کفر / چیدما و جان خوبهای / حد من بود و کنا در ای تو
 بر و عشق تو که الهی است / بر هر یارب تو لیست است / جان جان من از عا خرد و دور / زانیک یارب من در سور
 بر دهان بر دست و فصل / ناله ناله با خدا وقت کرد / داد و او را خلد ملک از حلال / ناله کرد او دعوی عز و حلال
 در دهان عجز من بیدار و در / ناله ناله نوی جز آن که کفر / داد او را خلد ملک از حلال / چون ناله در و در و رخ و ناله
 در و آمد بصر از ملک حلال / ناله ناله می خرد از در حلال / خواند ناله در و در ناله / خواند ناله در و در ناله
 ناله کسیدل بر لب آواز / ناله ناله می خرد از در حلال / آن شده آواز صافی و حیر / ای خدا می شمعان ای امیر
 ناله کسیدل در هر من و حلال / ناله ناله می خرد از در حلال / خون ناله کسیدل از در حلال / بر سر حوا من هفت سال است
 ناله ناله می خرد در هر من و حلال / ناله ناله می خرد از در حلال / ای ساسک ناله ناله / لیکن ناله ناله ای آجام
 جان ناله از ناله ای امیر / ناله ناله می خرد از در حلال / صبر کرد ناله ناله ناله / صبر کرد ناله ناله ناله
 در ناله ناله ناله ناله / ناله ناله می خرد از در حلال / صبر کرد ناله ناله ناله / صبر کرد ناله ناله ناله
 گاه ناله ناله ناله ناله / ناله ناله می خرد از در حلال / کای ناله ناله ناله / کای ناله ناله ناله

نه غایب هر هفت ساله بشود چیز آن باشد که نرسد ترا که سیاه صفت ای روشنی بسر در دست در سر نیز زرا که نگاه اگر نرسد ز غرض آن مغرور عقل است و بد و معشوق تو هم ذات دعوت انسان صفت مرغ دل مرغ بند را جبر است او	من قلا و زردین راه بدو چیز و نوس و دام های آن خانه آن است و آن رخ بسر او اند بس آن الوبر سایه او کشتن است صد هزاران عقل است و بر سر و نبها هفت کان کند صیاد در مکر جمع آید بر دستان هست چیزی بشما بقدر	بی قلا و زردین داندا که نه چرخش از و نوس او چیز آن باشد که نرسد ترا باز یک نوسش با نبشها کردم خود کی دهم آن باز تو خیزن است و کشت چیز آن باشد که خور و خورد مرغ مرده پیش نهاد چیز مرعی که جز در دست بشنو این افسانه را در رخ	نوسفا که دوستی آن کار سجده خواند می دهند در کوه نخند ام کوهی ز انواع که بکار در و نوسش بشها چون بوسید و کشتار و غل که تو را مینوی مجوز و نبش تو نکوهی مسک خواهان شند می کشان باک و آواز و چنین تا نکرد که چنان داد و ملاق
فریفتن مردستانی شهر را و بدو خواندن بلا بد و الحاح بسیار			
ای را در بود اندر مای دو مد و سه ماه بهمان رویش می کرد و کشت ای یا باستان با وقت شمر در اعمار آن خطه ده خوش او هر سالی هم گیتی که گیتی سال دیگر که تو از او امید باز و سال از طمع او آمدی آخرین که سه ماه از اهل که خسته و جانم وصل حوت باز سوختن یاد و سر کای بعد ده سال بهر سال چنین چهارم روی تو ثابت کرده	شهری با دوستای آشنا بردگان او و بر خواشند همی می نای سویی و چه تا بندم چند تن از من که زار و دله دلکش بود عز مرا و ای که کاند ما بوی از صفات آن طریقه و خا هم خیمه اندر خانه شهر کرد خوان نهادن بر آمد از آن ای که هر بخوبی اندر جگر است کیر و زندان بسیار بغیر لایها و و عدما می شکر در نهاد کار او پس برده	و دوستای من سوزی که گیتی هر خواند را که نوسش از آن الله جل و زندان بسیار خیل و فرزندان و قوم بسیار و عده دای و جوجه او داد او بهانه ساختن کمال است گفت مستند آن عالم شکر خواجه هر سالی از روم است از حال باز که او خواجه آدمی خور کشتی است و باز دست او گرفت سه گز است کودکان خواجه کشتن است او همی خواهد که بعضی خوان	خز که اندر کوی آن شهر راست که چرخ دهنی ای کیر و زندان و نوسها در دو ماه و سه ماه و چهار تا بر آمد بعد و عده هفت او فلان خطه بیامد میهمان بهر فرزندان تو ای اهل بر خج او کردی کشادی مال چند و صد چند نفری مرا تا کی آرذ با داران با ذرا گاه الله رویا بنمای چند ماه و ایرو ساید هم داد و اگر از خون سویی تو میهمان

بهر صفت کرد ما را در نهال دوستی نیم در آخر بود حجی باشد خوشتر از نهال چشم سواد نظر میزد آن سواد آن بر لایمی در دلا دام گنو بی جنب و دام و صیادای عیار چون کورستان ز می که مرضی چشم ادرای تو کو راند میبا در عصای جزم داشتند کال از درازان و بر سر و اجیاط	که کشید شوی در ده کلاب ترسم از رخت که آن ناسید دو عمارت و دخل بی شمار هر قدر مرادام می دانم فضل چون نیاز دامنش افتد در کلو دنبه کی باشد میان کشت رال استخوانشان را بر سر از مانی در داری چشم درسته او عصا بی عصا کبر سر هر ره است می بزد ما تا بقتل در جیاط	که حقیقت از دل و دل پیوست حجی باشد خوشتر از نهال چرم آن باشد که طریق نری روی صحرایست هموار و فراخ آنکس که بی که کو اینک سیر آنکس که استخار آمدند از سیر بایستی ظاهر آن مستان زور آن عصای جزم و استیلا کام زانسان که نایب افتد ای ز دوری حسته در ناری	انقوش من از جنت است همچو دی در دوستان و در زنج بالا زری و سوی زیند بیری هر قدر دایم در آن استخار دست و دینی که دیدی کبر استخوان و کلاهشان از سیر چون فرور شد در جاد و غرور چون نداری جیدی که بسوا تا که باز جاد و از سیر او شد لقمه خسته لقمه ماری شد
تو خواندی قصه اهل سبا او هم با آنی که می شنود و گوش شکر آن نگارند آن نگار با سبا و جاسر در می شود در سکی آید غریبی ز دور و شب می زدند کبر و بر جانی خوشتر بهر غذای شکو و وحد و خوشتر بر در آن شمان حرب دیک	با خواندی و ندیدی جز صفا چون خوش کردی تو او هم خوشتر در وفا بودند کمتر از سکا در جدم روی جور و سختی ز رده آن سکا شری که شد آن دم چون آن نعمت و مکر را سیر از دل اهل دین و جانی می روی هر تریه و در یک	از صد آن که خود آگاه است داده حق اهل سبا از فراخ مرسکی لقمه نانی ز دور هم بران در باشند با سر و قرار که برو آگاه اول مرست از در دران اهل دل از جیبا باز از در راه ادرای بی جبر چون بر ایجادان که خازن شد	سوی معنی هوش و آگاه است صد هزاران قصه و اوانها و فراخ چون سدر در دهمی سدر کمر که در اند کرد غیری احتسار چون آن نعمت کرد و کان است چند پوشیدی و داشت جسمها سوی هر دکان همی کردی جبر کار ناو میزد ایجاد سواد
صومعه عیسی بر در آن صومعه عیسی صبا حق حق میلا دیدی سواد هین زان کرد بدنی رخ و عنا	خاز و هان که نسل از در و رطل نابم او شان ز هاند از جیبا سیسته بر در در انداز طار سوی غفاری و الا در خدا	جمع کنند بی هر طراوت او کشتی فارغ از او را و خوشتر بهر دعا کردی و کشتی از خدا جملگان خزانة از سینه پای	از صبر و وسایل و لذت و اهل دل چاشنکه بیرون شدی از خوشتر خارجت مقصود جمل شد و ادا که کشای بی نالوی ایشان برای

بی توقف خله سازان در املا
 از دعای او شنیدند و او را
 چندان لنگ تو رهوار شدند
 چند جانش بی غم و آزار شدند
 ناسپاسی و فراموشی نشو
 یادناورد آن عمل نویسی نو
 زودشان در باب استغفار کن
 همچو ابری که بهای زار کن
 هم بران کرد که از سگ باشد
 اسب که از شد سی و خاند
 او کن در راه خود بی استخوان
 سخن کرد و جو کردی را ملک
 می کردند کای سگ طاعنی بود
 تا و بی نعمت با غی مشو
 صورت قصه و فای نامک
 بی و فای نامک بی غم و آزار
 بی و فای نامک بی غم و آزار
 بی و فای نامک بی غم و آزار
 صورت بی کردن در جسم او
 داد در جسد او آرام و خو
 جو هر از آن صفت و فای نامک
 تا که مادر بر تو بهر انداخت
 باید که در قریب از حد مکبر
 ای خداوندای قدیر جلالت
 باید که الحقی که در آن صبح
 آید که حق زمین کردند بود
 چون شدی سر زینت با خشت نم
 من ز سهو و بی فای نامک
 پس که فتنی بار و هر امانت
 شو غافل در میان آفتاب
 بی و فای نامک بی غم و آزار
 او بر آرد از کور و نوا صفا
 ترک و بی فای نامک بی غم و آزار
 پس از آن که قصه بخیر شود
 در معاصی قصه دلیکیر شد
 در دخن مال که سال را می برد
 در دخن مال که سال را می برد

او همی گوید عجب این قصه است قصه دل قیصر عوان شد لاجرم سخن بهمان زد و شد هم آشکار قصه دینی جان آن قصه کن	قصه آن معلوم کرد سر کشت که محبت سوس آن خانه زد علم قصه وسط جویس از سخن شد و آنک سرها خنجر زد و بدست	چون بدین قصه اتفاق کرد عصا از دندان شد و جانی چونک سخن بد بود و در کشت بسطه دینی بسطه حذر آید	باز اصرار آتش را دم کرد عصا بدست ایند سلاح تا بر و بدست خاری در کشت چون بر آید میو با اصحاب
باقی قصه اهل سیاه			
آن سوار اهل صبا بودند و خام که نمی باید مرا این بنکوی پس با گفتند با عدلند سهمها بر دیک هدیه کردند	کارشان که از نعمت با کلام من بر عزم زنده بخدی شوک شفا حیرت ناخدا رفتند آن سواران حشر کاخ دادند	با سواران که از معیت در میان لطف کر این بنکوی را دور ما نمی خواهیم از ایوان و باغ بطلب انسان و صفی انسان	که گویی با محبت خود توجدها من خواهم عاقبت رنجور کن نی زبان خوب نمی توانم فلا حاء انسان که دادند
فهمو بر رضی خیال اید نفس ز سر است از آن کشتی آتش ترک هوا در خار در ناجیان از بصره و بغداد	لا یضیو لعینین زعدا اقتلوا انفسکم که گفت آن کشتی دست اندر بار بنکوی کار در اوتسوق و کفر باغ آمدند	خارید سویت و چون کشتی چون بد بردند اصحاب قصه چون با صبا می داشتند گفتند از آقا القضا	در خلعت و زخم از نو کشتی که پیش رو با به ارضا خمس و کافری می کشند تجلی الاصار از آقا القضا
چشم بسته می شود و وقت قضا سوی فارس و مرو و سوی غبار اومی دانست کرد کرد کرد چون زنجیر و آن بلند شیر را	تا بنید چشم کج چشم را و نه بر تو گردان مکر سواد با جنبه و این چرا کرد او جدا می کرد ز ترک می بود چرا	مکر آن فارس چرا بگریزد کرد گفت جو آن را کله در کله خورد کوسفندان نمی گویا کرد نوی چشم سیر دیدی باز کرد	آن غبار را استعانت می کرد دید کرد در کله خونی زاری نکرد ی بداند و مهر سومی دوند با مناجات وجد را بنابر کرد
و آنکند آن گروه از کرد کرد چند جوانان خواند و نامند لحمه که کیم و آن یار نجیب لهر مظلومان همی کشند جاهد	که که محبت بعد آمد سر حال عزم در چشم جویا زدند هیزم نادر و آن غازی در جه افتادند و می کشند	برد و بداند کوسفندان را چشم که بروما از تو خود جویا زدند چینی بد جا هلیت در دماغ نویست بر سفال شکافتند	که از جویان جز در بشند چشم چون سیر کرد بر هر یک سر بدید بالک شوی بر دمنشان کرد رخ آنخی که در دیک بافتند
که آن یوسف دل جوی نو بیش او نساله بریان آورد زین شکند و اسحاق آن سلا	چون اسیری بسته اند و کشتی که گشتی او را بکشد آن آوری می کند از تو شکایت با خدا	چیر نیلی را بر استر بسته که خور ایند سلا حیرت کای خدا افغان از این کله کشت	برو بسلا و بعد جا خسته نیست از قوت خرد و قوت کوید بر ملک و وقت آمد صبر کن